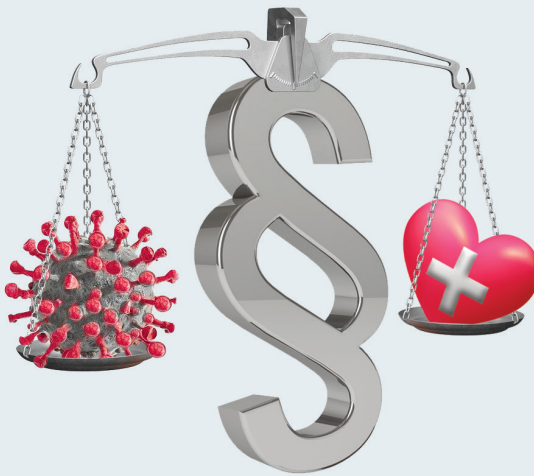

SZERKESZTETTE:
AMBRUS ISTVÁN

COVID-19 ÉS BÜNTETŐJOG

AZ EMBERI EGÉSZSÉG, A KÖZNYUGALOM
ÉS MÁS JOGTÁRGYAK VÉDELME JÁRVÁNY IDEJÉN

ELTE EÖTVÖS KIADÓ
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

COVID-19 és büntetőjog

ELTE Jogi Kari Tudomány 50.
Sorozatszerkesztő: VARGA ISTVÁN

COVID-19 és büntetőjog

**Az emberi egészség, a köznyugalom
és más jogtárgyak védelme járvány idején**

Szerkesztette:
Ambrus István

Budapest, 2021

A kutatást az NKFIH 128394. számú posztdoktori kiválósági programja támogatta.

© Szerzők, 2021

© Szerkesztő, 2021

ISBN 978 963 312 330 0 (pdf)

ISSN 2060-9361

 E L T E
EÖTVÖS
KIADÓ www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: az ELTE Eötvös Kiadó ügyvezető igazgatója

Felelős szerkesztő: Kiss Ernő Csongor

Szakszerkesztők: Borsos-Szabó Ágnes és Bérci Ildikó

Projektvezető: Urbán László

Tördelőszerkesztő: Farkas Milán

Borítótervező: Csele Kmotrik Ildikó

Nyomdai kivitelező: Multiszolg Bt.

Tartalom

Előszó	7
Rövidítések jegyzéke	9
AMBRUS István	
Szabálysértési tényállások és gyakorlatuk a koronavírus-járvány idején	11
FILÓ Mihály	
Az egészségügyi „mikroallokáció” aktuális kérdései: gondolatok a szűkösen rendelkezésre álló eszközök elosztásának büntetőjogi dilemmáiról	33
GUBIS Philip	
A koronavírus-járvány miatt aktuális egyes bűncselekményi tényállások dogmatikai áttekintése	43
HODULA Máté	
Büntető jogalkotás a COVID-19-járvány alatt, nemzetközi kitekintéssel	65
KISJUHÁSZ Marcell	
<i>Atra mors</i> és COVID-19: a járványok büntetőjogi és szabálysértési jogi aspektusai	81
MORVAI Krisztina	
„Paternalizmusok” a COVID-19-járvánnyal összefüggésben (hozzászólás a konferenciához)	121
OROSZ Noémi	
A COVID-19 hatása a büntető igazságszolgáltatásra	125
SZABÓ Zsolt	
A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19-járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására	141

Előszó

A 2020. évet úgy társadalmi, mint gazdasági szempontból elementárisan meghatározta a COVID-19-fertőzést okozó koronavírus (SARS-CoV-2) által kiváltott világjárvány. Életünket olyan, sok emberöltő óta, esetleg talán sosem tapasztalt jelenségek határozták meg, mint a távolságtartás, az online oktatás és munkavégzés, a maszkviselés, az utazási és kijárési korlátozások vagy a karantén. A figyelem egy pandémia által kiváltott válságban elsősorban az orvostudományi kutatásokra irányul, hiszen ilyenkor a társadalom többsége – a betegek gyógyítása mellett – a vakcina elkészültére koncentrál. Az egészségügyi olvasat mellett ugyanakkor a rendkívüli helyzet miatt kényszerűen leállított gazdaság újraindításának szintén előtérbe kell kerülnie. Ennek hátterét pedig a kellően rugalmas, ugyanakkor hatékony, a jogviták gyors és megnyugtató befejezését elősegíteni képes jogi szabályozás teremtheti meg. Ez annál is inkább szükséges, mivel a krízisekkel kényszerűen együtt jár például a munkahelyek megszűnése, a szerződések teljesítésének nem ritkán tömeges ellehetetlenülése stb. A jognak jelenleg tehát sok olyan kérdésre is adekvát és hasznos választ szükséges adnia, amelyekkel „békeidőben” nem, vagy csak ritkán szembesül.

Nincs ez másként a büntetőjoggal (és a szabálysértési joggal) sem, hiszen egy ilyen helyzetben a bűnözés volumenének élénkülése mellett az újfajta bűnelkövetési formák kezelésére is fel kell készülnie úgy a jogalkotásnak, mint a bűnüldöző hatóságoknak. Az elsősorban cseppfertőzéssel terjedő koronavírus kapcsán számos élet, testi épség, egészség elleni (például testi sértés, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, emberölés), köznyugalom elleni (például rémhírterjesztés, közveszéllyel fenyegetés), vagyon elleni vagy gazdasági (például csalás, költségvetési csalás) bűncselekmény, továbbá korábbi és újonnan bevezetett szabálysértési tényállás megvalósulása is felmerülhet. Ezen körülmények kiemelten indokolttá és aktuálissá teszik a kapcsolódó büntető-jogtudományi vizsgáldást is.

Erre figyelemmel az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszéke 2020. november 6. napján „COVID-19 és büntetőjog – emberi egészség, köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején” címmel, a *Magyar Tudomány Ünnepe 2020* rendezvénysorozat keretében, az NKFIH 128394. számú posztdoktori kiválósági program támogatásával szervezett tudományos konferenciát, amelynek keretében büntetőjogi és szabálysértési vonatkozású tudományos előadások hangzottak el tanszékünk oktatóitól és PhD-hallgatóitól. Jelen konferenciakiadvánnyal a prezentációk szerkesztett változatát tartja a kezében – legalább virtuálisan – az olvasó. Örömeinkre szolgál ugyanakkor, hogy emellett három további írással – egy, a konferencián elhangzott hozzászólással, egy eljárásjogi munkával, valamint egy hallgatói OTDK-dolgozattal – még teljesebbé válhatott a Büntetőjogi Tanszék „COVID-19 és büntetőjog” témájú

tanulmánykötete. E sorok írója természetesen reméli, hogy a könyvben foglaltak – a járvány mielőbbi legyűrése révén – mihamarabb aktualitásukat veszítik, és legfeljebb a vészterhes 2020. év büntetőjogi mementőjaként szolgálnak. Amennyiben viszont a jövőben ismét hasonló ragály ütné fel a fejét, talán némileg hozzájárulhattunk ahhoz, hogy az ne érjen bennünket olyan felkészületlenül, ahogy a COVID-19 esetén.

Budapest, 2021. január

Dr. Ambrus István
egyetemi docens, vezető kutató

Rövidítések jegyzéke

1961. évi Btk.	a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény
1978. évi Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
Alkotmány	a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény
Átv.	az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény
Be.	a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
BHÖ	Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása
Btá.	a büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény
Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
Bv. tv.	a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény
<i>Código Penal</i>	Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal
<i>Coronavirus Act</i>	<i>Coronavirus Act of 2020</i>
Csemegi-kódex	a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk
Éftv.	az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Eütv.	az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
I. Veszélyhelyzet-rendelet	40/2020. (III. 11.) Kormányrendelet a vészhelyzet kihirdetéséről
Járványügyi rendelet	a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet
Kat.	a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXXVIII. törvény

Kbtk.	a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikke
Koronavírus-törvény	a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény
Szabs. tv.	a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
Szabs. r.	az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet
Vm. tv.	a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készütségről szóló 2020. évi LVIII. törvény
WHO	<i>World Health Organization</i>

AMBRUS István*

Szabálysértési tényállások és gyakorlatuk a koronavírus-járvány idején

---

1. Bevezetés

A SARS-CoV-2 koronavírus, amely a COVID-19-fertőzést okozza, 2020 tavaszán hazánkban is rohamosan terjedni kezdett, majd ősztől, a járvány ún. második hullámának időszakában a tömeges megbetegedések szintjét is elérte. Történetileg vizsgálva elmondható, hogy az egy évszázaddal ezelőtt pusztító spanyolnátha után az első, influenzaszerű tünetekkel (is) járó pandémiával állunk szemben.¹ A 21. századi modernizációnak² tulajdonítható újdonság, hogy a vírussal kapcsolatos információkat a közösségi média és az internet folyamatosan közvetíti, így az első olyan világjárványról beszélhetünk, amelyről lényegében 0–24 órában olvashatók a hírek. Nem túlzás tehát Peršak megállapítása, amely szerint a SARS-CoV-2 tekinthető az első „szupersztár vírusnak”.³

A jelen tanulmány alapjául szolgáló, 2020 novemberében megtartott konferenciaelőadás, majd még inkább a kézirat 2021. január eleji lezárása idején, a különböző gyártók vakcinái révén már látni véltük a fényt az alagút végén. Angliából ugyanakkor éppen terjedni kezdett a koronavírus egy új mutációja, továbbá az oltások beszerzése és beadása sem ígérkezik gyorsnak és zökkenőmentesnek, amely körülmények alapján prognosztizálható, hogy a jelenlegi vírushelyzet még várhatóan – kisebb-nagyobb intenzitással – huzamosabb ideig fenn fog maradni. De ha túl is leszünk a koronavíruson, egyes forgatókönyvek szerint az elkövetkező időszak „a világjárványok kora” is lehet.⁴ A sok emberöltő óta nem tapasztalt helyzet által kiváltott jogi problémák feltérképezése és kezelése mindezen indokok alapján napjaink egyik leginkább aktuális feladatának tekinthető. És bár az idézett jóslat reményeink szerint túlzó lehet ugyan, az viszont biztosnak látszik, hogy az esetlegesen fellépő, újabb és újabb járványok

---

* Ambrus István egyetemi docens, ELTE ÁJK Büntetőjogi tanszék, tudományos munkatárs, TK Jogtudományi Intézet.

¹ GÁL István László: A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog. *Büntetőjogi Szemle*, 8. (2020) 1., 57. o.

² Ehhez lásd AMBRUS István: A 21. századi modernizációra adható büntetőjogi válaszok. *Ügyészek Lapja*, 26. (2019) 6., 5–11. o.

³ PERŠAK, Nina: COVID-19 and the Social Responses thereto: Penal and Criminological Lessons, Human Rights and Rule of Law Implications. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 28. (2020) 3., 205. o.

⁴ *Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)*, <https://zenodo.org/record/4311798#.X9jOM9hKg2w> (letöltve: 2020.12.04.).

már nem érhetik a jogászi szakmát sem annyira felkészületlenül, mint a 2020. évi pandémia.

Erre figyelemmel az időszerű hatósági reagálás lehetőségét biztosító, mégis koherens és egyúttal az alapelvi követelményeknek is megfelelő jogszabályi környezet kialakítása érdekében, lényegében minden jogterületen indokolt részletesen körüljárni azon kérdéseket, amelyeket a koronavírus-járvány felvetett. Nincs ez másként a – napjainkban nem ritkán csak „kis-büntetőjogként” emlegetett⁵ – szabálysértési joggal sem, amely ráadásul a csekélyebb tárgyi súlyú (a társadalomra kevésbé veszélyes) cselekmények tömeges előfordulására és azok számtalan változatára figyelemmel jelentős számú módosításon is átesett 2020-ban. E tanulmányban – a szabálysértési jog főbb jellemzőinek körvonalazását követően – áttekintem a korábbi joganyagból a járvány folytán aktualitást nyert szabálysértési tényállások mellett az említett módosítások közül fontosabbnak tekinthetőket, kitérek továbbá a kapcsolódó gyakorlati problémákra is. Előrebocsátom, hogy e témakör a büntetőjoghoz még szorosabb kapcsolódást mutat, mint a szabálysértési jogi kérdések általában, így természetesen, hogy a munkában számos büntetőjogi kérdéskört is tárgyalok.

2. A szabálysértési jog mibenléte

A szabálysértések 1950-es évekbeli megjelenésének előzményét a kihágások jogintézménye jelentette.⁶ Király Tibor szerint „[a] kihágás, mint a bűncselekmények önálló csoportját jelölő fogalom, a büntetőjog rendszerébe a francia 1791. évi büntetőtörvénykönyvvel, majd végleg az 1810. évi *Code Pénal*-lal vonul be”.⁷ Magyarországon a kihágások jelentős részét – ilyen értelemben trichotómikus rendszert alkotva az első magyar büntetőtörvénnyel (1878. évi V. tc.), közismert nevén a Csemegi-kódexszel – az 1879. évi XL. tc. (a továbbiakban: Kbt.) kodifikálta. Király értelmezésében „kihágásokról, mint önálló bűncselekményi csoportról akkor beszélhetünk, amikor különválnak a bűncselekményeknek olyan csoportja, amelyek a kisebb jelentőségük miatt enyhébb, vagy másfajta büntetéssel járnak, mint a többi bűncselekmény és amelyek más bíróság vagy hatóság elbírálása alá tartoznak, mint az egyéb bűncselekmények”.⁸

Ami a további jogfejlődést illeti, az 1953. évi 16. tvr. megteremtette a szabálysértés jogintézményét, amely 1955-ig párhuzamosan létezett a kihágásokkal. Ezt követően az 1955. évi 17. tvr. megszüntette a kihágás intézményét, melyek kisebb része bűncse-

⁵ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I. 2.* kiadás. Budapest, 2019. 39. o.

⁶ Áttekintésként lásd uo. 35–40. o.

⁷ KIRÁLY Tibor: *Kihágások a magyar jogban.* In MÓRA Mihály (szerk.): *Tanulmányok az állam és a jog kérdései köréből.* Budapest, 1953. 87. o.

⁸ Uo. 87–88. o.

lekménnyé, nagyobb hányada szabálysértéssé vált. A szabálysértések joganyagát az államszocialista időszak nagyobb részében az 1968. évi I. tv. szabályozta. A jogterület a rendszerváltozást követően is fennmaradt, az említett törvényt az 1999. évi LXIX. tv. váltotta. A jelenlegi szabályozást 2012. április 15. napjától a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartásról szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) teremtette meg.

A szabálysértési jog tehát régtől fogva kiegészíti a büntetőjogot. Különösen a tulajdon elleni szabálysértések (Szabs. tv. 177. §) szolgálhatnak erre eklatáns például, ahol a szabálysértésnek és a bűncselekménynek (például lopás) az egymástól való elhatárolási alapja főszabály szerint az elkövetés értéke. Így a lopás – hacsak felminősítő körülmény nem merül fel – 50 000 forintig szabálysértést, e fölötti elkövetési érték esetén azonban bűncselekményt valósít meg. Ugyancsak előfordulhat, hogy a cselekmény szabálysértési alakzata kevésbé, büntetőjogi változata ugyanakkor nagyobb mértékben veszélyes a társadalomra, kiemeltebben veszélyezteti a jogi tárgyat. Így a Szabs. tv. 170. §-a szerint a garázdaság szabálysértést az követi el, aki olyan kihívóan közösséggellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Ezzel szemben a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 339. § (1) bekezdésében szabályozott garázdaság vétségének megvalósulásához nem elegendő a cselekmény kihívóan közösséggellenes jellege, ezenfelül – konjunktíve – arra is szükség van, hogy a cselekmény (személy vagy dolog elleni kifejtett) erőszakos magatartásban öltön testet. Ugyanígy, a például nappal, egyedül, erőszak alkalmazása nélkül elkövetett magánlaksértés csupán szabálysértést valósít meg (Szabs. tv. 166. §). Ha ugyanerre azonban például éjjel (általában 23 és 05 óra közötti időben) kerül sor, a magánlaksértés büntette [Btk. 221. § (2) bekezdés a) pont] állapítandó meg.⁹

Feltétlenül említést igényel a Szabs. tv. 29. § (1) bekezdése is, amely akként rendelkezik, hogy bizonyos dogmatikai fogalmak (így például a szándékosság, gondatlanság, kísérlet, társtettség, felbujtó, csoportos elkövetés stb.) kapcsán, a Szabs. tv. alkalmazásában – eltérő rendelkezés hiányában – a Btk. vonatkozó legáldefinícióit kell alapul venni és alkalmazni.

Utalni szükséges továbbá arra, hogy a bűncselekmények és a szabálysértések egymáshoz való viszonyának kérdéskörében koncepcionálisan új helyzetet teremtett legújabban a hatályos Szabs. tv., amelynek preambuluma szerint a szabálysértés – a bűncselekményhez hasonlóan, azonban a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükséges kockázatokkal és veszélyességgel nem rendelkező – *kriminális cselekmény*. E paradigmaváltással a jogalkotó lényegében elvetette a közigazgatási büntetőjog szakirodalmának azon – egyébként az Alkotmánybíróság 63/1997. (XII. 11.) határozata által is akceptált – tételét, amely szerint a szabálysértés kettős természetű, vagy más szóval

⁹ BH 1983, 347.; BH 2012, 213.

„kétarcú” („Janus-arcú”) jogintézmény, amely a kriminális (a társadalmi együttélés szabályait megszegő, tipikusan a társadalom etikai rosszallását is kiváltó) magatartások mellett ún. (tisztán) közigazgatás-ellenes cselekményeket (például engedélyköteles tevékenység engedély nélküli végzése) is pönalizál.¹⁰ Napjainkban tehát a szabálysértési anyagi és eljárási jog tartalmában olyannyira közeledett a büntetőjoghoz,¹¹ hogy *kvázi kihágási jogként* funkcionál. Ezért nem alaptalanok azok a szerzői álláspontok, amelyek a formális különállás megszüntetése és a trichotómia feltámasztása mellett foglalnak állást.¹² Mint Kis Norbert írja: „[v]éget ért az 1955-ben induló koncepcióra alapozott kísérlet a szabálysértési joggal”, miután a Szabs. tv. „a szabálysértési jog tárgyi hatályát a kriminális cselekményekre szűkítette”.¹³

A Szabs. tv. 1. § (1) bekezdése értelmében szabálysértés az az „e törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra”. E definíciót a Szabs. tv. 2. § (1) bekezdésével összeolvasva indokolt értelmezni, amelynek értelmében szabálysértés miatt „az vonható felelősségre, akinek a cselekménye szándékos vagy gondatlan, kivéve, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály csak a szándékos elkövetést bünteti”. A Btk. 4. § (1) bekezdése alapján bűncselekmény ugyanakkor „az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli”. A két idézett fogalom meghatározás lényegében tehát csak a gondatlan variáció büntetni rendeltségének mikéntjében különbözik egymástól (ez a szabálysértésnél főszabály, a bűncselekménynél kivétel). Mindezek alapján, bevezető összegzésként az állapítható meg, hogy *a szabálysértés minőségi szempontból nem, csupán mennyiségi alapon (a társadalomra veszélyesség mértéke szerint) határolható el a bűncselekménytől*. A Szabs. tv. 1. § (2) bekezdése ugyanis kifejezetten kimondja, hogy „[e] törvény alkalmazásában az a tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra, amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti az Alaptörvény szerinti állami, társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait”.

¹⁰ Ehhez lásd MÁTHÉ Gábor: Közigazgatási büntetőjog vagy „Janus-arcú” büntetőjog? *Magyar Közigazgatás*, 51. (2001) 6., 321. o. Az új joghelyzetre nézve NAGY Marianna: Quo vadis Domine? Elmékedések a szabálysértések helyéről a 2012. évi szabálysértési törvény kapcsán. *Jogtudományi Közlöny*, 67. (2012) 5., 219. o.

¹¹ Kiemelhető, hogy a büntetőjog is átvett egyes intézményeket a szabálysértési jogtól, például az elzárás (Btk. 46. §), így a közeledés lényegében kölcsönös.

¹² AMBRUS István: A szabálysértési jog néhány aktuális kérdése – büntetőjogászai szemmel. *Közjogi Szemle*, 7. (2014) 4., 35. o.

¹³ Kis Norbert: A közigazgatási büntetőhatalom hatékonysági és jogbiztonsági dilemmái. *Belügyi Szemle*, 63. (2015) 12., 57. o.

3. A járványügyi bűncselekmények történetének vázlata

E pontban a vizsgált kérdéskör jogtörténeti vonatkozásait tekintem át. Természetesen, miután a szabálysértések előzményei a *de iure* bűncselekménynek tekintett kihágások voltak, ezekre is indokolt visszatekinteni.

Noha a szakirodalom egyértelműen azon az állásponton van, hogy történetileg szemlélve a közegészség védelmét korábban főszabály szerint közigazgatási normákkal látták el,¹⁴ már a régmúltban sem voltak elhanyagolhatóak a büntetőjogi eszközök, különös figyelemmel a járványok relációjában. Így például a Mária Terézia uralkodása idején pusztító végzetes pestisjárvány nyomán, egy 1766-ban kiadott rendelet alapján a járvánnyal kapcsolatos óvintézkedések „ellen vétő minden szándékos vagy gondatlan magatartást az emberi élet és testi épség elleni bűncselekménynek ítélték meg. A súlyosabbakat kötél vagy golyó általi halállal büntették, de a legenyhébb esetben is két évi sáncmunkával járó várfogságot szabtak ki”.¹⁵

Hazánk első írott büntetőtörvényei közül a Csemegi-kódex és a Kbt. egyaránt tartalmazott a – mai fogalmaink szerinti – *járványügy*¹⁶ megszegésével kapcsolatos büntetőjogi rendelkezéseket. Ezáltal a korabeli jogalkotás – Csemegi Károly által megfogalmazott – azon álláspontja jutott kifejezésre, amely szerint az efféle bűncselekmények, noha alapvetően kisebb tárgyi súlyúak, végeredményben differenciált megközelítést igényelnek, így szűkebb körben vétséget, míg az esetek többségében a deliktumok legenyhébb változatát képviselő kihágást képezhetnek.¹⁷

A Csemegi-kódexnek „A közegészség elleni büntettek és vétségek” címet viselő XXI. Fejezete, közelebbről 316. §-a úgy rendelkezett, hogy aki ragályos betegség idején, a továbbterjedésnek megakadályozása végett elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegi, hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő. Minősített esetet képezett, ha valaki a zár- vagy felügyeleti szabályok megszegésének következtében a ragályos betegséget megkapta. A kvalifikált bűncselekményi alakzat már három évig terjedhető fogházzal volt büntetendő. Az alapesetben tehát a Btk. 361. §-ában büntetni rendelt *járványügyi szabályszegés* törvényi előde ismerhető fel, noha a Csemegi-kódexbeli törvényhely a „járvány” kifejezést explicite még nem szerepeltette. Érdekes továbbá a ragályos betegséggel való megfertőzés mint eredmény minősítő körülmény formájában történő szabályozása, amelyet „valaki” – tehát akár maga az elkövető is – elkaphatott. Korabeli értelmezéséhez fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a hatályos

¹⁴ Így BALOGH Ágnes: *Az egészség védelme a büntetőjogban*. Pécs, 2006. 167. o.

¹⁵ Lásd BALÁZS Péter: *Mária Terézia 1770-es egészségügyi alaprendelete*. 1–2. kötet. Piliscsaba–Budapest, 2007. 83. o.

¹⁶ Lásd az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 56. §-át és az ezt követő §-okat.

¹⁷ Természetesen ekkoriban is szóba jöhetett volna ezeken felül materiális sértő – szándékos vagy gondatlan – élet, testi épség elleni bűncselekmények (így például emberölés, testi sértés) megállapítása, ezekkel ugyanakkor csak a hatályos jogot elemző részben foglalkozom.

Btk. 9. §-ában szabályozott, a minősítő körülményt képező eredményre minimálisan az elkövető gondatlanságát megkövetelő rendelkezés ekkoriban még nem létezett. Ezen ún. *praeterintentionalis* bűncselekmény tehát akár vétlenség esetén is megállapítható volt, feltéve természetesen, hogy az alapeset az elkövető szándékos cselekvősege mellett valósult meg.¹⁸

Angyal Pál a királyi Kúria gyakorlatából a következő jogeseteket emelte ki a Csemegei-kódex 316. §-ával kapcsolatban:

büntetve lett, ki a ragályos betegség elleni tilalom megszegésével himlős beteget átszállított (Bjt. 15. k. 78. 1.), ki kolera miatt elzárt házat engedély nélkül tisztított (u. o. 31. k. 370. 1.); ki kolera idején elrendelt zárt megszegte valótlan miniszteri engedély felmutatása mellett (u. o. 30. k. 237. 1.); ki a kolerában elhalt egyén hulláját engedély híján szállította (u. o. 30. k. 87. 1.), a gazda, ki nem jelentette fel, hogy himlős tanonca az orvosi rendelet ellenére nem kórházba, hanem szülőihez szállított (u. o. 16. k. 54. 1.), az őr, ki a ragályos beteg tartózkodási helye elé állított, hogy a lakók a külvilággal ne érintkezzenek s maga bement a házba (u. o. 36. k. 227. 1.).¹⁹

A fentiek idézése azért látszott szükségesnek, mert az ilyen és hozzájuk hasonló esetek általában a mai, modern tényállás kapcsán is megalapozhatnák a büntetőjogi felelősség megállapítását.

A Kbt. 93. §-a egyebek mellett büntetni rendelte azon gyakorló *orvost és sebészt*, aki *járvány idejében* rendes működési területén a hatósági kirendelést el nem fogadta, vagy a *járvány folytán megbetegültek* részéről kért első orvosi segílyt, s a mennyiben lakhelyén más orvos a gyakorlatot nem üzte, a további gyógykezelést alapos ok nélkül megtagadta vagy elhalasztotta. Az idézett törvényhelyből kiolvashatóan ezen sajátképi különös bűncselekmény részben a mai foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés (Btk. 165. §), részben a segítségnyújtás elmulasztása (Btk. 166. §) szabályozási előképének is tekinthető. Hasonló rendelkezéseket tartalmaztak például *gyógyszerészek* viszonylatában a Kbt. 95–96. §-ai.

Kiemelhető még a Kbt. 99. §-a, amely – szintén többek mellett – azon *családfő* büntetőjogi felelősségre vonhatóságát is megteremtette, akinek családjában „valamely járványos vagy ragályos betegség kiütött, ha azon időtől kezdve, melyben a betegség természetéről magának tudomást szerzett, huszonnégy óra alatt orvosi segílyről” nem gondoskodott. E tisztán mulasztásban megnyilvánuló kihágási tényállás tehát már speciális (orvosi stb.) képesítéssel nem rendelkező laikusok viszonylatában is

¹⁸ E problémakörhöz lásd DEGRÉ Lajos: A praeter intencionem minősülő körülmények kérdéséhez. In ANGVAL Pál (szerk.): *Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére*. Budapest, 1916. 71. o. és GELLÉR-AMBRUS: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* 57. o.

¹⁹ ANGVAL Pál: *A testi sértés és a közegészség elleni büntettek és vétségek*. Budapest, 1928. (A magyar büntetőjog kézikönyve 3.) 100. o.

lehetővé tette a marasztalást, ha a járvánnyal kapcsolatos kötelezettségüknek nem tettek eleget.²⁰

A Kbtk. 100. §-a pedig egy tevőleges és mulasztásos cselekmények ötvözeteként elkövethető bűncselekményről rendelkezett, amelyet bérkocsik vagy más szállítási eszközök tulajdonosai, illetve beosztottjai, amennyiben az említett eszközön járványos betegségben szenvedő személyt szállítottak, majd – tudva ezen körülményről – azt *fertőtlenítés nélkül tovább használták*. Itt tehát ismét nem szakemberek által elkövethető deliktummal találkozhattunk, amely révén a törvényhozó lényegében egy konkrét, alapvető fontosságú járványügyi előírás megszegését pönalizálta.

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 199. §-a a korábbiakhoz képest eggyel magasabb absztrakciós szintre lépve, már egyazon tényállás keretein belül, *járványszabályok megszegése* megnevezéssel szabályozta az ide sorolható cselekményeket. Ezt az valósította meg, aki zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy továbbterjedésének megakadályozása végett elrendelt zárlat, járványügyi felügyelet vagy ellenőrzés szabályait megszegte vagy kijátszotta. Súlyosabban büntette a törvény, ha mindezt járvány idején követték el. Már ekkor megjelent a fertőző állatbetegségekkel vagy a növényeket pusztító veszélyes kártevőkkel kapcsolatos tranzitcselekmények büntetendővé nyilvánítása. Lényegében ugyanezt a megoldást tartotta fenn a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 284. §-a, amely utóbb már csupán büntetési tétele kapcsán – pontosabban annak szabályozási technikája vonatkozásában – módosult. A tényállás jelenleg a Btk. 361. §-ában szerepel.

Mint utaltam rá, azt követően, hogy a kihágások az 1950-es években megszűntek, nagyobb részük a szabálysértési jog területére került át, így a Kbtk. egyes rendelkezései is ott éltek/élnek tovább. A teljesség igénye nélkül utalhatunk például a Szabs. tv. életbelépésével hatálytalanná vált, az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendeletre, amely 102. §-ában rendelte büntetni a fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása szabálysértését. E tényállás, részben más tartalommal ugyan, de napjainkban is megtalálható a Szabs. tv. 239. §-ában.²¹

²⁰ Edvi Illés kommentárja szerint e rendelkezés lényegében megegyezik a teljes első hazai kodifikált büntetőjogot megelőzően életbe lépett, a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk 82. §-ában írt rendelkezéssel, amelynek értelmében „[a] családfo, iparos, gyáros vagy bányatulajdonos, ha családja, háznépe, segédei, tanoncjai, illetőleg munkásai között, továbbá a növelde-tulajdonos, ha növedékei között ragályos vagy járványos betegség ütött ki, tartozik a hatósági rendelkezés bekövetkezte előtt is, az illető betegeknek azonnal nyújtandó orvosi segélyről gondoskodni. Ragályos járványoknál a szükséghez képest a kényszergyógyítás is elrendelhető”. Itt ugyanakkor véleményem szerint még alapvetően közigazgatási és nem büntetőjogi jellegű rendelkezésről volt szó, noha kétségtelen, hogy a Kbtk. – akárcsak a később részben abból kialakított szabálysértési jog – is viselt magán közigazgatási jellegű jegyeket. Vö. EDVI ILLÉS Károly: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és az azokra vonatkozó eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, 1892. 225. o.

²¹ A korábbi kormányrendeletbeli szabályozással szemben a törvényi keretek között történő szabályozást a Szabs. tv. maga tette kötelezővé 2012. április 15-től, miután hatálybalépése óta már csak törvény – sőt, 2013. szeptember 1. napja óta kifejezetten csakis a Szabs. tv. – létesíthet szabálysértési felelősséget. Vö. AMBRUS: *A szabálysértési jog néhány aktuális kérdése...* 30–33. o.

4. A 2020–2021. évi rendkívüli helyzet jogszabályi keretei

A koronavírus-járvány folytán az Alaptörvény 53. cikke lépett működésbe, amikor a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel (a továbbiakban: I. Veszélyhelyzet-rendelet) kihirdetésre került a különleges jogrend egyik esetköre, a *veszélyhelyzet*. Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezései szerint „[a] Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás [...] esetén [...] veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be. [...] a Kormány a veszélyhelyzetben rendeletet alkothat, amellyel [...] egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat”. Az I. Veszélyhelyzet-rendelet 1. §-a értelmében „[a] Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdet ki”. Ezen időszakban jelentős szabálysértési jogalkotásra került sor, amelynek jelentősebb fejleményeire lentebb visszatérek. E különleges jogrend a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény alapján szűnt meg, amelynek időpontja – sajátos módon, a 41/2020. (VI. 17.) ME határozat által meghatározottan – 2020. június 18. napja volt.

Ezzel egyidejűleg, a járványügyi készületség bevezetéséről szóló 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet Magyarország egész területére *egészségügyi válsághelyzetet* vezetett be, amely fenntartásának szükségességét 3 havonta vizsgálják felül.

Legújabban, a koronavírus második hulláma miatt léptették hatályba 2020. november 4-től a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelettel a második veszélyhelyzetet, amely szintén lehetővé teszi – egyebek mellett – a szabálysértési joganyag kormányrendeleti szintű módosítását.

5. Szabálysértési jogi szempontból is releváns bűncselekményi tényállások a járvány idején

Ebben a pontban foglalkozom a koronavírus-járványhoz kapcsolódó azon bűncselekményi tényállásokkal, amelyeknek szabálysértési jogi szempontból is relevanciája van. Ilyen jelentősége lehet a kettős alakzatú cselekmények mellett azon jogsértéseknek is, amelyeket (vagy legalábbis valamely alakzatukat) a járvány során a jogalkotó bűncselekmény helyett szabálysértésként kezdett szabályozni. A kizárólag büntetőjogi szempontból jelentőséggel bíró tényállások (mint például emberölés, testi sértés, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés stb.) külön

elemzés tárgyát képezik e kötetben, illetve azokkal korábban magam is részletesen foglalkoztam.²²

a) Járványügyi szabályszegés

A leginkább kézenfekvő tényállás a *járványügyi szabályszegés* (Btk. 361. §) bűncselekményének megállapítása lehetett a koronavírus-járvány kezdetén. E bűncselekmény a Btk. XXXIV. Fejezetében, a közigazgatás rendje elleni deliktumok között foglal helyet. Közvetett jogi tárgyja ebből fakadóan a közigazgatás szabályszerű működéséhez fűződő társadalmi érdek, közvetlenül pedig a bűncselekmény a közegészséget támadja (ún. közösségi jogi tárgy).

A három bűncselekményi alakzat közül témánk szempontjából a *b)* pont szerinti bűncselekményi változat bírhatott jelentőséggel, amelyet az követ el, aki *járvány idején az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegi*.

A bűncselekmény tárgyi oldalát vizsgálva látható, hogy elkövetési tárggyal nem rendelkezik, amely körülménynek halmazati szempontból is lehet jelentősége. Az elkövetési magatartások körvonalazása kapcsán kiemelendő, hogy a tényállás klasszikus keretdiszpozíció, amelyet tehát tartalommal igazgatási szabályok töltenek meg. A legfontosabb – a gyakorlatban hatósági döntéssel tovább konkretizálható – előírásokat az Eütv. jeleníti meg az 56. §-ától kezdődően. A hivatkozott törvényhely (1) bekezdése alapján a *járványügyi tevékenység* célja a fertőző megbetegedések, a járványok megelőzése és leküzdése, valamint az emberi szervezet fertőző betegségekkel szembeni ellenálló-képességének fokozása. A (2) bekezdés rögzíti, hogy milyen egyéni és betegjogok korlátozhatóak a járványügyi tevékenység kapcsán, míg a (3) bekezdés lefekteti, hogy a járványügyi intézkedés a beteg beleegyezése hiányában is foganatosítható.

A Btk. 361. § *b)* pontjában írt bűncselekményi alakzat kizárólag *járvány idején* követhető el. A járvány fogalma véleményem szerint a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet – 2012. április 15. napjától hatályos – 3/A. § 9. pontja alapján meghatározott, amely szerint a járvány: „egy adott fertőző betegségnek a vártnál szignifikánsan gyakoribb vagy egy meghatározott küszöbszintet meghaladó előfordulása egy adott területen, illetve közösségben, egy meghatározott időtartam alatt, vagy legalább két egymással összefüggő eset, amely összefüggés járványügyi bizonyítékkal alátámasztható”. Nemzetközi viszonylatban emellett a *World Health Organization* (a továbbiakban: WHO) pandémiára vonatkozó deklarációjára is hivatkozni szokás.²³

²² AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, 7. (2020) 5., 7–17. o.

²³ A Joint Statement on Tourism and COVID-19 – UNWTO and WHO Call for Responsibility and Coordination. *who.int*, 2020.02.27., <https://www.who.int/news/item/27-02-2020-a-joint-statement-on-tourism-and-covid-19---unwto-and-who-call-for-responsibility-and-coordination> (letöltve: 2020.12.04.).

Megalapozottnak tekinthető ugyanakkor e körben Hollán Miklós álláspontja, aki szerint a jogbiztonság érdekében indokolt lenne a járványt a büntetőjog számára külön is definiálni.²⁴

A *járványügyi elkülönítést* az Eütv. 63–64. §-ai szabályozzák. Az intézmény lényege, hogy a beteget a fertőzőképesség tartamára elkülönítik, ami otthonában, tartózkodási helyén vagy fekvőbeteg-gyógyintézet fertőző osztályán is történhet.

A *járványügyi megfigyelés* és a *járványügyi zárlat* szabályait az Eütv. 65–67. §-ai közösen jeleníti meg. Ezen intézkedések olyan személlyel szemben alkalmazhatók, aki meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett, és feltehetően maga is a betegség lappangási szakában van. A megfigyelés kevésbé szigorú forma, de az érintett személy foglalkozása gyakorlásában, kapcsolattartási jogában és mozgási szabadságában ilyenkor is korlátozható [Eütv. 66. § (1) bekezdés].²⁵ A zárlat ugyanakkor olyan szigorított, speciális követelményeken alapuló megfigyelés, illetve elkülönítés, amelyet e célra kijelölt helyen kell foganatosítani [Eütv. 67. § (1) bekezdés].

Végül a *járványügyi ellenőrzés* keretében a kórokozó hordozó személy korlátozható a fent említett jogaiban. Ezen, legenyhébb intézkedési forma elsősorban rendszeres orvosi vizsgálatot, oktatási intézmény látogatásának mellőzését stb. jelentheti (Eütv. 68–69. §).

A bűncselekmény bármely variációja kizárólag akkor lehet tényállásszerű, ha hatóságilag rendelik el a korlátozást. Így az ún. „önkéntes otthoni karantén”²⁶ megszegése nem valósítja meg e bűncselekményt.

A kerettényállási jellegből következően a bűncselekmény akár tevőleges, akár mulasztásos magatartással is elkövethető. Tevékenységgel valósul meg a járványügyi

²⁴ HOLLÁN Miklós: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. *MTA Law Working Papers*, 7. (2020) 8., 17. o.

²⁵ A police.hu tájékoztatása szerint a járványügyi megfigyelés („házi karantén”) alatt álló személy:
„(1) A járványügyi megfigyelés időtartama alatt otthonában köteles tartózkodni, azt nem hagyhatja el. Otthonában vendéget nem fogadhat.

(2) Köteles saját használati tárgyait, háztartási eszközöket (tányér, pohár, evőeszköz stb.), textíliát (ruhanemű, törülköző, ágynemű, konyharuha stb.) használni, azokat otthonában tisztítani és tárolni.

(3) Szükséges egészségügyi ellátás esetén köteles a kezelőorvossal/ügyeletes orvossal előzetesen egyeztetni.

(4) Légúti tünetek (láz, köhögés, légszomj) megjelenése esetén köteles azonnal a házi orvost vagy ügyeletes orvost értesíteni és a tőle kapott utasításoknak megfelelően eljárni.

(5) Az átadott figyelmeztető feliratot köteles a tartózkodási helyének bejáratí ajtaján elhelyezni.

Az országos tisztifőorvos ajánlása alapján a hatósági házi karanténra kijelölt személynek a háztartási szemetet dupla zsákba helyezve kell a szemétkukába tenni. Postát, áruszállítót fogadhat, az ajtóban átveheti a küldeményt, mert ezek az esetek nem számítanak szoros kontaktusnak. Ugyanígy átveheti az ajtóban egy hozzátartozójától az ételt is, amit hoztak neki. Az, aki ilyen karanténban van, és az ellátását nem tudja megoldani, az önkormányzattól kérhet segítséget.”

Forrás: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/koronavirus/lakhelyen-torteno-jarvanyugyi-megfigyeles> (letöltve: 2020.12.04.).

²⁶ Lásd például Népegészségügyi Központ: Aki külföldről jön haza, vonuljon önkéntes karanténba! [origo.hu](https://www.origo.hu/itthon/20200323-aki-kulfoldrol-jon-haza-vonuljon-onkent-es-karantenba.html), 2020.03.23., <https://www.origo.hu/itthon/20200323-aki-kulfoldrol-jon-haza-vonuljon-onkent-es-karantenba.html> (letöltve: 2020.12.04.).

szabályszegés, ha például a hatósági karanténra „ítélt” lakhelyét engedély nélkül elhagyja. Mulasztásban nyilvánul meg, ha például súlyosabb tünetek jelentkezésekor nem fordul haladéktalanul orvoshoz.

A kísérlet – szemben azon szakirodalmi megállapítással, amely ezen stádiumot a bűncselekmény kapcsán általánosságban is „elvileg lehetséges”-nek tekinti²⁷ – legfeljebb a tevőleges változatnál képzelhető el, noha előfordulása ott sem látszik túl gyakorinak.²⁸ A mulasztásos variáció esetén ugyanakkor, mivel immateriális deliktumról van szó, a kísérlet helyes felfogás szerint fogalmilag is kizárt.²⁹

A bűncselekményt tettesként bárki elkövetheti, tehát nem csupán a karantén alá vont személy, hanem az is, aki például ilyen személy lakásába a tilalom ellenére belép.

Az alanyi oldalt vizsgálva megállapítható, hogy a bűncselekmény csak szándékosan követhető el. Így, ha valaki például azért nem tud az elrendelt járványügyi megfigyelésről, mert az erre figyelmeztető jelzést az ő helyszínre érkezését megelőzően más személy eltávolította, a házi karanténba történő belépéssel – szándékosság hiányában – nem követi el a bűncselekményt. Gondatlan változatról a törvény nem rendelkezik, így ha a járványügyi intézkedés megtörténtéről az adott személy például a tőle elvárható körütekintés elmulasztása okán nem tud, büntetőjogi felelősségre ekkor sem vonható. Ez a törvényi megoldás egy olyan komoly volumenű járvány idején, mint a jelenlegi, elképzelhető, hogy jogalkotói felülvizsgálatot igényelhetne.

A jogkövetkezmények olvasatában kiemelhető, hogy a járványügyi szabályszegés legfeljebb elzárással fenyegetett, azt tehát rendszerszinten a legenyhébb deliktumok közé sorolja jelenleg a törvény, szemben a korábbi szabályozással, amely azt szabadságvesztés-büntetéssel (vagy helyette más, enyhébb büntetéssel) rendelte szankcionálni.

Ahogy utaltam rá, a koronavírus-járvány kezdetén – mivel az elkövetési magatartások kifejtésére járvány idején került sor – automatikusan bűncselekmény valósult meg, ha valaki az elrendelt karantén szabályokat megszegte. Ekkor ebből fakadóan a Szabs. tv. 239. § (1) bekezdés *a*) pontja szerinti – később még érintendő – fertőző betegség elleni védekezés elmulasztásának szabálysértése nem volt megállapítható. Ez a helyzet azonban a jogalkotó állásfoglalása alapján nem volt megfelelő. A kérdéskörnek külön tanulmányt szentelő Hollán Miklós szerint egyrészt a tömeges kriminalizációt kívánta a törvényhozó elkerülni, másrészt az eljárásokat kívánta gyorsítani és egyszerűsíteni azáltal, hogy *a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos szabályszegéseket*

²⁷ SINKU Pál: Járványügyi szabályszegés. In BELOVICS ERVIN – MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS – SINKU PÁL: *Büntetőjog II. Különös rész.* Budapest, 2013. 598. o.

²⁸ Így például, a magánlaksértés dogmatikájának analógiájára, ha az elkövető egyik lába már kívül van a hatósági karantén helyszínénél szolgáló lakás küszöbén, de teljes testével még nem jutott ki onnan.

²⁹ Vö. GELLÉR-AMBRUS: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* 363. o.

2020. május 7. napjától bűncselekményből szabálysértéssé minősítette át.³⁰ Ennek részleteire lentebb visszatérek.

b) A vagyon elleni bűncselekmények

A vagyon elleni bűncselekmények (Btk. XXXVI. Fejezet) viszonylatában elsősorban a *lopás* (Btk. 370. §), a *sikkasztás* (Btk. 372. §) és a *csalás* (Btk. 373. §) igényelhet figyelmet.

E bűncselekmények részletes elemzése témánk szempontjából természetesen szükségtelen, ezért csupán a *közveszély színhelyén* történő elkövetés mint minősítő körülmény mikénti értelmezése juthat a járvány kapcsán jelentőséghez. A közveszély színhelye egy olyan objektív helyzetet jelent, ahol egy vagy több, meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy, avagy jelentős értékű dolgok kerülhetnek veszélybe.³¹ A koronavírus-járvány idején felmerülhetett olyan értelmezés, amely szerint – a veszélyhelyzet kihirdetésére figyelemmel – egész Magyarország automatikusan közveszély színhelye, így a különleges jogrend megszűntéig ezen tényállási elem külön értékelést és bizonyítást nem igényelne. Ez azonban helyes értelmezés szerint nem állítható. A közveszély színhelye ugyanis olyan sajátos situációs elem, amely hely és idő egységét jeleníti meg. Így álláspontom szerint *in abstracto*, biankó jelleggel nem lehet az egész ország valamennyi pontját (vagy akár egy nagyobb területét) egyaránt közveszély színhelyének tekinteni járvány idején sem, ehelyett ez mindenkor *in concreto* vizsgálatot igényel. Így egy, a vírusfertőzés szempontjából gócpontnak tekinthető hely – például egy légzőszervi megbetegedéssel kezelt személyeket ellátó kórház épülete – közveszély színhelyének tekinthető, míg egy napok óta elhagyatott, nagyméretű park vagy sportpálya nem stb. Ezen felfogás olvasható ki egyébként a rémhírterjesztés új törvényi tényállását [Btk. 337. § (2) bekezdés] 2020. március 31-től bevezető, a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényhez fűzött miniszteri Indokolásból is, amely éppen arra figyelemmel alkotott önálló rémhírterjesztési alakzatot a különleges jogrend idején történő elkövetésre, mert az – szemben a közveszély színhelyével – *in abstracto*, normatív alapon fennáll a veszélyhelyzet elrendelésétől annak megszűnéséig.³²

A vagyon elleni jogsértéseknél a közveszély színhelyének megfontolt vizsgálata azért bír kiemelkedő jelentőséggel, mert a szabálysértési értékre (50 000 forintig)

³⁰ HOLLÁN Miklós: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, 7. (2020) 24., 7. o.

³¹ BH 1988, 304.

³² A rémhírterjesztés új alakzatához lásd 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, a szakirodalomban KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 8. (2020) 2., 322–338. o., illetve jelen kötet több tanulmányát.

történő elkövetés attól függően képezhet (tulajdon elleni) szabálysértést (Szabs. tv. 177. §) vagy bűncselekményt [sőt, a Btk. 370. § (3) bekezdés *c*) pont I. fordulata alapján rögtön büntettet], hogy a közveszély színhelyén történő megvalósítás megállapítható-e. Amennyiben tehát a szabálysértési hatósághoz például olyan lopási ügy kerül, amely kapcsán felmerülhet e körülmény, az ügy bűnügyi szervhez való áttétele iránt szükséges haladéktalanul intézkedni.

A lopás mikénti értékelése kapcsán egyébként felidézhető a 2013. márciusi rendkívüli hóvihár idején³³ lefolytatott vita.³⁴ Bár ekkor az ország csaknem egész területén méteres hó esett, a helyes felfogás szerint ezen időszakban sem lehetett Magyarországot automatikusan közveszély színhelyének tekinteni, csakis az olyan, konkrétan meghatározott területeket, azon időpontban, ahol és amikor az el nem takarított hótorlasz folytán a sértettek például nem tudtak járműveikkel továbbhaladni, melyeket hátrahagytak, és így azokat több esetben tolvajok kifosztották. Ez a helyzet egyébként a jogalkotást is mozgásba hozta, erre vezethető vissza ugyanis a Btk.-t módosító, a közveszély színhelyén elkövetett lopás szigorúbb büntetőjogi szankcionálásáról szóló 2013. évi XLV. törvény. Sajnos nem elképzelhetetlen, hogy a vírushelyzet alatt sűrűbben valósulhat meg a lopás e minősített esete – ami ilyenkor természetesen a szabálysértési felelősségre vonást kizárja [Szabs. tv. 2. § (4) bekezdés].

A sikkasztás véleményem szerint kevésbé sűrűn fordulhat elő közveszély színhelyén, noha nem kizárható, hogy a sértett – például azért, mert gyermekeit haza kívánja juttatni – valamely értékét ideiglenesen egy arra járó ismerősre bízta, aki azt utóbb eltulajdonítja.

A csalás kapcsán nemcsak a minősítő körülmény esetleges megállapíthatósága jut jelentőséghez, hanem azon rendkívül sajnálatos helyzet is, hogy a veszélyhelyzet kihirdetése után rögtön megjelentek azok a bűnözői körök, amelyek a koronavírusról ijedt lakosságból akarnak hasznos húzni. Így például az ügyészség 2020. március 23-án kelt tájékoztatása szerint a Siófoki Járási Ügyészség nagyobb kárt okozó csalás büntetnének kísérlete miatt indított bűnügyben indítványt tett annak a siófoki nőnek a letartóztatására, aki egy vállalkozótól akart ötmillió forintot kicsalni arra hivatkozással, hogy alkalmazottait be kell oltatnia, és fertőtlenítenie kell telephelyeit.³⁵ Az ilyen visszataszító cselekmény dogmatikai értelemben természetesen az okozott (vagy szerencsés esetben, tehát ha a bűncselekmény megrekedt a kísérlet stádiumában: okozni kívánt) kár alapján „sima” csalásnak vagy csalással elkövetett tulajdon elleni szabálysértésnek minősülhet. A büntetéskiszabás során ugyanakkor minden bizonnyal

³³ Betemette a hó március 15-öt. *index.hu*, 2013.03.15. https://index.hu/belfold/2013/03/15/betemette_a_ho_marcius_15-ot/ (letöltve: 2020.12.04.).

³⁴ Lásd a közveszély színhelyén elkövetett lopás szigorúbb büntetőjogi szankcionálásáról szóló T/10622. törvényjavaslat (benyújtva: 2013.04.03.) kapcsán olvasható országgyűlési vitát.

³⁵ Letartóztatásban a koronavírus elleni vakcinára hivatkozó csalárd nő. *ugyeszseg.hu*, 2020.03.23., <http://ugyeszseg.hu/letartoztatásban-a-koronavirus-elleni-vakcinara-hivatkozo-csalard-no/> (letöltve: 2020.12.04.).

kirívóan nyomatékos súlyosító körülményként lesz indokolt értékelnie a bíróságnak (szabálysértési hatóságnak) azt, hogy az elkövető a sértettek járvány miatti rémült állapotát kihasználva akart nyereszkeskedni.

6. Régi szabálysértési tényállások a járvány idején

A vírusfertőzés kapcsán a büntetőjog eszközei mellett, mint utaltam rá, az ugyancsak kriminális cselekményeket pönalizáló szabálysértési jog is egyre jelentősebb szerephez jut Nem rendkívüli körülmények között például, betegségek terjesztése esetén első lépcsőként még nem a járványügyi szabályszegés büntetőjogi tényállása, hanem a már ugyancsak említett, a Szabs. tv. 239. §-ában szabályozott *fertőző betegség elleni védekezés elmulasztásának* szabálysértése jut szerephez:

Szabs. tv. 239. § (1) Aki

a) a védőoltásra, a fertőző betegségekre, a fertőző betegek vagy a fertőzésre gyanús személyekre – ideértve a gümőkóros, a nemibeteg, a trachomás vagy erre gyanús személyeket is –, továbbá a járványügyi megfigyelésre vagy ellenőrzésre és a fertőtlenítésre vonatkozó egészségügyi jogszabályt, vagy az ilyen jogszabály alapján kiadott egészségügyi rendelkezést, továbbá

b) a rágcsáló és rovarirtásra vonatkozó egészségügyi jogszabályt, vagy az ilyen jogszabály alapján kiadott egészségügyi rendelkezést megszegi, szabálysértést követ el.

A koronavírus-járvány kezdetén ez a tényállás helyes felfogás szerint *nem volt alkalmazható*, így ezt a lépcsőt kiiktatva, rögtön a Btk. 361. § b) pontja szerinti bűncselekmény megvalósulását kellett vizsgálni. Következett ez a szabálysértési felelősség szubszidiárius és komplementer jellegéből, amelyet a Szabs. tv. 2. § (4) bekezdése akként juttat kifejezésre, hogy *nem állapítható meg szabálysértés, ha a tevékenység vagy mulasztás bűncselekményt valósít meg*. Ebből fakadóan, amennyiben az elkövető ugyanazon cselekménye (vagy részcselekményeinek sora) egyidejűleg kimeríti egy bűncselekmény és egy szabálysértés törvényi tényállását is, kizárólag a bűncselekmény megállapításának lehet helye, másként fogalmazva a bűncselekmény és a szabálysértési alaki halmazata kizárt. Ez a helyzet azonban 2020. május 7-től megváltozott (utalás szintjén lásd korábban, részletesen lentebb).

Ami további, a koronavírus-járvány kapcsán felvethető szabálysértési tényállásokat illeti, a következőket látszik szükségesnek kiemelni. Miután sajnálatos módon ezen időszakban megugrott a közveszéllyel fenyegetést (Btk. 338. §) megvalósítók száma, hasonló helyzet prognosztizálható a Szabs. tv. 206/C. §-ában szabályozott, *segélyhívó számok rendeltetéstől eltérő igénybevétele* kapcsán:

Szabs. tv. 206/C. § (1) Aki az egységes európai segélyhívó számot, illetve a nemzeti segélyhívó számot annak rendeltetésétől eltérő célból, szándékosan felhívja, illetve elektronikus, képi vagy szöveges üzenetküldési szolgáltatás alkalmazásával, vagy a segítségkérés érdekében létrehozott webfelületről a rendeltetésétől eltérő célból, szándékosan, segélyhívásnak nem minősülő szöveges vagy képi üzenetet küld, szabálysértést követ el.

Természetesen ezen szabálysértési tényállás is kizárólag addig bírhat önálló léttel, amíg az elkövető cselekménye nem valósít meg bűncselekményt. Így például, ha a segélyhívón keresztül kerül sor a köznyugalom megzavarására alkalmas valótlan tény állítására, e szabálysértés helyett már közveszéllyel fenyegetés – vagy a körülményektől függően akár terrorcselekménnyel fenyegetés – bűncselekményét lehet megállapítani.

A polgári védelmi kötelezettség megszegése bűncselekményének (Btk. 429. §) „light” változata jelenik meg a Szabs. tv. 215/A. §-ában, a *polgári védelmi kötelezettség megsértése* szabálysértésénél:

Szabs. tv. 215/A. § Az a polgári védelmi szolgálatra kötelezett személy, aki polgári védelmi kötelezettségével összefüggő megjelenési, feladatellátási vagy adatszolgáltatási kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem a jogszabályban vagy végrehajtható határozatban megjelölt határidőben tesz eleget, szabálysértést követ el.

Itt tehát nem a kötelezettség teljes körű megtagadásával állunk szemben, hanem csupán bizonyos, adminisztratív jellegű előírások megsértésével. Amennyiben tehát az elkövető teljesen elérhetetlenné válik, bűncselekményt kell a terhére róni.

Felmerülhet járvány idején az ilyen formában 2017. január 1-je óta létező, a *helyszín biztosításával kapcsolatos szabálysértés* (Szabs. tv. 216. §) megvalósulása:

Szabs. tv. 216. § (1) Aki

a) közveszély [...] helyszínén a rendőr vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú tagjának helyszín biztosítására vonatkozó jogszerű intézkedésének, illetve a helyszín elhagyására vagy az ott tartózkodásra vonatkozó jogszerű utasításának nem tesz eleget, szabálysértést követ el.

A tényállás szövegezéséből kitűnően e szabálysértés sem általános jelleggel valósulhat meg a veszélyhelyzet során, hanem csakis a *közveszély* – mint fentebb már kifejtett, tér és idő egységét jelölő szituációs elem – *tényleges fennálltakor*. Ilyenkor tehát valamennyi állampolgár köteles a rendőr vagy a NAV-os felhívásának eleget tenni, így segítséget nyújtani vagy hívni, továbbá, ha a hatósági személy állásfoglalá-

sa szerint ez szükséges, a helyszínt elhagyni.³⁶ Természetesen e tényállás hatóköre is csupán addig terjed, amíg bűncselekmény – például *hivatalos személy elleni erőszak* (Btk. 310. §) – nem állapítható meg.

Végül szóba kerülhet a – 2013 előtt bűncselekményként szabályozott – Szabs. tv. 232. §-beli *árdrágítás* szabálysértése. Elképzelhető ugyanakkor, hogy indokolt lenne e cselekményt ismételten bűncselekményként üldözni azon esetekben, ha például a hatósági áras maszk, teszt vagy vakcina (védőoltás) drágábban kerülne értékesítésre.

7. Új szabálysértési tényállások

A rendkívüli helyzet természetesen rendkívüli jogalkotást is igényel, amely a szabálysértési jog területén különösen jelentősnek tekinthető a koronavírus-járvány kezdete óta. E pontban ezen legújabb, jelen tanulmány témája szempontjából releváns fejleményeket és törekvéseket ismertetem röviden.

A 2020. március 16-án kihirdetett, a 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet 7. §-a szerint:

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabstv. [*sic!*]³⁷)

1. § (1) bekezdésétől eltérően szabálysértést követ el, aki

- a) vendéglátó üzletben;
- b) üzletben;
- c) rendszeres zenés, táncos rendezvényen;
- d) a rendezvény helyszínén; valamint
- e) az előadó-művészet valamennyi ágának fellépése céljából megtartott eseményen, függetlenül annak nyilvánosságától (színház, tánc-, zeneművészet), a moziban, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvényben meghatározott közgyűjteményben, közművelődési intézményben és közösségi szintérben meg nem engedett időpontban vagy meg nem engedett módon tartózkodik.

(2) a Szabstv. 11. § (1) bekezdésétől eltérően az (1) bekezdés szerinti szabálysértés esetén a pénzbírság legalacsonyabb összege ötezer forint, legmagasabb összege ötszázezer forint.

³⁶ E tényállás elemzéséhez lásd MÉSZÁROS Ádám Zoltán: A helyszín biztosításával kapcsolatos szabálysértés új tényállása. *Közjogi Szemle*, (2017) 3., 56–63. o.

³⁷ A koronavírus-járvány időszakában elfogadott kormányrendeletek a Szabs. tv.-t helytelenül rövidítették Szabstv.-ként. A Szabs. tv. 251. § (3) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy „[e] törvénynek más jogszabályban alkalmazandó rövid megjelölése: Szabs. tv.”, a rövidítést tehát különírva kellene használni minden vonatkozó jogforrásban.

Az idézett rendelkezés tehát *sui generis* szabálysértési felelősséget létesített arra az esetre, ha valaki meg nem engedett időpontban vagy módon tartózkodik vendéglátó üzletben, rendezvényen, színházban stb. A tiltott időpontról és módról ugyancsak rendelkezik a Korm. rendelet. Így 1. § (1) bekezdése alapján a vendéglátó üzletben vevők csak 6 és 15 óra között tartózkodhatnak, a 3. § szerint rendszeres zenés, táncos rendezvényen tilos tartózkodni, az 5. § alapján tilos a mozik látogatása stb.

A koronavírus terjedését gyorsító tényezők ismeretében a szabálysértési felelőség létesítése támogatható, különös figyelemmel arra, hogy a pénzbírság összegét kellően rugalmasan határozta meg, így annak összege az eset súlyosságától függően, a főszabályként irányadó 150 000 forint helyett akár félmillió forint is lehet. A tényállás kapcsán pedig legfeljebb az igényel kiemelését, hogy a járvány méreteitől is függően, a prevenció érdekében a *kísérlet* büntetendővé nyilvánítása is megfontolandó lehet. A szabálysértés e stádiuma ugyanis főszabályként nem büntetendő, hanem a Szabs. tv. 2. § (3) bekezdése szerint csupán akkor, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály kifejezetten így rendelkezik.

2020. március 27-én kihirdetésre került és másnap hatályba lépett a *kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet*, amelynek rendelkezései értelmében vendéglátó üzletben főszabályként tartózkodni tilos, továbbá a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csakis alapos indokkal – így munkavégzés, gazdasági tevékenység, kiskorú gyermek kísérése, a napi fogyasztási cikket értékesítő élelmiszerüzletben történő vásárlás stb. érdekében kerülhet sor. E Korm. rendelet 9. §-a alapján ugyancsak szabálysértést követett el a tilalom megszegője. Az idézett rendeletek az első veszélyhelyzet végéig voltak hatályban.

A fentebb jelzett, a járványügyi szabályszegés sajátos „dekriminalizációját” hajtotta végre az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vonatkozásában elrendelt hatósági házi karantén elektronikus ellenőrzéséről szóló 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet, amely az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdését azzal a rendelkezéssel egészítette ki, hogy: „[n]em bűncselekmény, hanem szabálysértés valósul meg, ha a Btk. 361. §-ában meghatározott bűncselekményt a COVID-19-fertőzöttség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el”. Ezt a szabályozást vette át törvényi szinten a 2020. évi LVIII. törvény 186. §, illetve 187. § (1) bekezdése, amely rendelkezések, mint láttuk, 2020. június 18. napján léptek hatályba. A jogalkotó e körben tehát szabálysértéssé minősítette át a járványügyi szabályszegés bűncselekményét abban az esetben, ha azt a COVID-19 kapcsán követik el. Ennek célja elsősorban az eljárások gyorsítása, egyszerűsítése, illetve a lakosság tömeges kriminalizálásának elkerülése lehetett.

Ugyancsak a 2020. évi LVIII. törvény alkotta meg a Szabs. tv. 239/A. §-ában a *védelmi intézkedés megszegése* szabálysértését, amely szerint:

239/A. § (1) Aki az egészségügyi válsághelyzet során

- a) kormányrendeletben meghatározott védelmi intézkedést,
- b) a települési önkormányzat területén működő piac, vásár, illetve a piac, vásár területén működő üzletek nyitva tartásának önkormányzati rendeletben meghatározott szabályait megszegi, szabálysértést követ el.

A jogalkotó itt tehát delegálta a keretdiszpozíció ágazati szabályozással való kitöltését a kormányrendeleti szintről, egészen a települési önkormányzatokhoz, amelyek ez alapján – a diszpozíció tisztán blankettáris jellege okán – maguk dönthetnek arról, hogy bizonyos, a területükön elkövetett cselekmények szabálysértést képeznek-e.

A *maszkviselés* kötelezettségének megszegésével elkövetett szabálysértési tényállást a járványügyi készültségi időszak védelmi intézkedéseiről szóló 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet alkotta meg. Ennek releváns rendelkezései szerint:

1. a száj és az orr kötelező eltakarása

1. § (1) a hatodik életévét be nem töltött kiskorú kivételével mindenki köteles

- a) a tömegközlekedési eszközön;
- b) az üzletben történő vásárlás, illetve az üzletben történő munkavégzés során;
- [..]
- m) a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló kormányrendelet szerinti vendéglátó üzletben;
- ma) történő munkavégzés során;
- mb) vendégként [..]:

orvosi maszkot, munkavédelmi maszkot, illetve textil vagy más anyagból készült maszkot (a továbbiakban együtt: maszk) olyan módon viselni, hogy az az orrot és a száját folyamatosan elfedje.

[..]

2. § (3) Azt a személyt, aki a tömegközlekedési eszköz vezetőjének, vagy az üzemeltető más alkalmazottjának felszólítására sem viseli az 1. § (1) bekezdésében meghatározott módon a maszkot, vagy nem hagyja el a tömegközlekedési eszközt, azt a tömegközlekedési eszköz vezetője köteles

- a) az utazásból kizárni;
- b) a [Szabs. tv.] 177/A. § (1) bekezdésébe ütköző közérdekű üzem működésének megzavarása szabálysértés elkövetésének gyanúja miatt rendőri intézkedést kezdeményezni; és
- c) gondoskodni e személynek a tömegközlekedési eszközről történő leszállításáról.

E rendelkezéseket a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről szóló 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet helyezte hatályon kívül 2020. november 11-től. Ez utóbbi – jelen tanulmány kéziratának lezárása idején is hatályban lévő – rendelet megerősítette és kiegészítette a maszkviseléssel kapcsolatos szabályokat a következők szerint:

1. § (1) a hatodik életévét be nem töltött kiskorú, valamint az értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossggal, illetve az autizmus spektrumzavarral élő személy kivételével mindenki köteles

a) a tömegközlekedési eszközön utasként, illetve – a (6) bekezdés szerinti kivétellel – a tömegközlekedési eszközön történő munkavégzés során;

b) a 10 000 főnél nagyobb lakónépességű település belterületén a települési önkormányzat által kijelölt közterületen, illetve nyilvános helyen, kivéve a sporttevékenység során, valamint a parkokban, illetve zöldterületeken;

c) az üzletben történő vásárlás, illetve – a (4a) bekezdés szerinti kivétellel – az üzletben történő munkavégzés során;

d) – az irodák, sportolás céljára szolgáló helyiségek és az üzemi helyiségek területének kivételével – a bevásárlóközpont területén;

e) a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló törvényben meghatározott

ea) közlevéltár külső személyek számára látogatható területén;

eb) nyilvános magánlevéltár külső személyek számára látogatható területén;

f) ügyfélfogadási időben;

fa) a közigazgatási szerv ügyfelek részére nyitva álló területén;

fb) az egyetemes postai szolgáltató által vagy a postai közreműködők által üzemeltetett, az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben; továbbá

fc) minden egyéb olyan helyiségben, amelyben ügyintézés céljából ügyfélfogadás zajlik, és a helyiségben – az ott foglalkoztatottakat is beleértve – rendszeresen 5 főnél többen tartózkodnak egy időben;

g) minden olyan helyiségben, amelyben tömegközlekedési eszközre várakoznak;

h) a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló kormányrendelet szerinti vendéglátó üzletben (a továbbiakban: vendéglátó üzlet)

ha) történő munkavégzés során;

hb) vendégként

orvosi maszkot, munkavédelmi maszkot, illetve textil vagy más anyagból készült maszkot (a továbbiakban együtt: maszk) olyan módon viselni, hogy az az orrot és a száját folyamatosan elfedje.

A maszkviseléssel kapcsolatos szabálysértési problémák köréből két kérdéskört emelek ki. Azon, a kormányrendeletekben hangsúlyozott és véleményem szerint is

helyes szempontot, amely szerint a tömegközlekedési eszközön maszkot az előírások ellenére nem (vagy nem helyesen) viselő személy, amennyiben e cselekményével (mulasztásával) akadályozza az autóbusz, trolibusz stb. továbbhaladását, ezzel nemcsak az utazási feltételeket szegi meg, hanem ezzel egyidejűleg a Szabs. tv. 177/A. §-a szerinti *közérdekű üzem működésének megzavarása* szabálysértése megállapítható lehet a terhére. A közösségi közlekedési üzem ugyanis egyértelműen közérdekű üzem [Szabs. tv. 177/A. § (2) bekezdés *b*) pont], annak pedig bármilyen csekély mértékű megzavarása – például, ha a busz percekre keresztül várni kényszerül a szabályszegő utas miatt – megvalósul. Ez legfeljebb azzal egészíthető ki, hogy ha a közérdekű üzem megzavarása jelentős mértékű – például az utas „jelenetet rendez”, agresszíven, támadólag lép fel, amely folytán a járműnek tartósan ki kell állnia a forgalomból – már a közérdekű üzem működésének megzavarása bűncselekmény (Btk. 323. §) megállapítása is felmerülhet.

A 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet 2. § (2)–(3) bekezdései alapján – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – a tömegközlekedési eszköz üzemeltetője jogosult és egyben köteles felhívni a maszkot nem (vagy az orrot/száját nem takaró módon) viselő személyt az előírás betartására. Kérdés, hogy magánszemély jogosult-e ugyanerre. Véleményem szerint egyértelműen igen, sőt, részemről a *jogos védelem* kérdéskörének felvetését sem tekintem ördögtől valónak. A Btk. 22. § (1) bekezdése alapján ugyanis „[n]em büntetendő az a cselekmény, amely a saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges”. A Szabs. tv. 29. § (1) bekezdés *h*) pontja szerint pedig a büntetethetőségi akadályokat – mint amilyen a jogos védelem is – a büntetőjogban ismert módon kell a szabálysértési jog területén figyelembe venni. Jogos védelemnek pedig közérdek védelme érdekében is helye lehet.³⁸ Egy zsúfolt tömegközlekedési eszközön pedig nem vitatható, hogy a maszkot nem viselő személy potenciálisan veszélyt jelent valamennyi, a járművel utazó társára. Ebből fakadóan az elhárításhoz szükséges magatartás – maszkviselésre felszólítás, szóbeli, esetlegesen tettleges becsületsértés – ilyen személlyel szemben megengedhető lehet. De ugyanígy felvethető az elfogási jog (a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 273. §) alkalmazása is.

Végül a kijárási tilalmat legújabbán ugyancsak a 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet szabályozza. Ezt követik a vendéglátással, üzletek nyitvatartásával stb. kapcsolatos korlátozások. Mindezek megszegése – a Szabs. tv. 1. § (1) bekezdésétől eltérően (ennek kimondása lényeges, mivel ezen esetekben nem maga a Szabs. tv. létesít szabálysértési felelősséget) – *sui generis* szabálysértést képez, és ugyancsak megemelt, 500 000 forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

³⁸ GELLÉR–AMBRUS: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* 264. o.

8. Összegzés

A koronavírus-járvány az egész társadalom életében jelentős *közvetlen* hátrányokat jelent, hiszen az élet- és egészségvédelem érdekében számos, az eddigiekben természetesnek tekintett tevékenységünkről le kell mondanunk, a helyváltoztatás jogával is csak merőben korlátozott formában élhetünk. A 2020. évi dinamikus szabálysértési jogalkotásra figyelemmel a szabálysértések tömegesebbé váltak, különös figyelemmel azon új tilalmakra, amelyek alapvető állampolgári jogokat korlátoznak (például kijárási tilalom, maszkviselés stb.).

Közvetett hátrányt jelenthet, hogy – a bevezetésben jelzett okokból – a kellő mértékű átoltottság eléréséig várhatóan még hosszabb idő is el fog telni, ami a gazdaság számára további recessziót jelent. E körülménynek – például számos munkahely megszűnése miatt – kriminogén hatása is lehet. Így az utóbbi évek kedvező bűnözési trendje³⁹ után sajnos nem kizárható, hogy az egész világot érintő válság folytán ismét nőni fog a bűncselekmények és a „rendes” (például tulajdon elleni) szabálysértések száma. Erre a scenárióra a bűnüldöző hatóságoknak és a büntető igazságszolgáltatás szereplőinek is fel kell készülniük.

Jelenleg ugyanakkor még mindenekelőtt a veszteségek minimalizálása, a megbetegedettek gyógyítása, a járvány terjedésének a lassítása és a tömeges oltások elvégzése tekinthető fő feladatnak. A szabálysértési jog (és a büntetőjog) alkalmazása mindezen célok primátusa mellett pedig természetesen csak kiegészítő szerepet játszhat. A tanulmányban rögzítettek szerint azonban most, a járvány idején is számos szabálysértési jogi kérdés merülhet fel, a veszélyhelyzet alatt tanúsított jogsértésekkel szemben pedig késedelem nélkül fel kell lépni. Ezen fellépés, eredményessége esetén, ugyanis szintén elősegítheti az említett elsődleges célok elérését. Az pedig, hogy ez így legyen, mindannyiuk közös érdeke.

³⁹ Így a 2012. évi 472 236 regisztrált bűncselekmény után például 2016-ban 290 779, míg 2019-ban már csak 165 648 deliktum vált ismertté. Lásd B/12207 a legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről. http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf (letöltve: 2020.12.04.).

FILÓ Mihály*

Az egészségügyi „mikroallokáció” aktuális kérdései: gondolatok a szűkösen rendelkezésre álló eszközök elosztásának büntetőjogi dilemmáiról

---

1. Bevezetés

Az új koronavírus és a nyomában járó világméretű járvány nem pusztán globális közegészségügyi katasztrófát okozott, hanem egyúttal olyan morális krízist is, amelynek társadalmi és politikai hatásai egyelőre beláthatatlanok.¹

A pandémia kihívásaira természetesen a büntetőjognak is – mint a legalapvetőbb erkölcsi értékeket védő jogágnak – választ kell adnia. Jogbölcseleti alapvetésként Herbert L. A. Hart gondolatait hívjuk segítségül. Az oxfordi jogfilozófus ugyanis a természetjog alapvető tartalmának meghatározása (*minimum content of natural law*) során öt antropológiai feltételből – az ember sebezhetőségéből, az emberek megközelítő egyenlőségéből, korlátozott altruizmusából, az emberi akaraterő és belátóképesség határaiból, valamint a rendelkezésre álló javak limitált mivoltából – indult ki.²

Jelen tanulmányban az első és az utolsó feltételhez, vagyis az ember fizikai törékenységéhez és az elosztható eszközök szűkösségéhez kapcsolódó aktuális probléma, az ún. egészségügyi mikroallokáció, illetve a triázs egyes büntetőjogi vonatkozásait tekintjük át, a teljességre való törekvés igénye nélkül.

2. A Magyar Sürgősségi Triázs Rendszer és az etikai állásfoglalások

A triázs (*triage*) történeti gyökereit a szakirodalom hagyományosan a napóleoni háborúk korára, a legendás Larrey báró hadisebészeti munkásságára vezeti vissza.³

---

* Filó Mihály adjunktus, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék.

¹ WARD, Paul R.: A sociology of the Covid-19 pandemic: a commentary and research agenda for sociologists. *Journal of Sociologie*, 56. (2020) 4., 726–735. o.

² HART, Herbert L. A.: *A jog fogalma*. Fordította: Takács Péter. Budapest, 1995. 224. o.

³ BAKAY Lajos: *A hadisebészet fejlődése*. Budapest, 1943. 12–13. o.

A később Bonaparte személyi orvosává avanszáló Larrey alakította ki a mozgó vagy repülő ambulanciák (*ambulance volante*) rendszerét, amellyel a harctérről elsőként a még menthető sérülteket menekítették ki, elkülönítve a könnyű vagy reménytelen esetektől.⁴ A német nyelvű források a sebesülések osztályozására a II. Frigyes Vilmos porosz király által jegyzett tábori kórházi rendtartást hozzák példaként.⁵

Mai szemléletünkben a triázs fogalma alatt olyan egészségügyi értékelő rendszert értünk, melynek segítségével heveny egészségkárosodás esetén meghatározható az ellátás szükséges szintje és időbeli dimenziója.⁶ A jogirodalom abban is egységes, hogy a triázs nem pusztán prioritizálást jelent a betegek között, hanem egyúttal strukturált eljárást is, amelynek célja az önkényes döntések kizárása a folyamatból. A fogalomkörbe eső konstellációk között megkülönböztetjük az *ex ante* triázst, amikor több páciens egyszerre érkezik a kórházba, és a kapacitások szűkössége miatt arról kell dönteni, hogy melyikük kezelését kezdjük el, az *ex post* triázst, vagyis a már megkezdett kezelése megszakítását az újonnan érkezett páciensek megmentése érdekében, illetőleg a preventív triázst, amikor eleve nem kezdjük meg a rosszabb életkilátással rendelkezők kezelését, fenntartva a kapacitásokat az orvosi szempontból esélyesebbeknek.⁷

A 2010-as évektől a triázs (egyúttal, igésített változata, a „triázsolás”) a hazai gyakorlatban is elterjedt. A Magyar Sürgősségi Orvostani Társaság Közhasznú Egyesület vezetőségének döntése alapján, a Kanadai Sürgősségi Orvostani Társasággal (CAEP) történt előzetes egyeztetéseket követően, 2013-ban megkezdődött a *Canadian Triage and Acuity Scale* (CTAS) rendszerének adaptálási folyamata. 2014 óta folyamatosan zajlik a Magyar Sürgősségi Triázs Rendszer (MSTR) felhasználói tanfolyamainak szervezése az ország minden régiójában.⁸

A CTAS a beteg panaszait, a vitális paramétereket és egyéb tényezőket alapul véve egységes szemléletű, jól reprodukálható betegosztályozó rendszert alakított ki, amely biztosítja az azonnali ellátást igénylő betegek késedelem nélküli felismerését. A hazai jogrendbe a triázst 2019. január 1-jei hatállyal emelte be az egészségügyi területért felelős miniszter rendelete.⁹

⁴ Egyes források szerint Larrey volt az egyetlen francia katonatiszt, aki iránt Wellington és Blücher is tiszteletet tanúsított Waterloo után. Vö. TSHISUAKA, Barbara I.: Larrey, Jean Dominique Baron. In GERABEK, Werner E. – HAAGE, Bernhard D. – KEIL, Gundolf – WEGNER, Wolfgang (eds): *Enzyklopädie Medizingeschichte*. Berlin – New York, 2005. 826. o.

⁵ *Königliches-Preußisches Feldlazareth-Reglement*. Berlin, 1787. Digitális hozzáférés: <https://digital.slub-dresden.de/werkansicht/dlf/59415/5/0/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁶ Egészségügyi szakmai irányelv a sürgősségi betegellátás során végzett triázsfeladatok végrehajtásáról (azonosító: 002076).

⁷ RÖNNAU, Thomas – WEGNER, Kilian: Grundwissen – Strafrecht: Triage. *Juristische Schulung* (JuS), (2020) 5., 403–407., 403. o.

⁸ Magyar Sürgősségi Triázs Rendszer (MSTR) munkacsoport. <http://msotke.hu/2017/12/19/mstr-munkacsoport/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁹ Az emberi erőforrások minisztere 44/2018. (XII. 19.) EMMI rendelete egyes, a sürgősségi ellátást érintő miniszteri rendeletek módosításáról.

A 4602 szakmakódú szervezeti egységgel rendelkező egészségügyi szolgáltatónak a sürgősségi betegellátó rendszerben a Magyar Sürgősségi Triázs Rendszert kell alkalmaznia. A sürgősségi osztály területére való belépést követően a lehető legrövidebb időn belül rögzítenie kell a beteget a sürgősségi ellátás informatikai rendszerében, valamint ennek során a megjelenés informatikai rendszerben történt rögzítését követő tíz percen belül a beteg állapotának súlyossága szerint meg kell határoznia a betegellátás szükséges szintjét és időbeliségét. Az egészségügyi szolgáltató a mentővel beszállított beteg informatikai rendszerben történő rögzítésére a mentőegység sürgősségi osztályra történő érkezésének menetlevélen dokumentált időpontjától számított öt percen belül köteles.¹⁰

2020. december 30-án publikálta az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) a 2020. évben azonosított új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta fertőzések (COVID-19) megelőzésének és terápiájának kézikönyvét, amely szintén utal a triázseljárásra.

A járvány terjedésével párhuzamosan az orvosi hivatásrend szervezetei Európaszerte közölték ajánlásaikat arról, hogy milyen etikai elvek mentén kell elvégezni a betegek sorolását pandémia idején. Ide köthető a Magyar Orvosi Kamara által jegyzett, szakértők bevonásával készült „Etikai megfontolások az orvosi erőforrások elosztásához COVID-19-pandémia idején Magyarországon” (a továbbiakban: Megfontolások) című dokumentum is, amely így fogalmaz:

Nem lehet egyetlen adat, érték alapján eldönteni, hogy melyik páciensnek jusson a szűkös erőforrásokból. Az igazságos elosztáshoz tehát összetett, többtényezős értékítéletre van szükség, amelyet az adott helyzet és erőforrások függvényében alkalmazunk. Alkotmányos okokból emberéletet emberélettel összemérni nem lehet, minden ember élete, méltósága azonos értékű. Ezzel együtt a kezelési erőforrások alkalmazása felelősségteljesen kell, hogy történjen, amikor azok szűkösen állnak rendelkezésre.

A Megfontolások – az ún. kompromisszummedicina kívánalmainak megfelelően – a triázs sajátos szabályait kifejezetten a világjárvány katasztrófahelyzetére kívánja alkalmazni azzal a célkitűzéssel – az előnymaximálás elve érdekében – hogy a lehető legtöbb életet lehessen megmenteni. Részletesen bemutatja a triázs alapelveit, személyi és tárgyi feltételeit, eljárási szabályait és gyakorlati alkalmazását. A prioritizálás alapját a túlélési esély (és nem a még megélhető életévek) jelentik.

Rövid idő alatt vitát váltott ki a hazai publicisztikai irodalomban¹¹ az a kitétel, amely az *ex post* triázs feltételeit határozta meg: „[...] a rendkívüli orvosi kezelés abbahagyása a kisebb túlélési eséllyel rendelkező betegnél más, nagyobb túlélési esélyű

¹⁰ 47/2004. (V. 11.) ESZCSM rendelet 4. § (9) bekezdés.

¹¹ Matkó Ida: Túlélési esélyek és az eutanázia. 168 óra, (2020) 52. (2020.12.16.) 34–35. o.

beteg megmentése érdekében sem az etikai, sem az erre vonatkozó keresztény vallási elvek megsértésének nem minősül”.

Hasonló elveket fogalmazott meg a német szövetségi orvoskamara (*Bundesärztekammer*)¹² és a svájci orvostudományi akadémia (SAMW) is.¹³

3. Alkalmazott etika és tényállásszerűség

Előrebocsátjuk: nem vitatjuk a fenti orvosetikai ajánlások megalapozottságát és korszerűségét, magas erkölcsiségét, még kevésbé a Megfontolásokat előkészítő szakértők humánumát. Ennek ellenére meggyőződésünk, hogy fentiekben bemutatott triázsszemlélet a hatályos hazai szabályozás mellett súlyos büntetőjogi aggályokat hordoz. A betegek közötti prioritizálás kritikátlan akceptálása az abszolút büntetőjogi életvédelem fellazulását jelentené, a büntetőjog ugyanis a továbbiakban már nem pusztán biológiai alapon oltalmazná az életet.

Első helyen említendő, hogy a triázsszemléletben hozott döntések végrehajtása, amennyiben azok a beteg halálával okozati összefüggésben állnak, a tényállásszerűség szintjén minden esetben az emberölés kérdését vetik fel. A kezeléskorlátozás, a gépi lélegeztetés megszüntetése – különösen, ha az halált okoz – még akkor is büntetőjogi kockázatot jelent, ha ez egy másik, jobb életkilátással rendelkező beteg életének megmentése érdekében történik.

A rendszerváltás előtti jogirodalmunkban Király mutatott rá, hogy nem helytálló az az időnként felbukkanó nézet, amely az életvégi döntéseket a gondatlanságból elkövetett emberölés tudatos gondatlansággal (*luxuria*) elkövetett esetének körében rendelné büntetni, hiszen szóba sem kerülhet, hogy az orvos könnyelműen bizakodna a következmények – vagyis a beteg halála – elmaradásában.¹⁴ Álláspontunk szerint éppen ezért nem helytálló Földvári korábbi megjegyzése sem, hogy a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés (Btk. 165. §) tényállása biztosíthatja a kezeléskorlátozás fogalomkörébe eső cselekmények megnyugtató szabályozását: „Kétségtelen ugyanis, hogy az orvos kötelessége mindent megtenni a beteg gyógyítása és szenvedéseinek csökkentése érdekében. A gyógymódot is ő választja meg, legjobb tudása és meggyőződése szerint, a mindenkori tudomány tanítása alapján. Az az orvos szegi

¹² *Deutsches Ärzteblatt*, 117. (2020) 20., 1084–1087. o., <https://www.aerzteblatt.de/archiv/214077/Orientierungshilfe-der-Bundesaerztekammer-zur-Allokation-medizinischer-Ressourcen-am-Beispiel-der-SARS-CoV-2-Pandemie-im-Falle-eines-Kapazitaetsmangels> (letöltve: 2020.12.04.).

¹³ Covid-19-Pandemie: Triage von intensivmedizinischen Behandlungen bei Ressourcenknappheit. <https://www.samw.ch/de/Publikationen/Richtlinien.html> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁴ KIRÁLY Ernő: Euthanasia és büntetőjog. *Korunk*, 41. (1982) 2., 123. skk. o.

meg foglalkozása, orvosi hivatása szabályait, aki gyógyíthatná, de ehelyett hagyná meghalni a beteget.”¹⁵

A Btk. 165. §-a semmiképpen nem jöhet szóba. A veszélyeztetés gondatlan alapesete fogalmilag nem eshet az életvégi döntések és a triázs tárgykörébe. Az triázs nem „orvosi műhiba”, hiszen szándékos cselekmény, amely nem írható le konkrét veszélyeztetési cselekményként sem. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetési alakzata akkor valósul meg, ha az elkövető a közvetlen veszélyt szándékosan idézi elő. Az elkövető tudatának át kell fognia mind a foglalkozási szabálysértést, mind pedig a közvetlen veszélyeztetést. A szándékos veszélyeztetés jellegzetessége, hogy az elkövető szándéka – a limitált veszélyeztetés elvének megfelelően – kizárólag a közvetlen veszélyhelyzet előidézésre terjed ki, de nem terjedhet ki a testi épség sérelmére vagy a halál előidézésére. Ha az elkövető szándéka, akár *dolus eventualis* formájában, de kiterjed a halál bekövetkeztére, úgy szándékos emberölés miatt kell felelősségre vonni. Ennek megfelelően tehát, ha az orvos a triázshoz köthető életvégi döntést valósít meg, formálisan mindig az emberölés tényállása merül fel. Mindebből az is következik, hogy a jelenlegi magyar szabályozás mellett az ilyen esetekben a felelősségre vonás kizárásához valamely materiális jogellenességet kizáró okot kell felmutatnunk.

4. Welzel példája – ex post triázs és a materiális jogellenesség

Jelenlegi jogszemléletünk tehát alapvetően nem engedi meg az emberi életek közötti választást, sem kvalitatív, sem kvantitatív alapon. Kiindulópontként érdemes felidézni a következő, Welzel¹⁶ által ismertetett tankönyvi jogesetet, amely közel félszáz esztendeje foglalkoztatta a büntetőjogászok generációit:

A sebészeti klinika három lélegeztetőgéppel¹⁷ rendelkezik, amelyek „A”, „B” és „C” beteg életfunkcióját tartják fent. Egy súlyos baleset követően „D” és „E” beteg is intenzív ellátásra szorulna. „B” beteg túlélési esélyeit – annak ellenére, hogy korábban kezdték meg a kezelését – a klinika vezetője lényegesen rosszabbnak ítéli, mint „D” balesetét, ezért – miután több szakorvossal is konzultált – megszünteti „B” gépi lélegeztetését, annak érdekében, hogy „D” megfelelő ellátást kaphasson. A respirátor kikapcsolása után „B” életét veszti.

A fentebb vázolt dilemma egyaránt felvet büntetőjogi, alapjogi és alkalmazott etikai kérdéseket.

¹⁵ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Budapest, 2006. 167. o.

¹⁶ WELZEL, Hans: *Das Deutsche Strafrecht: eine systematische Darstellung.* 11. Auflage. Berlin, 1969. 185. o. Idézi SOWADA, Christoph: *Strafrechtliche Probleme der Triage in der Corona-Krise. Neue Zeitschrift für Strafrecht (NSStZ)*, 40. (2020) 8., 452. o.

¹⁷ Jelen tanulmány nem részletezi a légútbiztosítás orvostudományi kérdéseit.

Az *ex post* triázs problémájára megoldásként Welzel – az emberölés tényállászerűségének megállapítása mellett – még a végszükségi dogmatika sajátos alakzatát, *bűnösséget* kizáró okként a kötelességek kollíziójának „törvény feletti” esetét (*übergesetzlicher entschuldigender Notstand*) javasolta, amely kivételes döntési helyzetekben az elkövető számára kimentési okot jelent.¹⁸ Ez az álláspont már a korabeli jogirodalomban is vitákat váltott ki.

Érdeemes ehelyütt megemlíteni, hogy a törvényben nem írt okokat gyakran „törvény feletti” körülményként említik mind a hazai, mind a német nyelvű jogirodalomban.¹⁹ Álláspontunk szerint ez a kifejezés egyértelműen a tudomány és esetleg a jogalkalmazók kívánságát implikálja a pozitív büntetőjogot meghaladó helyes jog iránt, így erősen természetjogias karakterű. Hazai kommentárjaink azonban jórészt egyetértenek abban,²⁰ hogy a végszükségbe került emberi életet nem lehet objektíve arányosan egy másik ember életének feláldozásával menteni, sőt egy ember életének feláldozásával több ember életét sem lehet megmenteni. Hasonló következtetésre jutott a német alkotmányos judikatúra is. A *Bundesverfassungsgerichtshof ex tunc* hatállyal megsemmisítette azt a törvényhelyet,²¹ amely a terrorizmus elleni küzdelem jegyében engedélyezte volna, hogy az eltérített és – a 2001. szeptember 11-i katasztrófához hasonlóan – például atomreaktor ellen fegyverként használt utasszállító repülőgépeket a légvédelem megtámadja és megsemmisítse. Az indoklásban az emberi életek összemérésének tilalmát az emberi méltóság sérthetlenségéből vezette le.²² Hasonló tényállásra Gellér és Ambrus²³ azzal a feltétellel látja a Btk. 23. § szerinti végszükséget mint büntethetőséget kizáró okot alkalmazhatónak, ha a utasok halála nem okoz nagyobb sérelmet, mint az atomkatasztrófában elhunytaké: „háromszáz élet kioltása kisebb sérelmet jelent, mint ötezer élet kioltása”.

A jogellenességet kizáró okok Nagy szerint „ellennormák”,²⁴ amelyek adott esetben eliminálhatják a tett materiális jogellenességét. Békés mutat rá, hogy a jogellenesség eredetileg a *nullum crimen sine lege* elvének bűncselekménytani megjelenése volt,²⁵ és eredeti jelentésében a formális jogszabály-ellenességet jelentette, csak később jelent meg a jogellenesség materiális fogalma és dualista felfogása. Tokaji vázolja fel, hogy a materiális jogellenesség tana egyrésztől alkalmas arra, hogy a bűncselekménnyé nyilvánítás tartalmi indokát adja, másrésztől lehetővé válik, hogy a büntetőjogi felelősséget a tettes javára – *in melius* – szűkítsük.²⁶

¹⁸ NAGY Ferenc: A végszükségről európai kitekintéssel. In GELLÉR B. J. (szerk.): *Györgyi Kálmán ünnepi kötet*. Budapest, 2004. 437. o.

¹⁹ NAGY Ferenc: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. *Acta Juridica et Politica*, 59. (2001) 12., 5. o.

²⁰ BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály (szerk.): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest, 2015. 134. o.

²¹ § 14 Luftsicherheitsgesetz.

²² BVerfGE 115, 118.

²³ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I. 2. kiadás*. Budapest, 2019. 292. o.

²⁴ Nagy: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. 5. o.

²⁵ BÉKÉS Imre: A jogállami büntetőjog bűncselekménytani alapjai. In *Nyugat-Európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében*. Budapest, 1994. 12. o.

²⁶ TOKAJI Géza: *A bűncselekménytani alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, 1984. 50. o.

A jogellenességet kizáró okokat jogforrástanilag két csoportba sorolhatjuk.²⁷ Vagy a büntetőkódexben – ezen belül az Általános vagy a Különös részben – és más törvényekben kapnak helyet, vagy a bírói gyakorlatban, a szokásjog szintjén hatnak.²⁸ Az előbbiekből következik, hogy a hatályos magyar Btk. csak néhány jogellenességet kizáró okról rendelkezik. A felelősségre vonás pozitív feltételeit – a *nulla crimen sine lege scripta* elvének megfelelően – csak a törvény tartalmazhatja, a negatív feltételek esetében azonban nem ilyen szigorúak a követelmények, ezeket az ítélkezési gyakorlat is alakíthatja. Nagy így a szokásjogon alapuló „kis univerzum”, a jogellenességet kizáró okok elismerését nem tartja alkotmányosan aggályosnak, mivel azokat az elkövető javára alkalmazták. Hangsúlyozza azonban, hogy ha ezeket az íratlan kizáró okokat a jogalkalmazók nem ismerik, és nem, vagy nem egységesen alkalmazzák, akkor a jogbiztonság elve csorbul. Így csak akkor beszélhetünk helyes alkalmazásukról, ha a fentieknek megfelelően kezelik őket a jogalkalmazók.²⁹

5. Végszükségi dogmatika és a kötelességkollízió

Egyes német szerzők az *ex post* triázs problémáját a kötelességkollízió dogmatikai figurájával kívánják feloldani.

A kötelességek összeütközése (*collisio officiorum, sive obligationum*) olyan viszonyt jelöl a kötelességek között, amelyben az egyik (egészben vagy részben) megszünteti a másikat. Mivel azonban a kötelesség és a kötelezettség olyan fogalmak, amelyek bizonyos cselekedetek objektív gyakorlati szükségszerűségét fejezik ki, a két ellentétes szabály nem lehet egyszerre szükségszerű³⁰ – írja Kant.

Kommentárjaink közül egyedül Nagy foglalkozik behatóan a problémakörrel.³¹ Tipológiája a kötelesség-összeütközés eseteit annak megfelelően osztályozza, hogy tevési vagy mulasztási kötelességek kerülnek egymás mellé. Ebben az osztályozásban a jogellenességet kizáró kötelesség-összeütközés dogmatikai hatóköre ott kezdődik, ahol legalább két azonos súlyú tevési kötelezettség ütközik. Ebben az esetben jogszerűen cselekszik az a személy, akinek az összeütközés nem róható a terhére, a fontosabb, illetve az azonos fontosságúak közül azok bármelyikét teljesíti, és a mellőzött kötelezettség nem teljesíthető, vagy ha igen, akkor a kötelezett lehetőség szerint annak is eleget tesz. Nagy ismerteti azt az álláspontot is, amely több azonos rangú tevési

²⁷ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, 2001. 10. o.

²⁸ Utóbbiak a bírói gyakorlat alkotta normák alapján hatnak.

²⁹ NAGY: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. 10. o.

³⁰ KANT, Immanuel: *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája*. Budapest, 1991. 318. o.

³¹ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. 208. o.

kötelezettség esetén már a tényállásszerűséget is kizárja, mert objektíve hiányzott a cselekvési lehetőség. Ha pedig különböző fontosságú kötelezettségek teljesítéséről van szó, akkor a jogellenességet kizáró végszükségi dogmatika általános szabályai érvényesülnek.³²

A fentiek értelmében: ha akceptáljuk, hogy az *ex post* triázsszituációban az orvost egyenrangú kötelezettségek terhelik a konkuráló betegek megmentése érdekében, de a két tevési kötelezettség egyszerre nem teljesíthető, akkor a büntetőjognak meg kell engednie a kötelezettségek közötti választást, és büntethetőséget kizáró okkal kell honorálnia az orvost akkor is, ha ez az egyik beteg életének elvesztésével jár. *Meg kell itt jegyezni, hogy álláspontunk szerint a kötelezettségek egyenrangúsága fejezi ki azt, hogy jogállami szemléletben nem lehet különbséget tenni az emberi életek között.* Ha viszont elfogadjuk az orvos választási lehetőségét, akkor büntetőjogi szempontból valójában irreleváns, hogy a döntés milyen szempontok alapján történik; ezzel zárójelbe tesszük a triázs problematikáját. Ha a kötelezettségek egyszerre nem teljesíthetők, akkor – bármilyen cinikusan hangzik – az orvos akár sorsolással is dönthet, a véletlenre bízva a betegek sorsát.

Mindezek alapján a végszükségi szabályokra, illetve a hazai jogirodalomban kevésbé tárgyalt kötelességkollízióra – mint a törvényben nem szabályozott, materiális jogellenességet kizáró okra – hivatkozva megalapozhatjuk a betegek sorolásánál felmerülő büntetőjogi felelősség alóli mentesülést. *Hangsúlyozzuk azonban, hogy ez nem kínálna tényleges jogállami megoldást a szűkös források elosztásainak büntetőjogi dilemmáira.*

Ha egyetértünk ezzel az érveléssel, a végszükség jogának inflációjával kellene számolnunk, így az orvoskar tagjai generális felhatalmazást kapnának a konfliktushelyzetekben való cselekvésre. Mindez az egészségügyi jog előírásainak kiüresedéséhez vezetne.³³ Ez az elgondolás természetesen nem tartható, hiszen a büntetőjog – funkciójából eredően – nem szolgálhat felhatalmazásként az orvos tevékenységére. A büntető jogszabályok a büntetendőség pozitív és negatív feltételeit határozzák meg, tehát az orvosi cselekmények jogellenessége vagy jogszerűsége csak ott kerül a büntetőjog látókörébe, ahol azt már nem fedik az orvosi hivatásra vonatkozó külön normák. A végszükség szabályai azonban az élet végén hozott orvosi döntések területén sem definiálhatják a cselekvési lehetőségeket vagy kötelességeket, pusztán kizárják a büntethetőséget bizonyos esetekben.³⁴

Ennek megfelelően a helyzet megnyugtató rendezéséhez nem etikai állásfoglalásokra, hanem törvényalkotási lépésre lenne szükség, különös tekintettel arra a sajátosságra, hogy Magyarországon az egészségügyet ágazati normák szabályozzák. Az

³² NAGY: *A magyar büntetőjog általános része.* 209. o.

³³ Koch, Michael: *Die aufgedrängte Hilfe im Strafrecht.* Düren, 2003. 146–150. o.

³⁴ Uo. 151. o.

intenzív osztály sem lehet „jogon kívüli tér”, még járvány idején sem. Ha fel kívánjuk hatalmazni a gyógyító hivatásrend tagjait a szükséghelyzetben az emberi életek közötti választásra, akkor azt azzal az transzparenciával és társadalmi konszenzussal teheti meg a jogalkotó, amit a jogállamban a törvény garanciái jelentenek.

A koronavírus-járvány miatt aktuális egyes bűncselekményi tényállások dogmatikai áttekintése

---

1. Bevezetés

Nem túlzunk, ha jelenünk legnagyobb kihívásának tituláljuk a SARS-CoV-2,¹ más néven új koronavírus által okozott világjárvány elleni küzdelmünk sikeres és eredményes kimenetelét. Egy ilyen horderejű jelenség az élet szinte minden szférájára hatást gyakorol, ennek pedig törvényszerű velejárója az új jogi problémák és szabályozási kérdések felmerülése, melyek megoldásánál a jogász szakma kompetenciájára lehet számítani. Nyilvánvalóan a jogrendszer szankciós zárkövének, azaz a büntetőjognak is reagálni kell az ebben a helyzetben releváns bűncselekményekkel kapcsolatban felmerülő jogértelmezési kérdésekre, vagy esetlegesen már létező tényállások kiegészítése, illetve új tényállások megalkotása is szükségessé válhat. A helyzet komolyságát jelzi, hogy hazai büntetőjogunkban mindkettőre volt példa. A koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (a továbbiakban: Koronavírus-törvény) két tényállással kapcsolatban fejezi ki a büntetőjogi szigor fokozódását a járvánnyal összefüggésben: egyrészt a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 337. § – mely a rémhírterjesztés tényállását tartalmazza – módosításával és egy minősített esettel való kiegészítésével; másrészt egy teljesen új tényállás megalkotásával, mely Járványügyi védekezés akadályozása alcímként a Btk. 322/A. §-a alatt került be büntetőkódexünkbe.² Jelen tanulmány elsősorban jogdogmatikai szempontból kívánja megközelíteni és elemezni a járványügyi tényállásokat, így a Btk. 361. §-ban

---

* Gubis Philip PhD-hallgató, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék. Témavezetője: Dr. Ambrus István egyetemi docens.

¹ Az elnevezésről részletesebben lásd GORBALENYA, A. E. – BAKER, S. C. et al.: The species Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus: classifying 2019-nCoV and naming it SARS-CoV-2. *Nat Microbiol.* (2020) 5., 536–544. o., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7095448/> (letöltve: 2020.12.04.).

² Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a szintén kriminális cselekményekkel foglalkozó, a Gellér Balázs – Ambrus István szerzőpáros által egyenesen „kis-büntetőjognak” titulált szabálysértési jog is komolyabb jelentőséghez jutott a járvány következtében. GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I. 2.*, javított kiadás. Budapest, 2019. 39. o. Mi sem mutatja ezt jobban, mint hogy a veszélyhelyzetre figyelemmel szélesebb jogalkotási hatáskörrel rendelkező Kormány 2020. március 11. napja óta már több ízben is módosította a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényt (a továbbiakban: Szabs. tv.).

szabályozott járványügyi szabályszegés bűncselekményét, ezt követően pedig a Btk. 322/A. § szerinti új járványügyi tényállást: a járványügyi védekezés akadályozását. Mindezek után kerül sor a koronavírus-járványt megelőző joggyakorlatban fehér holló gyakorisággal előforduló rémhírterjesztés (Btk. 337. §) tényállásának és az újonnan megfogalmazott elkövetési magatartásának dogmatikai elemzésére.

2. A járványügyi tényállások dogmatikai elemzése

a) A járványügyi deliktumok jogtörténeti áttekintése

Hazai büntetőjogunkban már az 1878. évi V. törvénycikkben (a magyar büntető-törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről, a továbbiakban: Csemegi-kódex) és a trichotómia harmadik pilléréként hozzá kapcsolódó 1879. évi XL. törvénycikkben (a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról, a továbbiakban: Kbt.) is fellelhetők a járványügyi kriminalizáció első kodifikált produktumai.³ Így a Csemegi-kódex 316. §-a rendelkezett arról, hogy büntetendő annak a cselekménye, aki a ragályos betegség idején, a továbbterjedésnek megakadályozása végett elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegte; továbbá minősített esetként súlyosabb marasztalásra számíthatott a fenti szabályok megszegője, amennyiben valaki a szabályok megszegése következtében a ragályos betegséget „megkapta”. Látható, hogy a járvány szó – ellentétben a Kbt.-val – nem jelenik meg a Csemegi-kódexben, mindazonáltal a járványügyi szabályszegés ösének egyértelműen ez a tényállás tekinthető. Érdekeség, hogy a miniszteri Indokolás szerint csak az emberi életet veszélyeztető ragály terjesztése elleni szabályok esetén valósulhatott meg a bűncselekmény, mely explicite a fejezetnévvel – azaz „közegészség elleni büntettek és vétségek” – , illetve a minősített esetben lévő „valaki” szóval fejeződik ki.⁴

A Kbt. „A közegészség és a testi épség elleni kihágások” fejezetcím alatt szabályozott egyes járványügyi szempontból releváns fordulatokat. Így a Kbt. 93. §-a pönalizálta azon gyakorló orvos vagy sebész cselekményét, aki járvány idejében rendes működési területén a hatósági kirendelést nem fogadta el, vagy a járvány folytán megbetegedettek részéről kért első orvosi segélyt, valamint – amennyiben lakhelyén más orvos a gyakorlatot nem űzte – a további gyógykezelést alapos ok nélkül megtagadta vagy elhalasztotta. A Kbt. 95. §-a szerint az állam, a törvényhatóság vagy község

³ A közegészség védelmével kapcsolatos büntetőjogi szabályok megjelenéséről vö. BALOGH Ágnes: *Az egészség védelme a büntetőjogban*. PhD-értekezés. Kézirat. Pécs, 2006. 166–169. o., <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/balogh-agnes/balogh-agnes-vedes-ertekezes.pdf> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴ Löw, Tobiás (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (1878: 5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye*. Második kötet. Budapest, 1880. 572. o.

által alkalmazott orvos vagy sebész, aki a „járványos” betegség idején lemondásának szabályos elfogadtatása előtt hivatalát elhagyta, vagy alkalmaztatásával egybekötött szolgálatteljesítését alapos ok nélkül megtagadta vagy elhalasztotta, szintén kihágást követett el. A tényállás második része az első szerinti szankciót rendelte alkalmazni azon határozott időre, kórházakban alkalmazott gyógyszereszekre, felügyelőkre, ellenőrökre vagy betegápolókra, akik járvány idején hivatalukat vagy szolgálatukat azok lejárta előtt hagyták el. Szintén sajátképi különös bűncselekményként volt szabályozott annak a gyógyszerésznek a cselekménye, aki járvány idején gyógyszerét elhagyta, vagy az orvosilag rendelt gyógyszer kiszolgáltatását alapos ok nélkül megtagadta vagy elhalasztotta. A Kbt. 99. §-a egy igen szélesre szabott elkövetői kör mulasztásos elkövetési magatartását tette büntetendővé, amikortól az elkövető (például: családfő, bányatulajdonos) tudomást szerzett a járványos vagy ragályos betegség kitöréséről a hatalma vagy befolyása alatt álló csoportban (az előző elkövetői példákhoz csatlakozva: család, háznép, bányatelep), azonban 24 óra alatt nem gondoskodott orvosi segélyről. Emellett szintén büntetendő volt az az orvos, aki a járvány vagy ragály kiütéséről való tudomásszerzést követő 24 óra alatt a hatóságnál nem jelentette.⁵

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (a továbbiakban: 1961. évi Btk.) 199. §-a, Járványszabályok megszegése címmel tette büntetendővé a napjainkban járványügyi szabályszegésként emlegetett tényállás tartalmával lényegében egyező fogalmi struktúrában a járvánnyal kapcsolatos kriminalizálandó cselekményeket „a közbiztonság és a közrend elleni bűncselekmények” fejezetében. A 199. § (1) bekezdés szerint az követte el e deliktumot: „[a]ki zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy továbbterjedésének megakadályozása végett elrendelt zárlat, járványügyi felügyelet vagy ellenőrzés szabályait” megszegte vagy kijátszotta. Fontos tehát kiemelni, hogy nem akármilyen, hanem a zárlati kötelezettség alá tartozó betegség kapcsán valósulhatott meg a bűncselekmény. Az ezt követő tényállási változat járvány idején volt elkövethető az által, aki a „járvány továbbterjedésének megakadályozása végett elrendelt elkülönítés, járványügyi felügye-

⁵ A teljesség igényével a Kbt. által szabályozott más tényállásokat is kifejezem. Egy speciális képzéssel nem rendelkezők által elkövethető deliktumként került pónalizálásra az egy város területén vagy több község között, a személyes közlekedést fenntartó bérkocsik vagy a közönség használatára szolgáló más szállítási eszközök (a továbbiakban: szállítási eszköz) tulajdonosai, akik tudomással bírtak arról, hogy a szállítási eszközükön ragályos vagy járványos betegséggel fertőzött személyt szállítottak, de anélkül bocsátották közönség használatára vagy vettek fel rá szállítás végett valakit, hogy hatósági előírások szerint fertőtlenítték volna. A Kbt. 100. §-a büntette ugyanezen cselekményért a tulajdonos beosztottjait is, akik bár ezt a tulajdonos utasítására – akkori szóhasználatban „meghagyásából” – követték el. E személyi kör egyébként akkor is büntethető volt, ha maga a tulajdonos bár nem bírt tudomással a fertőzött személy szállításáról, de a beosztott tudott róla, és ennek ellenére nem jelentette a tulajdonosnak, vagy a hatóságilag előírt fertőtlenítést nem végezte el. Végül a Kbt. 125. §-a szerinti deliktum elkövetése járvány esetén minősített esetben minősült, az alaptényállás pedig így szólt: „[a] ki városban vagy más községben, a szemétkihordásra vagy a pörcze-gödörök tisztítására fennálló szabályt megszegi, vagy a hatóság tilalma ellenére házában, udvarában vagy annak közelében nagyobb mennyiségű szemetet, trágyát vagy más könnyen rothadó anyagot összegyűlni enged: husz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő”.

let vagy ellenőrzés szabályait” megszegte vagy kijátszotta. Amennyiben nem járvány idején követték el a fenti cselekményt, úgy az a tételes jogi szabályok szerint szabálysértésnek minősült.⁶ Emellett pedig harmadik elkövetési magatartásként megjelent a fertőző állapotbetegségek vagy a növényeket pusztító veszélyes kártevők be- és kihurcolásának vagy továbbterjedésének megakadályozása végett elrendelt zárlat és egyéb korlátozás vagy felügyelet szabályainak megszegése vagy kijátszása is.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) 284. §-a járványügyi szabályszegés megnevezéssel szabályozta előbbi deliktumot, a „közrend elleni bűncselekmények” fejezetében. A szóban forgó bűncselekmény második változata az 1978. évi Btk.-ban már nem tartalmazta a korlátozó intézkedések célját – azaz, hogy a járvány továbbterjedésének megakadályozása miatt kell elrendeltnek lennie –, bár ez inkább csak formai szempontú változtatás volt, a szankciókra vonatkozó szabályok jogtechnikai reformja mellett.

A kihágások között helyet foglaló járványügyi deliktumok, a kihágás intézményének és a kihágási bíraskodásnak megszüntetéséről szóló 1955. évi 17. tvr. által megszűntek, a rendelkezések a szabálysértési jog területére kerültek át. Így például a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény végrehajtási rendeletében, a hatályban már nem lévő, az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: Szabs. r.) került szabályozásra a szabálysértési tényállások túlnyomó része – kvázi a szabálysértési jog különös részeként –, így a Szabs. r. 102. §-a a fertőző betegség elleni védekezés elmulasztását, a Szabs. r. 104. §-a a közegészségügyi szabálysértést határozta meg, míg a Szabs. r. 106. §-a a növényvédelmi szabálysértésről, a Szabs. r. 113. §-a pedig az állapotbetegség elleni védekezés elmulasztásának szabálysértési tényállásáról rendelkezett.

b) Járványügyi szabályszegés

Főként didaktikai indoklottsága van annak, hogy az 1978. évi Btk. „közrend elleni bűncselekmények” fejezetéből a jogalkotó a „közigazgatás rendje elleni bűncselekmények” között helyezte el e deliktumot a Btk.-ban.⁷ Ebből fakadóan a bűncselekmény

⁶ HOLLÁN Miklós: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. *MTA Law Working Papers*, (2020) 8., 3. o.

⁷ Btk. 361. §:

„Aki

a) a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegi;

b) járvány idején az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait megszegi;

c) a fertőző állapotbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés szabályait megszegi;

vétség miatt elzárással büntetendő.”

közvetett jogi tárgya az államapparátus zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek, míg közvetlen tárgya a közegészség, egész pontosan az azzal összefüggésben meghozott hatósági intézkedések betartásához fűződő társadalmi érdek.

A bűncselekményi tényállás keretdiszpozíció, annak is egy ritkább fajtája, a blankettáris keretdiszpozíció, mely teljes mértékben más jogágbeli szabályok megszegéseként határozza meg a járványügyi szabályszegést.⁸ Megjegyzendő, hogy keretdiszpozíciók szintjén egy ilyen absztrakt bűncselekményi meghatározás mindig felvet jogbiztonsági kérdéseket, mivel a *nullum crimen sine lege* elve sérülhet, amennyiben az ily tág megfogalmazást a tényálláson kívül eső magatartásokra is kiterjeszti a jogalkalmazó.⁹ A tárgyi oldal vizsgálata alapján megállapítható továbbá, hogy elkövetési tárgya nincs a bűncselekménynek. A tényállási keretet kitöltő igazgatási szabályok közül kiemelendők az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.), a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet (a továbbiakban: Járványügyi rendelet) és az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény (a továbbiakban: Éftv.) rendelkezései.

A társadalom alapvető érdeke a járványok, fertőző betegségek visszaszorítása, melyet az Eütv. 56. § (1) bekezdésében is deklarálnak a járványügyi tevékenység céljával, amely: „a fertőző megbetegedések, a járványok megelőzése és leküzdése, valamint az emberi szervezet fertőző betegségekkel szembeni ellenállóképességének fokozása”. A hivatkozott szakasz (2) bekezdése a járványügyi tevékenységgel összefüggésben egyes jogok (betegjogok) korlátozásáról szól, míg a (3) bekezdés a kötelező járványügyi intézkedés foganatosítását teszi lehetővé a beteg beleegyezésének hiányában is.¹⁰

A járványügyi szabályszegés tényállásának, a Btk. 361. § *a)* és *b)* pontjában leírt változatát közösen érintő intézkedések meghatározása igényel először tisztázást. A *járványügyi elkövetésről* a betegséget észlelő orvos intézkedik, mely során a fertőző betegségben szenvedő személyt a fertőzőképesség tartamára otthonában, tartózkodási helyén vagy fekvőbeteg-gyógyintézet fertőző osztályán, illetve kijelölt gyógyintézetben különíthetik el az Eütv. 63. §-a alapján. A járványügyi megfigyelést és járványügyi zárlatot – melynek szabályait az Eütv. 65–67. §-a közösen tárgyalja – olyan személlyel szemben rendelheti el az egészségügyi államigazgatási szerv a Járványügyi rendeletben meghatározott betegségek esetén, aki az ott meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett, és feltehetően maga is a betegség lappangási szakában van. A két intézmény közül a járványügyi megfigyelés enyhébb, esetében a hatálya

⁸ TOKAJI Géza: A Büntető törvény. In BÉKÉS Imre – FÖLDEVÁRI József – GÁSPÁR Gyula – TOKAJI Géza: *Magyar Büntetőjog. Általános rész.* (Szerk.: Földvári József). Budapest, 1980. 60. o.

⁹ Vö. NAGY Ferenc: Kerettényállás, mulasztás és a büntetőjogi legalitás kapcsolatáról. *Magyar Jog*, (2015) 11., 616. o.

¹⁰ Vö. SZÉKELY Ákos: Járványügyi szabályszegés. In JAKUCS Tamás (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata.* II. kötet. Budapest, 2004. 1009. o.

alá helyezett személy a megfigyelés tartama alatt foglalkozása gyakorlásában, kapcsolattartási jogában és mozgási szabadságában korlátozható [Eütv. 66. § (1) bekezdés]. Ezzel szemben a járványügyi zárlat szigorított, speciális követelményeken alapuló megfigyelés, illetve elkülönítés, amelyet e célra kijelölt helyen kell foganatosítani [Eütv. 67. § (1) bekezdés]. Járványügyi ellenőrzés alá a kórokozót hordozó személy helyezhető, akinek a szervezete a Járványügyi rendeletben meghatározott fertőző betegség kórokozóját hordozza, és anélkül üríti szervezetéből, hogy maga a fertőző betegség bármely szakaszában lenne. A járványügyi megfigyelésnél kifejtett jogkorlátozás a fertőzés terjedési módjától van függővé téve, az Eütv. 69. § (3) bekezdésében taxatív felsorolt korlátozási lehetőségeket – így például a meghatározott időközönként orvosi vizsgálatot vagy a gyermekintézménytől és oktatási intézménytől való távolmaradást – figyelembe véve ez tekinthető a legenyhébb intézkedésnek a négy, fentebb kifejtett forma közül. Megjegyezhető továbbá, hogy az Eütv. 70/A. § szerint az egészségügyi államigazgatási szerv a körözési eljárás keretében történő tartózkodási hely megállapítását és előállítását is elrendelheti a járványügyi intézkedés végrehajtása érdekében azzal szemben, akit járványügyi intézkedésre kötelezett.¹¹

A tényállás *a)* pontja szerinti változatát az követi el, aki a járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés (a továbbiakban együtt: járványügyi intézkedések) szabályait megszegi, amelyeket a „zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett” rendelték el. Tényállás-szerű ezek szerint akkor lehet a cselekmény, ha a Járványügyi rendelet 1. számú mellékletében felsorolt, a zárlat kötelező elrendelésével járó betegségekkel kapcsolatban rendelik el a járványügyi intézkedést.

A bűncselekmény *b)* pontjában meghatározott elkövetési magatartás szempontjából fontos, hogy az csak *járvány* idején követhető el az akkor elrendelt járványügyi intézkedések szabályainak megszegésével. Először a járvány fogalma igényel tisztázást büntetőjogi szempontból, mivel a Btk. értelmező rendelkezései között nem lelhető fel. Az Eütv. 74. § (1) bekezdése szerint „járványveszély vagy járvány (a továbbiakban együtt: járvány) fennállását [...] az egészségügyi államigazgatási szerv állapítja meg”. Az Eütv.-ben tehát kijelölésre kerül, hogy mely szerv dönthet a járvány fennálltáról. Ehhez képest a Járványügyi rendelet – mely egy alacsonyabb szintű jogszabály – 3/A. § 9. pontja egy elég konkrét definíciót nyújt a járvány fogalmára: „egy adott fertőző betegségnek a vártnál szignifikánsan gyakoribb vagy egy meghatározott küszöbszintet meghaladó előfordulása egy adott területen, illetve közösségben, egy meghatározott időtartam alatt, vagy legalább két egymással összefüggő eset, amely összefüggés járványügyi bizonyítékkal alátámasztható”. Felmerülhet jogértelmezési problémaként, hogy a „járvány idején” kitétel – mely behatárolja az elkövetés idejét

¹¹ Vö. SINKU Pál: A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények. In: BELOVICs ERVIN – MOLNÁR GÁBOR MIKLÓs – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész.* Negyedik, hatályosított kiadás. Budapest, 2015. 629–630. o.

is – hogyan értelmezendő. Elegendő-e a Járványügyi rendelet szerinti ténykörülmények figyelembevételére vagy az egészségügyi államigazgatási szerv megállapítása is szükségeltetik? Véleményem szerint erre a kérdésre a helyes válasz az, hogy akkor lehet tényállásszerű a magatartás, ha az egészségügyi államigazgatási szerv megállapította a járványt. Ezt azzal indokolom, hogy az Eütv. egyrészt magasabb szintű jogszabályban határozza meg a járvány fennálltának megállapítását. Másrészt, ha elméletben valamely jogszabály meghatároz egy fogalmat, és egy másik jogszabály generális jelleggel utal a meghatározott fogalom fennálltának konstituálására, ebből az a teleologikus következtetés vonható le, hogy jogi szempontból mégsem áll fenn a fogalom pusztán azért, mert ténykörülményei fennállnak. Harmadrészt – ahogy fent már írtam – a deliktum közvetlen jogi tárgya a hatósági intézkedések betartásához fűződő társadalmi érdek, tehát ez is részben megerősíti azt, hogy közigazgatási aktusok betartatását célozza a cselekmény pönalizálása. Megjegyzem továbbá, hogy az Eütv. hivatkozott rendelkezése egyértelműen különbséget tesz járvány és járványveszély között, tehát utóbbi esetben nem lehet az elkövetés tényállásszerű.¹²

A járvány fogalmának kifejtése után a bűncselekmény *b)* pontja szerinti változatot elemezve kiviláglik, hogy az *a)* ponthoz képest a deliktumot csak járvány idején lehet a járványügyi intézkedés megszegésével elkövetni, mégpedig minden olyan betegséggel összefüggésben, amellyel kapcsolatban a járványügyi intézkedésnek helye lehet. Tehát itt nincs relevanciája annak, hogy a Járványügyi rendelet 1. számú melléklete miatt rendelték-e el a járványügyi intézkedést vagy sem.

A Btk. 361. § *c)* pont fordulata a fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítókkal kapcsolatos tranzitcselekmények és terjedésük megakadályozására vagy előfordulásuk felszámolása végett elrendelt növényegészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedésekkel kapcsolatos szabályszegést nyilvánítja büntetendővé. A fent már említésre került Éftv. 48. § (1) bekezdése sorolja fel taxatíván a növényegészségügyi intézkedéseket (így például az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv fertőtlenítést, megsemmisítést rendelhet el, ennek érdekében meghatározott szerek, eszközök, illetve eljárások alkalmazását előírhatja vagy betilthatja), míg az Éftv. 51–53. § rendelkezései az állategészségügyi intézkedéseket határozzák meg (példának okáért az elkülönítést, megfigyelési zárlatot, forgalmi korlátozást vagy helyi zárlatot).

Miután az összes tényállásváltozat elemzése megtörtént, látható, hogy a bűncselekmény elkövetési magatartása mind a három változat esetén az ott felsorolt sajátosságoknak megfelelő szabályszegés, mely aktív és passzív elkövetési magatartással is megvalósulhat. Előbbire lehet példa, ha járvány idején a fertőző betegségben szenvedő személy a kijelölt gyógyintézetet elhagyja a fertőzőképesség tartama alatt. Ugyanakkor mulasztásra helyes példaként szolgálhat, amikor a járványügyi

¹² A járvány büntetőjogi fogalmával kapcsolatos kérdéskör taglalásáról bővebben lásd HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 7–17. o.

ellenőrzés hatálya alá tartozó személy előzetesen nem jelenti be lakóhelyének két hetet meghaladó időre történő elhagyását és tartózkodási helyét az egészségügyi államigazgatási szervnek.

A deliktum – tekintettel arra, hogy eredményt nem tartalmaz – immateriális, ebből következően stádiumtani szempontból mulasztással való elkövetés esetén kísérlet a jogirodalomban általánosan elfogadott nézet alapján nem lehetséges. Tevékenységgel elkövetés esetén természetesen előfordulhat. Szemléltetésül, a járványügyi ellenőrzés hatálya alá tartozó személy – aki az Eütv. 69. § (3) bekezdés *e*) pontja alapján nem foglalkoztatható élelmiszert előállító munkakörben –, ha a munkahelyének bejáratánál véletlenszerű ellenőrzés alkalmával vallja be, hogy az intézkedés hatálya alá tartozik, de az ellenőrzés hiányában egyébként megkezdte volna a munkavégzést, az a kísérletet megvalósítja. A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, bár megjegyzendő, hogy potenciálisan azon elkövetők száma magasabb, akikre kvázi konkretizálódik a bűncselekmény, azaz akik a járványügyi intézkedés hatálya alá kerülnek. A többi szóba jövő elkövetői minőség az általános szabályok szerint fejthető ki.

A bűncselekmény alanyi oldalára fókuszálva megállapítható, hogy csak szándékosan követhető el, elvileg annak mindkét formájában. Ennek kapcsán helytálló jogirodalmi felvetés Ambrus Istvántól, hogy „[e]z a törvényi megoldás egy olyan komoly volumenű járvány idején, mint a jelenlegi, elképzelhető, hogy jogalkotói felülvizsgálatot igényelhetne”.¹³ Szankciótani szempontból a bűncselekményért kiszabható elzárás alapján a legenyhébben pönalizált kategóriába sorolható, mely az előző gondolathoz hasonlóan felvetheti a jogalkotói lépés szükségességét.

Halmazati szempontból több tilalom, kötelező rendelkezés egyidejű megszegése egységet képez.¹⁴ A Szabs. tv. 239. § által enyhébben kriminalizált fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása a járványügyi szabályszegés egyes tényállási elemeinek hiányában megállapítható.¹⁵ Így kézenfekvő példa, ha a Btk. 361. § *b*) pontja szerinti tényállási fordulatot nem járvány idején követik el.

c) Járványügyi védekezés akadályozása

Ahogy a bevezetésben utaltam rá, a Koronavírus-törvény 10. § (1) bekezdésével új tényállást hozott létre a Btk. 322/A. §-ban, járványügyi védekezés akadályozása

¹³ AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020) 5., 7. o.

¹⁴ Vö. AMBRUS István: *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. PhD-értekezés. Szeged, 2012; és AMBRUS István – DEÁK Zoltán: *A Kecskeméti Városi Bíróság ítélete a dolog megtartásával elkövetett rablásról. JeMa*, (2013) 1., 33–42. o.

¹⁵ Hangsúlyozandó, hogy egyes tényállási elemeinek hiányában lehet szabálysértésről beszélni, ami nem azt jelenti, hogy a tényállási elem hiánya automatikusan eredményez szabálysértést, hanem csak bizonyos esetekben.

megnevezéssel.¹⁶ Új büntetőjogi tényállás megalkotása akkor válhat indokolttá egy jogrendszerben, amikor egy nagyobb jelentőségű gazdasági, technológiai, fizikai változás megy végbe,¹⁷ vagy valamely cselekmény megítélése – például a jogi tárgy fokozottabb veszélyeztetettsége vagy nagyobb mértékű elterjedése okán – morális szempontból elítélendővé vagy elítélendőbbé válik, és erre a jognak is reagálnia szükséges. A Koronavírus-törvény végső előterjesztői indokolása (a továbbiakban: miniszteri Indokolás) az új tényállás szükségességét kapcsán így fogalmaz:

[a] Büntető Törvénykönyvet érintő módosítások egyrészt a térben és időben konkretizálódó, az egészségügyi törvényben ezzel összefüggésben kimondott járványveszély esetére ahhoz hasonló büntetőjogi védelmet nevesítenek, mint amilyen a közveszélykezés esetén irányadó. Másrészt a járványnak az a következménye, hogy lényegében az ország bármely területén tömegesen felbukkanhat, és ezért a társadalom tömegei érzékenyebbek a vele kapcsolatos zavar és nyugtalanság keltésére alkalmas téves információkra, abban az esetben is a közveszéllyel egyező büntetőjogi védelmet igényel, ha a járvány megjelenése térben és időben még pontosabban nem konkretizálható.

Álláspontom szerint jelen helyzetben megalapozottan állítható, hogy valóban egy hatalmas jelentőséggel bíró fizikai változás megy végbe – azaz egy sokak számára még nem tapasztalt horderejű járvány begyűrűzése –, mely jelenségre a büntetőjog eszköztárával is reagálni kell, így jogászai szemmel az új tényállás megalkotása – egyetértve a miniszteri Indokolásban foglaltakkal – teljes mértékében helytálló.

A járványügyi védekezés akadályozása „a közbiztonság elleni bűncselekmények” között található a Btk.-ban. A Btk.-beli elrendezésből az a szembevetendő különbség mutatkozik a járványügyi szabályszegéssel szemben, hogy eltérő fejezetekben foglalnak helyet, ennek pedig az is következménye, hogy a járványügyi védekezés akadályozásának közvetett jogi tárgya árnyaltabb, az államhatalmi és társadalmi szervezetek

¹⁶ Btk. 322/A. §

„(1) Aki

a) A zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség behurcolásának vagy terjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés;

b) Járvány idején az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés;

c) A fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés

végrehajtását akadályozza, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt csoportosan követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény halált okoz.

(4) Aki járványügyi intézkedés akadályozására irányuló előkészületet követ el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

¹⁷ Így például a bankkártya feltalálása, mellyel kapcsolatban felmerült kérdések részletes tárgyalásához lásd AMBRUS István – DEÁK Zoltán: Súlyponti kérdések a bankkártyával kapcsolatos bűncselekmények köréből. *Belügyi Szemle*, (2011) 2., 85–103. o.

rendeltetésüknek megfelelő működéséből fakadó személy- és közbiztonsághoz fűződő társadalmi érdek. Közvetlen jogi tárgyán a közegészséggel összefüggő hatósági intézkedések betartásához és konkrétan azok zavartalan végrehajtásához fűződő társadalmi érdeket lehet érteni.¹⁸

Tekintettel arra, hogy a járványügyi szabályszegés egyes tényállási elemei részletesen kifejtésre kerültek, így itt a hasonlóságokat érintőlegesen tárgyalom, és az eltérésekre, illetve az eltérő értelmezésekre kívánok inkább fókuszálni a két tényállás hasonlósága miatt. A miniszteri Indokolás kifejti, hogy a „járványügyi védekezés akadályozásának új tényállása büntetni rendeli a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye esetén beinduló intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását”. Ennek kapcsán több fontos dilemma mutatkozik. A járvány fogalmának értelmezése a bűncselekmény (2) bekezdése szerinti fordulat esetén problémás lehet. A miniszteri Indokolás ugyanis a járvány jogilag és hatóságilag kimondott veszélyéről beszél, holott dogmatikai szempontból a járvány fogalma kapcsán fent kifejtettek értelmében a járványveszély fennállta nem alapozta meg a járványügyi szabályszegés tényállásszerűségét; esetleg szabálysértési tényállás merülhetett fel. Magyarország Alaptörvényének 28. cikke szerint: „[a] jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumbát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni”. Alkotmánykonform értelmezés¹⁹ alapján tehát a miniszteri Indokolás igazíthat el bennünket a tényállás értelmezésében, ebből pedig a járványügyi szabályszegésnél kifejtettekhez képest két dolog következik: az egyik, hogy tényállásszerű csak akkor lehet a bűncselekmény, ha az Eütv.-nek megfelelően, az egészségügyi államigazgatási szerv állapítja meg a járvány fennálltát, azaz a Járványügyi rendelet szerinti járvány tényszerűségének vizsgálata felesleges az eljárás során. A másik, hogy járvány alatt az Eütv. szerint megállapítható járványveszélyt is érteni kell. Hollán Miklós felvetésével egyetértve a helyzet rendezésének jogszabályi tisztázását pártolom.²⁰

A keretdiszpozíció elkövetési magatartásával kapcsolatban a miniszteri Indokolás fent idézett mondatának „intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását” része lefekteti a joggyakorlat számára azt, hogy a deliktum csak tevékenységgel valósítható meg, holott a törvényhely „végrehajtás akadályozása” kitétele olvasatából nyilvánvalóan a mulasztási magatartásokra is bőséges példakört lehetne felsorolni.²¹ Mindazonáltal erre is a biztonságosabb megoldás a jogszabályi szinten történő rendelkezés, hiszen a két felvetett dilemma – a járvány értelmezése és az aktív elkövetési magatartás – koherencia szempontjából is zavart okozhat a két,

¹⁸ A jogi tárgyak csoportosításához és azok ún. jogtárgycsaládokba történő besorolásához lásd AMBRUS István – UJVÁRI Ákos: A zaklatás bűncselekményének gyermekévei. *Magyar Jog*, (2016) 7–8., 424–435. o.

¹⁹ Lásd CHRONOWSKI Nóra: Az alkotmánykonform értelmezés és az Alaptörvény. *Közjogi Szemle*, (2017) 4., 7–15. o.

²⁰ Vö. HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 10. o.

²¹ Ezzel egybeesngve AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 22. o.

egyébként teljesen rokon bűncselekmény elkövetési magatartásainak értékelése között a joggyakorlatban.

Az elkövetési magatartás – szemben a járványügyi szabályszegéssel – az intézkedés végrehajtásának akadályozása. Ennek értelmezése nem igényel különös magyarázatot, a szó köznyelvi értelmében úgy fogalmazható meg, hogy az elkövető gátolja, hátráltatja az intézkedés haladását, véghezvitelét.²² A keretdiszpozíció kapcsán annyit ezen a ponton még érdemes tisztázni, hogy az elkövetési magatartásra – azaz az intézkedés akadályozására – tekintettel nem minősíthető a bűncselekmény blankettáris keretdiszpozíciónak, hiszen a konkrét intézkedés akadályozása beszűkíti a bűncselekmény irányultságát. A bűncselekmény elkövetése egyébként nem követeli meg eredmény bekövetkeztét, stádiumtani szempontból osztja a járványügyi szabályszegésnél kifejtetteket, azzal, hogy a Btk. 322/A. § (4) bekezdése – utalva a büntetőjogi szigor fokozott jellegére – az előkészületi magatartást is büntetni rendeli, azonban a gyakorlatban – többek között bizonyítottsági nehézségek okán – nem várható túl sok hozzáadott hatékonyság. A minősített eseteket tekintve a csoportos elkövetés nem igényel magyarázatot, a halált okozó felminősítő körülmény azonban okozatisági szempontból problémássá válhat a judikatúrában. Ahogy Ambrus István is utal erre a járványügyi szabályszegéshez hasonlítva a „szabályszegés és más személy halála között az okozati összefüggés megállapítása – mivel az említett eredmény a koronavírus kapcsán általában 10% alatti, tehát atipikus – a gyakorlatban jelentős nehézségekbe ütközik. Ez pedig vélhetően az aktív akadályozó esetében sem lenne másként, hiszen egy további, az okozati láncba közbekapcsolódó személy cselekménye a bizonyítást biztosan nem könnyítené meg”.²³ Egyébként a deliktum csak szándékosan követhető el.

Az elemzett járványügyi tényállások kriminálstatisztikájával részletesen nem foglalkozom, tekintve, hogy a koronavírus-járvány kezdete óta 2020. július 15-ig összesen 28 eljárás indult járványügyi szabályszegés miatt,²⁴ míg a járványügyi védekezés akadályozásáról külön statisztikai adat nem jelent meg. Mindezek jól példázzák azt, hogy a deliktumok gyakorlata még potenciális aktualitásuk esetén sem számottevő.²⁵

²² Fogalmi szinten osztva ezzel a Btk. Akadályoztatási jellegű elkövetési magatartásokkal megvalósítható deliktumainál a szó értelmezését, így például a Btk. 210. §-ban szabályozott, kiskorúval való kapcsolattartás akadályozásával kapcsolatos joggyakorlatot.

²³ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 22. o.

²⁴ Az új koronavírus-helyzettel összefüggő büntetőügyek statisztikái. 2020.07.15., <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/az-uj-koronavirus-helyzettel-osszefuggo-buntetougyek-statisztikai> (letöltve: 2020.12.04.).

²⁵ Arra, hogy a bűncselekménnyé nyilvánítás igénye mellett az értelmezési és bizonyítástechnikai nehézségek okán nem alakult ki gyakorlat, jó példa a kapcsolati erőszak. Ennek dogmatikai elemzéséről részletesen lásd AMBRUS István: A kapcsolati erőszak néhány büntetőjog-dogmatikai kérdése. *Családi Jog*, (2014) 4., 18–24. o.

3. A rémhírterjesztés dogmatikai elemzése

a) Jogtörténet (a rémhírterjesztés korábbi törvényeinkben, alkotmánybíróági kontroll és a tényállás újrafogalmazása az 1978. évi Btk.-ban)

A magyar jogban a rémhírterjesztés tételes jogi gyökere feltehetőleg a Kbt.-ban, azon belül „a hatóságok és a közcsend elleni kihágások” fejezetében található korszaknak megfelelő, büntetendő vész hírterjesztési módot szabályozó rendelkezése. A Kbt. 40. §-a szerint: „[a] ki a harangok félrevereése vagy másnemű vészjelzés által, tudva, hogy erre ok nem forog fenn, a lakosok nyugalmát megzavarja; vagy a ki a hatóságot valótlan vész hír vagy zavargás bejelentése által szándékosan félrevezeti: nyolcz napig terjedhető elzárással büntetendő”. Látható, hogy a rémhírterjesztéssel az első elkövetési mód rokonítható szorosán. A tényállásszerűséghez szükség volt valamilyen vészjelzésre, így például tűzkiáltásra, amely alkalmas volt egyúttal a lakosság nyugalmának megzavarására, és az elkövetőnek tisztában kellett lennie azzal, hogy a vészjelzésre ok nem forogott fenn.²⁶ Példaként Angyal Pál hivatkozta a korabeli joggyakorlatból azt a tényállásszerű esetet, amikor az elkövető kora hajnalban ok nélkül síppal vészjelzést adott, azt jelezve, hogy a bordélyházában vagy környékén emberi élet vagy vagyon ellen intézett valamely cselekmény miatt sürgős segélyre és hatósági beavatkozásra lenne szükség.²⁷

Az 1930-as évek törvényeiből szükséges kiemelni az 1930. évi III. törvénycikk (a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről szóló) 80. §-át, amely büntetni rendelte a háború idején a hadviseléssel kapcsolatban vész hírt koholó vagy valótlan vész hírt terjesztő cselekményét, amennyiben cselekménye nem volt súlyosabb büntető rendelkezés alá vonható, ezzel kifejezve annak szubszidiárius jellegét. Az 1937. évi X. törvénycikk (a gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931. évi XXVI. törvénycikkben a minisztériumnak adott felhatalmazás további meghosszabbításáról és az 1931. évi XXVI. tc. 9. §-ának módosításáról) elvi fontosságúnak tekinthető, mivel három, korábban hatályban lévő – egyúttal a rémhírterjesztés szűk értelemben vett őseiként felfogható²⁸ – tényállás

²⁶ EDVI ILLÉS Károly: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és az azokra vonatkozó eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, 1892. 92. o.

²⁷ A Hatásköri Határozatok Tára I. 685. számú esetét hivatkozta ANGYAL Pál: *A veszélyes hírkeltés*. Budapest, 1942. 15. o.

²⁸ Itt szeretném előrebocsátani, hogy rémhírterjesztési jellegű tényállások tucatját lehetne felsorakoztatni a különböző korabeli törvényekből, így csak néhány példát említve: a kárt okozó valótlan hír közzétételét, a pengőrontást, a szédelgő feldicsérést vagy éppen a választók félrevezetésére alkalmas vész hír koholását emelem ki. Ezek ismertetésére Angyal Pál egy külön monográfiát szentelt: ANGYAL: *A veszélyes hírkeltés*. 86 o. A jogtörténeti áttekintés során csak néhány deliktum kerül ismertetésre, a tipikusabb, a rémhírterjesztés őseinek felfogható tényállásra szorítkozva. Így például a 1937. évi X. törvénycikkkel beiktatott bűncselekmény kapcsán Angyal így írt: „[a] szóbanlevő vétség jogi természetét illetően vitán felül áll, hogy az a veszélyes hírkeltésnek legtipikusabb alakja”. ANGYAL: *A veszélyes hírkeltés*. 41. o.

egységesítését végezte el. Így az említett törvénycikk 2. §-a szubszidiárius bűncselekményként egy évig terjedő fogházzal rendelte büntetni annak a cselekményét, aki olyan hírt koholt vagy olyan valótlan hírt terjesztett, amely a közrendet vagy a köznyugalmat zavarhatta, vagy az ország külső politikájának érdekét veszélyeztethette, vagy az ország gazdasági helyzetét, hiteléletét károsan érinthette. Az egységesítést úgy szolgálta az említett tényállás, hogy az 1937. évi X. törvénycikk 3. §-a alapján a bűncselekmény megállapítása esetén a Kbtk. 40. §-a és a 1930. évi III. törvénycikk 80. §-a nem nyert alkalmazást, másrészt mivel a törvénycikk hatálybalépésével módosításra került az 1931. évi XXVI. törvénycikk 9. §-a,²⁹ így az ott jóval egyszerűbben szabályozott elkövetési magatartás kibővítésre került. Eklatáns példaként szólhat a bűncselekmény megvalósulására az a korabeli ügy, mely tényállásáról („a vádbeli alkalommal a rádió Amerikának esetleges hadbalépéséről adott hírt, mihez a vádlott hozzáfűzte, hogy akkor vége Németországnak és Magyarországnak is, majd azt is mondta, hogy marhák azok, akik a német győzelemben hisznek, – a helyzet már rosszabb nem lehet, hiszen már sok embernek nincs kenyere”) a Magyar Kúria megállapította, hogy

minden bővebb indokolás nélkül fölöttébb alkalmas a közrend és köznyugalom megzavarására, miként ez az adott esetben tényleg be is következett, mert bizonyított tény, hogy a falubeliek a hír nyomán nyugtalanodni kezdtek, úgyhogy a községi tanító is csak nagy nehezen tudta a vádlott nyilatkozata következtében nála izgatottan érdeklődőket megnyugtatni.³⁰

Ugyanakkor a köznyugalom megzavarására való alkalmasság hiányára tekintettel mentette fel a vádlottat a Magyar Kúria, aki

a Jehova tanúi elnevezés alatt ismert vallási felekezet tagjának vallotta magát, és mint ennek a szervezetnek egyik rajongó híve, Hangács községben a biblia árusítása közben a biblia szövegét magyarázta, és eközben azt is hirdette, hogy beteljesedik a biblia tanítása, nemsokára eljön a világ vége, a gonoszok megbűnhődnek, az igazak megvállanak.³¹

Az indokolás szerint ugyanis

[e]bben a beállításban terjesztett nyilvánvalóan valótlan hírnek a komolytalansága azonban annyira kézenfekvő, hogy annak a terjesztése az 1937:X. tc. 2. 47 §-ában megjelölt hatás bármelyikének kiváltására feltétlenül alkalmatlan és így az a hivatkozott törvényszakaszban

²⁹ „Aki a gazdasági helyzetet vagy a hiteléletet károsan érintő hírt kohol vagy valótlan ily hírt terjeszt, – amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik – vétség miatt egy évig terjedhető fogházzal büntetendő.”

³⁰ A Magyar Kúria 1942. ápr. 9-én kelt 793/1942. sz. ítéletét hivatkozza ANGYAL: *A veszélyes hírkeltés*. 46. o.

³¹ A Magyar Kúria 1942. febr. 26-án kelt 5572/1941. sz. ítéletét hivatkozza ANGYAL: *A veszélyes hírkeltés*. 46. o.

meghatározott hír fogalmát nem fedi. Ilyen körülmények között pedig az említett valótlanságnak hangoztatásával a vádlott sem az 1937:X. tc. 2. §-a alá eső vétségnek, sem a tetazonosság keretében más büntetendő cselekménynek tényálladékát nem valószínűsíti meg.³²

A hírhedtté vált gazdasági rend büntetőjogi védelméről szóló 8800/1946. (VII. 28.) ME rendelet 18. §-a úgy rendelkezett, hogy „[b]üntettet követ el és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő, aki két vagy több személy jelenlétében olyan valótlantényt, vagy való ténynt oly módon állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a magyar forint vásárló erejét vagy forgalmi értékét csökkentse, illetőleg az abba vetett bizalmat megingassa”.³³ Látható, hogy a lakosságot megfélemlíteni kívánó rendelet a fentebb tárgyalt tényállásokhoz képest súlyosabban pönalizálta a forint vásárlóerejének, forgalmi értékének és az abba vetett bizalom csorbítására alkalmas rémhírterjesztést; megjegyzendő, hogy a rendszerváltás után egyébként semmisségi törvény hatálya alá is esett.³⁴ A népbíráskodással kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 1947. évi XXXIV. törvény szintén bővítette a rémhírterjesztési jellegű tényállások spektrumát. A törvény 26. §-a – hasonlóságot mutatva a 1937. évi X. törvény-cikk említett rendelkezésével – két vagy több személy jelenlétében történő olyan valótlantény állítását vagy híresztelését pönalizálta, amely alkalmas volt arra, hogy a közrendet vagy a köznyugalmat zavarja, illetőleg az ország külpolitikai érdekeit veszélyeztesse, vagy a gazdasági helyzetet károsan érintse. Ezentúl érdekesség, hogy való tény állításával is el lehetett követni a deliktumot, amennyiben annak szándékos állítása vagy híresztelése az előbb felsorolt alkalmassági esetkörök tekintetében azok bekövetkeztét célozta.³⁵ A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (Bt.) hatálybalépésével ugyan egységesítésre kerültek a büntetőjog általános részébe tartozó tárgykörök, az egyes hatályban lévő tényállások azonban már áttekinthetetlené váltak. E helyzetet hivatott orvosolni az Igazságügyi Minisztérium által 1952-ben összefoglalt Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása (a továbbiakban: BHÖ), mely nem törvény-, hanem jogszabálygyűjtemény volt. A BHÖ-be felvételre kerültek a fentebb elemzett (értelemszerűen csak a hatályos) deliktumok.³⁶

³² ANGYAL: *A veszélyes hírkeltés*. 47. o.

³³ Lásd HORNYÁK Szabolcs: *A köznyugalom elleni bűncselekmények*. PhD-értekezés. Kézirat. Pécs, 2010. 37. o. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hornyak-szabolcs/hornyak-szabolcs-vedes-ertekezes.pdf> (letöltve: 2020.12.04.).

³⁴ Az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1990. évi XXVI. törvény 2. § c) pont alapján.

³⁵ A teljesség kedvéért utalok arra, hogy a tényállás egy tekintet alá esett a 1946. évi VII. törvény-cikk (a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről) 4. §-ban szabályozott deliktummal, mely szerint: „[v]étséget követ el, aki két vagy több személy jelenlétében olyan valótlantényt vagy való ténynt olyan módon állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy az 1. § (1) bekezdésében meghatározott államrend vagy köztársaság iránt megvetést keltsen vagy nemzetközi megbecsülését csorbítsa”.

³⁶ HORNYÁK: *A köznyugalom elleni bűncselekmények*. 39–40. o.

A rémhírterjesztési jellegű tényállások teljes egységesítését végül az 1961. évi Btk. végezte el „a közbiztonság és a közrend elleni bűncselekmények” fejezetében. A 218. §-ban bevezetésre került rémhírterjesztés elnevezésű tényállás szerint két évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető, aki mások előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állított vagy híresztelt, amely alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat zavarja, vagy a gazdasági helyzetet károsan érintse. További minősített esetet képezett, amikor e cselekményt sajtó, sokszorosítás útján vagy egyébként nagyobb nyilvánosság előtt követték el [1961. évi Btk. 218. § (2) bekezdés]. A markáns különbség azonban elődjével szemben abban ragadható meg, hogy való tény híresztelésével már nem lehetett e deliktumot elkövetni, hanem már a való tény elferdítését követelte meg a tényállás.

Az 1978. évi Btk. eredeti szövege szerint tartalmilag nem eszközölt változást a korábbi alapesettel kapcsolatban, csupán szankciótani szempontból ejtett módosítást [1978. évi Btk. 270. § (1) bekezdés]. Viszont felminősítő körülményként került szabályozásra a közveszély színhelyén vagy háború idején történő elkövetés [1978. évi Btk. 270. § (2) bekezdés]. A tényállás módosítására első alkalommal 1989-ben került sor, ekkor a „mások előtti” elkövetés szituációs elemet a „nagy nyilvánosság előtt” elkövetési ismérvre cserélte a jogalkotó, azért, hogy a rémhírterjesztés összhangban legyen a közösség elleni izgatás deliktumával.

A tényállást végül az Alkotmánybíróság a 18/2000. (VI. 6.) AB határozatával megsemmisítette. A testülethez a Pesti Központi Kerületi Bíróság fordult indítványával, mert álláspontja szerint az 1978. évi Btk. 270. §-a sértette a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) egyes rendelkezéseit, a véleménynyilvánítási szabadságot és a sajtószabadságot. Az Alkotmánybíróság egyrészt azt mérlegelte, hogy a köznyugalom veszélyeztetése tudatosan valótlan vagy elferdített tényállításokkal és híresztelésekkel bír-e akkora súlyú sérelemmel, hogy a büntetőjog eszközeivel kelljen fellépni vele szemben. Ebben a kérdésben arra a következtetésre jutott, hogy ha a valótlan vagy elferdített tényt állító tudatában is van cselekménye köznyugalomra káros hatásának, és ezzel összefüggésben a szándékosság valamely formája fennáll, még akkor is a véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi eszközökkel nem korlátozható tartományán belül van. Így a közlés szabadságának alkotmányellenes korlátozása valósul meg, amely szükségtelen és aránytalan. Másrészt a testület érvelése szerint a deliktum az alkotmányos büntetőjog formai követelményeinek sem felelt meg akkori formájában. Míg a diszpozíció legtöbb elemének mind a gyakorlatban, mind a tudományban régóta tisztázott értelmezése van, addig a köznyugalom megzavarására alkalmasság megítélése homályos és bizonytalan. Az efféle tényállási elemek pedig mindig utat nyithatnak az önkényes jogértelmezésnek és jogalkalmazásnak.

Az alkotmánybírósági határozat által történő megsemmisítés után a jogalkotó a tényállás újrafogalmazása mellett döntött, és ez az új változat 2001. január 1. nap-

ján lépett hatályba. A fő karakterváltás a külön minősített eset elhagyása mellett az alapeset elkövetési magatartásának a „közveszély színhelyén” történő elkövetés mint situációs elemek sajátos kombinációjával történő kibővítése volt. A később hatályba lépő Btk. eredeti 337. §-a³⁷ tartalmában ezzel megegyezően szabályozta a tényállást.

b) A Koronavírus-törvény előtti tényállás elemzése

A rémhírterjesztés jogi tárgya „a társadalomnak a tényszerű információkhoz fűződő igénye és a zavart keltő híresztelésektől mentes tájékoztatásában megvalósuló köznyugalom”.³⁸

Ha az elkövetési magatartást vizsgáljuk, jelen bűncselekmény esetén ez a zavar vagy nyugtalanság keltésére alkalmas valótlan vagy elferdített tény állítása, illetve híresztelése. A tényállítás közlés a múltban vagy jelenben létező jelenségről vagy történésről, ebben a kontextusban jövőben bekövetkező esemény állítása nem lehet tényállítás, csupán feltételezés. A híresztelés ehhez képest a más által tett tényállítás továbbadása. A pusztá véleménynyilvánítás önmagában nem lehet tényállásszerű.³⁹

A valótlan tény állítása minden valóságalapot nélkülöz, így ez kitalált koholmány. Ehhez képest a valóságtól elferdített ténynek ugyan van valóságalapja, de az elkövető kiemel bizonyos részeket az összefüggésből, vagy tendenciaszerűen csak a kedvező vagy kedvezőtlen mozzanatok hangsúlyozásával eltorzítja a tény valóságát, így az nem lesz objektíve igaz. Mindezek alapján az is belátható, hogy valós tények állításával nem követhető el a bűncselekmény.⁴⁰

A tényállásnak szintén eleme a közveszély színhelyén az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére való alkalmasság, tehát a zavar beállta reális lehetőségének megteremtődése szükséges a tényállásszerűséghez. Zavaron a harmonikus életviszonyok felbomlását kell érteni, míg nyugtalanságon a zaklatott, kiegyensúlyozatlan állapotot. A tényállás kontextusában nyilvánvaló, hogy az emberek csoportja mint elkülönülő személyösszesség ismérve a közveszély színhelyén való tartózkodással ragadható meg, az itt jelenlevő emberek nagyobb csoportját kell e kifejezésen érteni.⁴¹

A bűncselekmény elkövetési helye a közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt, melyek közül az előbbi objektív helyzetet jelent, ahol egy vagy több, meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy vagy jelentős értékű dolgok kerülhetnek

³⁷ „Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tény vagy való tény oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

³⁸ VIDA Mihály: A közrend elleni bűncselekmények. In HORVÁTH Tibor – KERESZTY Béla – MARÁZ Vilmosné – NAGY Ferenc – VIDA Mihály: *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest, 1999. 489. o.

³⁹ BELOVICVS Ervin: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In BELOVICVS–MOLNÁR–SINKU: *Büntetőjog II. Különös rész*. 569. o. A tényállítások értelmezéséhez lásd BH 1994, 171.; BH 2009, 135.; BH 2013, 204.

⁴⁰ SZÉKELY Ákos: Rémhírterjesztés. In JAKUCS: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. 953. o.

⁴¹ BELOVICVS: A köznyugalom elleni bűncselekmények. 569. o.

veszélybe.⁴² Nagy nyilvánosság előtti elkövetés alatt az elkövetés időpontjában jelenlevő meghatározatlanul nagyobb számú személy előtti megvalósulást vagy nagyobb, előre meg nem határozható számú személy általi tudomásszerzés lehetőségét kell érteni.⁴³ A jelenlévők száma akkor tekinthető nagyobbak az 1978. évi Btk. miniszteri Indokolása alapján, ha egyszeri ránézéssel számuk nem állapítható meg, a judikatúra ezt legalább 10 ember feletti személyösszességre nézve tartja igaznak.⁴⁴ A Btk. értelmező rendelkezései pedig azzal tágitják a fogalmat, miszerint nagy nyilvánosságon a bűncselekménynek a sajtótermék, médiaszolgáltatás, sokszorosítás vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell [Btk. 459. § (1) bekezdés 22. pont].

Mindezeket összeolvasva azonban a közveszély színhelye eléggé konkretizálja az elkövetés helyét, ezzel tehát térben és időben behatárolt helyet teremt. Mint láttuk, a rémhírterjesztés eredeti, hatályon kívül helyezett tényállásával kapcsolatban a korábban említett alkotmánybírósági határozat kifejezésre juttatta, hogy a köznyugalom megzavarása önmagában még nem elegendő a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására. A törvényalkotó tehát a közveszély színhelyén történő elkövetésben találta meg azt a többletet, mellyel az új tényállás megfogalmazása már megfeleltethető volt az alkotmányos követelményeknek.⁴⁵

A bűncselekmény immateriális, hiszen csak alkalmasságot követel meg a zavar vagy nyugtalanság keltésére, utóbbiak tényleges kialakulása súlyosító körülményként értékelhető legfeljebb. A rémhírterjesztés kísérlete az írásos elkövetés esetében jöhet szóba. Alanya bárki lehet, verbális elkövetésnél mindenki önálló tette a bűncselekménynek, míg írásbeli elkövetésnél lehetséges a társtettség. Csak szándékosan követhető el.⁴⁶

c) A Koronavírus-törvény utáni tényállás elemzése

A Btk 337. §-ban szabályozott rémhírterjesztés 2020. március 31. napjától hatályos tényállását a Koronavírus-törvény 10. § (2) bekezdése állapította meg.⁴⁷ Az (1) bekez-

⁴² BH 1988, 304.

⁴³ BJD 9103.

⁴⁴ BH 1983, 108.

⁴⁵ Egyes szerzők azonban így sem tartják igazoltnak a bűncselekmény létjogosultságát, mert „az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére alkalmas hamis tényközlések pusztán egy olyan hipotetikus, absztrakt zavart, nyugtalanságot keltenek, amely nem lehet bűncselekmény tárgya”. HORNYÁK: *A köznyugalom elleni bűncselekmények*. 156. o.

⁴⁶ Vö. ERDŐSÉY Emil: *A közrend elleni bűncselekmények*. In ERDŐSÉY Emil – FÖLDVÁRI József – TÓTH Mihály: *Magyar Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, 2002. 314. o.

⁴⁷ „(1) Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt a közveszéllyel összefüggésben olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

dés alapján látható, hogy egy tényállásszűkítő változás történt, hiszen csak a közveszéllyel összefüggésben terjesztett nem valós tények esetén követhető el a deliktum. Látható, hogy általánosságban a nem valós tény állítása vagy híresztelése még nem alapozza meg a bűncselekmény megállapíthatóságát, így annak a közveszéllyel való kapcsolata adja meg a kvalifikáltságot a tényállásszerűséghez. Valószínű, hogy a szűkítéssel a jogalkotót a (2) bekezdésben szabályozott magatartástól történő egyértelmű elhatárolhatóság igénye vezérelte. A (2) bekezdésnél, azaz a teljesen új elkövetési magatartásnál a legszembetűnőbb az elkövetés ideje, amely tényállási szinten eleve ritkán jelenik meg. Arról nem is beszélve, hogy a különleges jogrend idején történő elkövetés a hatályos Btk.-ban teljesen egyedülálló a rémhírterjesztés új tényállásánál. A különleges jogrend azon esetköröket foglalja magában, amelyek az alkotmányos szabályozás különös részeként rendkívüli időszakok esetére határozzák meg az állam működését, azaz „a különleges jogrend egy olyan társadalmi vagy természeti jelenség kezelésére biztosított állami keretrendszer, amely az állam működésének normális állapotában nem kezelhető, és amely az embereket, az államot vagy az alkotmányos rendet veszélyezteti”.⁴⁸ Az Alaptörvényben ilyen rendkívüli állapot például a szükségállapot vagy a veszélyhelyzet (Alaptörvény 50. és 53. cikk).

A miniszteri Indokolás szerint, ha „különleges jogrendet kell életbe léptetni, a köznyugalom védelmére hivatott büntető tényállás alkalmazása nem tehető attól függővé, hogy a tömegeket érintő fenyegetés az ország mely kisebb körzeteiben konkretizálódik, itt utalva a közveszély színhelyén történő elkövetésre”. Amelyet pedig – ahogy Ambrus István is rámutat – veszélyhelyzet idején helytelen úgy értelmezni, hogy biankó jelleggel, *in abstracto* az egész ország közveszély színhelye, hiszen ez egy sajátos elemként hely és idő egységét jeleníti meg.⁴⁹ Így a második esetkör a különleges jogrend elemének beiktatásával már alkalmazható az egész országra is. A tényállás további része a rémhírterjesztés eredeti elkövetési magatartását osztja azzal, hogy itt már nem zavar vagy nyugtalanság keltésére kell alkalmasnak lennie a cselekménynek az emberek nagyobb csoportjában, hanem a védekezés eredményességének akadályozására vagy megghiúsítására. Utóbbi magatartásformák értelmezéséhez a járványügyi tényállások elemzésére utalok vissza azzal, hogy véleményem szerint a „megghiúsítás” cselekményének tényállásba emelése szükségtelen, hiszen – *argumentum a minore ad maius* – az akadályozásra alkalmasság egyúttal magába foglalja annak szélsőértékét is, ami maga a védekezés eredményének teljes ellehetetlenítésére, azaz megghiúsítására való alkalmasság. Emellett a védekezés fogalmának kibontásához a miniszteri Indokolást hívom fel, mely szerint „a védekezéssel érintett kormányzati intézkedések a társadalom teljes spektrumát átfogják az egészségügytől, az oktatás és a határforgalom korlátozásán keresztül a gazdasági intézkedésekig”.

⁴⁸ CSINK Lóránt: Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare*, (2017) 4., 8. o.

⁴⁹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 14. o.

Ebből látható tehát, hogy egy igen tág kört ölel fel már maga a védekezés fogalmi értelmezése is, és ha ehhez hozzákapcsoljuk, hogy mindössze csak alkalmasság szükséges a védekezés eredményességének akadályozására vagy megghiúsítására, felmerülhet a kérdés, hogy nem túlzott-e a büntetőjogi szigor. Szintén felvethető az, hogy a „különleges jogrend” elkövetési ismérvvél a jogalkotó kifejezte bizonyos elkövetési magatartás felminősítését, viszont ezzel egyidejűleg az is elgondolkodtató, hogy miért csak itt kell kifejezni a szigor fokozódását törvényi szinten. A különleges jogrend idején történő elkövetés egy eléggé speciális szituációs elem, és ahogy a járvány bebizonyította, az is kimutatható, hogy mely bűncselekmények szaporodtak el; valamint a veszélyhelyzetre figyelemmel, melyek elkövetése lehet ekkor az alapállapothoz kiemeltebb súlyú. Így megfontolandó lehet más deliktum esetében is adott esetben felminősítő körülményként törvényi szintre juttatni a különleges jogrend idején történő elkövetést. Mindazonáltal megjegyzendő, hogy a büntetés kiszabás során értékelendő körülmények között a bíró jogalkotói lépés nélkül is figyelembe veheti azt más bűncselekmények esetében.

A tényállás kiterjesztést egyébként megélenkült társadalmi és szakmai vita kísérette, így például a Magyar Helsinki Bizottság szerint ebben az új helyzetben az állampolgár nem tudhatja, mi az a törvényben körülírt körülmény, amelyet sértene magatartása, emellett a „módosítás indokolatlanul szigorítja a büntetőjogi következményeket, mindezt úgy teszi, hogy bizonytalan jogi fogalomra épül”.⁵⁰ Továbbá megjelentek kritikák, amelyek szerint ebben a formában a normavilágosság követelményének nem felel meg az új tényállás, és a jogalkalmazás egységessége is aggályos lehet,⁵¹ megjelenhet egy *chilling-effect* a szólásszabadság tekintetében.⁵²

Ezen aggályok egy része végül az alkotmánybírói szintet is elérte panasz formájában, melyben az indítványozó szerint az új tényállás szükségtelenül és aránytalanul, akár öt évig terjedő szabadságvesztéssel korlátozza a szólásszabadságot, továbbá kiszámíthatatlan, és tág teret nyújt az önkényes jogalkalmazásnak, ezért az alkotmányos büntetőjog alapelveinek nem felel meg, így azt meg kell semmisíteni. Az indítványozó úgy vélte, hogy ha valaki nem tudott jóhiszemű állításának, hírterjesztésének valótlan alapjáról, az új törvényi rendelkezés alapján akkor is büntetőjogi felelősséggel tartozhat tettéért később.⁵³

⁵⁰ MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG: *Rémhírterjesztés újrátöltve*. 2020.03.27., <https://www.helsinki.hu/remhirterjesztes-ujratoltve/#> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵¹ BENCZE Máttyás – FICSOR Krisztina: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a rémhírterjesztés tényállásának jogalkalmazási kérdései. *Jtíblog*, 2020.04.02., <https://jog.tk.mta.hu/blog/2020/04/a-remhirterjesztes-tenyallasanak-jogalkalmazasi-kerdesei> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵² Dermesztő hatással járhat a rémhírterjesztés tényállásának módosítása. *tasz.hu*, 2020.03.24., <https://tasz.hu/cikkek/dermeszto-hatassal-jarhat-a-remhirterjesztes-tenyallasanak-modositasa> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵³ Ennek az érvelésnek a helyessége a ténybeli tévedés szabályai szerint sem merülhet fel, hiszen éppen az elkövetés pillanatában kell tévedésben lenni a tény kapcsán. Így az indítványozó által felvetett esetben – miszerint mi történik, ha valaki egy szakmai álláspontot prezentál, azonban később annak téves mivolta igazolódik be – természetesen büntetőjogi felelősségre vonásra nem kerülhet sor. Ennek értelmezéséhez

Az Alkotmánybíróság soron kívül tárgyalta az ügyet, és a 15/2020. (VII. 8.) AB határozatban rámutatott, hogy „a tiltás csak a tudottan valótlan (vagy elferdített) tényállításokra vonatkozik, kritikus véleményekre nem. Kiforrott joggyakorlat van arra vonatkozóan, hogy ezeket a védett vélemények körébe kell utalni, és mivel a járványügy jelenleg a legfontosabb közügyeink közé tartozik, ezért a tételes jogi normák keretei között a legszigorúbb védelmet kell az e tárgyat érintő közéleti viták számára biztosítani.” A büntetőjog tehát ezentúl sem fog fenyegetni olyan tényállításokat, amelyek valótlanosságáról az elkövető nem tudott. Amennyiben viszont valaki tisztában van a hamis tények állításával, és ez alkalmas lehet arra, hogy a védekezést akadályozza, akkor a védekezéshez fűződő társadalmi érdek okán a véleményszabadság korlátozása szükséges és arányos. Továbbá a testület a jogbiztonság érdekében, hivatalból eljárva szükségesnek látta a Btk.-beli tényállás Alaptörvénnyel összhangban álló értelmezésének megerősítését alkotmányos követelmény formájában. Ennek kapcsán Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleményében arra jutott, hogy a rémhírterjesztés „eltérő tényállási elemeit ugyanakkor az alkotmányos követelmény csupán megismétli, de értelmezését nem végzi el, így az Alaptörvénynek megfelelő alkalmazásuk érdekében nem nyújt iránymutatást a joggyakorlat számára”. Erre tekintettel az alkotmányos követelmény megfogalmazását ebben a formában sürgősen tartotta. Továbbá az indítvány befogadását sem támogatta, mert úgy vélte, érintettség hiányában nem is álltak fenn annak feltételei.

d) A rémhírterjesztés közelmúltbeli kriminálstatisztikája

Nem vitás, hogy a korábbi évek gyakorlatában egy alig-alig felbukkanó bűncselekményről van szó. Főleg, ha akár az indított eljárások, akár a jogerős elítélésekben vizsgálódunk, hiszen a nyilvánosan hozzáférhető forrásokat tekintve a rendőrségi statisztika nem mutat regisztrált rémhírterjesztést a koronavírusos időkig, az OBH oldalán elérhető statisztika szerint például 2012 és 2014 között nem történt jogerős elítélés.⁵⁴ A koronavírus megjelenése óta viszont a rendőrségi beszámolók és a sajtó által publikált esetek is tájékoztattak bennünket arról, hogy az eddig ritkán detektált rémhírterjesztés nagy tempóban növekvő esetszámban jelent meg a gyakorlatban. Így a tendenciát szemlélteti, hogy a Koronavírus-törvény hatálybalépése utáni adatok szerint a rémhírterjesztéssel kapcsolatos indított büntetőeljárások száma 2020. április

---

lásd GUBIS Philip: A büntetőjogi tévedés nevesített eseteiről. In NAGY Marianna (szerk.): *Válogatott tanulmányok. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos diákköreinek a XXXIV. OTDK-ra nevezett dolgozataiból.* Budapest, 2019. 93–94. o., http://www.eltereader.hu/media/2019/06/AJK_OTDK_Valogatott-tanulmányok_READER.pdf (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁴ Vö. A rémhírterjesztés eddig a fehér hollónál is ritkább volt Magyarországon. *index.hu*, 2020.03.30., https://index.hu/belfold/2020/03/30/remhírterjesztes_mint_btk_tenyallas_evekig_nulla_regisztralt_buncselekmeny/ (letöltve: 2020.12.04.).

1-jén 27 volt, április 8-án már 51, április 15-én 57, április 22-én 68, április 29-én pedig 78.⁵⁵ Az is szakmai vitát váltott ki, hogy nagy elánnal és hirtelen indultak eljárások egy olyan bűncselekmény felderítésében, amelynek nincs korábbi joggyakorlata. A rendőrségi beszámolók szerint a rémhírterjesztés tényállásának gyanúja olyan esetekben merült fel, ahol az ellátatlan fertőzöttek terjengő számáról, idős emberek szándékos megöléséről vagy a járvány terjedésével kapcsolatban állítottak valótlan-ságokat.⁵⁶ Ami azonban az indított eljárások sorsát tekinti – egyébként e szám 2020. június 4-én 131 volt összesen –, szemléletes adat lehet, hogy május 15. napjáig 61 lezárt esetből 2 vádemelési javaslattal élt a nyomozó hatóság, melyből 1 ügy jutott el a bíróság szintjéig.⁵⁷

Így jelen tanulmány keletkezéséig is csak egyetlen elítélésről lehet beszámolni, mely szerint egy férfi az egyik hírügynökség fejlécét használva, annak cikkét átszerkesztve állította valótlanul, hogy egy kórházi főorvos szerint a szomszédos településen van a koronavírus „epicentruma”, ezért ne menjen senki utcára. A terhelt ezt a hírt telefonjával továbbította egy ismerősének, aki jóhiszeműen továbbküldte ismerőseinek, így a rémhír nagyon gyorsan elterjedt az interneten. A cselekmény elkövetését elismerő és megbánó férfit jogerősen egy év, végrehajtásában két év próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte a bíróság.⁵⁸ Egyelőre tehát az látszik, hogy az emelkedett számú eljárásindításokhoz képest továbbra is elenyésző az ügyészégi, bírósági szintet elérő ügyek száma, így valószínűsíthető, hogy a koronavírus hatására sem fog komolyabb gyakorlata kialakulni a deliktumnak.

4. Összegzés

Mint láttuk, a tanulmányban bemutatásra került néhány, a koronavírus-járvánnyal szoros összefüggést mutató deliktum, elsősorban tényállás-specifikus, dogmatikai szemlélettel. A jogtörténeti felvezetések után ismertetett deliktumok és az azokkal kapcsolatos jogalkotási fejlemények azonban számos kérdést hagynak maguk után. Helyes-e a járványügyi tényállások kerettényállási szabályozása hosszútávon? Hogyan kell értelmezni a járvány fogalmát és annak fennálltát? Megfelelőnek tekinthető a szóba jövő elkövetési magatartások megfogalmazása, a tényállási elemek

⁵⁵ A koronavírus járvánnyal kapcsolatos jogsértések. *Infojegyzet*, (2020) 36., https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_36_COVID_19_jogsertések.pdf/2eaa554e-ed9e-1bfd-3b4d-7c8ec8737205?t=1589189206805 (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ A rémhírterjesztéses ügyek 0,7 százaléka jutott el a bíróságig. *nepszava.hu*, 2020.06.15., https://nepszava.hu/3081645_a-remhirterjesztéses-ügyek-0-7-szazaleka-jutott-el-a-birosagig (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁸ Elítéltek egy férfit álhírterjesztés miatt. *Jogászvilág*, 2020.09.2., <https://jogaszvilag.hu/napi/elitelték-egy-ferfit-alhírterjesztés-miatt/> (letöltve: 2020.12.04.).

értelmezhetősége a norma címzettjei és a bíróságok számára, és mindenütt arányos-e a fenyegetettség? Álláspontom szerint szükséges lehet egy esetleges jogalkotói lépés, hogy megnyugtatóbb megoldás szülessen a felvetett aggályokkal kapcsolatban. Más kérdés, hogy a kriminálstatisztikai összegzéseket áttekintve egyáltalán mennyiben fognak problémát okozni a judikatúra számára a különböző értelmezési tisztázatlanságok olyan deliktumok esetében, amelyeknek termékenyebb táptalajon sem jelenik meg számottevő gyakorlata. Mindazonáltal a jogbiztonsági szempontok maradéktalan érvényre juttatása érdekében jogalkotói pontosítás szükségeltetik.

HODULA Máté*

Büntető jogalkotás a COVID-19-járvány alatt, nemzetközi kitekintéssel

---

Az új típusú koronavírus (a továbbiakban: COVID-19 vagy koronavírus) a Föld legtöbb államában teljesen új életkörülményeket okozott. A veszély elhárítása és mérséklése érdekében (például „a járványgörbe kilapítása céljából”) az államok új normákat hoztak létre. Ugyan a lakosság jelentős része ezeknek megfelelően a tudatos jogkövetésen¹ belül szervezte mindennapi életét, a jogalkotó rendszerint szankciókat is meghatározott annak érdekében, hogy a lehető legteljesebb módon szerezhessen érvényt ezen magatartásoknak. A kutatás célja, hogy bemutassa a legújabb jellemző normákat, valamint azok megszegéseit, amelyek szankcionálása a jogalkotó újabb feladatává vált. Ennek során nem a hazai jogrendszerre összpontosítok, hanem egyes nemzetközi példákon keresztül fogom bemutatni a leggyakoribb jogalkotási megoldásokat – természetesen az egyes példákat a hazai fogalomkészletnek megfelelően szemléltetem lehetőség szerint.

1. Módszertan

a) A vizsgált tényállások

A COVID-19 okozta világjárvány számos területen határozza meg a mindennapi életet. A világszerte támogatott távoli munkavégzés, a köz- és felsőoktatási intézmények bezárása és a digitális oktatásra való átállása számos új típusú bűncselekmény veszélyét növelte meg. Az Interpol COVID-19-cel kapcsolatos ajánlása is főként a kiberbiztonságra, a *phisingre* (adathalászatra), a rossz minőségű vagy hamisított egészségügyi termékek forgalomba hozatalára hívta fel a figyelmet.²

Kutatásom célja azonban nem a meglévő, a dogmatikában és a gyakorlatban is alaposan bemutatott törvényi tényállások alkalmazhatósága hipotetikus tényállások-

---

* Hodula Máté PhD-hallgató, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék. Témavezetője: Dr. Ambrus István egyetemi docens.

¹ Tudatos jogkövetésnek azt nevezzük, amikor a jogalany azonosul a normával és azokkal az értékekkel, amiket a norma képvisel. SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan*. Budapest, 2014.

² INTERPOL: *COVID-19 – Stay Safe*. <https://www.interpol.int/How-we-work/COVID-19/COVID-19-Stay-Safe> (letöltve: 2020.12.04.).

ban, ezért a vizsgált normaszegések nem terjednek ki az alábbi bűncselekménytípusokra (a pontosság kedvéért zárójelben példalózó jelleggel egy-egy hazai tényállással bemutatva ezeket):

- A testi épség és egészség elleni bűncselekmények – például mások megfertőzése, a Btk. 164. § (1) bekezdése szerinti és az eredménytől függően minősülő testi sértés,³ illetve kapcsolati erőszak.⁴
- Információs rendszerrel kapcsolatos bűncselekmények (például információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás – 373. §, illetve információs rendszer vagy adat megsértése – 423. §);⁵
- Fogyasztók sérelmére elkövetett bűncselekmények (például rossz minőségű termék forgalomba hozatala – 415. §);
- Az igazolt vagy vélt fertőzöttek sérelmére elkövetett bűncselekmények (például becsületsértés – 227. §, zaklatás – 222. §).⁶

A módszertani behatárolás oka a fentiek felvázoltakon túl az, hogy a kötetben számos tanulmány részletesebben foglalkozik egyes kérdésekkel a hazai jogrendszeren belül, így az azokra való kitérés pusztán ismételné a korábban leírtakat.

Kiemelendő továbbá, hogy jelen tanulmány csak az anyagi jog szempontjából vizsgálja a büntető jogalkotást. Számos állam büntetőeljárás és végrehajtási rendszere reagált a járványhelyzetre; hazánkban a 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről számos új szabályt állapított meg a Be., a Szabs. tv., a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) és az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény alkalmazásával kapcsolatosan, ezek részletes ismertetése azonban (főleg nemzetközi kitekintéssel) messze meghaladná a dolgozat (vagy akár a kötet) kereteit.

A fentiek körében egy esetben döntöttem már meglévő tényállásoknak a rövid bemutatása mellett – ez pedig az ún. rémhírterjesztés (illetve ahhoz hasonló tényállások) vizsgálata. Ugyan a hazai jogrendszer korábban is ismerte a rémhírterjesztés tényállását, a 2020. évi XII. törvény a koronavírus elleni védekezésről ezen tényállást módosította (új tényállások megalkotása mellett – lásd később). Azonban számos ország találta magát abban a helyzetben, hogy ugyan a nyomozásért felelős hatóságok

³ A 2020. tavaszi első hullám idején felállt kormányzati „Operatív Törzs” ügyeleti központjának vezetője sajtótájékoztatóján is megerősítette, hogy fertőzés esetén testi sértés elkövetését látja megállapíthatónak. FLACHNER Balázs – KÁRPÁTI Márton: Aki nem tartja be a járványügyi intézkedéseket, az bűncselekményt követ el. *index.hu*, 2020.03.07., https://index.hu/belfold/2020/03/07/koronavirus_operativ_torz/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁴ Lásd AMBRUS István: A kapcsolati erőszak néhány büntetőjog-dogmatikai kérdése. *Családi Jog*, (2014) 4., 18–24. o.

⁵ Vö. AMBRUS István – DEÁK Zoltán: Súlyponti kérdések a bankkártyával kapcsolatos bűncselekmények köréből. *Belügyi Szemle*, (2011) 2., 85–103. o.

⁶ Vö. AMBRUS István – UJVÁRI Ákos: A zaklatás bűncselekményének gyermekévei. *Magyar Jog*, (2016) 7–8., 424–435. o.

álláspontja szerint egy valótlan tény állítása vagy híresztelése olyan súlyú jogtárgysérelemmel járt, amelyek büntetőjogi választ indokoltak, nem volt megfelelő tényállás ezen magatartások szankcionálására.

Például a spanyol büntetőkódex (Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal; a továbbiakban: *Código Penal*) 594. §-a hasonlít a hazai rémhírterjesztés elkövetési magatartásához, azonban csak háborús helyzetben követhető el, és a tényállásszerűség célzatot is igényel:

„I. Az a spanyol, aki háború idején hamis híreket vagy híreszteléseket állít vagy terjeszt azért, hogy ártson az Állam hírnevének vagy a Nemzet érdekeinek, hat hónaptól két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő;

II. Ugyanez a büntetés vonatkozik arra a külföldre is, aki spanyol területen követi el az előző bekezdésben foglaltakat.”⁷

Azonban amint arról az *Article 19* nevű civil szervezet is beszámol,⁸ a spanyol hatóságok több esetben mégis büntetőjogi eszközökkel léptek fel álhíreket terjesztőkkel szemben, noha a fent hivatkozott tényállást nem alkalmazhatták békeidőben. 2020. április 9-én a hatóságok őrizetbe vettek egy 61 éves férfit, aki *Twitteren* azt állította, hogy a Madrid és Torreveja közötti utazása során több ezer embert fertőzött meg a koronavírussal. Az őrizetbe vételt a spanyol országos rendőrfőkapitány is legitimálta egy nyilatkozata során.⁹ A fentihez hasonlít annak a 23 éves daimusi férfinak az ügye, aki arról posztolt a közösségi médiában teljesen valótlan állításokat, hogy ugyan észlelte magán a COVID-19 tüneteit, ennek ellenére nem ment kórházba, hanem a közterületeken sétált. A férfit végül a *Guardia Civil* és a helyi rendőrség közös akciója során állították elő a *Código Penal* 557. §-a szerinti „desórdenes públicos”¹⁰ gyanúja miatt.¹¹

Hasonlóan, az *Unidas Podemos* több feljelentést is tett hamis vád (*calumnia*¹²), rágalmazás (*injuria*¹³) és hasonló bűncselekmények miatt, amikor az interneten egyes felhasználók a vírus okozta valós halálozási számok eltitkolásával vádolták meg a spanyol kormányt, hivatkozással pedig rossz kórházi körülményekről közöltek

⁷ „1. El español que, en tiempo de guerra, comunicare o hiciere circular noticias o rumores falsos encaminados a perjudicar el crédito del Estado o los intereses de la Nación, será castigado con las penas de prisión de seis meses a dos años. II. En las mismas penas incurrirá el extranjero que en el territorio español realizare cualquiera de los hechos comprendidos en el apartado anterior.” (A szerző fordítása.)

⁸ España: Preocupación por la aplicación del Código Penal para criminalizar bromas y desinformación sobre el coronavirus. *Article19.org*, 2020.04.19., <https://www.article19.org/resources/spain-penal-code-used-to-criminalise-jokes-and-misinformation-about-coronavirus/> (letöltve: 2020.12.17.).

⁹ A vonatkozó nyilatkozatot az *El País* című országos lap osztotta meg *Twitteren*: https://twitter.com/el_pais/status/1248556102998011904?lang=hu (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁰ Egy rendkívül tág, számos elkövetési magatartást felölelő tényállás, amely a hazai Btk.-ban leginkább a 338. § szerinti közveszéllyel fenyegetésnek feleltethető meg, azonban számos más elkövetési magatartást is felölel.

¹¹ Detenido tras jactarse en redes sociales de haber ido de Madrid a Torreveja para contagiar el coronavirus. *El Mundo*, 2020.04.09., <https://www.elmundo.es/madrid/2020/04/09/5e8f602ffdddf2e7a8b462a.html> (letöltve: 2020.12.04.).

¹² *Código Penal* Art. 205–207.

¹³ *Código Penal* Art. 208–210.

felvételeket, a felvételek azonban nem Spanyolországban, és nem is a koronavírus kapcsán készültek.¹⁴

A fenti eseteket azért mutattam be részletesebben, hogy szemléltessem, mennyire széttartó jogalkalmazáshoz és jogértelmezéshez vezethet a dezinformáció egy vonatkozó pontos tényállás hiányában. Ezzel természetesen nem a rémhírterjesztés 2020 tavaszán tapasztalt, véleményem szerint erősen megkérdőjelezhető hatósági alkalmazását kívánom követendő példaként beállítani, pusztán utalok arra, hogy a hazainál is széttartóbb következményei lehetnek a terület szabályozatlanságának.¹⁵ A helyzetre idővel reagált a spanyol állam is; a kézirat lezárásakor a kapcsolódó legújabb fejleményként már külön rendelet¹⁶ szabályozza az álhírekkel kapcsolatos fellépés módját.

A fentiekhez hasonló helyzetben találta magát nemcsak a spanyol, hanem számos más jogalkotó is, ennek a következménye pedig sokszor kapkodó, a dezinformáció fogalmát túlzóan kiterjesztő jogalkalmazás lett. Az *International Press Institute*, a sajtószabadság vizsgálatára és védelmére specializálódó nemzetközi szervezet jelentése¹⁷ is kiemelte, hogy a COVID-19-cel kapcsolatos „infodemic” (az *information* és a *pandemic* szavak összekapcsolása alapján a járvánnyal kapcsolatos hamis állítások) több autoriter jellegű ország vezetőjének nyújtott a sajtó megsokkoltnál is szigorúbb szabályozására legitim alapot. Saját vizsgálatuk összesen 17 állam (köztük a magyar) vonatkozó jogszabályát határozta meg a sajtószabadságot sértőnek.

A járványhelyzet és a *fake news* kapcsolatát büntetőjogi szempontból röviden a fentiekben keresztlül lehetett összefoglalni; ezt a jelenséget azonban pusztán felerősítette a COVID-19-világjárvány, nem kapcsolódik hozzá immanensen, ezért nem képezte a vizsgálatom központi részét a fent bemutatott részletességen túl.

A kutatás során kifejezetten az új típusú szabályszegésekre adott jogalkotói válaszokat kerestem. Eddig nem létező szabályszegésként tekintettem az általános vagy egyedi személyi szabadságot korlátozó intézkedés megszegésére; ugyan a jogtárgy védelmeként közvetett módon mások egészsége és élete jelenik meg, közvetlenül a vírus elleni harc egyik, korábban elképzelhetetlen eszköze. 2019 végén és 2020 elején a nyugati világban még elrugaszkodott megoldásnak tűnhetett a kínai lezárá-

¹⁴ PARRA, Eduardo: Fiscalía investiga dos bulos sobre la pandemia denunciados por Unidas Podemos. *Europa Press*, 2020.04.15., <https://www.europapress.es/nacional/noticia-fiscalia-investiga-dos-bulos-pandemia-denunciados-unidas-podemos-20200415140116.html> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁵ A tényállás részletes hazai ismertetéséhez lásd a kötetben GUBIS Philip: *A rémhírterjesztés új tényállása és gyakorlata* című írását.

¹⁶ Orden PCM/1030/2020 de 30 de octubre.

¹⁷ WISEMAN, Jamie: Rush to pass 'fake news' laws during Covid-19 intensifying global media freedom challenges. *International Press Institute*, 2020.10.22., <https://ipi.media/rush-to-pass-fake-news-laws-during-covid-19-intensifying-global-media-freedom-challenges/> (letöltve: 2020.12.04.).

sokhoz hasonló méretű korlátozások bevezetése,¹⁸ a tavaszi első és az őszi második hullám során azonban a legtöbb nyugati állam is hasonló eszközökhöz folyamodott. A személyi szabadság általános korlátozása alatt az egyes városokra, országrészekre vagy akár egész országokra kiterjedő korlátozást értem – például idetartozhat a Magyarországon a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről szóló 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdése szerinti 20:00 és 05:00 közötti kijárási tilalom. Különös korlátozás alatt az általánosan túli, adott személy(ek)re vonatkozó, a pozitív teszt, az igazolt kontaktálás vagy más körülmény miatti személyi szabadságot érintő korlátozást értem. Ilyen például az Eütv. 67/A. §-a szerinti hatósági házi karantén.

A karanténkötelezettségen túl azonban számos más jellegű új korlátozás is megjelent a hétköznapokban. Idetartozik például egyes (jellemzően a szolgáltatási szektorba tartozó) vállalkozások kötelező ideiglenes zárva tartása, tevékenységük felfüggesztése – hasonlóan az Eütv. 74. § (2) bekezdés *a*) pontja alapján minden olyan intézmény működése, illetve rendezvény és tevékenység megtiltása, amely a járvány terjedését elősegítheti [ami pedig konkrétan is megjelenik a fent hivatkozott 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet szabályaiban, például az 5–8. §-okban].

b) Szabálysértés vagy bűncselekmény?

A vizsgálat szempontjából további lényeges kérdés, hogy hazaihoz hasonló (relatív) éles határvonal húzható-e a szabálysértések és a bűncselekmények között. Jelen esszé kereteit meghaladja akár a szabálysértések helyének meghatározása a hazai jogrendszerben, valamint hasonló distinkció bemutatása általános nemzetközi tendenciák vagy akár a bemutatott példák szintjén.

Egyes példákban elengedhetetlen a tágabb összehasonlítás bemutatása, azonban általánosan büntető jogalkotásként tekintek minden olyan szankcióra, amely szabadságvesztés kiszabását is eredményezheti (alternatív szankciók mellett), vagy pedig olyan fiskális jogkövetkezményt, amely preventív jellege jelentősen meghaladja a reparatív funkciót. Ez a feltétel azonban a hazai jogrendszerben a szabálysértésnél is tágabb kategóriát határoz meg (például az egyes közigazgatási ágazati törvényekben szereplő különféle bírságok). Ebben az esetben nem csak a szankciót, hanem (bevallottan kissé tautologikus módon) a szankcionált magatartást tekintetem

¹⁸ 2020 decemberében, a kézirat lezárásakor már érdemes visszaolvasni az egyéves tudósításokat; a járványról rendszerint objektív módon beszámoló Qubit.hu vonatkozó 2020.01.28.-i összeállítás az alábbi bekezdéssel kezdődött: „a kínai Vuhan városából indult, december óta terjedő koronavírus már több mint száz halálos áldozatot szedett, és bár a WHO szerint még mindig nincs globális vészhelyzet, a világ több országában, leginkább a turistaközpontokban már elővigyázatosságból maszkban járnak az emberek”. BODNÁR Zsolt: 15 drámai fotón a kínai koronavírus panik. *Qubit.hu*, 2020.01.28., <https://qubit.hu/2020/01/28/15-dramai-foton-a-kinali-koronavirus-panik> (letöltve: 2020.12.04.).

annak alapjául, hogy a kutatás eredményei során a büntető jogalkotás termékének tekintsek-e egy adott normát.

Amennyiben azonban szükséges, a mintaként bemutatott szabályok során a lehetőségekhez mérten és mértékben ismertetni fogom, hogy a szabálysértési vagy a büntetőjoggal rokonítható-e.

Végül fontosnak tartom kiemelni, hogy a 3. részben számos külföldi jogszabályt mutatok be; ugyan a hivatkozásokban a jogszabályok megnevezésénél az eredeti nevet és rövidítést fogom használni (tehát például *Codice Penal* és nem „olasz Btk.”), a jogszabályhelyekben a pontos hivatkozásoknál a követhetőség kedvéért a magyar megfelelőt alkalmazom. Ennek oka, hogy a „§ – bekezdés – pont” felosztás a magyar olvasók számára már ismert és magától értetődik, ettől eltérő rendszer pedig könnyen okozhatna fogalmi és értelmezési nehézségeket.

2. Általános tendenciák

Amint azt a bemutatott példák is alá fogják támasztani, az egyes szabályozási megoldások kapcsán általános tendenciákat fedezhetünk fel. Ebben a pontban összefoglalóan mutatom be az egyes szabályozási csoportokat, hogy a konkrét példáknál utaljak vissza. E körben fontos bemutatni, hogy a kutatás során nyelvi és temporális akadályok miatt sem volt lehetőség minden (illetve minden európai) ország gyakorlatainak bemutatására. Az esszé ezen pontja tehát nomotetikus magyarázatot kíván adni a vizsgált kérdésekre, míg a 3. pont induktív vizsgálatokkal szemlélteti ezen megállapításokat. A példák kiválasztásakor meghatározó tényező volt az is, hogy az első hullám mennyire súlyosan érintette az egyes államokat; a *Nature* című folyóiratban publikált kutatás¹⁹ szerint a tavaszi első hullám Spanyolországot, illetve Angliát és Walest érintette leginkább, így ezen két államot részletesen is vizsgáltam (a lentebb bemutatott szembeállíthatóságon túl is).

A büntetőjogi jogalkotás kapcsán elsőként a törvényi szintű szabályozás emelhető ki. Egyes jogalkotók új törvényeket alkottak a koronavírus elleni védekezés miatt, amelyek tartalmazzák az újabb tényállásokat és jellemzően a szankciókat is. Ezek rendszerint visszautalnak a korábban lefektetett magatartási szabályokra, és azok megszegését tekintik elkövetési magatartásnak, a szankciót szintén más jogszabályra hivatkozva határozva meg. Álláspontom szerint a magyar Btk. (és a Szabs. tv.) új tényállásai is ebbe a kategóriába tartoznak, azonban – különös tekintettel arra, hogy jelen kötet és más, korábbi munkák²⁰ is részletesen bemutatták a hazai jogszabályi

¹⁹ KONTIS, V. – BENNETT, J. E. – RASHID, T. (et al.): Magnitude, demographics and dynamics of the effect of the first wave of the COVID-19 pandemic on all-cause mortality in 21 industrialized countries. *Nat Med*, (2020), <https://doi.org/10.1038/s41591-020-1112-0> (letöltve: 2020.12.04.).

²⁰ AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020) 5., <https://jog.tk.mta.hu/mtalwp/a-koronavirus-jarvany-es-a-buntetojog> (letöltve: 2020.12.04.).

változásokat, a 3. fejezetben az Egyesült Királyság példáján keresztül mutatom be ezt a jogalkotói választ.

Másik lehetőség, hogy a jogalkotó semmilyen szankciós szabályt nem hoz a COVID-19 miatti magatartási szabályok érvényesítésére. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ne lépnének fel állami büntetőhatalommal a meghozott szabályok megszegése ellen, azonban a jogalkotó teljes mértékben megfelelőnek ítélte meg a rendelkezésre álló keretrendszer az újabb kihívások megválaszolására is. A 3. pontban ezt a márciusi első hullám által egyik legnagyobb mértékben sújtott ország, Spanyolország példáján keresztül mutatom be.

A két véglet között helyezkedik el a kutatásban rendeleti szabályozásként említett példa. Ezen megoldás során a jogalkotó rendeleti szinten állapít meg újabb tényállásokat, amelyek más magatartási normákat előíró rendeletekre vagy törvényekre hivatkoznak vissza. A 3. pontban Franciaország példáján keresztül bemutatott keretdiszpozíciós megoldás nagymértékben hasonlít a törvényi szintű szabályozásra, ahol a tényállásokat meghatározó jogforrási szint tér el. Mivel azonban a jogállami követelmények miatt bűncselekmények rendeleti szintű meghatározása jelentős aggályokba ütközik, ezek rendszerint a közigazgatási joghoz közelebb eső szankciónak tekinthetők.

Általánosságban a jogforrási szinttől és a büntető, illetve a szabálysértési jogágtól függetlenül látható, hogy a jogalkotó nem önmagában is értelmezhető tényállásokat határozott meg. A magyar jogalkotó a Btk. 322/A. § (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott elkövetési magatartásaiban visszautal (közvetetten) az Eütv., illetve a vonatkozó rendeletek szabályaira. Amint Hollán is megállapítja, „az elkövetési magatartások felsorolását a jogalkotó a Btk.-ban már teljes mértékben összhangba hozta az Eütv. terminológiájával”.²¹ Ez a keretdiszpozíciós megoldás a további példákban is kivétel nélkül megtalálható lesz – álláspontom szerint ez érthető is, mivel a büntető (és szabálysértési) jognak nem feladata a hasonló helyzetben elvárt magatartások meghatározása, pusztán a járvány elleni védekezést és a közegészséget veszélyeztető magatartások szankcionálása. Ellenkező esetben az önálló fogalmakat használó tényállások könnyen egymásnak ellentmondó ítélkezési gyakorlatot és joghézagokat eredményezhettek volna.

3. Ez hogyan jelent meg a gyakorlatban?

a) Új törvényi tényállások – Az Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságot a COVID-19 első hulláma (számos más nyugat-európai államhoz hasonlóan) jelentős mértékben érintette. A *Coronavirus Act of 2020* (a to-

²¹ HOLLÁN Miklós: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, (2020) 24., <https://jog.tk.mta.hu/mtalwp/a-jarvanyugyi-szabalszeges-dekriminalizacioja-felemas-buntetopolitikai-felfordulat-jarvany-idejen> (letöltve: 2020.12.04.) 4. o.

vábbiakban: *Coronavirus Act*) átfogó igénnyel szabályozza a járványhoz kapcsolódó legfontosabb normákat (és ezek mellett más jogszabályokat is módosít²²). A büntető jogszabályokat a 20–22. *schedule* tartalmazza – a törvény ezen részében azonban általános szabályok is találhatóak; nem teljesen a magyarhoz is hasonlító keretdiszpozíciós megoldást alkalmazza, hanem az adott fejezetben belül korábbi normákra utal vissza. Emellett egyes egészségügyi hatóságok újabb (enyhébben büntethető) tényállásokat is meghatározhatnak.²³

A szankciókat a vizsgálat középpontjába helyezve először a szabadságvesztéssel is büntethető eseteket kell elemezni. A 20. rész 1. § (1) bekezdése alapján a *Secretary of State* külön utasításával felfüggesztheti egyes kikötők tevékenységét.²⁴ A 6. § (1)–(4) bekezdése azonban visszautal ezen szakasz szabályaira a tényállás meghatározásakor. A tényállás szerint az alábbiak szerint büntethető, aki ezen rész előírásait megszegi:

- Anglia és Wales: pénzbüntetés²⁵ és/vagy 51 hétig terjedő szabadságvesztés;
- Skócia: legfeljebb 5. szintű pénzbüntetés²⁶ és/vagy 12 hónapig terjedő szabadságvesztés;
- Észak-Írország: legfeljebb 5. szintű pénzbüntetés és/vagy 6 hónapig terjedő szabadságvesztés.

Ezen szankciókat álláspontom szerint kérdés nélkül tekinthetjük büntetőjoginak. A szabadságvesztések időtartama messze meghaladja a hazai szabálysértési eljárásban kiszabható maximális elzárásnak a Szabs. tv. 9. § (2) bekezdése szerinti 60 napját.

A *Coronavirus Act* 21. része a fertőzött személyekre tartalmaz rendelkezéseket, míg a 22. rész általános korlátozásokat (például összejövetelekre vonatkozó szabályok) mond ki. A tényállások meghatározása teljes mértékben megegyezik a fentebb elemzett módszerrel: az *offences* szakaszban rendelkezik a törvény az adott részen belül korábban meghatározott, rendkívül kiterjedt magatartások megszegéséről.

A fertőzött személyek vonatkozásában azonban más elkövetési magatartásokat is meghatározott a jogalkotó. A 23. szakasz (1) bekezdés (b)–(e) pontjai alapján idetartozik a gyermekekre vonatkozó szabályok betartatása, a fertőzött személyek számára kijelölt helyről való eltávozás, a valótlan adatok megadása és a törvény vonatkozó része alapján a hivatalos eljárások akadályozása. A szankciók kiemelése előtt egy dologra fontosnak tartom felhívni a figyelmet: a (d) pont jelen esetben viszonylag

²² Lásd *section 2*.

²³ Például 18. rész 25F. § (2) bekezdés (b) pontja alapján a *Department of Health* legfeljebb 10000 fonttal szankcionálható újabb tényállásokat is meghatározhat.

²⁴ A (2) bekezdés a)–b) pontjai ezt vizsgálatához kötik (például szükségességi teszt).

²⁵ A *Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act of 2012* 85. § (1) bekezdése alapján a 2015. március 13-a után elkövetett, maximum 5000 fonttal sújtható pénzbüntetés bármekkora mértékű lehet Angliában és Walesben. Az enyhébb elbírálás miatt a módosítás hatálybalépése előtti enyhébb szankció a COVID-19-hez kapcsolódó tényállások kapcsán értelemszerűen nem alkalmazható.

²⁶ A *Criminal Justice Act of 1982* 37. § (2) bekezdése szerint 5000 font.

enyhe szankciót von maga után, miközben az elkövetési magatartás nagymértékben hasonlít a Btk. 342. § (1) bekezdés c) pontja szerinti közokirat-hamisításhoz. Az ún. „intellektuális közokirat-hamisítás” egyik leggyakoribb elkövetési magatartása során az elkövető valótlan adatokat közöl a közokiratba foglalás során, így követi el a bűncselekményt. Egy hipotetikus jogesetben, ha Magyarországon a hatósági karantén elrendelése során valótlan adatokat adna meg a rendőrség felé az elkövető, egyértelműen elköveti az intellektuális közokirat-hamisítást (lásd például BH 2009, 230.). Ezzel szemben Angliában és Walesben (illetve Skóciában és Észak-Írországban) csak az alábbi szankciókkal számolhat (amelyek megegyeznek a többi elkövetési magatartásra vonatkozó szankcióval):

- Anglia és Wales: legfeljebb 3. szintű²⁷ pénzbüntetés²⁸;
- Skócia: legfeljebb 5. szintű pénzbüntetés és/vagy 12 hónapig terjedő szabadságvesztés;²⁹
- Észak-Írország: legfeljebb 3. szintű pénzbüntetés.³⁰

A skóciai rigorózus szabályozást leszámítva álláspontom szerint ezen szankciók közelebb állnak a szabálysértésekhez; az 1000 fontos anyagi szankció a Szabs. tv. 11. § (1) bekezdése szerinti 150 000, (illetve) 300 000 forint maximális összeghez képest nem minősül jelentősen túlzónak, így az összehasonlított értékek már nem mutatják a szabadságelvonással járó szankciónál látott eltérést. Továbbá a hivatkozott bekezdések ezeket *summary conviction*ként határozzák meg, amelyek egyszerűsített eljárási szabályokat jelentenek. A hazai jogirodalom is használja ezt a megfogalmazást a szabálysértésekre.³¹

Az eseményeket, rendezvényeket, illetve egyes helyek lezárását szabályozó 22. rész a fentiekhez hasonlóan rendezi az *offences* kérdését, visszautalva a korábban meghatározott magatartási szabályokra; jellemzően magasabb összegű szankciókat kilátásba helyezve.³² A hazai jog alapján érdekes kiemelni továbbá, hogy ebben a részben kifejezetten jogi személyek felelősségét is megállapíthatónak tartja a törvény.³³

Az általános korlátozások, így a gyakoribb szabályszegések azonban sokkal enyhébb megítélés alá esnek; az egyes szankciókat a 2020. november 5-én hatályba

²⁷ A *Criminal Justice Act of 1982* 37. § (2) bekezdése szerint 1000 font.

²⁸ 23. § (2) bekezdés.

²⁹ 45. § (2) bekezdés.

³⁰ 67. § (2) bekezdés.

³¹ KÁLMÁNCZI Antal: A leggyakoribb tulajdon elleni szabálysértések gyakorlati problémái, különös tekintettel a lopásra és csalásra. *Debreceni Jogi Műhely*, 13. (2016) 1–2., 10. o. (Álláspontom szerint azonban a nem kifejezetten angol jogot vizsgáló kutatások során a *petty offence* vagy a *misdeemeanor* kifejezések szerencsésebb fordítások.)

³² 32. § (1) bekezdés.

³³ Például 33. §: „If an offence under paragraph 32 committed by a body corporate is proved – (a) to have been committed with the consent or connivance of an officer of the body, or (b) to be attributable to any neglect on the part of such an officer, the officer (as well as the body corporate) is guilty of the offence and liable to be prosecuted and proceeded against and punished accordingly.”

lépett³⁴ és 28 napig hatályos³⁵ rendelet³⁶ tartalmazza. A szabályozási technika azonban illeszkedik a fentiekhez – a rendelet meghatározza a hipotézist és a diszpozíciót (például a közterületi maszkhasználatot, illetve a gyülekezés korlátait), majd a 20. § tartalmazza a szankciókat. Ezek lényegesen enyhébbek, és egyértelműen szabálysértési szankciónak tekinthetők. A jogkövetkezmény jellemzően 200 font összegű *fixed penalty notice* (FPN) (ez lehet ennek a fele, ha 14 napon belül befizetésre kerül, azonban ismételt kiszabás esetén lényegesen több, végül akár 6400 font is lehet). A statisztikai adatok szerint azonban meglehetősen alacsony ezeknek az önkéntes teljesítése; 2020. március 27. és október 19. között (tehát még a hivatkozott rendelet hatályba lépése előtt, más jogszabályok alapján) 20 223 FPN-t szabtak ki Angliában és Walesben (közel 15 000-et mindjárt az első 49 nap során).³⁷ Azonban a több mint 20 000 FPN-nek pusztán a felét fizették be, így a többi érvényesítése jelentős feladatot ró az amúgy is túlterhelt ügyészségekre és bíróságokra.³⁸

Összességében az Egyesült Királyságban tapasztaltak álláspontom szerint – az angolszász jogrendszer sajátosságait figyelembe véve – közel helyezkednek el a magyar megoldáshoz a büntető jogalkotás terén. A törvényhozás számos új törvényt alkotott a vírus elleni védekezés érdekében, és az ezekben meghatározott szankciók (a magyar rendszerben számolva) a büntető- és a szabálysértési jog területét is érintik. Lényeges különbség ugyanakkor – természetesen az angolszász jogrendszer kodifikációs gyakorlatára visszavezethető okok miatt –, hogy az egyes tényállások nem egy kódex módosítása kapcsán jelentek meg, hanem egy különálló törvényben, mégis – az utaló diszpozíció mellett – büntetőjogi szabályokat tartalmaznak a büntetőjogi norma minden ismérével.³⁹

b) Változatlan szabálysértés és büntetőjog – Spanyolország

Az angollal szöges ellentétben áll a spanyolországi szabályozás. Ugyan a dél-európai államot hasonlóan súlyosan érintette a járvány tavaszi hulláma, a jogalkotó megfelelőnek találta a rendelkezésre álló büntető tényállásokat. Ezek részletes bemutatása előtt azonban szükséges szólni néhány szót a spanyol szabálysértési rendszerről.

Ugyan nem kifejezetten a magyarhoz hasonló kodifikációs igény vezette a jogalkotót, a spanyol törvényhozás 2015-ben a büntető kódexből (a fentebb már hivatkozott *Código Penal*ből) számos bagatell tényállást emelt ki, és így alkotta meg a *Ley*

³⁴ 1. § (2) bekezdés.

³⁵ 23. § (1) bekezdés.

³⁶ *Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) (No. 4) Regulations 2020.*, 4. o.

³⁷ BROWN, Jennifer: *Coronavirus: Enforcing restrictions*. Commons Library Briefing, 2020. <https://commonslibrary.parliament.uk/authors/jennifer-brown/> (letöltve 2020.12.04.) 4. o.

³⁸ Uo. 13. o.

³⁹ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* Budapest, 2019. 132. o.

Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana – ezt leginkább a városi biztonságról szóló törvénynek fordíthatjuk. Ezt azonban a spanyol közvélemény (és a tudományos élet) sem élte meg úgy, mint a felvilágosult, differenciálásra törekvő jogalkotás fontos mérföldkövét. A törvényben ugyanis helyet kapott számos, korábban nem szankcionált tényállás, amelyek a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozzák, valamint egyes tényállások is kiterjesztően értelmezhetőek – éppen ezért a köznyelvben gyakran *Ley Mordaza*, azaz „szájpecek törvény” néven hivatkoznak rá, és többek között civil szervezetek is erős kritikákat fogalmaznak meg a törvénnyel szemben.⁴⁰

A törvény a szankcióit és a tényállásait tekintve is rokonítható a hazai szabálysértési törvénnyel. Az egyes tényállásokat három kategóriára osztja, így különböztetve meg nagyon súlyos, súlyos és enyhe szabálysértéseket (*infracciones muy graves, graves, leves*). A legfőbb szankció a pénzbírság, amelynek összege nagyon súlyos szabálysértés esetén 30 001-től 600 000 euróig, súlyos esetén 601-től 30 000 euróig, míg enyhe esetén 100-tól 600 euróig terjedhet.⁴¹ Ugyan ezen összegek meglehetősen magasak is lehetnek, mégis megfeleltethetőnek tartom a hazai szabálysértési rendszerrel a tényállások és az eljárási szabályok kapcsán is.

A törvény 36. §-a sorolja fel a súlyos szabálysértéseket, amelyek közül jelen pontban a (6) bekezdés vizsgálendő közelebbről. Eszerint ilyennek minősül hatósági feladatok vagy a hatóság nevében eljárók akadályoztatása, amikor bűncselekmény nem valósul meg, így a hatósági felszólítás ellenére az azonosítás megtagadása vagy hamis, vagy pontatlan adatok megadása az azonosítás során.⁴² Az azonosítás kiemelésével kapcsolatosan visszaülök a 3.a) pontban az intellektuális közokirat-hamisítással kapcsolatosan felvázoltakra, azaz álláspontom szerint szintén enyhébb ugyanannak az elképzelt jogesetnek a spanyol jogkövetkezménye, mint a hazai három évig terjedő szabadságvesztés.

A tényállásból is kiolvasható a szubszidiárius jelleg; ugyan a törvény nem tartalmaz általános tilalmat az alaki halmazatra⁴³ a szabálysértések és a bűncselekmények között, mint a Szabs. tv. 2. § (4) bekezdése, az idézett tényállás ezt egyértelműen kiköti. Így a *Código Penal* 556. § (1) bekezdése szerint már bűncselekményt valósít meg, és háromtól tizennyolc hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel bün-

⁴⁰ Például az *Amnesty International* álláspontja szerint ez a törvény a gyülekezési jog gyakorlásának erős gátját jelenti, mivel tüntetések résztvevőivel szemben rendszerint ez jelenti az alapját a bírságolásnak. Továbbá az egyes politikai eseményekről beszámoló média munkatársait is bírságolták meg erre hivatkozva. 5 años de mordazas. ¡Basta! Por una nueva legislación que garantice los derechos humanos. *Amnistía Internacional*, 2020.06.18., <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/5-anos-de-mordazas-basta/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴¹ 39. § (1) bekezdés; az a) és b) pontok további sávokat, míg a (2) bekezdés további szankciókat határoz meg.

⁴² „La desobediencia o la resistencia a la autoridad o a sus agentes en el ejercicio de sus funciones, cuando no sean constitutivas de delito, así como la negativa a identificarse arequerimiento de la autoridad o de sus agentes o la alegación de datos falsos o inexactos en los procesos de identificación” – a szerző fordítása.

⁴³ Vö. AMBRUS István: *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. PhD-értekezés. Szeged, 2012. 12. o.

tethető az, aki az 550. §-ban⁴⁴ foglaltakon túl ellenáll, vagy súlyos mértékben tanúsít engedetlenséget a hatósági feladatokkal vagy a hatóság nevében eljárókkal vagy más fegyveres szervekkel szemben.⁴⁵

A fent idézett 36. § (6) bekezdésben foglalt tényállás vált a járvány miatti magatartási szabályok általános szankciójává.⁴⁶ A szankciót pedig a hatóságok drákói szigorral alkalmazták. 2020. március 14. és június 1. napja között összesen 1 089 197 bírságot bocsátottak ki; összehasonlításképp, ez a 2015 és 2018 között kiszabott 765 416-hoz képest is 42 százalékos emelkedést jelentett, miközben a vizsgált időintervallum lényegesen rövidebb.⁴⁷ A kiterjedt tavaszi szankcionálás miatt a kézirat lezárásakor jelenleg is számos társadalmi és szakmai vita folyik a törvény alkalmazhatóságáról. Az ombudsman (*Defensor del Pueblo*) vizsgálatot indított azzal kapcsolatosan, hogy szükséges és arányos volt-e a bírságotlás mértéke.⁴⁸ A pénzbírságok összegével kapcsolatosan azonban fontos kiemelni, hogy az eltérő jogalkalmazást megelőzendő a Belügyminisztérium abszolút határozott szankciókat nevesített az egyes szabálysértésekre vonatkozóan; az április 14-i dokumentum szerint a kijárási tilalom megszegése a legenyhébb, 601 eurós szankcióval jár (de például az eljáró hivatalos személy megfenyegetése esetén ez már 2000 euróra nő); a legsúlyosabb esetben, illegális rendezvények, bulik szervezése miatt 10 400 euró a bírság mértéke.⁴⁹

Érdeemes megjegyezni, hogy Olaszországban szintén hasonló megoldás figyelhető meg. Itt a *Codice Penal* harmadik könyve tartalmazza a szabálysértéseket (*contravvenzioni*); ezek közül a 650. § szerinti tényállás emelendő ki, amely szintén a spanyolhoz hasonlószerű tényállást tartalmaz: „aki az igazságszolgáltatással, közbiztonsággal, közrenddel vagy higiéniai előírásokkal kapcsolatos, jogszerűen kibocsátott hatósági rendelkezést nem tartja be – ha súlyosabb szabályszegés nem valósul meg – 3 hónapig terjedő letartóztatással

⁴⁴ A Btk. 310. § szerinti hivatalos személy elleni erőszakhoz hasonló tényállás.

⁴⁵ „(1) Serán castigados con la pena de prisión de tres meses a un año o multa de seis a dieciocho meses, los que, sin estar comprendidos en el artículo 550, resistieren o desobedecieren gravemente a la autoridad o sus agentes en el ejercicio de sus funciones, o al personal de seguridad privada, debidamente identificado, que desarrolle actividades de seguridad privada en cooperación y bajo el mando de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. (2) Los que faltaren al respeto y consideración debida a la autoridad, en el ejercicio de sus funciones, serán castigados con la pena de multa de uno a tres meses” – a szerző fordítása (és egyszerűsítése).

⁴⁶ Ezentúl azonban más törvények is rendelkezhetnek a járványhoz kapcsolódó anyagi szankciókról, így például az egészségügyi törvény (*Ley 33/2011, de 4 de octubre, General de Salud Pública*) vagy a közveszély esetén elkövetett szabályszegéseket a 45. §-ban szintén hármas felosztásban tartalmazó *Ley 17/2015, de 9 de julio, del Sistema Nacional de Protección Civil*.

⁴⁷ LOPEZ-FONSECA, Óscar: La 'ley mordaza', más utilizada que nunca al cumplir cinco años. *El País*, 2020.06.29., <https://elpais.com/espana/2020-06-29/la-ley-mordaza-mas-utilizada-que-nunca-al-cumplir-cinco-anos.html> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁸ LOPEZ-FONSECA, Óscar: El Defensor del Pueblo investiga la política de multas de Interior por no respetar el confinamiento. *El País*, 2020.04.17., <https://elpais.com/espana/2020-04-17/el-defensor-del-pueblo-investiga-la-politica-de-multas-de-marlaska-por-el-coronavirus.html> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁹ Comunicación del ministro del interior a los delegados del gobierno sobre incoación de procedimientos sancionadores por presunta infracción del art. 36.6 de la ley orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana, y criterios para las propuestas de sanción. 13. o.

vagy 206 euróig terjedő pénzbírsággal büntethető”.⁵⁰ Ráadásul a tavaszi korlátozásokat megállapító rendelet⁵¹ 4. § (2) bekezdése nevesítve is a *Codice Penal* 650. §-át határozza meg a szankciók alapjaként. Természetesen ezek szintén csak a korlátozások egyszerű megszegésével járnak; amennyiben valaki erőszakosan lép fel a hatóság képviselőivel szemben, már a *Codice Penal* 337. §-a szerinti „hivatalos személlyel szembeni ellenállás”⁵² tényállása is felmerül.

A hivatkozott dél-európai példák alapján látható, hogy nem feltétlenül tartotta fontosnak a jogalkotó, hogy új tényállásokat hozzon a vírus miatti különleges magatartási szabályok betartására. Ehhez hozzájárult azonban, hogy mindkét országban létezett már általánosan is alkalmazható tényállás a vonatkozó esetekre – mivel hasonló a Szabs. tv. nem tartalmaz, álláspontom szerint hasonló megoldás a magyar jogalkotó számára nem lett volna járható út.

c) Rendeleti keretdiszpozíció – Franciaország

Ugyan a fentebb bemutatott tényállások is jellemzően keretdiszpozíciós büntetőnormák, Franciaországban a kijárási korlátozást bevezető rendelet szabályainak megszegésére egy másik rendelet utal vissza. Az országban – a legtöbb európai államhoz hasonlóan – a tavaszi első hullám során is kijárási tilalmat rendeltek el rendeleti szinten.⁵³ A 2020. március 16-i rendelet⁵⁴ kijárási korlátozásokat rendelt el az országban, majd másnap már szankcionálta is egy újabb rendelettel⁵⁵ a jogalkotó a korlátozásokat megszegőket.

Az új tényállás elkövetési magatartására a fentebb bemutatott példák alapján már lehet következtetni, a szankciónál pedig törvényi szintre utal vissza a jogalkotó. A rendelet – a közérthetőség szempontjából figyelemre méltó módon – a rendelkező részek előtt egy összefoglalót is tartalmaz, hogy az egyes utaló diszpozíciók a laikusok számára se okozzanak nehézséget. A hivatkozott március 17-i rendelet összefoglalása kimondta, hogy

A [jelen] rendelet egy 4. osztályú büntetést helyez kilátásba a tilalmak megszegése vagy a Covid-19 elterjedése elleni küzdelem során rögzített személyi mozgás szabályozására

⁵⁰ „Inosservanza dei provvedimenti dell'autorità. Chiunque non osserva un provvedimento legalmente dato dall'autorità per ragione di giustizia o di sicurezza pubblica o d'ordine pubblico o d'igiene, è punito, se il fatto non costituisce un più grave reato, con l'arresto fino a tre mesi o con l'ammenda fino a euro 206.” – Grund Anna Borbála fordítása.

⁵¹ *Decreto del presidente del consiglio dei ministri* 8 marzo 2020.

⁵² *Resistenza a un pubblico ufficiale*.

⁵³ Természetesen törvényeket is módosított a francia jogalkotó (például *Code de la santé publique*), mivel azonban az nem tartozik a vizsgált kérdések körébe, részletesen nem ismertetem őket.

⁵⁴ Décret no 2020-260 du 16 mars 2020.

⁵⁵ Décret no 2020-264 du 17 mars 2020.

vonatkozó 2020-260. sz. 2020. március 16-i rendeletben megfogalmazott kötelezettségek végre nem hajtása, továbbá az ennek alapján meghozott intézkedések megszegése esetén. Az átalánybírság kiszabására vonatkozó eljárás alkalmazható; az átalány bírság és a megemelt átalány bírság összege 135 euró, illetve 375 euró.⁵⁶

A fentiek alapján lényeges különbség, hogy Franciaországban a jogalkotó a szankciós normát (amely a módszertani felosztás alapján egyértelműen a szabálysértések körébe tartozónak tekinthető) egy korábbi, pontosan meghatározható szabály megszegésétől tette függővé. Míg a spanyol, az olasz és az angol példában is általánosabb utasítások (például hatósági utasítás, *Secretary of State* intézkedése stb.) szerepeltek, itt konkrétan került meghatározásra a keretdiszpozíció által meghatározott szabály.

d) A büntetés mértékének változása – Egyesült Államok

A koronavírus kapcsán hamar rámutattak a kutatások, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek lényegében Petri-csészéként terjeszthetik a járványt a zárt közegben, így jelentős terhet helyezve az egészségügyre és a büntetés-végrehajtásra egyaránt.⁵⁷

Ugyan számos állam döntött a fogvatartottak kapcsán az elítélést követő átváltoztatásról, a feltételes szabadság kedvezményének vagy alternatív kényszerintézkedések alkalmazásáról a COVID-19-járvány miatt, ezek eljárási és végrehajtási kérdések, így a kutatás során részletesen nem vizsgáltam őket. Az áttekintés során azonban New Jersey állam jogalkotásában máshol nem tapasztalt normaként az elítéltek büntetését, nem pedig a végrehajtását módosította a jogalkotó. Az Egyesült Államok számos állama hozott rendelkezést a börtönpopuláció ideiglenes csökkentése érdekében (közismert tény, hogy az Egyesült Államok börtönpopulációja abszolút és lakosságárányos mértékben is az egyik legnagyobb a világon, így ezekben különös veszélyt jelent a járvány). Ezek a szabályok rendszerint új testületek felállításáról döntöttek (például *Review Panel*, *Emergency Medical Review Committee* stb.), amelyek meghatározott szempontrendszer alapján döntenek az elítéltek számának csökkentése tárgyában (például veszélyeztetett csoportokba tartozó

⁵⁶ „Décret no 2020-264 du 17 mars 2020. Notice: le décret crée une contravention de la 4e classe en cas de violation des interdictions ou en cas de manquement aux obligations édictées par le décret no 2020-260 du 16 mars 2020 portant réglementation des déplacements dans le cadre de la lutte contre la propagation du virus covid-19, ainsi qu'en cas de méconnaissance des mesures prises sur son fondement. La procédure de l'amende forfaitaire est applicable. Le montant de l'amende forfaitaire et de l'amende forfaitaire majorée s'élèvent respectivement à 135 et 375 euros.” – Hodula Nándor András fordítása.

⁵⁷ WALLACE, M. – HAGAN, L. – CURRAN, K. G. (et al.): COVID-19 in Correctional and Detention Facilities – United States, February–April 2020. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 69. (2020) 19., 587–590. o., <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6919e1> (letöltve: 2020.12.04.).

fogvatartottak, enyhe bűncselekmények miatt szabadságvesztést töltők feltételes szabadságának a lehetőségével).⁵⁸

A fentiek mellett New Jersey államban a 2020. október 19-én elfogadott javaslat⁵⁹ 1. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján a büntetés mértékét engedi csökkenteni legfeljebb nyolc hónapig, az elrendelt vészhelyzet ideje alatt töltött szabadságvesztés idejének függvényében.

Álláspontom szerint ez egy rendkívül érdekes megoldás, azonban nem feltétlenül lenne követendő. Ugyan a büntetés-végrehajtási intézetek korábban is erősen kontrollált hétköznapjaiban a további új magatartási szabályok bevezetése még nehezebbé teszi a szabadságvesztés-büntetés végrehajtását, a feltételes szabadság kedvezményének előnyben részesítését szerencsésebb megoldásnak találom a büntetés mértékének csökkentése helyett.

4. Összegzés

A COVID-19-járvány az élet minden területére kihatással volt, amire a jogalkotónak is reagálnia kellett. Az újabb szabályokhoz minden állam rendelt valamilyen szankciót jogalkotással vagy a meglévő tényállások alkalmazásával. A kutatás során megállapítható, hogy a leggyakoribb megoldás a keretdiszpozíció (esetleg az utaló diszpozíció) alkalmazása volt, amellyel így nem teljesen új fogalmi keret jött létre (nagy valószínűséggel széttartó ítélkezést okozva), hanem az egyes konkrétan meghatározott magatartási szabályok megszegését rendelte büntetni. Jellemzően a szabálysértési jog (illetve ahol ilyen distinkciót nem kifejezetten ismer a jogrendszer, a büntetőjog enyhébb szankcióinak) jellemzőit tartalmazták az egyes tényállások.

Ugyan a büntető jogalkotás normái egymáshoz rendkívül hasonlatosak voltak, a konkrét megoldások nem is lehettek volna különbözőbbek. Álláspontom szerint a bemutatott spanyol és olasz példa tényállásai nehezen lehetnének átültethetőek a hazai szabálysértési jogba, a hatósági utasítások jellemzően amúgy is valamilyen jogsértő magatartás felhagyására vonatkoznak, így az ezeknek való ellenállás már így is megvalósíthat egy adott tényállást. Mivel mindenképp szükséges volt, hogy a magyar jogalkotó újabb büntetőnormákat határozzon meg, a hazai kodifikációs igény alapján idegennek hatott volna ezeknek a Szabs. tv.-n vagy a Btk.-n kívüli megalkotása.

A járvány (szerencsére) nem tart elég régóta ahhoz, hogy az egyes tényállásokat és a jogalkalmazás kapcsán a különféle megoldásokat praktikum, a jogalkotás egyér-

⁵⁸ Átfogó összefoglalásért lásd a *Prison Police Initiative* átfogó jelentését: <https://www.prisonpolicy.org/virus/virusresponse.html> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁹ Approved P.L.2020, c.111. (S2519).

telmúsége vagy a tényállás megfogalmazásának és jogrendszerbeli elhelyezésének célszerűsége szempontjából rangsorolni lehessen. Hasonlóan, a magyar Szabs. tv. és Btk. új tényállásaival kapcsolatosan sem áll rendelkezésünkre elegendő minta az ítélkezési gyakorlat részletes és átfogó bemutatásához. Az Egyesült Királyságban a kézirat lezárása napján engedélyezték a *Pfizer/BioNTech* vakcináját – reményeim szerint a megjelenés idejére az egyes tanulságokat le lehet majd vonni a kutatás megállapításából, és ha minden jól megy, akkor nem egy újabb hullámra való felkészülés során.

KISJUHÁSZ Marcell*

Atra mors és COVID-19: a járványok büntetőjogi és szabálysértési jogi aspektusai

---

Előszó

A 2020-as év elején néhány hónap alatt a világon élő emberek élete megváltozott: a koronavírus-járványt okozó SARS-CoV-2 vírus valamennyi országban megjelent, mely átfogó védekezést tett szükségessé. A megelőző történelmi időkben már számtalan járvány söpört végig a világon, ám a legutóbbi jelentős pandémiák az 1918/1919-es spanyolnátha és az 1957/1958-as ázsiai influenzajárványok voltak, melyek több mint 50 millió ember életét követelték.¹ Az azóta eltelt években az emberek – főleg Európában – elszoktak a cseppfertőzéssel terjedő, relatíve magas mortalitású betegségetől, továbbá nem tudunk olyan globális járványt felmutatni, amellyel szemben a vakcina kifejlesztését megelőzően sikeres lett volna a védekezés.

A dolgozat célja, hogy a terjedelmi korlátokra figyelemmel bemutassa a múlt járvány elleni védekezésre szolgáló büntetőjogi és szabálysértési jogi normáit, továbbá az aktuális koronavírus-járvány szempontjából jelentős tényállásokat és az általa kiváltott szabályokat az azokhoz kapcsolódó szakirodalmi álláspontok és *de lege ferenda* javaslatok ismertetésével.

1. Történeti kitekintés

A koronavírus-járványt megelőző történelmi időkben a járványokkal kapcsolatos szabályozás főszabály szerint a büntetőjogtól távolabb álló közigazgatási normákkal történt. Ennek ellenére előfordultak a járvánnyal kapcsolatos büntetőjogi és szabálysértési jogi relevanciájú szabályok, melyek bemutatására e fejezetben kerül sor. Előzetesen megemlítenő, hogy a járványüggyel kapcsolatos normák mennyisége és szigora nagymértékben függ attól, hogy a vizsgált időszakban tombolt-e bármilyen járvány a világban.

---

* Kisjuhász Marcell IV. éves hallgató, demonstrátor, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék. Témavezetője: Dr. Ambrus István egyetemi docens.

¹ LEPAN, Nicholas: Visualizing the History of Pandemics. *Visual Capitalist*, 2020.03.14., <https://www.visualcapitalist.com/history-of-pandemics-deadliest/> (letöltve: 2020.12.04.).

a) Járványok Mária Terézia előtt

Az első jegyzett pandémiaként az Antoninus-kori feketehimlő-járványt tartják számon, mely Kr. u. 165 és 180 között sújtotta a Római Birodalmat, mintegy 3 millió ember halálát okozva.² A bekövetkező csapást akkoriban az istenek beavatkozásának tulajdonították,³ így a védekezés elsődleges eszközét az istenek tiszteletének helyreállítása jelentette, melynél fogva a korabeli szabályok büntetőjogi relevanciával nem bírtak. E felfogás egészen a középkorig kitartott. A 14. századtól egészen a modern korig az itáliai városokban a betegségek terjedését rendre összekapcsolták a különböző szagokkal, ennek következtében elsősorban arra törekedtek, hogy a levegő tisztaságát megtartsák. Milánóban ennek biztosítása érdekében befalazták azokat az épületeket, ahol a betegek és a családtagjaik éltek,⁴ mely intézkedés a házi karantén egyik korai, megszeghetetlen és egyben radikális változatának is tekinthető.

b) Mária Terézia 1770-es egészségügyi alaprendelete

Ahogy az előzetesen említésre került, a közegészség védelmét korábban már főként közigazgatási normákkal látták el, mindazonáltal Mária Terézia egészségügyi alaprendelete a pestis elleni küzdelem jegyében *büntetőjogi relevanciájú szabályokat* is tartalmazott. Az előírt szabályok akár szándékos, akár gondatlan megszegését élet, testi épség elleni bűncselekményként ítélték meg, melyből fakadóan e magatartásokat rendkívül szigorú büntetésekkel torolták meg: súlyosabb esetben kötél vagy golyó általi halál várt az elkövetőre, de a legenyhébb esetben is kétévi sáncmunkával járó várfogságot szabtak ki.⁵ Annak érdekében, hogy senki se hivatkozhatson a megállapított szabályok ismeretének hiányára, Mária Terézia minden helységben elrendelte a rendelet szövegének kinyomtatását és kifüggesztését.

A vesztegzár megszegése komoly veszélyt jelentett a járvány terjedése szempontjából, ezért pestisveszély idején annak szabályainak megsértése szigorú büntetést vont maga után: az illegális határátlépőket az örök lelőtték, testüket pedig elégették.⁶ A rendelet ugyancsak halálbüntetéssel rendelte büntetni a járványügyi passzus hamisítóját, illetve annak segédeit, hiszen e dokumentum igazolta a vesztegzári időszak hosszát, letöltésének tényét, és hogy az illető a vesztegzárat egészségesen hagyta el.

² LE PAN, Nicholas: *Visualizing the History of Pandemics*.

³ GRÜLL TIBOR: „Könyörögjenek a halandók jó orvosságért!” – Róma Antoninus-kori járványa. *ujkor.hu*, 2020.04.23., <http://ujkor.hu/content/konyorogjenek-halandok-jo-orvossagert-roma-antoninus-kori-jarvanya> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴ TÓTH GERGELY: Olaszországban már hétszáz évvel ezelőtt is bevált a karantén. *index.hu*, 2020.03.10., https://index.hu/tudomany/til/2020/03/01/pestis_vilagjarvany_karanten_milano_koronavirus_tortenelem/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁵ BALÁZS PÉTER: *Mária Terézia 1770-es egészségügyi alaprendelete*. 1. kötet. Piliscsaba–Budapest, 2007. 83. o.

⁶ Uo. 86. o.

A vesztegzári tartózkodásra kötelezett személyek által a kötelező magatartási szabályok kisebb mértékű megszegését – ha az nem tette lehetővé a betegség terjedését – a rendelet mai értelemben vett szabálysértésnek kezelte, melyeknek elkövetése elzárással volt büntetendő. Az egészségügyi tisztviselők és azok segédei is kényszermunkára voltak ítéltendők, amennyiben feladatukat hanyagul látták el, és ezzel a közegészség ügyét sértették.

c) A Csemegi Károly-féle jogalkotás a járványok kapcsán

A CSEMEGI-KÓDEX

A magyar büntető törvénykönyv, a büntettekéről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex) 316. §-a tartalmazott a járványügy megszegésével kapcsolatos büntetőjogi rendelkezést, mely a hatályos Btk. 361. §-ában büntetni rendelt járványügyi szabályszegés törvényi elődjének felel meg. A törvényi szakasz szövege szerint „a ki ragályos betegség idején, a továbbterjedésnek megakadályozása végett elrendelt zár-, vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegi: hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő”. Amennyiben ezen, mai értelemben vett járványügyi szabályszegés következtében a ragályos betegséget valaki – aki akár az elkövető is lehetett – elkapta, ezt az eredményt a Csemegi-kódex minősített esetként szabályozta. Kiemelendő, hogy a Csemegi-kódex 9. §-a szerint a minősítő körülményt képező eredményre még az elkövető gondatlanságának sem kellett kiterjednie, ebből következően a minősített eset az elkövető vétlensége esetén is megállapítható, amennyiben az alapeset elkövetése szándékos volt.⁷ Arról, hogy a ragályos betegség ideje milyen feltételek esetén áll fenn, nem rendelkezett a törvény. A tényállással kapcsolatos korabeli gyakorlatot Angyal Pál örökítette meg;⁸ az ezekben felmerülő cselekmények a mai Btk. 361. §-a szerint is bűncselekményt valósítanak meg, ezzel alátámasztva, hogy a Csemegi-kódex tényállása a mai szabályozás szoros elődjének feleltethető meg.

Megemlítendő, hogy a Csemegi-kódex 301. §-ában szabályozott testi sértést egészség-sértéssel is el lehetett követni, azaz más személy betegséggel való megfertőzése már akkoriban is megalapozta a büntetőjogi felelősséget. Ha az okozott betegség 20 napnál hosszabb ideig tartott, súlyos testi sértés büntette; 20 és 8 nap között súlyos testi sértés vétsége; 8 napnál rövidebb ideig tartó gyógyulás esetén pedig könnyű testi sértés vétsége volt megállapítandó.

A KBTK.

A magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) 93. §-a büntetni rendelte azon gyakorló orvost (és sebészt), aki járvány idejében rendes működési területén a hatósági kirendelést el nem fogadja,

⁷ AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020) 5., 3. o.

⁸ Uo. 13. lbj.

vagy a járvány folytán „megbetegültek” részéről kért első orvosi segítyt alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja. A tényállásban a mai értelemben vett foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés és segítségnyújtás elmulasztása bűncselekmények ismerhetőek fel.

Ugyancsak az orvosok feladatellátási kötelezettségéhez kötődő szabályt tartalmaz a Kbt. 95. §-a, mely büntetni rendeli azt az orvost, aki járvány idején lemondásának elfogadása előtt hivatalát elhagyja vagy szolgálatteljesítését alapos ok nélkül megtagadja. E szabályozás nyilvánvaló célja a szakképzett orvosi személyzet biztosítása járvány idején. A 96. § hasonló szabályt tartalmaz a gyógyszerészek vonatkozásában is.

Kiemelendő még a Kbt. 99. §-ának szabálya, mely a családfőt, az iparost, a gyárost, a bányatulajdonost és a nevelőintézet tulajdonosát rendelte büntetni abban az esetben, ha annak családjában, gyárában, nevelőjében vagy munkásai közt járványos betegség ütött ki, és az arról való tudomásszerzéstől számított 24 órán belül nem gondoskodott orvosi segítségről. A járványos betegségek köréről az Edvi Illés-féle kommentár úgy foglalt állást, hogy azok a hatóság figyelmeztető felhívásaiból megismerhetőek, de egyébként köztudottak.⁹ Az ezen szakaszt követő bekezdés pedig az orvost rendeli büntetni, amennyiben a járványos betegségről való tudomásszerzését követő 24 órán belül azt nem jelenti a hatóságnak. Háttérrendelkezése a 1876. évi XIV. törvénycikk 80. §-a.

Végezetül a Kbt. 100. §-a azon bérkocsi és egyéb szállítási eszköz vezetőit és tulajdonosait rendeli büntetni, akik járványos betegségben szenvedő személy szállítását követően elmulasztották a szállítási eszköz fertőtlenítését. A bűncselekmény elkövetésének megállapíthatóságához az elkövető tudatának át kell fognia, hogy fertőző beteget szállított.

d) Az 1961. évi Btk.

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (a továbbiakban: 1961. évi Btk.) a 199. §-ban, a közbiztonság és a közrend elleni bűntettek között rendelte büntetni a járványszabályok megszegését, mely lényegét tekintve a hatályos Btk. 361. §-nak feleltethető meg. A törvényhely (1) bekezdése a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség kapcsán elrendelt zárlat, járványügyi felügyelet vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével vagy kijátszásával volt elkövethető – járvány fennállásától függetlenül.¹⁰ A tárgyalat § (2) bekezdése viszont járvány idején a járvány továbbterjedésének megakadályozása végett elrendelt járványügyi intézkedés megszegésével volt megvalósítható; járvány fennállásának hiányában e cselekmény

⁹ EDVI ILLÉS Károly: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és az azokra vonatkozó eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, 1882. 237. o.

¹⁰ HOLLÁN Miklós: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. *MTA Law Working Papers*, (2020) 8., 2. o.

szabálysértésnek minősült.¹¹ A járvány büntetőjogi fogalmának meghatározására ebben az időben sem került sor.

e) Az 1978. évi Btk.

Az 1961. évi Btk. szabályozásához hasonlóan találunk a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) 284. §-ában, mely az azt megelőző szabályhoz képest emelt büntetési tétellel rendelte büntetni az elkövetést. E változás háttérében nem a járványügyi szabályszegés megnövekedett társadalomra veszélyessége állt, hanem az a körülmény, hogy az 1978. évi Btk. legenyhébb büntetési tétele az egy évig terjedő szabadságvesztés volt.¹² A bűnösség megállapíthatóságának feltétele volt, hogy az elkövető tudjon a fertőző betegségről (járványról) és az arra vonatkozó hatósági intézkedésről.

Végezetül meg kell említeni, hogy az 1955. évi 17. törvényerejű rendelet az addigi kihágások egy részét a büntettekhez sorolta, míg a jelentősebb hányadukat a szabálysértés gyűjtőfogalma alá vonta.¹³ A szabálysértéseket a hatályos Szabs. tv. 2012-es bevezetését megelőzően nem tartalmazta egységes törvénykönyv, hanem különböző jogszabályokban kerültek szabályozásra. Járvánnyal kapcsolatos szabályt tartalmazott az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet, amely 102. §-ában rendelte büntetni a fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása szabálysértést. E tényállást kisebb változtatásokkal a hatályos Szabs. tv. is átvette.

2. A járvány fogalma és hatása a jogrendre

A járvány fogalmának meghatározása elsősorban egyszerű feladatnak tűnik, mindazonáltal lehetetlen feladatra vállalkozik az, aki valamennyi tudományterület számára kielégítő fogalmat szeretne alkotni. Mind az orvostudományban, mind a jogban számos meghatározás ismert, melyek kapcsolatát tisztázni kell, hogy a Btk. és Szabs. tv. járvány idején alkalmazható tényállásait alkalmazni lehessen. E fogalmak egy részének bemutatására kerül sor jelen fejezetben, kitérve a járványhelyzet jogrendre gyakorolt hatására.

¹¹ PINTÉR Jenő: 190–206. §. In HALÁSZ Sándor (szerk.): *A büntető törvénykönyv kommentárja*. Budapest, 1968. 891–892. o.

¹² HOLLÁN: *Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül*. 2. o.

¹³ AMBRUS István: *Az életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése szabálysértéséről*. *Közjogi Szemle*, (2018) 4., 1–7., 3. o.

a) Járványfogalmak a WHO értelmezésében

A világjárvány meghatározása kapcsán a *World Health Organization* (a továbbiakban: WHO) 2009 előtt egy három feltételből álló rendszert használt, melyek teljesülése esetén az adott járvány világjárvánnyá volt nyilvánítható.¹⁴ A WHO e szempontok alapján 2009-ben világjárvánnyá nyilvánította a H1N1-influenzát, mely minősítés az ENSZ-tagországok számára kötelezettséget nem jelentett ugyan, de ezáltal élesítésre kerültek az állami járványügyi mechanizmusok. Mindazonáltal utólag kiderült, hogy a H1N1-influenza az előzetes várakozásokhoz képest kevésbé fertőző, enyhébb lefolyású betegséget eredményez, és a gyógyultak védetté válnak a későbbiekben a vírussal szemben. Ezen eset a WHO-t a világjárvány meghatározásának módosítására hívta fel, mely definíciója 2009 után a következőre módosult: „világszerte vagy szélesebb területen megjelenő járvány, mely átlépi a nemzeti határokat, és általában nagy számú embert befolyásol”.¹⁵ A koronavírus világjárvánnyá nyilvánítására 2019. decemberi megjelenésének ellenére csak 2020. március 11-én került sor, mely kétsédelemnek meghatározó oka a H1N1-vírus kapcsán tanúsított túlzott óvatosság elkerülése volt.¹⁶

A WHO fogalomrendszerén belül említést kell tenni a nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzetről, melynek a magyar jogra gyakorolt hatása a következő alcímben kerül kifejtésre. Ezen állapotot a WHO főigazgatója rendeli el, mely során ideiglenes hatályú ajánlásokat ad ki a tagállamok számára.¹⁷ Ez a koronavírus kapcsán 2020. január 30-án került kihirdetésre.

b) A járvány fogalma a büntetőjogban

A Btk. két tényállás kapcsán is használja a járvány idején való elkövethetőséget, ám az értelmező rendelkezések között nem találjuk meg, mit takar pontosan a járvány kifejezés. A büntetőtörvényt főszabály szerint a szavak köznapi jelentése szerint kell értelmezni.¹⁸ A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint a járvány „valamely területen fertőző betegség tömeges előfordulása, elterjedése, illetve az így előforduló beteg-

¹⁴ DOSHI, Peter: The elusive definition of pandemic influenza. *Bulletin of the World Health Organization*, (2011) 89., 532–538. o., <https://www.who.int/bulletin/volumes/89/7/11-086173/en/> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁵ KELLY, Heath: The classical definition of a pandemic is not elusive. *Bulletin of the World Health Organization*, (2011) 89., 540–541. o., <https://www.who.int/bulletin/volumes/89/7/11-088815/en/> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁶ SPINNEY, Laura: Why did the World Health Organisation wait so long to declare coronavirus a pandemic? *NewStatesman*, <https://www.newstatesman.com/science-tech/2020/03/why-did-world-health-organisation-wait-so-long-declare-coronavirus-pandemic> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁷ Az Egészségügyi Világszervezet 2009. évi XCI. törvénnyel kihirdetett Nemzetközi Egészségügyi Rendszabályai 12. cikk 1. pont.

¹⁸ HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 5. o.

ség”.¹⁹ E fogalom mellőzi az objektív megítélhetőséget, illetve túlzottan leegyszerűsíti az egyébként több szempont mérlegelését igénylő meghatározást.

A vizsgálódás következő pontja az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.), mely a 74. § (1) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy „járványveszély vagy járvány (a továbbiakban együtt: járvány) fennállását [...] az egészségügyi államigazgatási szerv állapítja meg”. E rendelkezés nyilvánvalóan nem rendelkezik a járvány fogalmáról, de tartalmazza, hogy a járvány elrendelése az egészségügyi államigazgatási szerv hatáskörébe tartozik, azon belül pedig az országos tisztí főorvos feladata.²⁰

A járvány jogi fogalmára vonatkozó meghatározást a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI. 3.) NM rendelet (továbbiakban: NM rendelet) 3/A. § 9. pontjában találunk, mely szerint „a járvány egy adott fertőző betegségnek a vártnál szignifikánsan gyakoribb vagy egy meghatározott küszöbszintet meghaladó előfordulása egy adott területen, illetve közösségben, egy meghatározott időtartam alatt, vagy legalább két egymással összefüggő eset, amely összefüggés járványügyi bizonyítékkal alátámasztható”. Járványhelyzet tehát fertőző betegséggel összefüggésben rendelhető el, melynek meghatározását ugyanezen szakasz 5. pontja tartalmazza, illetve a rendelet melléklete sorolja fel; a felsorolás azonban nem zárt, hiszen az Eütv. 56. § (5) bekezdése alapján nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet előidézésére képes betegség is a fertőző betegséggel egy megítélés alá esik.

E rendelkezésekből megállapítható, hogy a WHO által kinyilvánított Nemzetközi Járványügyi Szükséghelyzet nem keletkezett Magyarországon automatikusan járványhelyzetet, de a járványügyi szükséghelyzettel összefüggő betegség az Eütv. 56. § (5) bekezdése alapján fertőző betegségnek minősíthető. Ezáltal az országos tisztí főorvost a járvány elrendelésének mérlegelésekor nem korlátozza az a körülmény, hogy az adott betegséget az NM rendelet felsorolása nem tartalmazza.

Felmerülő kérdés, hogy a Btk. értelmező rendelkezései között szabályozásra kerüljön-e a járvány fogalma.²¹ Mivel a járványhelyzet fennállásának megállapítása orvosszakmai tudást igényel, így véleményem szerint kerülendő az a megoldás, hogy az értelmező rendelkezés fogalm meghatározása alapján adott esetben jogalkalmazói mérlegelésen múljon e kérdés eldöntése. Mindazonáltal szükséges kiküszöbölni a Btk.-ban történő szabályozás hiányában jelenleg is fennálló bizonytalan állapotot, így célszerű lenne az értelmező rendelkezéseket ehhez hasonló meghatározással kiegészíteni: „a járvány idején történő elkövetés akkor állapítható meg, ha a járvány fennállása az egészségügyi államigazgatási szerv által megállapításra került”.

¹⁹ Lásd: <http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=j%C3%A1rv%C3%A1ny> (letöltve: 2020.12.04.).

²⁰ A Nemzeti Népegészségügyi Központ Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 18/2019. (VI. 6.) EMMI utasítás 5.1.3. pontjának c) pont.

²¹ HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 9. o.

c) A járványveszély

A járványveszély a járványhelyzettől eltérő jelentésű kifejezés, bár az Eütv. 74. § (1) bekezdése a járványveszélyt is a járvány kifejezése alá sorolja. Mindazonáltal véleményem szerint a járványveszély elrendelésének nincsen büntetőjogi relevanciája, hiszen a Btk. járvány idején történő elkövetést említi. Az Eütv. csak a saját rendelkezésének vonatkozásában vonja a járványveszélyt a járvány kifejezése alá a „továbbiakban” kifejezés használatával.²² Ettől függetlenül a járványveszély elrendelésének büntetőjogra gyakorolt hatását célszerű lenne a Btk.-ban szabályozni, ami eloszlatná az ezzel kapcsolatos kérdéseket. Annál is inkább szükséges lenne a Btk. ilyen jellegű kiegészítése, hiszen a járványügyi védekezés tényállását bevezető 2020. évi XII. törvény (Koronavírus-törvény) indokolása szerint „a járványügyi védekezés akadályozásának új tényállása büntetni rendeli a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye esetén beinduló intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását”. E rendelkezés tehát arra utal, hogy a járványügyi védekezés akadályozásának tényállása járványveszély idején is elkövethető; ennek ellenére véleményem szerint e kérdés teljes bizonyossággal – a Btk.-ban történő szabályozás hiányában – nem dönthető el.

d) A járványhelyzet hatása a jogrendre

Járványhelyzet esetén a különleges jogrendnek minősülő *veszélyhelyzet* szabályai kerülnek előtérbe, melyet az Alaptörvény 53. cikk szerint a Kormány hirdet ki. Következésképpen a törvény – kivételek mellett – lehetőséget biztosít az alapvető jogok gyakorlásának felfüggesztésére vagy korlátozására.²³ Ennek a keretében a Kormány rendeletet alkothat, mely ellentétes lehet a törvények rendelkezéseivel, és az Alaptörvény kivételével egyes törvények alkalmazását is felfüggesztheti.

A koronavírus-járvány kapcsán a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet hirdette ki a veszélyhelyzetet, mely 2020. március 11. és június 18. között volt hatályban. Ennek keretében számtalan, törvényekkel ellentétes és a tárgyalt téma szempontjából releváns kormányrendelet került kihirdetése, melyek bemutatására a későbbiekben kerül sor.

e) Az egészségügyi válsághelyzet

Az *egészségügyi válsághelyzetet* az országos tisztifőorvos javaslatára, a miniszter előterjesztése alapján a Kormány rendeletben rendelheti el az Eütv. 228. § (2) bekezdése

²² HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 9. o.

²³ Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdés.

által meghatározott esetekben, így többek között az előzőekben tárgyalt nemzetközi horderejű közegészségügyi-járványügyi szükséghelyzet idején is. Ennek bevezetésére a veszélyhelyzet megszüntetését követően, 2020. június 18-tól került sor a 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelettel. Időtartama legfeljebb hat hónap lehet, de a Kormány meghosszabbítja, ha az egészségügyi válsághelyzet elrendelésének a feltételei a későbbiekben is fennállnak.²⁴ Jelentősége, hogy egészségügyi válsághelyzetben bármely egészségügyi dolgozó más egészségügyi tevékenység ellátására alapellátást, járóbeteg-szakellátást vagy fekvőbeteg-szakellátást nyújtó egészségügyi intézménybe vagy időszakosan működő gyógyintézetbe kirendelhető,²⁵ továbbá az egészségügyi válsághelyzetet előidéző körülmény felszámolása érdekében a Kormány rendeletben Operatív Törzset hozhat létre.²⁶

3. A pandémia szempontjából jelentős tényállások a Büntető Törvénykönyvben

A következőkben a Btk. azon tényállásai kerülnek bemutatásra, amelyek kiemelkedő szerepet kaphatnak a járványok idején. Ezeken felül természetesen más, a járványokhoz szorosan nem kötődő bűnelkövetések is előfordulhatnak, de azok nem képezik a dolgozat tárgyát; továbbá a területi korlátok betartása végett a honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények tárgyalására nem kerül sor.

a) Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények

TESTI SÉRTÉS

A testi sértés a Btk. 164. §-ában szabályozott tényállásából kitűnik, hogy a testi sértés nemcsak más testi épségének, hanem egészségének sérelmével is elkövethető. Ezen okból kerül vizsgálatunk célkeresztjébe e tényállás. Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele szerint „egészségsértés akkor következik be, ha külső behatás vagy biológiai tényezők eredményeként testi vagy lelki működési zavar, betegség/kóros állapot alakul ki”. Másnak a járványos megbetegedéssel való megfertőzése tehát megvalósítja a testi sértés tényállását.²⁷

²⁴ Eütv. 228. § (2b) bekezdés.

²⁵ Eütv. 229. § (3) bekezdés.

²⁶ Eütv. 232/B. §.

²⁷ Rendszeres elkövetés esetén pedig kapcsolati erőszak valósulhat meg. Vö. AMBRUS István: A kapcsolati erőszak néhány büntetőjog-dogmatikai kérdése. *Családi Jog*, (2014) 4., 18–24. o.; és AMBRUS István: Az üzletszerűség büntetőjogi megítélésének lehetséges irányairól. *Magyar Jog*, (2012) 1., 5–7. o.

A bűncselekmények elkövetési magatartásának akaratlagosnak kell lennie, azaz a tudat aktív ellenőrzése alatti mozgásnak, mely hiányában nem beszélhetünk cselekményről. Például akaratlagos a cselekmény, ha valaki szándékosan ráköhög másra vagy annak valamely dologára. Mindazonáltal hiányzik az akaratlagosság a reflexmozgások, azaz a szervezetnek bizonyos külső ingerekre öntudatlan, akaratlan, gépies visszahatása esetén,²⁸ mint például a tüsszentéskor és az erősen ingerelt köhögéskor. Ekkor is felmerülhet a büntetőjogi felelősség az *actio libera in causa tana* alapján: korábbi időpontban alakul ki a bűnösség olyan bűncselekményre nézve, amelynek a tényállásszerű elkövetési magatartása csak később vette kezdetét.²⁹ Ilyenkor tehát nem magáért a reflexmozgásért vonjuk felelősségre az elkövetőt, hanem azért, mert e helyzetet lehetővé tette, például megbetegedésre utaló tünetekkel elhagyta az otthonát.

A tényállás a gyógyulási időtartam szerint különbséget tesz könnyű és súlyos testi sértés között. A könnyű testi sértés a COVID-19-cel összefüggésben kevésbé bír relevanciával, mivel tényleges megfertőződés esetén a gyógytartam átlagosan 2 hetet vesz igénybe,³⁰ mely megállapítás hasonlóan alakul a többi, eddig felmerült világvárvány kapcsán is. Véleményem szerint amennyiben a sértett koronavírusesztje pozitív, de tünetek nem jelennek meg, úgy nem valósul meg a testi működési zavar, így testi sértsérről sem beszélhetünk. Abban az esetben viszont, ha a betegség folytán a sértetten a fertőzés jelei mutatkoznak, úgy gyógyulási időnek a tünetek megjelenése és azok elmúlása között eltelt idő tekintendő, így ebben a körben sem feltétlenül van jelentősége a koronavíruseszt eredményének. Kiemelendő továbbá, hogy azon betegek, akik lélegeztetése szükségessé válik, maradandó tüdőkárosodást szenvedhetnek el,³¹ illetve a SARS-CoV-2 vírus károsodást okoz a szívben és az agyban is.³² A közelmúltban pedig megfigyelhetővé vált a „hosszú Covid”-jelenség:³³ egyes kutatások szerint a betegek mintegy 50 százaléka a hivatalos gyógyulttá nyilvánítást követő 10 hét után is súlyos fáradékonyságban szenved.³⁴ E körülmények megalapozzák a súlyos testi sértés minősí-

²⁸ A Magyar Nyelv Értelmező Szótára. <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/elolap.php> (letöltve: 2020.12.04.).

²⁹ TOKAJI Géza: *Adalékok a bűncselekményfogalom felépítéséhez*. Szeged, 1972. 43. o.

³⁰ WHO: *Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. 16–24. February 2020. 14. o.

³¹ Felgyógyultak a koronavírusból, de megmaradnak a szövődmények – Ki mire számítson? *portfolio.hu*, 2020.09.19., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200919/felgyogyultak-a-koronavirusbol-de-megmaradnak-a-szovodmenyek-ki-mire-szamitson-449332> (letöltve: 2020.12.04.).

³² PANCIANI, Pier Paolo et al.: SARS-CoV-2: “Three-steps” infection model and CSF diagnostic implication. *Brain Behav Immun*, 87. (2020) 7., 128–129. o., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7199725/> (letöltve: 2020.12.04.).

³³ Hosszú-COVID-jelenség: ijesztő, és egyelőre az orvosok sem értik. *infostart.hu*, 2020.10.07., <https://infostart.hu/tudomany/2020/10/07/hosszu-covid-jelenseg-ijeszto-es-egyelore-az-orvosok-sem-ertik> (letöltve: 2020.12.04.).

³⁴ A jelenségnek a közelmúltban egy honlapot is készítettek, hogy ezzel hívják fel a figyelmet a hosszú COVID-ban szenvedő betegek kezelésének fontosságára. Bővebben: <https://www.longcovid.org> (letöltve: 2020.12.04.).

tett esetét: a súlyos egészségromlást okozásával való elkövetést.³⁵ A kommentárirodalom szerint „amikor a testi sértés a betegség hosszas elhúzódsát (joggyakorlat szerint 6 hónapnál hosszabb), súlyos szövődményeket, illetve fogyatékosságot nem eredményező gyógyíthatatlan betegséget eredményez, súlyos egészségromlás megállapítható”.³⁶ Tehát a COVID-19-cel való megfertőzés egyből súlyos testi sértést, annak is a minősített esetét fogja megvalósítani. Az aktuális pandémia kapcsán nem bír jelentőséggel, de a múltbéli és jövőbeli járványokkal összefüggésben felmerülhet a maradandó fogyatékosságot okozó súlyos testi sértés, például a feketehimlő esetében a megfertőződöttek közel 30 százaléka elvesztette a látását.³⁷

Az életveszélyt okozó testi sértés kapcsán meg kell említeni, hogy amennyiben a passzív alany művi lélegeztetésre szorul, úgy megindul az okfolyamat, amely a halál bekövetkezéséhez is vezethet, így az elkövető a testi sértés ezen alakzatáért felel. Ha a sértett a vírusfertőzés miatt meghal, úgy megállapítható a halált okozó testi sértés az elkövető terhére, de – mivel e tényállást csak vegyes bűnösséggel lehet megvalósítani – a szándék csak a testi sértés okozására terjedhet ki; az eredményre, azaz a halálra legfeljebb gondatlanság.³⁸

A súlyos testi sértés szándékosan és gondatlanságból is elkövethető. Szándékos elkövetésre példa, ha „az elkövető tudott a betegségről és cselekménye révén a sértett megfertőződését kívánta, vagy ebbe legalábbis belenyugodott”.³⁹ Tudatos gondatlansággal valósulhat meg bűncselekmény, ha az elkövető könnyelműen bízott abban, hogy nem fog mást megfertőzni. A COVID-19 legjellemzőbb tünetei véleményem szerint közismertek, így ha valaki felismeri magán a koronavírus-fertőzöttség lehetséges jeleit, de például a rajta lévő maszk védelmében bízva közösségbe megy, és ezzel mást megfertőz, tudatosan gondatlan elkövetésért vonható felelősségre. Hanyagságról lehet szó, ha az elkövető nem tud a fertőzöttségéről, de kellő körültekintés mellett tudhatna. Ettől eltérően kell megítélni azt az esetet, ha a megfertőződött tünetmentes állapotában fertőz meg mást, hiszen ekkor az elkövetőt gondatlanság sem terhelheti.

Kiemelendő, hogy a törvény a súlyos testi sértés előkészületét is büntetni rendeli. Ezen esetkörbe tartozik, ha az elkövető megfertőzi magát a vírussal azon célból, hogy később azt továbbadja, vagy ha a fertőzött tárgyat úgy helyezi el, hogy a sértett azzal fizikai kapcsolatba lépve megfertőződjön. Megjegyzem, hogy az előkészület csak szándékos és célzatos elkövetés esetén értelmezhető, gondatlanságnál nem.

³⁵ NOGEL Mónika: A HIV-vírussal való megfertőzés büntetőjogi vonatkozásai. In Sulyok Gábor (szerk.): *Optimi nostri* 2009. Díjnyertes diákköri dolgozatok. Győr, 2009. 216–253., 234. o.

³⁶ KARSAI Krisztina – GÁL Andor: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. 2., átdolgozott kiadás.* Budapest, 2019.

³⁷ SEMBA, Richard D.: The Ocular Complications of Smallpox and Smallpox Immunization. *Arch Ophthalmol*, 121. (2003) 5., 715–719. o., <https://jamanetwork.com/journals/jamaophthalmology/fullarticle/415346> (letöltve: 2020.12.04.).

³⁸ 3/2013. számú BJE határozat.

³⁹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 9. o.

A gyakorlatban előfordulhat, hogy a cselekmény *megreked a kísérleti stádiumban*, például, ha a sértett az elkövető minden igyekezete ellenére sem kapja el a betegséget. A gyógyulási idő tárgyalása kapcsán leírtakra visszautalva, akkor is csupán a súlyos testi sértés kísérlete valósul meg, ha a sértett megfertőződik a betegséggel, az immunválasz aktiválódik, de tünetmentes marad.⁴⁰ Ennek az oka, hogy ilyenkor az elkövető által előzetesen várt eredmény elmarad, hiszen az egészségsértés meghatározásánál ismertetett szervezeti működési zavar nem következik be, így a testi sértés befejezett alakzata sem valósulhat meg.

Ezzel ellentétben *alkalmatlan tárgyon megvalósított kísérlet* állapítandó meg, ha a sértett már átesett a koronavírus-fertőzésen, kialakult az immunmemória, és az elkövető ugyanazon vírussal kívánja újra megfertőzni. Mindazonáltal kutatások alapján az immunitás idővel megszűnik,⁴¹ továbbá a gyorsan mutálódó vírus valamely más mutációjával szemben nem áll fenn védelem, így ezekben az esetekben mégis objektíve alkalmas lehet a kísérlet.⁴² Az alkalmatlan módon való elkövetéssel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a vírus alapvetően cseppfertőzéssel terjed,⁴³ így az alkalmatlan módon való elkövetési magatartások köre igen szűk. Ilyen eset lehet, ha az elkövető kilégzési levegőt szűrő maszkban kívánja a sértettet megfertőzni.⁴⁴

Annak ellenére, hogy a járványok hatását anyagi jogi szempontok alapján vizsgáljuk, megemlítendő, hogy a fent leírtaknak befejezett bűncselekmény esetén nincs kiemelkedő gyakorlati jelentőségük, mivel az elkövetési magatartás és az eredmény, azaz a betegség bekövetkezése közötti okozati összefüggés bizonyítása jelentős nehézségbe ütközik. Ebben a körben az elkövetési magatartást a *conditio sine qua non*, azaz az ekvivalenciaelmélet szerint vizsgálendő, mely szerint „a vizsgált magatartást gondolatban el kell hagyni a feltételezett okok közül, és ha az eredmény változatlanul bekövetkezik, akkor az adott magatartás nem volt ok, ha viszont az eredmény nem vagy másképpen következik be, akkor a kérdéses magatartás ezen eredmény oka volt”.⁴⁵ A vizsgálat során az elkövető tudatával kapcsolatos tényeket figyelmen kívül

⁴⁰ Kutatások szerint a fertőzöttek kb. 20 százaléka tünetmentes marad a koronavírussal való megfertőződés után. Forrás: <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1003346> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴¹ UNIVERSITY OF ARIZONA HEALTH SCIENCES: SARS-CoV-2 antibodies provide lasting immunity. *medicalxpress.com*, 2020.10.13., https://medicalxpress.com/news/2020-10-sars-cov-antibodies-immunity.html?fbclid=IwAR24Kall6aVdUMZSr3bXFf60YhhzwWCHvOJ9J4XQM1LT3ygPXprSFOcS_6A (letöltve: 2020.12.04.).

⁴² KRECSIK Eldoróda: Objektív alkalmatlanság esetén az elhatározott bűncselekmény kísérlete miatt sincs helye büntetőjogi felelősségre vonásnak. In MOLNÁR Gábor Miklós – KOLTAY András (szerk.): *Bonus Iudex. Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, 2018. 243–258., 256. o.

⁴³ <https://koronavirus.gov.hu/virusrol> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁴ Koronavírus: melyik maszk véd és melyik haszontalan? *egészségkalauz.hu*, 2020.02.26., <https://www.egeszsegkalauz.hu/betegsegek/fertozo-betegsegek/koronavirus-melyik-maszk-ved-es-melyik-haszontalan/ktfef0j> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁵ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I*. Budapest, 2017. 221. o.

kell hagyni.⁴⁶ Ezen elmélet az okként számba vehető előzményeket végtelenné teszi, melyekből a relevanciaelmélet segítségével kiválaszthatók a büntetőjogilag releváns okok.

Sok esetben az ismertetett, okozati összefüggés megállapítására vonatkozó tanok sem lehetnek alkalmasak a bűnösség megállapítására, hiszen ha egy később megbetegedett több olyan személlyel kerül kapcsolatba, akiknek a szervezetében jelen volt a vírus, nem állapítható meg teljes bizonyossággal, melyiküktől kapta el a betegséget. Márpedig a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 7. § (4) bekezdése alapján „a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére”. Ezek alapján a befejezett testi sértés vírussal történő elkövetése csak kivételesen állapítható meg.

EMBERÖLÉS

A Btk. 160. §-ában szabályozott emberölés olyan nyitott törvényi tényállás, melyet a vírushelyzetre tekintettel szándékosan és gondatlanul is el lehet követni. Szándékos elkövetés esetén az elkövető szándékának ki kell terjednie a sértett életének a kioltására, tehát a megfertőzés azon célból történik, hogy a sértett életét veszítse. Ezzel ellentétben a gondatlan alakzatnál az eredmény, azaz a sértett halála azzal okozati összefüggésben merül fel, hogy az elkövető elmulasztja a kellő körültekintést, vagy könnyelműen bízik az eredmény elmaradásában. Fontos elhatárolás a halált okozó testi sértés esetétől, hogy annak elkövetése során az elkövető szándéka csupán a betegség okozására terjed ki: sem többre (halálra), sem kevesebbre.

A nyitott törvényi tényállás jellemzője, hogy nemcsak tevékenységgel, hanem mulasztással is megvalósítható, amennyiben az elkövetőt valamilyen speciális kötelezettség terhelte a beavatkozás kapcsán. Sajnálatos módon Spanyolországban már megvalósították az emberölés ezen formában történő elkövetését, amikor egy időotthonban a gondozó személyzet az időseket hátrahagyva elmenekült a járvány elől, ezzel több ember halálát okozva.⁴⁷

A minősített esetek körében a megfertőzés kapcsán jelentőséget kaphat az előre kitervelt elkövetés, amennyiben az elkövető „a cselekmény véghezvitelének helyét, idejét és módját átgondolja, a végrehajtást akadályozó vagy segítő tényezőket felméri és a lényeges előkészületi, elkövetési és az elkövetés utáni mozzanatokat figyelembe veszi”.⁴⁸ Ezen minősítés felmerülhet, ha az elkövető szándékosan fertőződik meg, hogy később ölési szándékkal a sértettnek a fertőzöttséget átadja.

⁴⁶ Györgyi Kálmán: A büntetőjogi okozatosság kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, (1968) 7–8., 361–370., 369. o.

⁴⁷ Magukra hagyott öregeket, ágyban fekvő halottakat találtak egy spanyol nyugdíjasotthonban. *index.hu*, 2020.03.23., https://index.hu/kulfold/2020/03/23/magukra_hagyott_oregek_es_halotak_a_spanyol_idosek_otthonaban/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁸ 3/2013. BJE.

Amennyiben a szándékos emberölést másnak a koronavírussal való megfertőzése útján követik el, egyes esetekben felvetődhet a különös kegyetlenség minősítő körülményének megállapítása. A COVID-19-fertőzés folytán egyes betegeknél akut légúti distressz szindróma jelentkezik,⁴⁹ mely révén a tüdő merevebbé válik, így a szervezet nem jut megfelelő mennyiségű oxigénhez;⁵⁰ ezalatt a beteg nehezen kap levegőt, beszélni is nehezebbé esik a légszomj miatt. Ha az állapot végére a beteg meghal, úgy az átlagost lényegesen meghaladó szenvedéssel járó ölési cselekmény is megállapíthatóvá válik, így az elkövető különös kegyetlenséggel elkövetett emberölésért vonható felelősségre. Mindazonáltal a 3/2013. BJE szerint „az elkövető tudatának az elkövetés idején át kell fognia a végrehajtás különös kegyetlenségét”, így ennek hiányában e minősített eset nem állapítható meg.

Minősített esetek körében szóba jöhet még a több ember sérelmére való elkövetés, például ha az idősek számára nyitva álló időszakban a COVID-dal fertőzött elkövető bemegy egy boltba, és azzal a céllal, hogy kevesebb idős legyen, rájuk köhög. E minősítés akkor állapítható meg, ha a sértettek közül legalább ketten életüket veszítik. Hasonló eset, mégis több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölést valósít meg az az elkövető, aki emberölés céljából, fertőzött állapotban meglátogatja rokonát az idősothonban, aki átfertőződés révén megbetegszik és meghal. Ekkor a szándék egy ember halálára terjed ki, mindazonáltal az elkövető jelenlétével az idősothon többi lakóját is veszélyezteti.

Az emberölés kapcsán megemlíthető az atipikus okozatosság tana, azaz ha a vizsgált ok valamilyen közreható ok (*concausa*) miatt az előreláthatótól eltérő irányba viszi az okfolyamatot. A koronavírus-járványban elhunyt személyek legtöbbször volt valamilyen alapbetegsége,⁵¹ mely e tan körében értékelhető *concausának*: e betegségek folytán a koronavírus-fertőzés lefolyása sokkal súlyosabb az esetükben, így sok esetben halálhoz is vezet. Kérdésként merül fel, hogy az elkövető felelősségre vonható-e e közreható ok fennállása folytán bekövetkezett eredményért. A bírói gyakorlat e kérdésben egyértelmű választ ad, mely szerint „az okozati láncolatban közrejátszó külső tényezők (*concausa*) közrehatása nem mentesíti az okfolyamatot elindítókat a következményekért való büntetőjogi felelősség alól”.⁵² Így tehát a bűnösség megállapításának szempontjából nincs jelentősége az alapbetegség formájában fennálló közreható oknak. Véleményem szerint akkor is megállapítható a gondatlan emberölés miatti bűnösség, ha az elkövető gondatlansága folytán megfertőződött sértett a betegségbe belehal, mivel a COVID-járvány előrehaladottabb szakaszában köztudottá vált, hogy a vírus olyan komoly szövődményeket okozhat, hogy abban bárki meghalhat

⁴⁹ NEMZETI EGÉSZSÉGÜGYI KÖZPONT: *Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatban (követendő járványügyi és infektókontroll szabályok)*. 2020.03.02., https://www.nnk.gov.hu/attachments/article/523/Eljarasrend_COVID19_2020.03.02_m.pdf (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁰ TULASSAY Zsolt: *A belgyógyászat alapjai 1*. Budapest, 2010. 843. o.

⁵¹ Lásd: <https://koronavirus.gov.hu/elhunytak> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵² TÓTH Mihály: A Fővárosi Bíróság ítélete az erzsébet hídi tüntetés ügyében. *JeMa*, (2010) 1., 45. o.

akár alapbetegség fennállása nélkül is,⁵³ így mindenkinek kiemelt elővigyázatosságot kell gyakorolnia, amennyiben a járványbetegség valamely tünetét érzi magán.

Mind a testi sértés, mind az emberölés kapcsán kiemelt jelentőségű kérdés, hogy e bűncselekmények betegség átadásával történő elkövetésével szemben van-e helye *jogos védelem* alkalmazásának. A cseppfertőzés útján való megfertőzés eltér a jogos védelem körében tárgyalt klasszikus elkövetési módoktól, mely ellen csak szűk körben alkalmazható eredményes elhárító magatartás. Ezenkívül az ily módon elkövetett jogtalan támadásokkal szemben a támadás elhárításához szükséges magatartás bizonyos esetekben nem büntetendő, ebből fakadóan a megtámadott büntethetőségét kizáró ok vizsgálata is szükségtelen. Ehhez kapcsolódóan támadásként értékelhető a vírussal fertőzött tárgy elhelyezése abból a célból, hogy a sértett ezúton megfertőződjön, a tárgy elhelyezését követően mégsem alkalmazható az elkövetővel szemben erőszak, mivel az a támadás elhárításával szemben támasztott szükségességi követelménynek nem felel meg. Ebben az esetben a támadás elhárításához szükséges cselekmény a dolog fertőtlenítése vagy eltávolítása. E példa gyakorlati jelentősége ugyanakkor csekély, hiszen a dolgok fertőzöttsége nem állapítható meg ránézésre.

A jogos védelmi helyzet intézett vagy közvetlenül fenyegető jogtalan támadást feltételez, és csak addig áll fenn, amíg reálisan lehet számítani a támadás megkezdésére, illetve amíg a támadó cselekmény kifejtése folyik.⁵⁴ Ebből fakadóan, ha az elkövető valakit szándékosan leköhög, a köhögés befejezésével a támadás is befejezetté válik, ily módon a védekező ezt követő elhárítási magatartása már időbeli túllépést valósítana meg, ekkor tehát már nem fejthető ki jogszerű védekező cselekmény. Ha viszont a támadó a kifejtett cselekményt követően újból támadásra készül, például egy újabb szándékos és célzott köhögéshez vesz levegőt, e magatartása közvetlenül fenyegető támadásként értékelhető, mely megalapozhatja a jogos védelmi cselekmény kifejtését vele szemben. Természetesen a támadó cselekmény kifejtése közben is lehetőség van védekezésre, például a támadót köhögés közben arcon ütni, ellökni stb.

Vizsgálандó továbbá, hogy keletkeztethet-e jogos védelmi helyzetet, ha elkövető úgy kíván mást látszólagosan megfertőzni, hogy ő nem beteg, ám e tény a megtámadott számára ismeretlen. Ebben az esetben a „támadással” érintett személy vélt jogos védelmi helyzetbe kerül,⁵⁵ mely akkor jogszerű, ha alapos oka volt az ellene irányuló támadással közvetlenül fenyegető helyzet téves felismerésére.⁵⁶ Ennek alapján a későbbiekben is ismertetett,⁵⁷ egy szombathelyi patika előtt történt esetben az ott sorban

⁵³ Már beszélni sem volt képes a koronavírussal fertőzött 24 éves magyar vízilabdázó. *index.hu*, 2020.10.14., https://hvg.hu/elet/20201014_Toht_Kristof_koronavirus (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁴ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. Általános Rész.* Budapest, 2018. 251. o.

⁵⁵ UJVÁRI Ákos: *A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései.* Budapest, 2008. 91. o.

⁵⁶ BH 1983, 261.

⁵⁷ Jól megkoronázom a napotokat! – kiabálta egy szombathelyi patika előtt, majd mások arcába köhögött. *index.hu*, 2020.04.08., https://index.hu/belfold/2020/04/08/jol_megkoronazom_a_napotokat_-_kiabalta_egy_szombathelyi_patika_elott_majd_masok_arcaba_kohogott/ (letöltve: 2020.12.04.).

álló személyek jogszerűen felléphettek volna az őket szándékosan arcon köhögő két elkövetővel szemben, annak ellenére, hogy a későbbiekben a támadók terhére nem volt megállapítható az élet, testi épség elleni bűncselekmény elkövetése.

Mindazonáltal kiemelendő, hogy az ismertetett vélt jogos védelmi helyzet csak akkor állhat fenn, ha van a külvilág számára is támadásként értékelhető cselekmény. A későbbiekben részletesen is lesz róla szó, de az imént tett megállapítás alapján sem alapozza meg a jogos védelem körében a védekezés lehetőségét az a tény, ha valaki maszk nélkül van egy üzletben.

FOGLALKOZÁS KÖRÉBEN ELKÖVETETT VESZÉLYEZTETÉS

Ezen, a Btk. 165. §-ában szabályozott tényállás kiemelkedő szerephez juthat járványok idején, mivel a fertőzött betegek száma a kórházakban megnő, így az egészségügyi szakmai szabályok megszegése könnyedén közvetlen veszélyt teremthet, továbbá – ahogyan arra Ambrus István is rámutat⁵⁸ – e bűncselekmény megállapíthatósága könnyebb, mint az eddig tárgyaltaké, mert csupán veszélyeztető eredményt követel meg. A tényállás eredménye más vagy mások életének, testi épségének vagy egészségének veszélyeztetése, mely a foglalkozási szabály szándékos vagy gondatlan megszegésével valósul meg.

A koronavírus-járvány kapcsán felmerülhet, hogy az orvosokra milyen szabály vonatkozik arra az esetre, ha maguk is fertőzötté válnak. Ehhez kapcsolódóan az Orvosi Etikai Kódex erre vonatkozó szabályát kell ismerni, mely szerint

az egészségügyi tevékenység végzésére alkalmasnak minősített orvos sem végezhet egészségügyi tevékenységet, amennyiben pillanatnyi állapota következtében a beteg számára nagyobb kockázatot jelentene a tevékenységével, mint amelyet annak elmaradásával okozna, ideértve az orvos fertőző betegségét is. Ha az orvos azt észleli, hogy munkatársa aktuálisan alkalmatlan állapotban vesz részt a betegek kezelésében, köteles munkatársának a megfelelő orvosi segítséget megadni, egyúttal pedig felszólítani az egészségügyi tevékenység abbahagyására. Amennyiben a munkatárs a felszólításnak nem tesz eleget, az észlelő orvos köteles ezt a tényt haladéktalanul az illetékes munkahelyi vezetőnek, ennek hiányában más intézkedésre jogosult és köteles személynek jelezni.⁵⁹

E foglalkozási szabály szerint tehát az orvos abban az esetben nem végezhet egészségügyi tevékenységet, ha az a beteg számára nagyobb kockázatot jelent, mint annak elmaradása. Ez alapján, ha nem sürgős műtét, beavatkozás, rendelés előtt vagy alatt az orvos a koronavírus tüneteit észleli magán, gyógyítási tevékenységét nem kezdheti meg, vagy haladéktalanul be kell fejeznie. Ellenkező esetben terhére megállapítható

⁵⁸ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 12. o.

⁵⁹ Orvosi Etikai Kódex II.4. 2).

a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye, hiszen a beteg egészségét ily módon közvetlen veszélynek teszi ki. Mi több, az előzőekben megtárgyaltak alapján, ha a beteg el is kapja a betegséget, súlyos egészségromlás okozásával (vagy akár a beteg halálával) a bűncselekmény minősített esete is megállapítható lehet az elkövető terhére. Mindazonáltal, az Etikai Kódex szabálya szerint amennyiben egy életveszélyben levő beteget szállítanak be a kórházba, és nincs másik orvos, aki a szükséges életmentő beavatkozást elvégezhetné, fokozott védelmi felszerelések mellett a koronavírussal fertőzött orvosnak a beteget el kell látnia, mivel ha nem teszi, a beteg meghal. Ekkor tehát a beavatkozás elmaradása nagyobb kockázatot jelentene a beteg számára, mint amelyet az orvos állapotával előidéz. Megjegyzem, hogy a járvány első hulláma alatt az egészségügyi dolgozóknak minden beteget potenciális fertőzőtnek kellett tekinteniük, így az ellátást a védelmi felszerelések használata mellett kellett biztosítaniuk. Ilyen eszköz volt többek között az ún. FFP3 besorolású, kilégzőszelepes maszk, melynek hátránya azonban, hogy csupán annak viselőjét védi a vírushatózóttól, és fordítva nem, azaz csak belelegzésnél szűr: amennyiben valamelyik egészségügyi dolgozó beteg, a vírust a maszk szelepén keresztül a környezetébe juttatja.

Az Etikai Kódex idézett rendelkezése szerint továbbá az orvos köteles a munkatársát felszólítani a munkavégzésének abbahagyására, amennyiben az észlelhető módon alkalmatlan állapotban vesz részt a betegek kezelésében. Ennek eredménytelensége esetén az orvos köteles értesíteni a vezetőt e tényről. E kötelezettségek elmulasztása ugyancsak megalapozhatja a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetést, amennyiben bebizonyosodik, hogy a munkatárs alkalmatlan állapota a koronavírus-fertőzésnek tudható be, hiszen az az így kezelt betegek számára közvetlen veszélyt jelent.

Az imént tárgyalt esetkör gyakorlati megjelenésére a koronavírus-járvány kezdetén sor is került, amikor egy orvos külföldi sielést követően koronavírusosan végzett el egy műtétet.⁶⁰ Mindazonáltal a szakorvosnak sem jogi, sem etikai⁶¹ felelősségét nem állapították meg, mivel a beavatkozás során nem jelentkeztek még rajta a vírushatózás tünetei, így nem lehetett tudomása a betegek veszélyes állapotáról, tehát foglalkozási szabályt sem sértett.

Járványok idején előtérbe kerülnek a fertőző betegeket kezelő személyzetre vonatkozó szabályok. Ezek közül kiemelendő, hogy a COVID-osztályon a munkavégzés 12 órás műszakban történik, melyet követően az egészségügyi dolgozó legalább 12 órán

⁶⁰ Azonnali hatállyal eljárást indít az orvosi kamara a koronavírusos szegedi orvos ellen. *hvg.hu*, 2020.03.22., https://hvg.hu/itthon/20200322_Azonnali_hatallyal_eljarast_indit_az_orvosi_kamara_a_koronavirusos_szegedi_orvos_ellen (letöltve: 2020.12.04.).

⁶¹ Orvosi Kamara: A sielés után koronavírusosan műtő orvos nem követett el etikai vétséget. *hvg.hu*, 2020.06.22., https://hvg.hu/itthon/20200622_rovo_laszlo_koronavirusos_orvos_etikai_vizsgalat (letöltve: 2020.12.04.).

keresztül nem láthat el egészségügyi tevékenységet a közellátásban. Amennyiben később fertőzötté válik a dolgozó, e szabály be nem tartása a betegek és a munkatársak egészségének közvetlen veszélyeztetését jelenti, mely megvalósítja e tényállás elkövetését.

Végezetül meg szeretném említeni a háziorvosokra vonatkozó speciális eljárásrendet,⁶² mely szerint a gyanús tüneteket produkáló betegnek telefonon kell orvosát felkeresnie. A háziorvos ily módon kikérdezi a tüneteiről, és ha a beteg az eljárásrendben szereplő valamely tünetet produkálja, gyanús esetnek kell minősítenie, és elkülönítését kötelezően el kell rendelnie. Ennek elmaradása ugyancsak megvalósítja ezt a bűncselekményt, mert – bár a diagnosztikai hibák általában nem tartoznak a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés elkövetési magatartásai közé – ebben az esetben foglalkozási szabályszegésnek is minősül, mivel a beteg gyanússá nyilvánítását meghatározott tünetek esetén a háziorvosi különleges eljárásrend tartalmazza.⁶³

TOVÁBBI JELENTŐSEBB ÉLET, TESTI ÉPSÉG ÉS EGÉSZSÉG ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK

A járvány kapcsán szóba jöhet még a Btk. 166. §-ban szabályozott segítségnyújtás elmulasztása, melyet bárki elkövethet, „aki nem nyújt tőle elvárható segítséget a vírus okozta súlyos tünetei miatt azonnali kórházi ellátására szoruló személynek”.⁶⁴

Végezetül jelentőséghez juthat a gondozási kötelezettség elmulasztása,⁶⁵ amelyben a gondozásra kötelezett a nagykorú gondozásra jogosulttal szemben a gondozási kötelezettségét elmulasztja, ezzel veszélyeztető eredményt létrehozva. Ennek megnyilvánulási formája lehet, ha az idős szülők a vírus miatt nem tudják otthonukat elhagyni, és gyermeküktől nem kapnak segítséget. Mindazonáltal kiskorú sértett esetén a Btk. XX. fejezetének 208. §-ában szabályozott kiskorú veszélyeztetésének bűncselekményét kell megállapítani.

b) A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények

Az e fejezet alatt tárgyalt járványügyi szabályszegés Btk. 361. §-a által megfogalmazott tényállásának a pandémia szempontjából jelentős tényállások között szerepeltetése véleményem szerint nem igényel indoklást, hiszen a járvány időszaka alatt ez a leginkább előtérbe kerülő bűncselekmény. A történeti kitekintésben tárgyaltak alapján megállapítható, hogy a jogalkotó szinte egy az egyben átemelte e tényállást az 1978-as Btk.-ból,

⁶² NEMZETI NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KÖZPONT: *Eljárásrend a 2020. évben azonosított új koronavírussal kapcsolatban (követendő járványügyi és infektókontroll szabályok)*. 2020.09.21., https://koronavirus.gov.hu/sites/default/files/sites/default/files/imce/eljarasrend_09.21_nnk.pdf (letöltve: 2020.12.04.).

⁶³ ZAKÁNY Judit: Az orvosi tevékenység büntetőjogi szabályozásának vázlata különös tekintettel a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállására. *Debreceni Jogi Műhely*, 9. (2012) 2., 67–78. o.

⁶⁴ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 12. o.

⁶⁵ Btk. 167. §.

de azt megelőzően is ismert volt hasonló bűncselekmény. A jogi tárgy a közegészség, ezen belül az egészségügyi igazgatási szabályok megtartásához fűződő társadalmi érdek.⁶⁶ Kiemelendő továbbá, hogy tényállás tisztán blankettáris, mivel valamennyi eleme más jogszabályban kerül meghatározásra, büntetőjogi többletelemet nem tartalmaz.⁶⁷

A bűncselekmény szempontjából legfontosabb keretjogszabály az Eütv., mely az 56. §-tól tartalmazza a járványügyre vonatkozó szabályokat. E szerint az egészségügyi államigazgatási szerv a járványügyi tevékenység kapcsán korlátozhatja az egyén személyes szabadságát járványügyi intézkedés keretében, mely foganatosításához nincs szükség a beteg beleegyezésére. Ilyen intézkedés a tényállás által nevesített járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat és ellenőrzés. Az elkülönítés a beteg otthonában, tartózkodási helyén vagy fekvőbeteg-gyógyintézet fertőző osztályán, illetve kijelölt gyógyintézetben történik, amennyiben a fertőző betegséget az orvos észleli. Megfigyelés vagy zárlat alá kell vonni azt, aki meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett, és feltehetően maga is a betegség lappangási szakában van. E körben a zárlat mintegy szigorított megfigyelés, amelyet e célra kijelölt helyen kell foganatosítani. Az ellenőrzést a kórokozó hordozóira vonatkozóan rendelhetik el, azaz akik maguk nem fertőződnek meg.

Az egészségügyi államigazgatási szerv a megállapított járványügyi intézkedésről határozatot hoz, melyet kézbesít az azzal érintettnek, és amely tartalmazza az előírt magatartási szabályokat: ezek megszegése jelenti e bűncselekmény elkövetési magatartását. A magatartási szabályok tételes felsorolása és annak kézbesítése kizárja a tévedésre hivatkozást,⁶⁸ továbbá ez alapján megállapítható, hogy az önkéntes házi karantén megszegése nem tartozik e tényállás hatálya alá.

Kiemelendő és a későbbiekben tárgyalásra kerül, hogy az Eütv. 2020-ban történő módosítása folytán a hatósági házi karantént is a járványügyi intézkedések között tartja számon, mindazonáltal ennek megszegését a járványügyi szabályszegés tényállása nem minősíti bűncselekménynek.

A tárgyalta bűncselekmény *a)* pont szerinti tényállása a zárlati kötelezettség alá tartozó fertőző betegség kapcsán követhető el, így annak nem feltétele a járvány fennállása. Elkövetési magatartása az NM rendelet első melléklete által meghatározott fertőző betegségekkel kapcsolatban elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegése. E tényállás a járványok szempontjából nem bír jelentőséggel.

Ezzel szemben a *b)* pontban meghatározott tényállás kiemelt jelentőségű a dolgozat témájának szempontjából, mivel járvány fennállása alatt bármely megbetegedés okán elrendelt járványügyi intézkedés megszegésével elkövethető. Kiemelendő, hogy

⁶⁶ KARSAI-GÁL: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. 835. o.

⁶⁷ HOLLÁN Miklós: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, (2020) 24., 5. o.

⁶⁸ KARSAI-GÁL: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. 836. o.

a jogszabály a „járvány idején” fordulatot tartalmazza, azaz az előzőekben tárgyalt járványveszély alatt nem követhető el. Továbbá, aki az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályait járvány idején kívül szegi meg olyan betegség kapcsán, amely nem tartozik zárlati kötelezettség alá, nem bűncselekményt, hanem szabálysértést követ el, melynek tárgyalására a következő fejezetben kerül sor.

A tárgyalt tényállás csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni, ám akár tevőleges, akár mulasztásos magatartással is elkövethető.⁶⁹ Például tevékenységgel valósul meg a bűncselekmény, amennyiben a járványügyi intézkedés hatálya alatt álló személy tevőlegesen megszegi a vele határozatban közölt valamely magatartási szabályt; mulasztással, ha az abban foglalt kötelezettségének nem tesz eleget. A kommentár a tárgyalt szakaszt különös bűncselekménynek minősíti,⁷⁰ mindazonáltal Ambrus István – véleményem szerint helyes – álláspontja szerint e bűncselekményt tettesként bárki elkövetheti.⁷¹ Így felelősségre vonható az is, aki az érintett személy lakásába a bejárati ajtón szereplő tilalom ellenére belép, feltéve, hogy az előírt járványügyi intézkedés magatartási szabályai azt tiltják. Amint az már említésre került, a törvény nem rendeli büntetni a gondatlan elkövetési alakzatot, így nem büntethető, aki úgy lép be a tilalommal érintett lakásba, hogy az erre figyelmeztető lapot előzőleg eltávolították.

A jogkövetkezmények tekintetében fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy a járványügyi szabályszegés vétségének elkövetője elzárással büntetendő: ezen büntetés a legenyhébb büntetések közé tartozik a Btk. szabályozásában, és a törvény lehetőséget biztosít helyette (vagy mellette) alternatív büntetés kiszabására.⁷²

A tárgyalt bűncselekmény kapcsán nem tudok a koronavírus-járvánnyal kapcsolatban előforduló gyakorlati esetet bemutatni, aminek háttérben sajnos nem az emberek kiemelkedő jogkövetése áll, hanem az, hogy a 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet a koronavírus-járvánnyal összefüggésben elkövetett járványügyi szabályszegést szabálysértésnek minősítette. Továbbá ismételen kiemelem, hogy sem a Btk., sem a kormányrendelet nem említi a hatósági házi karantén szabályainak megszegését, de ennek, illetve az említett dekriminalizáló kormányrendeletnek a tárgyalására a releváns szabálysértési tényállások között kerül sor.

c) A közbiztonság elleni bűncselekmények

E fejezet körében egy új bűncselekmény, a *járványügyi védekezés akadályozása* (Btk. 322/A. §) bír jelentőséggel, melyet a jogalkotó a koronavírus-járvány elleni védekezés kapcsán a Koronavírus-törvénnyel vezetett be a Btk. 322/A. §-ába.

⁶⁹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 6. o.

⁷⁰ KARSAI-GÁL: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. 836. o.

⁷¹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 6. o.

⁷² Btk. 33. § (5) bekezdés.

A járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat és ellenőrzés kapcsán a járványügyi szabályszegésnél írtak helytállóak ennél a bűncselekménynél is. Mindazonáltal fontos különbség, hogy a tárgyalta szakasz nem tiszta kerettényállás, mivel az akadályozás fogalmát nem keretjogszabályok tartalmazzák.⁷³ A jogszabály indokolásából kitűnik, hogy a bűncselekmény elkövetéséhez nem szükséges eredmény, azaz a védekezés tényleges megghiúsulása, tehát magát az akadályozó cselekményt rendeli büntetni. Ebből fakadóan véleményem szerint megállapítható a halmazat a testi sértéssel, amennyiben az akadályozó cselekmény során az elkövető mást megfertőz, mert a szabályozás nem terjed ki a testi sértés okozására mint eredményre.⁷⁴ Ellenben, ha az akadályozó cselekmény más halálát is okozza, és a szándék csak a járványügyi védekezés akadályozására terjedt ki, nem állapítható meg halmazatban gondatlan emberölés, mivel a tárgyalta tényállás minősített esete értékeli azt.

A járványügyi védekezés akadályozása kapcsán a gyakorlatban még nem indult eljárás, de Hollán Miklós példája szerint ha „[az] elrendelt járványügyi elkülönítés végrehajtását valaki úgy akadályozza, hogy elcsalja az azt őrző személyt, akkor azt járványügyi védekezés akadályozásának bűncselekménye miatt kell felelősségre vonni”.⁷⁵ Véleményem szerint az említetten túl annak a magatartása is e bűncselekményt valósíthatja meg, aki a járványügyi intézkedések megszegésére buzdít.

d) A köznyugalom elleni bűncselekmények

RÉMHIRTERJESZTÉS

A rémhírterjesztés (Btk. 337. §) jogi tárgya a köznyugalom, a nyugtalanságot keltő valótlan hírektől mentes közhangulat, így „[a] valósággal egyező ténynek az állítása, illetve híresztelése abban az esetben sem minősül bűncselekménynek, ha alkalmas a közveszély színhelyén az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére”.⁷⁶

Elkövetési magatartása a valótlan tény vagy a valótlan tény elferdített állítása, híresztelése. Ehhez kapcsolódóan a tény: „olyan esemény vagy más érzékelhető állapot, amely a múltban lejátszódott vagy a jelenben létezik, történik”,⁷⁷ tehát a véleménynyilvánítás a bűncselekmény körén kívül esik. A tény elferdítése az „objektíve létező ténynek olyan közlése, amely azt az összefüggéseiből torzítva ragadja ki, a kedvező vagy kedvezőtlen mozzanatokat a maga szempontja szerint emeli ki”.⁷⁸

⁷³ HOLLÁN: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. 5. o.

⁷⁴ Vö. AMBRUS István: *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. PhD-értekezés. Szeged, 2012. 142. o.

⁷⁵ HOLLÁN: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”. 29. o.

⁷⁶ BELOVICS Ervin: Rémhírterjesztés. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*. 2. kiadás. Budapest, 2013. 543. o.

⁷⁷ KARSAI-GÁL: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*.

⁷⁸ Uo.

A bűncselekmény első bekezdése kapcsán a ténynek alkalmasnak kell lennie arra, hogy zavart vagy nyugtalanságot keltsen, de ennek bekövetkezése nem feltétel, a tényállás tehát absztrakt veszélyeztető.⁷⁹ Az elkövetésnek ebben az esetben közveszély színhelyén vagy nagy nyilvánosság előtt kell megvalósulnia. Közveszély akkor áll fenn, ha „nagyobb számú meghatározott személyt vagy jelentős értékű anyagi javakat sérelem bekövetkezésének reális lehetősége fenyeget”.⁸⁰ A gyakorlatban felmerülő probléma, hogy a veszélyhelyzet kihirdetésével egész Magyarország közveszély színhelyévé válik. Ezzel kapcsolatban Ambrus István álláspontja, hogy „in abstracto, biankó jelleggel nem lehet az egész ország valamennyi pontját egyaránt közveszély színhelyének tekinteni, ez mindenkor in concreto vizsgálatot igényel. Egy a vírusfertőzés szempontjából gócpontnak tekinthető hely – például légzőszervi megbetegedéssel kezelt személyeket ellátó kórház épülete – közveszély színhelyének tekinthető, míg egy napok óta elhagyatott, nagyméretű park vagy sportpálya nem”.⁸¹

Az elkövetés helyével kapcsolatos jogértelmezési problémákat hivatott áthidalni a Btk. március 30-án történő módosítása, mely során a Koronavírus-törvény bevezette a tárgyalt bűncselekmény második bekezdését. Ennek a körében a közveszély színhelyén történő elkövetést felváltja a különleges jogrend fennállása, melynek a veszélyhelyzet is minősül. Az elkövetési magatartásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa. Az Alkotmánybíróság vizsgálta e rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangját,⁸² melynek kapcsán megállapította, hogy a bírói gyakorlatra tartozik annak meghatározása, milyen elkövetési mód, vagyis milyen cselekmény alkalmas arra, hogy az „a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa”. Továbbá „az elkövetőnek tudatában kell lennie annak, hogy cselekményét különleges jogrend idején valósítja meg; hogy az általa állított tény valótlan, vagy a valós tényt jelentősen elferdítette, valamint annak is, hogy állításának közzlése (objektíve) alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa”.

A védekezés eredményességét akadályozó rémhírterjesztés gyakorlati megjelenésére már májusban sor került, amikor egy 64 éves szerencsi férfi közösségi oldalán osztotta meg a következő sorokat: „Drága vezetőnk, aki nem téved soha, nem hazudik soha, azt mondta, hogy május 3-án tetőzik a járvány hazánkban. Május 4-től, hétfőtől lehet lazítani a kijárási korlátozásokon. Mindenkire érvényes lesz, vagy csak a nyugdíjasokra, akik terhet jelentenek a költségvetés számára?”⁸³ Az ügyészség bűncselekmény hiányában megszüntette az eljárást a férfival szemben, mivel álláspontjuk szerint a poszt egy feltételezett állapotot mutat be, így feltételezésnek minősül, mely

⁷⁹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 13. o.

⁸⁰ KARSAI-GÁL: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.*

⁸¹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 14. o.

⁸² 15/2020. (VII. 8.) AB határozat.

⁸³ Ügyészség: Nem követett el bűncselekményt a rémhírterjesztés címén bevitt szerencsi férfi. *hvg.hu*, 2020.05.13., https://hvg.hu/itthon/20200513_ugyeszseg_remhirterjesztes_szerencs (letöltve: 2020.12.04.).

nem alkalmas a bűncselekmény megvalósítására. A rendőrség az ügy után számtalan esetben rendelt el nyomozást rémhírterjesztés gyanújával kapcsolatban, ám az ügyészség szinte az össze esetben megszüntette az eljárást bűncselekmény hiányára hivatkozva. Ennek meghatározó oka lehet az Alkotmánybíróság döntésében leírt szűkítő értelmezés, mely az elkövetés tudati oldalára vonatkozik.

A rémhírterjesztéssel kapcsolatban eddig egy ügy jutott el a vádemelésig. A vádirat szerint

a férfi 2020. március 20-tól saját közösségi oldalának idővonalán olyan bejegyzéseket tett közzé, amelyek kétségbe vonják az új koronavírus (COVID-19) világjárvány létezését, annak hátrányos egészségügyi következményeit, illetve az intézkedések okairól valótlan állításokat tartalmaznak. A vádlott által tett bejegyzések alkalmasak voltak arra, hogy akadályozzák Magyarország Országgyűlése és Kormánya által bevezetett járványügyi intézkedések eredményességét. A büntetlen előéletű férfi cselekménye különleges jogrend idején elkövetett rémhírterjesztésnek minősül [...].⁸⁴

Az eljáró Pécsi Járásbíróság büntetővégzés keretében megrovásban részesítette az elkövetőt.

Az imént említett ügygel összefüggésben megállapítható, hogy a koronavírus-járvány kapcsán kialakult vírustagadó mozgalom aktív, nyilvánosan felszólaló tagjai is a rémhírterjesztés bűncselekményének (2) bekezdése miatt vonhatóak felelősségre, de kizárólag különleges jogrend idején; ezen időszakon kívül cselekményük álláspontom szerint nem bűncselekmény, mivel az a szabad véleménynyilvánítás körébe tartozik. E cselekmények társadalomra veszélyessége – főleg (vezető beosztású) orvos elkövetők esetén – véleményem szerint kiemelkedő, mivel sok emberben kérdéseket vethet fel a vírus veszélyességét illetően, így nehezítve a járvány elleni védekezést.

KÖZVESZÉLLEL FENYEGETÉS

A közbeszédben „bombariadó” néven ismert közveszéllyel fenyegetés bűncselekménye (Btk. 338. §) a járványok idején is kiemelt jelentőséghez juthat. A kommentár szerint „a köznyugalom megzavarására alkalmas minden olyan közlés, amely a polgárok széles körét érinti és a valósága esetén a helyzetüket hátrányosan befolyásolja”.⁸⁵ E bűncselekmény csak szándékosan követhető el, azaz elkövető tudatának ki kell terjednie arra, hogy az általa állított tény valótlan. Minősített esete a köznyugalom súlyos zavarának mint eredménynek a megvalósulása, melyre elegendő, hogy az elkövető gondatlansága kiterjedjen.

⁸⁴ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: Vádemelés a rémhírterjesztővel szemben. 2020.05.06., <http://ugyeszseg.hu/vademeles-a-remhirterjesztovel-szemben/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁸⁵ KARSAI-GÁL: Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.

A rémhírterjesztéssel szemben a közveszéllyel fenyegetéssel kapcsolatban számtalan vádemelés és bírósági ítélet született a pandémia idején. Már 2020 februárjában sor került az első eljárásra, amikor egy férfi közösségi oldalán a következő bejegyzést osztotta meg: „Magyarországon koronavírussal fertőzött, lázas betegeket találtak Ferihegyen, akiket izolációs ruhába öltözött egészségügyi dolgozók vittek el, és helyeztek karanténba”.⁸⁶ A bíróság a férfival szemben megállapította a közveszéllyel fenyegetés bűncselekményét, és közérdekű munkára ítélte. Az ezt követő hónapban, március 17-én „egy fiatal férfi a számítógépén átszerkesztette egy hírügynökség cikkét annak fejlécét használva, ezzel azt a látszatot keltette, hogy egy kórházi főorvos szerint a szomszédos településen van a koronavírus epicentruma, így aki teheti, ne menjen az utcára. A hamisított cikk szerint egy súlyosan fertőzött férfi érkezett a faluból a kórházba, így aki a környezetében volt, az nagy eséllyel megfertőződhetett”.⁸⁷ Az ügyészség felfüggesztett szabadságvesztés kiszabását indítványozta az elkövetővel szemben.

A legnagyobb sajtónyilvánosságot kapott ügyben pedig Mohács polgármestere a közösségi oldalán arról számolt be arról, hogy egy igazolt koronavírusos van Mohácson, de az a személy akár száz emberrel is találkozhatott, így a város koronavírus-gócponttá vált.⁸⁸ Közveszéllyel fenyegetés gyanúja miatt jelenleg is nyomoznak az ügygel kapcsolatban.

GARÁZDASÁG

A Btk. 339. §-ában szabályozott garázdaság tényállásában szereplő erőszakos magatartás olyan támadó jellegű fellépés, mely irányulhat személy és dolog ellen is. A Btk. értelmező rendelkezése szerint „erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására”.⁸⁹ Kirívóan közösségellenes pedig „a társadalmi együttélési szabályokkal nyíltan szembehelyezkedő, provokatív, kötekedő, öntörvényű magatartás, amellyel az elkövető a közösségi együttélési szabályok leplezetlen, gátlástalan, nyílt semmibevételét fejezi ki”.⁹⁰

Egy, a koronavírus-járványhoz kötődő ügy szerint két férfi a szombathelyi patikánál arcon köhögött másokat, miközben az egyikük azt kiabálta az embereknek, hogy „Jól

⁸⁶ Közmunkára ítélték két férfit rémhírterjesztés miatt Békéscsabán. [szeged.hu](https://szeged.hu/hirek/34919/kozmunkara-iteltek-ket-ferfit-remhirterjesztes-miatt-bekescsabon), 2020.05.22., <https://szeged.hu/hirek/34919/kozmunkara-iteltek-ket-ferfit-remhirterjesztes-miatt-bekescsabon> (letöltve: 2020.12.04.).

⁸⁷ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: Valótlanul állította, hogy egy nógrádi település az új koronavírus központja - közveszéllyel fenyegetés miatt kell felelnie. 2020.05.14., <http://ugyeszeg.hu/valotlanul-allította-hogy-egy-nograd-i-telepules-az-uj-koronavirus-kozpontja-kozveszellyel-fenyegetes-miatt-kell-felelnie/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁸⁸ Közveszéllyel fenyegetés gyanúja miatt nyomoznak a mohácsi polgármester ellen. [hvg.hu](https://hvg.hu/itthon/20200329_Kozveszellyel_fenyegtes_nyomozas_csorbai_koronavirus_feljelentes_gocpont), 2020.03.29., https://hvg.hu/itthon/20200329_Kozveszellyel_fenyegtes_nyomozas_csorbai_koronavirus_feljelentes_gocpont (letöltve: 2020.12.04.).

⁸⁹ Btk. 459. § (1) bekezdés 4. pont.

⁹⁰ BH 2007, 283.

megkoronázom a napotokat!”⁹¹ Az elkövetők nem voltak vírussal fertőzöttek, így a testi sértés körében legfeljebb annak alkalmatlan kísérletének megvalósulása merülhetett csak fel. A bíróság a garázdaság szabálysértési alakzatában találta őket bűnösnek,⁹² mivel nem látta megállapíthatónak az elkövetési magatartás erőszakos jellegét. A jogos védelem megengedhetősége kapcsán kifejtésre került, hogy támadásként értékelhető másnak a szándékos leköhhögése, mely nyilvánvalóan megvalósítja a személy ellen irányuló támadó fellépést. Ebből kifolyólag a bíróság által az elkövetési magatartások kapcsán megállapított garázdaság szabálysértése helytelen minősítés lehet, hiszen a vizsgált cselekmények rendelkeznek a bűncselekmény megállapításához megkövetelt erőszakos jelleggel.

Egy másik ügyben egy koronavírusos beteg hadonászott késsel a Szent László Kórház karanténosztályán, melynek során fenyegető mozdulatot tett egy egészségügyi ellátást végző nővér felé.⁹³ E cselekménye a fegyveresen elkövetett garázdaság bűncselekményét valósította meg.

e) Vagyon elleni bűncselekmények

A vagyon elleni bűncselekmények körében elsősorban a lopás (Btk. 370. §), a sikasztás (Btk. 372. §) és a csalás (Btk. 373. §) bírnak jelentőséggel a járványt tekintve, mivel mindhárom tényállás (fel)minősítő körülményként tartalmazza a közveszély színhelyén történő elkövetést, azaz annak megállapítása a szabálysértési értékre elkövetett cselekményt bűncselekménnyé minősíti. Ezzel kapcsolatban visszautalok a rémhírterjesztés első bekezdésénél leírtakhoz, azzal a megjegyzéssel, hogy a közveszély színhelye nemcsak az elkövetés helyét, hanem annak az idejét is jelenti,⁹⁴ így annak megállapítása mindig *in concreto* vizsgálatot igényel, így nem alkalmazható automatikusan a veszélyhelyzet kihirdetésével sem.⁹⁵

⁹¹ Jól megkoronázom a napotokat! – kiabálta egy szombathelyi patika előtt, majd mások arcába köhögött. *index.hu*, 2020.04.08., https://index.hu/belfold/2020/04/08/jol_megkoronazom_a_napotokat_-_kiabalta_egy_szombathelyi_patika_elott_majd_masok_arcaba_kohogott/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁹² Pénzbüntetésre ítélték két férfit, akik direkt arcon köhögtek az embereket egy szombathelyi patikánál. *magyarnarancs.hu*, 2020.04.08., <https://m.magyarnarancs.hu/bun/penzbuntesre-iteltek-ferfit-akik-direkt-arcon-kohogtek-az-embereket-egy-szombathelyi-patikanal-128634?pageld=5> (letöltve: 2020.12.04.).

⁹³ PINTÉR Luca: Késsel hadonászott egy koronavírusos beteg a Szent László Kórház karanténosztályán. *index.hu*, 2020.05.11., https://index.hu/belfold/2020/05/11/kessel_hadonaszott_a_fertozo_osztalyon_egy_beteg_a_szent_laszlo_korhazban/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁹⁴ TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, 1984. 188. o.

⁹⁵ AMBRUS: *A koronavírus-járvány és a büntetőjog*. 14. o.

f) A költségvetést károsító bűncselekmények

Ahogy arra Ambrus István rámutat,⁹⁶ a járvánnyal kapcsolatban felmerülő probléma, hogy sok munkavállaló betegségeire hivatkozva nem tesz eleget munkakötelezettségének, mert fél bemenni a munkahelyére, vagy ki kívánja használni a vírus okozta indokot. Ennek körében a hamis ürüggyel való távolmaradás ideje határozza meg, hogy e cselekmény csalást (Btk. 373. §) vagy költségvetési csalást (Btk. 396. §) valósít meg.

g) Honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények

Az e fejezet alatt tárgyalt bűncselekmények közül témánk szempontjából a honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmény (Btk. 429. §) bír jelentőséggel, melynek háttérnormája a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (a továbbiakban: Kat.). E jogszabály 58. § (1) bekezdése szerint „aki a polgári védelmi szolgálat ellátására felhívást kapott, köteles az abban megjelölt helyen és időpontban megjelenni, a rábízott polgári védelmi feladatot ellátni, és a kapott utasítást végrehajtani”. Amennyiben a kötelezett teljes mértékben kivonja magát az előírt kötelezettség alól, úgy megvalósítja e bűncselekmény elkövetési magatartását,⁹⁷ ebből következően tiszta mulasztásos bűncselekményről van szó.

A Kormány, a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter, a megyei védelmi bizottság elnöke, a főpolgármester, valamint a polgármester⁹⁸ veszélyhelyzet idején ideiglenes polgári védelmi szolgálat ellátását írhatja elő,⁹⁹ melynek időtartama legfeljebb 15 nap, de többször elrendelhető.¹⁰⁰ Ily módon az egészségügyi dolgozónak előírható, hogy az előírt helyen jelenjen meg, és a meghatározott feladatot végezze el, mely révén biztosítható a szakszemélyzet létszáma a járványkórházzá nyilvánított egészségügyi intézményekben. Ebből következően e bűncselekmény elkövetője csak az lehet, akinek védelmi szolgálat ellátását írják elő, mely alól a mentességet élvezőket a Kat. 54. § (1) bekezdése sorolja fel.

A koronavírus-járvány első szakaszában szerencsére nem vált szükségessé a polgári védelmi kötelezettség előírása, így az ezzel kapcsolatos joggyakorlat sem vizsgálható. Mindazonáltal a második hullámban a betegek megnövekedett száma szükségessé tette egészségügyi dolgozók az egri Markhot Ferenc Oktatókórházból

⁹⁶ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 16. o.

⁹⁷ Uo. 18. o.

⁹⁸ Kat. 59. § (1) bekezdés.

⁹⁹ Kat. 51. § (1) bekezdés.

¹⁰⁰ Kat. 57. § (3) bekezdés.

a balassagyarmati Dr. Kenessey Albert Kórház-Rendelőintézetbe való „átvezénylését”. Ezen intézkedésre nem a polgári védelmi intézkedés keretében került sor, hiszen az a veszélyhelyzet fennállásának hiányában az adott időszakban nem volt elrendelhető. Ebből fakadóan e kötelezettség megszegése nem a polgári védelmi kötelezettség megszegésének bűncselekményét valósítja meg. A tárgyalt intézkedésre az előzőekben tárgyalt Eütv. 229. § (3) bekezdése biztosít lehetőséget, mely szerint „egészségügyi válsághelyzetben – a Magyar Honvédség, a honvédelmi szervek, a rendvédelmi szervek egészségügyi szolgáltatóinál dolgozók kivételével – bármely egészségügyi dolgozó más egészségügyi tevékenység ellátására alapellátást, járóbeteg-szakellátást vagy fekvőbeteg-szakellátást nyújtó egészségügyi intézménybe vagy időszakosan működő gyógyintézetbe kirendelhető”. E kötelezettség megszegése nem büntetőjogi, hanem munkajogi szankciót von maga után: fegyelmi felelősségre vonást, végső soron elbocsátást.¹⁰¹ A későbbiekben viszont elképzelhető, hogy a koronavírus-járvány második hullámában tapasztalható magas esetszám folytán bevezetik a veszélyhelyzetet, és ezzel együtt a védelmi szolgálat elrendelésére is sor kerül.

4. Releváns szabálysértési tényállások, elhatárolás a bűncselekményektől

a) Polgári védelmi kötelezettség megsértése

A polgári védelmi kötelezettség megszegése bűncselekményének szabálysértési alakzata jelenik meg a Szabs. tv. 215/A. §-ában. Elhatárolási szempont, hogy az előírt kötelezettség teljes körű megtagadása a Btk. 429. §-ába ütközik, míg az enyhébb megszegése esetén szabálysértés elkövetése állapítható meg.¹⁰²

b) Árdrágítás

Az árdrágítás tényállását a Szabs. tv. 232. §-a tartalmazza. Ideális esetben az árak legfőbb szabályozója a piac és a gazdasági verseny. Ám meghatározott esetekben szükség lehet a beavatkozásra az erőfölénnyel való visszaélés megakadályozására, mely feladatra e szabálysértési tényállás hivatott. Az 1978. évi Btk. 100 000 forintot meghaladó árú termék esetén bűncselekményként rendelte büntetni az árdrágítást,

¹⁰¹ Koronavírus: mire kötelezhetik az egészségügyi dolgozókat? *szakszervezetek.hu*, 2020.03.18., <https://szakszervezetek.hu/dokumentumok/munkajog/21778-koronavirus-mire-kotelezhetik-az-egeszsegugyi-dolgozoakat> (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁰² AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 18. o.

de létezett szabálysértési alakzata is.¹⁰³ A jogalkotó az 1978. évi Btk. árdragításra vonatkozó rendelkezését 2013. február 1-jén hatályon kívül helyezte, így a tényállásnak csak szabálysértési alakzata maradt fenn. Védett jogi tárgya az árrendszer, illetve az árképzés törvényben határozott rendje.¹⁰⁴

Az árdragítás elkövetési tárgya az árképzés hatálya alá eső áru.¹⁰⁵ E vonatkozásban az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény (a továbbiakban: Átv.) tölti ki a tényállás kereteit, mely szerint jogszabályban kell közzétenni az adott termékre megállapított legmagasabb vagy legalacsonyabb árat. Árdragítás szempontjából a legmagasabb árnak van jelentősége, melytől a szerződésben érvényesen magasabb árat kikötni nem lehet.¹⁰⁶ A szabálysértés elkövetése az áru magasabb áron történő felkínálásával valósul meg, megelőzve az ügylet megkötését. Elkövetője csak az Átv. hatálya alá tartozó vállalkozó lehet, mely a fogyasztót nem érinti.

Vizsgálandó kérdés, hogy a járványra tekintettel az árdragításnak a Szabs. tv.-ben való szabályozása elegendő-e, vagy a vírushelyzet okozta fokozott társadalomra veszélyességre tekintettel vissza kellene vezetni a büntetőjogba (rekriminalizáció). A járvány első szakaszában megnövekedett a kereslet a szájmaszkok és a kézfertőtlenítők iránt, melyek kínálata gyorsan csökkent, így növelve az árakat. Emiatt sokan külföldi készletekből szereztek be e termékeket azzal a céllal, hogy itthon jelentős haszonnal értékesítsék, így pótolva a vírushelyzet okozta bevételkiesésüket. Ennek eredményeképpen a pár száz forintos maszkok ára 2000–3000 forintra emelkedett, egyes esetekben 600 százalékos hasznot hozva értékesítőjének.¹⁰⁷ E jelenség ellenére az érintett termékek kapcsán a hatósági legmagasabb ár bevezetésére nem került sor, mivel az az indoklás szerint csökkentette volna a kínálatot és ezáltal a védekezés eredményességét.¹⁰⁸ Véleményem szerint azonban egy jól meghatározott hatósági ár csökkentheti e termékek eltúlzott árát, mégis nyereséget hoz az alkalmazójának, mely további okként szolgál a piacon való részvételre. Amennyiben az érintett termékekkel kapcsolatban hatósági ár került volna bevezetésre, közel sem biztos, hogy az árdragítás Szabs. tv.-ben való szabályozása elegendő lett volna e cselekmények fokozott veszélyessége és a szabálysértések enyhe szankciói folytán, így megfontolandó Gál István László azon felvetése, hogy az árdragítás tényállása a Btk.-ban kerüljön szabályozásra.¹⁰⁹ Ennek egy lehetséges módja a tényállás szabálysértési

¹⁰³ MOLNÁR Gábor – KÓNYA István: XVII. Fejezet. In KÓNYA István (szerk.): *Magyar Büntetőjog I–III. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013.

¹⁰⁴ Uo.

¹⁰⁵ Uo.

¹⁰⁶ Átv. 12. §.

¹⁰⁷ Szász Péter: Törvényszerű volt, hogy kegyetlenül megdrágulnak a maszkok. *napi.hu*, 2020.04.20., https://www.napi.hu/magyar_vallalatok/koronavirus-maszk-kiskereskedelem.704616.html (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁰⁸ Kovács M. Dávid: Hatósági árát javasol a szájmaszkokra és fertőtlenítőkre a GVH. *index.hu*, 2020.03.24., https://index.hu/gazdasag/2020/03/24/hatosagi_ar_gazdasagi_versenyhivatal_emberi_eroforrasok_miniszteriuma/ (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁰⁹ GÁL István László: A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog. *Büntetőjogi Szemle*, (2020) 1., 57–64., 63–64. o.

alakzatának megtartása mellett a cselekmény csak járvány idején való elkövetésének kriminalizálása. Ezzel ellentétes praktikus indok, hogy a hatóságoknak nem biztos, hogy lett volna, illetve lenne elegendő kapacitásuk ennyi bűncselekmény megfelelő kezelésére, mert például a rendkívüli veszélyhelyzet idején a bíróságok működése is részben szünetelt, ami a járványhelyzet eldurvulása esetén a jövőben sem kizárható fejlemény.

Az árdrágítás a koronavírus kapcsán legújabbán a COVID-fertőzöttség PCR-módszerrel történő kimutatására vonatkozó vizsgálat (a továbbiakban: PCR-teszt) hatósági árával kapcsolatban merült fel. A 433/2020. (IX. 18.) Korm. rendeletben foglaltak szerint a PCR-teszt legmagasabb árát 17 000 forintban, míg a mintavétel díját 2500 forintban szabja meg a jogalkotó azok számára, akik a vizsgálatot térítés ellenében veszik igénybe. Mindazonáltal, ha a tesztelést a háziorvos, a kórház vagy a hatóság rendeli el,¹¹⁰ annak díja az Egészségbiztosítási Alap terhére számolandó el, így a vizsgált személynek nem kell közvetlenül fizetnie érte.

A PCR-tesztre megállapított hatósági legmagasabb ár csupán a laborköltséget fedezi,¹¹¹ így azoknak a szolgáltatóknak, akik nem rendelkeznek saját laborral, a szolgáltatás nyújtása nemhogy hasznot nem termel, de ráfizetéses is lehet. Ennek eredményeképpen a legnagyobb szolgáltatók közel fele elhagyta a piacot a rendelet bevezetésétől számított 1 héten belül,¹¹² ami nyilvánvalóan negatív hatással van az elvégzett tesztek számára, továbbá a nagyobb leterheltség miatt a várakozási idő is a többszörösére nőtt.¹¹³ E kiváltott hatások felvetik azt a kérdést, hogy a tesztek hatósági árának a meghatározása összhangban van-e az Átv. 8. §-ával, mely szerint „a legmagasabb árat úgy kell megállapítani, hogy a hatékonyan működő vállalkozó ráfordításaira és a működéséhez szükséges nyereségre fedezetet biztosítson, tekintettel az elvonásokra és a támogatásokra is”. Továbbá a hatósági ár bevezetése előtt egy PCR-teszt piac által kialakított ára átlagosan 30 000 forint volt, ami nem sokkal van a megszabott legmagasabb ár fölött, mégis 1000–2000 forint hasznot termelt a szolgáltatóknak tesztenként. Kérdésként merülhet fel, hogy vajon a fogyasztókat a hatósági ár bevezetése előtti magasabb árból érő sérelem arányban áll-e a legmagasabb ár kikötésével előidézett negatív hatásokkal.

¹¹⁰ CZINKÓCZI Sándor: Hétfőtől lesz hatósági áras a tesztelés. *444.hu*, 2020.09.18., <https://444.hu/2020/09/18/hetfotol-lesz-hatosagi-aras-a-tesztes> (letöltve: 2020.12.04.).

¹¹¹ DANÓ Anna: Beszakadhat a tesztelési piac. *nepszava.hu*, 2020.09.18., https://nepszava.hu/3092390_beszakadhat-a-tesztesesi-piac (letöltve: 2020.12.04.).

¹¹² FEKETE Emese: Aki racionális, abbahagyja, aki megszállott, folytatja – megfelezte a PCR-piacot a hatósági ár. *forbes.hu*, 2020.09.28., <https://forbes.hu/uzlet/aki-racionalis-abbahagyja-aki-megszallott-folytatja-megfelezte-a-pcr-piacot-a-hatosagi-ar/> (letöltve: 2020.12.04.).

¹¹³ Koronavírus: most szakad össze a magyar tesztkapacitás, két hét múlva van eredmény. *portfolio.hu*, 2020.09.23., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200923/koronavirus-most-szakad-ossze-a-magyar-tesztkapacitas-ket-het-mulva-van-eredmeny-449720> (letöltve: 2020.12.04.).

A PCR-tesztek vizsgálgva a szabályozás jelen formában is visszatartó hatású, hiszen a szolgáltatók inkább elhagyták a piacot, minthogy a hatósági ár fölött értékecsítsék azokat. Mindazonáltal a hatósági ár címzettjei ebben az esetben az egészségügyi szolgáltatók, melyek száma a tevékenység különleges jellege folytán korlátozott és meghatározható, így a hatósági ár megsértése esetén a látenciára kevés esély mutatkozik. Ezzel ellentétben a kereskedelmi tevékenységek többek számára könnyedén végezhetőek, mely révén a résztvevők nagy száma miatt ellenőrzésük is nehezebb, és az egységes jogkövetésre is kisebb esély mutatkozik.

c) Fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása

A járványügyi szabályszegés tényállásának tárgyalása kapcsán megjegyzésre került, hogy aki a Btk. 361. § *b)* pontjába ütköző magatartást járvány idején kívül követi el, annak cselekménye nem bűncselekményt, hanem szabálysértést valósít meg; a Szabs. tv. 239. § *a)* pontjába ütközik.

E tárgyalt tényállás továbbá jelentőséghez juthat a járványveszély alatt elrendelt járványügyi intézkedés megszegésével kapcsolatban, hiszen a járványügyi szabályszegés bűncselekményénél tárgyaltak szerint bűncselekmény csak akkor valósul meg, ha az elkövetés a járvány időszakára esik.

d) Védelmi intézkedés megszegése

A védelmi intézkedés megszegésének tényállása a koronavírus-járvány időszaka alatti jogszabályalkotás eredménye, melyet a 2020. évi LVIII. törvény vezetett be, és 2020. június 18-án lépett hatályba.

A tényállás *a)* pontjával kapcsolatban ki kell emelni, hogy 2012 előtt önkormányzati rendelet és kormányrendelet is tartalmazhatott szabálysértési tényállásokat.¹¹⁴ A hatályos Szabs. tv. bevezetésével egységesítették a szabálysértéseket, hiszen csak Szabs. tv. által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás minősül szabálysértésnek.¹¹⁵ Ennek ellenére a törvényalkotó először a tiltott prostitúció (Szabs. tv. 172. §) és például a Szabs. tv. 200. §-ának vonatkozásában egyéb jogforrásokra utal a tényállás konkrét tartalommal való kitöltéséhez, majd jelen esetben egy újabb olyan szabályt vezetett be, mely elkövetési magatartása egy másik jogszabályban keresendő. A szabálysértési tényállások egy törvénybe való tömörítésének célja az egységes jogforrás

¹¹⁴ AMBRUS István: A szabálysértési jog néhány aktuális kérdése – büntetőjogászai szemmel. *Közjogi Szemle*, (2014) 4., 30–33. o.

¹¹⁵ Szabs. tv. 1. § (1) bekezdés.

biztosítása, ezáltal a jogkövetés és a jogalkalmazás könnyítése. E kódexjellegzet ezen tényállások az egyéb jogszabályokban történő szabályozás révén áttörnek, így az ilyen módon való szabályalkotás főszabály szerint kerülendő. Mindazonáltal a járvány elleni védekezés sokféle intézkedést követelhet meg, melyek részletszabályait helyesebb kormányrendeletben meghatározni, így ebben az esetben a Szabs. tv. kódexjellegzet áttörő szabályozás indokolt.

A 168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet kötelezővé tette az üzletben történő vásárlás és tömegközlekedési eszközökön való tartózkodás során a szájat és az orrot eltakaró eszköz viselését, melynek elmulasztását szabálysértésnek minősítette. E rendelkezés a szükséghelyzet megszűnésével hatályát veszítette. A Szabs. tv. 239/A. § a) pont háttérnormája a járványügyi készültségi időszak védelmi intézkedéseiről szóló 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet, mely a jogszabályban felsorolt helyeken kötelezővé teszi a maszkviselést minden 6. életévét betöltött személy számára oly módon, hogy az az orrot és a szájat is folyamatosan elfedje. Ennek betartásáról az üzemeltető köteles gondoskodni. A jogszabály maszkviselést ír elő a tömegközlekedési eszközökön is, mellyel kapcsolatban érdekes probléma merül fel. A maszkviselési kötelezettség megszegése esetére pótdíj kiszabását írja elő a rendelet. Mindazonáltal az üzemeltető nem szabhat ki szabálysértési bírságot, így az említett pótdíj kiszabása sem értékelhető annak. Jelen esetben az üzemeltető köteles az utazási feltételeket úgy módosítani, hogy megteremtse a maszk nélküli utazás esetére a pótdíjazás lehetőségét. A BKK Üzletszabályai között szerepel, hogy aki „magatartásával, tevékenységével vagy állapotával a közlekedés biztonságát, saját és utastársai testi épségét, egészségét, a jármű vagy berendezéseinek épségét, tisztaságát veszélyezteti, az utazásból kizárható”, továbbá „az utas akkor is köteles a pótdíjat megfizetni, ha az utast akár a Szolgáltató, akár bármely más jegyellenőrzésre jogosult személy az utazásból kizárta”.¹¹⁶ Ekkor tehát a maszkviselés elmulasztása nemcsak a Szabs. tv.-be ütköző magatartás lesz, hanem polgári jogi szerződésszegés is. Ugyanakkor, ha az elkövetőt ugyanazon maszkviselés elmulasztásáért polgári jogi és szabálysértési jogi alapon is bírság megfizetésére kötelezik, az sértheti a *ne bis in idem* elvét.¹¹⁷ Ehhez kapcsolódóan meg kell említeni, hogy a 644/B/2007. AB határozat szerint a pótdíj a jogosult szempontjából átalány-kártérítésnek minősül, ezáltal véleményem szerint kiszabható ugyanazon mulasztásért szabálysértési pénzbírság és polgári jogi pótdíj is.

A jármű vezetője rendőri intézkedést kezdeményez, amennyiben a szabályszegő a felszólítása ellenére nem vesz fel maszkot, vagy a járművet nem hagyja el. Ebben az esetben az elkövető a Szabs. tv. 177/A. § (1) bekezdésébe ütköző közérdekű üzem

¹¹⁶ A Budapesti Közlekedési Központ Zártkörűen Működő Részvénytársaság üzletszabályzata. https://bkk.hu/apps/docs/kozerdeku/uzletszabalyzat_20200301.pdf (letöltve: 2020.12.04.).

¹¹⁷ Vö. AMBRUS István: A szabálysértési jog néhány aktuális kérdése – büntetőjogászai szemmel. *Közjogi Szemle*, (2014) 4., 30–37. o.; AMBRUS István: Az ismételt bevezetett érték-egybefoglalás néhány elméleti és gyakorlati problémája. *Magyar Jog*, (2010) 5., 274–281. o.

működésének megzavarása miatt vonható felelősségre.¹¹⁸ Ezzel szemben, ha az elkövető a közérdekű üzem működésének jelentős mértékű zavarát idézi elő, úgy nem szabálysértésért, hanem a közérdekű üzem működésének bűncselekményi alakzatának (Btk. 323. §) elkövetéséért vonható felelősségre. E jelentős mértékű zavar bekövetkezhet kötöttpályás közlekedési eszközök esetén, ha az elkövető maszkviselésre vonatkozó mulasztása többórás rendőri intézkedést von maga után, s ez idő alatt az adott vonalon tömegközlekedési eszköz nem tud közlekedni.

Ezzel ellentétben, ha nem a járművezető, hanem az ellenőr vagy más alkalmazott intézkedik az elkövetővel szemben, és a közérdekű üzem zavara nem következik be, az ellenszegülő a védelmi intézkedés megszegésének szabálysértése miatt vonható felelősségre. A rendelet által felsorolt további helyszíneken – mint például a bevásárlóközpontok vagy múzeumok területén – ilyen jellegű probléma nem merül fel.

A kormányrendelet a köznevelési és szakképzési védelmi intézkedések keretében előírja, hogy köznevelési intézetbe csak a jogszabályban felsorolt személyek léphetnek be, és ők is csak akkor, ha testhőmérsékletük nem haladja meg az országos tisztifőorvos által meghatározott mértéket. Továbbá a vendéglátó üzletben 23:00 óra után 06:00 óráig az ott foglalkoztatottak kivételével tilos tartózkodni. E rendelkezések megszegése esetén az elkövetőt a tárgyalts szabálysértés miatt kell felelősségre vonni.

A tényállás *b)* pontja a koronavírus elleni védekezés érdekében bevezetett időkés vásárlási időszávjának a védelme érdekében jött létre. Gyakorlati alkalmazására az eddigiekben nem került sor, hiszen a védelmi intézkedés megszegése szabálysértés hatálybalépését követően megszűnt a 65 év felettiek kizárólagos vásárlási időszaka. Az üzleteknek a helyi önkormányzat által rendeletben meghatározott nyitvatartási szabályai tekinthetők keretnormának.

Kérdésként merül fel, hogy a tárgyalts szabálysértés elkövetőivel, mint például a maszk nélkül tömegközlekedési eszközre felszálló személyekkel szemben van-e helye *jogos védelem* alkalmazásának. A Szabs. tv. 29. § (1) bekezdésének értelmében a büntetethőséget kizáró okokra a Btk.-ban meghatározottakat kell alkalmazni. A jogos védelem alkalmazására csak jogtalan támadás esetén kerülhet sor, azaz olyan, személy ellen intézett vagy közvetlenül fenyegető cselekménnyel szemben,¹¹⁹ amely megvalósítja valamely bűncselekmény törvényi tényállásának objektív ismérveit.¹²⁰ Mindazonáltal a BH 1996, 70. alatt közzétett döntés alapján, ha egy bűncselekménynek szabálysértési alakzata is van, e szabálysértés is megalapozhatja a támadást. A tárgyalts szabálysértésnek nincs bűncselekményi alakzata, továbbá a tárgyalts szabálysértést megvalósító cselekmény nem lehet intézett vagy közvetlenül fenyegető sem, mivel azáltal bűncselekmény elkövetése lenne megállapítható, és az emberölés, testi sértés kapcsán kifejtettek

¹¹⁸ 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelet 2. § (3) bekezdés *b)* pont.

¹¹⁹ GÁL Andor: *A jogos védelem teleologikus megközelítésben*. Szeged, 2019. 257. o.

¹²⁰ BELOVICVS: *Büntetőjog I. Általános Rész*. 245. o.

vonatkoznának rá. Ebből fakadóan pusztán az a tény, hogy elkövető nem tesz eleget a védelmi intézkedéseknek, és nem vesz maszkot, véleményem szerint nem alapozza meg a jogos védelem alkalmazhatóságát. Ezzel ellentétben egyes álláspontok szerint a maszkviselés elmulasztása értékelhető közösség elleni támadásként, így alkalmazható vele szemben a jogos védelem. Aki ilyen jogellenes magatartást tapasztal, az a következőkben tárgyalt visszatartás jogával élhet, vagy szólhat az üzemeltetőnek, aki először felszólítja az elkövetőt a maszkviselési kötelezettségre. Ennek eredménytelensége esetén az üzemeltető köteles az elkövetőt a látogatásból kizárni, és gondoskodni arról, hogy e személy a helyiséget, illetve a területet elhagyja,¹²¹ mely cél érdekében véleményem szerint szükséges erőszakot is alkalmazhat, ami miatt a jogszabály engedélye folytán a későbbiekben nem büntethető. Az üzemeltető várhatóan eleget fog tenni e kötelezettségének, mivel az említett kormányrendelet ellenkező esetre súlyos közigazgatási szankciókat helyez kilátásba: az üzletet vagy helyiséget akár határozott időre be is zárathatják.¹²²

Végezetül vizsgálandó kérdés, hogy e szabálysértés elkövetőjével szemben alkalmazható-e az ún. *visszatartási jog*. A Szabs. tv. 73. § (8) bekezdése szerint ugyanakkor csak a tulajdon elleni szabálysértések esetén biztosított bárki számára az elkövető visszatartása. Mindazonáltal Ambrus István álláspontja szerint „e rendelkezésnek nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani, mivel a [z 1998. évi] Be. 127. § (3) bekezdésében írt »bűncselekmény« kitétel alatt a helyes jogszabály-értelmezés szerint az ún. kettős alakzatú cselekmények körében a szabálysértéseket is lehet és kell érteni”,¹²³ melynek okaként többek között azt említi, hogy az adott helyzetben nincsen lehetőség annak mérlegelésére, hogy értékhatártól függően szabálysértést vagy bűncselekményt valósít meg az adott cselekmény; ezáltal nemcsak bárki visszatarthatja, hanem el is foghatja a tettet.

E logika mentén haladva, amennyiben valaki a kormányrendeletben meghatározott helyre maszk megfelelő módon történő viselése nélkül lép be, mely kötelezettségének felhívás ellenére sem tesz eleget, és olyan tevékenységet végez, mely alkalmas arra, hogy potenciális fertőzősége esetén az ott jelen levő többi embert is megfertőzze (például beszél), e személyt a Be. 273. §-a alapján bárki elfoghatja. *Ennek az oka, hogy ez esetben nincsen lehetőség annak a vizsgálatára, hogy az elkövető koronavírussal fertőzött-e, ezáltal testi sértés kísérletének bűncselekményét vagy védelmi intézkedés megszegésének szabálysértését valósítja meg.* Ebből kifolyólag álláspontom szerint a rendőrség kitérkezéséig az elkövető arca maszkkal – akár erőszak alkalmazásával is – eltakarható, melynek oka, hogy az elkövető cselekedete nyilvánvalóan jogellenes, és ezt az állapotot meg kell szüntetni. Ki kell hangsúlyozni, hogy jelen esetben e kifej-

¹²¹ A Kormány 431/2020. (IX. 18.) Korm. rendelete a járványügyi készültségi időszak védelmi intézkedéseiről. 2. § (4) bekezdés.

¹²² Uo. 3. §.

¹²³ AMBRUS István: A kis értékű tulajdonsértések kezelésének néhány kérdése büntetőjogi nézőpontból. *MTA Law Working Papers*, (2015) 15., 7. o.

tett magatartásra nem a jogos védelem körében kerül sor, hiszen az elkövető részéről nem állapítható meg minden kétséget kizáróan intézett vagy közvetlenül fenyegető támadás fennállása.

e) Kijárási korlátozás megszegése

A kijárási korlátozást a 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet vezette be a Szabs. tv. módosításának mellőzésével. E kormányrendelet a Szabs. tv. 1. § (1) bekezdésébe ütközik, mivel szabálysértést csak a Szabs. tv. írhat elő; mindazonáltal az Alaptörvény veszélyhelyzetben erre feljogosítja a kormányt.

A kormányrendelet előírja, hogy „a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására a rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhet sor”,¹²⁴ és ezen okokat a jogszabály felsorolja. E korlátozó intézkedések betartását a rendőrség ellenőrzi; ennek keretében a kijárási korlátozás megszegőivel szemben pénzbírságot szabhat ki, melynek – Szabs. tv.¹²⁵ 11. § (1) bekezdésétől eltérően – legalacsonyabb összege 5000 forint, legmagasabb összege 500 000 forint.

A tárgyalt kormányrendelet 2020. március 28. és május 18. között volt hatályban, mely idő alatt 51 382 intézkedés indult a kijárási korlátozások megszegése miatt.¹²⁶

f) A 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet

A járványügyi szabályszegés (Btk. 361. §) kapcsán említésre került, hogy a koronavírus-járvánnyal összefüggésben elkövetett járványügyi intézkedés megszegését a jogalkotó a 181/2020. (V. 4.) Korm. rendeletben foglaltak szerint nem bűncselekménynek, hanem szabálysértésnek minősíti. A rendelet szövege szerint „nem bűncselekmény, hanem szabálysértés valósul meg, ha a Btk. 361. §-ában meghatározott bűncselekményt a COVID-19 fertőzöttség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el”.¹²⁷ Ennek kapcsán ugyancsak megemlíthető, hogy a jogalkotó a Szabs. tv. 1. § (1) bekezdésébe ütköző rendeletet alkotott, melyre az előzőekben tárgyaltak alapján alaptörvényi felhatalmazással rendelkezett. Kiemelendő továbbá, hogy e rendelet nem terjed ki a hatósági házi karantén megszegőire, hiszen a jogszabályban utalt Btk.

¹²⁴ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet 3. §.

¹²⁵ A rendelet – több 2020-as kormányrendelet mellett – a Szabstv. rövidítést használja, mely a Szabs. tv. 251. § (3) bekezdése alapján helytelen.

¹²⁶ OPERATÍV TÖRZS: Több mint 51 ezer szabálysértés a kijárási korlátozás megszegése miatt. 2020.05.18., <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/operativ-torzsz-tobb-mint-51-ezer-szabalysertes-kijarasi-korlatozas-megszegese-miatt> (letöltve: 2020.12.04.).

¹²⁷ 181/2020. (V. 4.) Korm. rendelet 7. § (2) bekezdés.

361. §-a a járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat és ellenőrzés szabályainak megszegését rendeli büntetni.

A jogszabály a rendelkezés megszegőivel szemben pénzbírság kiszabását teszi lehetővé, melynek legalacsonyabb összege 5000, legmagasabb összege 500 000 forint. Az eljárás gyorsítását célzó rendelkezés szerint amennyiben az elkövető a szabálysértés elkövetését nem ismeri el, a szabálysértési hatóság meghallgatás nélküli eljárásban hoz határozatot.

A COVID-19-cel összefüggésben elkövetett járványügyi szabályszegés szabálysértéssé dekriminalizálása mögött anyagi jogi szempontból a kisebb mértékű társadalomra veszélyesség és ezzel együtt az enyhébb szankcionálás is szerepet játszhat. Ezzel szemben véleményem szerint e döntés mögött eljárást gyorsító törekvések állnak, melyek révén a büntetőbírók a nagy számú ügyektől mentesülnek, továbbá a büntetni rendelt cselekmény és a büntetés kiszabása között rövid idő telhet el, mely Beccaria révén ismert prevenciók hatással bírhat. Végezetül azon jogpolitikai érdek is szerepet játszhat, hogy a nagy számú elkövetés ne rontsa a bűnelkövetések statisztikáját.

A jogalkotó továbbá e szabálysértés kapcsán a Szabs. tv.-ben meghatározott pénzbírság összegét jelentősen megemelte: 150 000 forint helyett 500 000 forint kiszabását teszi lehetővé. E büntetés súlyossága jelzi, hogy a koronavírus kapcsán elkövetett járványügyi szabályszegés veszélyessége a szabálysértésekre jellemző szintet meghaladja, de nem éri el a bűncselekményekét.¹²⁸ A pénzbírság jelentős mértéke nyilvánvalóan prevenciók célját is szolgálhat. Mindazonáltal a Szabs. tv. az elzárással is büntethető szabálysértések esetén csupán 300 000 forintig terjedő pénzbírság kiszabását teszi lehetővé, mely jelentősen elmarad az e szabálysértés esetére megállapított 500 000 forintos felső határtól. Ennek körében kiemelendő Hollán Miklós véleménye, aki szerint „[e rendelkezés] szétfeszíti a szabálysértési jog rendszerét, mivel elemi logika törvényei szerint a leg súlyosabb (hiszen elzárással büntethető) szabálysértések esetén kellene a pénzbírság mértékének a legmagasabbnak lennie”.¹²⁹ Álláspontja szerint „az új szabályozás tehát szükségessé tette volna az elzárással büntethető szabálysértések esetén alkalmazható pénzbírság maximumának megemelését is, legalább a járványügyi szabálysértéseket jellemző szintre”.¹³⁰

g) Hatósági házi karantén megszegése

A már tárgyalt járványügyi szabályszegés bűncselekménye járvány idején elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat és ellenőrzés szabályainak megszegését

¹²⁸ HOLLÁN: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”. 16. o.

¹²⁹ Uo. 17. o.

¹³⁰ Uo.

rendeli büntetni, az Eütv.-be a koronavírus-járvány kapcsán beiktatott hatósági házi karantén magatartási szabályainak megsértését nem.

A hatósági házi karantént az Eütv. 67/A. § (1) bekezdése szerint a járványügyi hatóság rendelheti el meghatározott országokból történő beutazás vagy fertőzés, megbetegedés esetén, mely során előírhatja, hogy a járványügyi intézkedés alá vont személy a számára meghatározott lakást, ahhoz tartozó bekerített helyet vagy egyéb, egészségügyi intézménynek nem minősülő helyet a határozatban meghatározott ideig ne hagyja el. E járványügyi rendelkezés megszegője 2020. október 28. előtt a *fertőző betegség elleni védekezés elmulasztásának szabálysértése* miatt volt felelősségre vonható, hiszen a Szabs. tv. 239. § (1) bekezdésben megállapított fertőző betegek vagy a fertőzés-gyanús személyekre vonatkozó egészségügyi jogszabály megsértését valósítja meg.

Ám a jogalkotó a 2020. évi CIV. törvény által külön szabálysértésnek minősítette a hatósági házi karanténra vonatkozó szabályok megszegését. A törvény előírja, hogy a karanténnal érintett személyt közigazgatási hatósági eljárás lefolytatásának mellőzésével szóban kell tájékoztatni a karantén szabályairól, továbbá kötelezni a „karanténszoftver” telepítésére, melynek célja a szabályok betartásának ellenőrzése. Ezen rendelkezések megszegése jelenti e szabálysértés elkövetési magatartását, mely esetre a törvény a Szabs. tv.-ben meghatározott pénzbírsággal egyező mértékű bírság kiszabását teszi lehetővé az elkövetővel szemben, azzal a kiegészítéssel, hogy újabb jogsértés esetén ismételten is kiszabható, de egy napon legfeljebb 600 000 forint értékig.

h) A 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet

A kormány a koronavírus-járvány második hulláma elleni védekezés körében 2020. november 4-től újra kihirdette a veszélyhelyzetet mint különleges jogrendet.¹³¹ Ennek keretében az alcímben említett kormányrendelet 2020. november 11-től újabb védelmi intézkedéseket vezetett be. Az egyik legjelentősebb rendelkezése az este 8 és reggel 5 óra közötti kijárási tilalom elrendelése, mely alól e rendelet szerint – többek között – a munkavégzők mentesülhetnek. Kiemelést érdemel továbbá a rendelet azon szabálya, mely szerint a 10 000 főnél nagyobb településeken a polgármester által kijelölt közterületeken kötelező a maszkhasználat. E rendelkezés újra egy külső jogforrást jelöl meg a norma alkalmazhatóságának megállapítására, melynek hátrányait az előzőekben már részleteztem. Jelen esetben – főként a fővárosban – egy olyan további abszurd helyzet is kialakulhatott volna, hogy az utca egyik oldalán kötelező a maszkhasználat, míg a másikon nem. E helyzetet megelőzendő a legtöbb fővárosi kerület valamennyi közterületre előírta a kötelező maszkhasználatot.¹³²

¹³¹ 478/2020. (IX. 3.) Korm. rendelet.

¹³² A legtöbb fővárosi kerület minden közterületre előírja a maszkviselést. [hvg.hu, 2020.11.11., https://hvg.hu/itthon/20201111_keruletek_maszkviseles_koronavirus_jarvany](https://hvg.hu/itthon/20201111_keruletek_maszkviseles_koronavirus_jarvany) (letöltve: 2020.12.04.).

A kormányrendeletben előírt védelmi intézkedések megszegői a már tárgyalat *védelmi intézkedés megszegésének szabálysértése* (Szabs. tv. 239/A. §) miatt lennének felelősségre vonhatóak, amennyiben a jogalkotó következetes, rendszertani követelményeknek megfelelő rendeletet alkotott volna. Ezzel ellentétben a meghatározott intézkedések megszegői a rendelet által meghatározott külön szabálysértést követnek el, mely miatt a már említett, a szabálysértési jog rendszerét szétfeszítő 500 000 forintos pénzbírsággal is sújthatóak.

i) Az 553/2020. (XII. 2.) Korm. rendelet

A jogalkotó az 553/2020. (XII. 2.) Korm. rendelet útján 2020. december 3-tól szabálysértésként rendeli büntetni azt, „aki a járványügyi intézkedések végrehajtását közvetlen és súlyos veszélynek teszi ki azzal, hogy a közintézmény rendeltetésszerű működését megzavarja, vagy a közintézményben foglalkoztatottak, ellátottak vagy jogszerűen tartózkodók jogainak érvényesülését vagy kötelezettségeinek teljesítését akadályozza”.¹³³ E tényállás elkövetői a *védelmi intézkedés megszegésének szabálysértése* (Szabs. tv. 239/A. §) miatt vonhatóak felelősségre, mivel a kormányrendelet címe alapján e norma védelmi intézkedésnek minősül.

5. Nemzetközi kitekintés

A világjárvánnyal kapcsolatos külföldi szabályokra vonatkozó kitekintéssel a terjedelmi korlátok folytán a dolgozat csak felületesen tud foglalkozni. Ennek körében kiemelendő a német járványügyi szabályozás, melynek alapjai a német járványügyi törvényben (*Infektionsschutzgesetz*, IfSG) találhatóak.¹³⁴ Az ebben foglalt kötelezettségek megszegése – amennyiben az hozzájárul a járvány terjedéséhez, illetve néhány esetben enélkül is – büntetőjogi, illetve szabálysértési jogi felelősséget alapoz meg.¹³⁵

Olaszországban egy, a koronavírus-járvány első hullámában alkotott törvényerejű rendelet¹³⁶ tartalmazza a kijárási korlátozás előírását, mely megszegésének esetére közigazgatási bírság kiszabását teszi lehetővé. A karantén szabályainak megszegése ezzel ellentétben bűncselekményt valósít meg, mely háromtól tizennyolc hónapig tartó elzárással büntetendő. Továbbá a *Codice Penale* (olasz Btk.) emberölésre és testi

¹³³ 553/2020. (XII. 2.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés.

¹³⁴ PETRUS Szabolcs: Büntetőjoggal a járvány ellen. *jogaszvilag.hu*, 2020.04.08., <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/buntetojoggal-a-jarvany-ellen/> (letöltve: 2020.12.04.).

¹³⁵ Uo.

¹³⁶ Decreto-legge 25 Marzo 2020 n. 19.

sértésre vonatkozó szabályai a magyar szabályozáshoz hasonlóak, így – szándéktól függően – e bűncselekmények valamelyikének elkövetése megállapítható az elkövető terhére másnak a járványos megbetegedéssel történő megfertőzése esetén.

6. Összegzés

Dolgozatomban a történelmi járványokkal kapcsolatos jogszabályok ismertetését követően a járványhelyzet fennállásával összefüggő problémákat tárgyaltam, majd a pandémiák szempontjából jelentős büntetőjogi és szabálysértési jogi szabályokat mutattam be, melyek körében vizsgáltam az elkövetési módokat, illetve a felmerülő dogmatikai és gyakorlati problémákat, *de lege ferenda* javaslatokat.

A kutatásaim eredményei a következők szerint összegezhetőek:

1. A járványokkal szemben a 18. századtól nemcsak közigazgatási, hanem büntetőjogi úton is felléptek. A hatályos Btk.-ban szereplő járványügyi szabályszegés (Btk. 361. §) tényállását már lényegében az 1961. évi Btk. is tartalmazta, ám gyakorlati jelentősége a közelmúltig nemigen volt.

2. A Btk.-nak tartalmaznia kellene, hogy mikor tekinthető járvány idején elkövetettnek a cselekmény. Ennek körében célszerű lenne az értelmező rendelkezéseket ehhez hasonló meghatározással kiegészíteni: „a járvány idején történő elkövetés akkor állapítható meg, ha a járvány fennállása az egészségügyi államigazgatási szerv által megállapításra került”.

3. A bűnösség aktuálisan nem akaratlagos magatartással kapcsolatban is megállapítható az *actio libera in causa* tana alapján.

4. A testi sértés körében más koronavírussal való megfertőzése valószínűleg befejezett vagy legalábbis megkísérelt súlyos testi sértésnek fog minősülni, amennyiben a sértett tüneteket produkál, illetve a súlyos egészségromlás minősítő körülménye is vizsgálendő minden esetben.

5. Amennyiben a sértettet járványos betegséggel fertőzik meg, és a fennálló alapbetegsége (*concausa*) folytán előálló súlyos kórlefolyás miatt meghal, ezen eredményt az elkövető gondatlansága általában átfogja, így ezért is felelősségre vonható.

6. Az emberölés, testi sértés vírushalálal való elkövetése ellen csak szűk körben van helye jogos védelemnek.

7. Az árdrágítás járvány idején való elkövetésének rekriminalizálása indokolt lenne annak fokozott társadalomra veszélyessége folytán.

8. A kötelező maszkhasználatot elmulasztó személlyel szemben nincs helye jogos védelemnek, de alkalmazható vele szemben egy másik jogellenességet kizáró ok, az elfogás joga, mivel ebben az esetben nincsen lehetőség annak a vizsgálatára, hogy az

elkövető koronavírusal fertőzött-e, ezáltal testi sértés kísérletének bűncselekményét vagy védelmi intézkedés megszegésének szabálysértését valósítja meg.

9. A járványügyi szabályszegés (Btk. 361. §) szabálysértéssé nyilvánítása a kiszabható pénzbírság felső határa folytán nem illeszkedik a szabálysértések rendszerébe.

MORVAI Krisztina *

„Paternalizmusok” a COVID-19-járvánnyal összefüggésben (hozzászólás a konferenciához)

Hálásan köszönöm Ambrus István docens kollégánknak, hogy megszervezte ezt a remek konferenciát és mindazoknak, akik segítettek neki. Nagyon köszönöm a rendkívül színvonalas előadásokat.

Filó Mihály mai témájához szeretnék először is hozzászólni. Az „orvosi paternalizmus” fogalma az, ami elsőként eszembe jutott annak kapcsán, hogy orvosok dönthetik el (a döntés elveire vonatkozó előzetes szélesebb körű társadalmi *consensus* nélkül), hogy nem elegendő számú lélegeztetőgép esetén kik lesznek azok a betegek, akiknek megmentik az életét, és kik fognak meghalni. A szakirodalomban¹ e fogalom lényege, hogy gyakran orvosi szakkérdésként tekintenek olyan dilemmákra, amelyeknek nem az orvosszakma hatáskörébe kellene tartozniuk. Egyébként ilyeneket a büntetőjog mindennapjaiban is látunk, amikor a bíró vagy más jogalkalmazó az orvosszakértőnek tesz fel olyan kérdést, ami nem orvos szakmai területre tartozik, hanem a bírónak kellene abban állást foglalnia. Az orvosi paternalizmus rendre megjelenik a „scarce resources” (szűkös források és elosztásuk, mint bioetikai alaprobléma)² témakörben, amelyhez tartozik a jelenlegi világjárvány kapcsán a lélegeztetőgépek elosztásának kérdésköre. Hatalmas, mindig tragikus és megrendítő dilemma, hogy a nem megfelelő mennyiségben rendelkezésre álló orvosi eszközök, konkrétan életmentő eszközök elosztása milyen elvek szerint történjék, s ezzel a korántsem újkeletű dilemmával hosszú ideje foglalkozik a jogtudomány is. Mint tudjuk – és a COVID-19-járvány kapcsán rendszeresen halljuk – nemcsak eszköz, hanem képzett egészségügyi szakember is lehet „scarce resource”, azaz nem elegendő számban rendelkezésre álló erőforrás. A napi világhíradásokból ismert félelmünk, hogy egyszer csak nem lesz elég orvos,

---

* Morvai Krisztina egyetemi docens, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék.

¹ Az orvosi paternalizmus örökzöld téma a szakirodalomban, ez a cikk például több mint negyven éve jelent meg: BUCHANAN, A.: Medical paternalism or legal imperialism: not the only alternatives for handling Saikewicz-type cases. *Am J Law Med.*, 5. (1979) 2., 97–117. o. PMID: 507063. A COVID-19-járvány kapcsán is előtérbe került az orvosi paternalizmus fogalma, illetve veszélye, erről lásd például FINS, J.: Resuscitating Patient Rights during the Pandemic: COVID-19 and the Risk of Resurgent Paternalism. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, (2020) 1–7. o., doi:10.1017/S0963180120000535 (letöltve: 2020.12.04.).

² A „szűkös erőforrások elosztása” is olyan témakör, amely régóta foglalkoztatja a jogász társadalmat is, lásd például a következő, több mint fél évszázados jogi folyóirat cikket: Scarce Medical Resources. *Columbia Law Review*, 69. (1969) 4., 620–692. o. A COVID-19-járványhelyzet aktualizálta az elosztás dilemmáinak elemzését, erről lásd például WASSERMAN, David – PERSAD, Govind – MILLUM, Joseph: Setting priorities fairly in response to Covid-19: identifying overlapping consensus and reasonable disagreement. *Journal of Law and the Biosciences*, 7. (2020) 1., <https://doi.org/10.1093/jlb/l5aa044> (letöltve: 2020.12.04.).

nem lesz elég nővér, aki kezelje az életmentő készüléket. Az alapkérdés tehát, hogy kinek az életét áldozzuk fel, és ki lesz az, aki megkaphatja a nem megfelelő mennyiségben rendelkezésre álló eszközt, illetve szakértelmet. Ennek az eldöntése tipikusan nem orvosszakmai kérdés, hanem erről széles körű társadalmi vitát kellene folytatni, s annak alapján jogszabályt alkotni. A kérdéskör jellegénél fogva a felnőtt társadalom egészének érdekkörébe, döntési kompetenciájába tartozik. Nem az orvostudomány körébe tartozó dilemma, hogy a fiatalot részesítem-e előnyben az idősebbel szemben, netalán az agysebészt a betanított munkással szemben, a jobb életminőség reményével rendelkező beteget a valószínűsíthetően maradandó fogyatékkal felépülővel szemben. Ezek olyan súlyú, nem medikális jellegű, értékválasztást és elvi döntéseket igénylő morális természetű társadalmi kérdések, amelyekről törvényben vagy más magas szintű jogszabályban komoly és alapos társadalmi vita után kellene döntenet. Természetesen az orvosszakmai kérdés, hogy kinek van nagyobb életesélye, ezt az orvos tudja az adott helyzetben mérlegelni, s ez a szempont nyilvánvalóan (az általános, „laikus” felfogás és a katasztrófaorvoslás hagyományai szerint is) kiemelkedő jelentőségű. Messzemenő orvosi paternalizmusnak és nemkívánatosnak gondolom viszont, ha az előbb bemutatott, orvosi szakkérdésnek nem tekinthető rendkívül fájdalmas dilemmák eldöntését kizárólagosan az orvosok kezébe adjuk. A járványhelyzetben és egyéb válsághelyzetekben heroikus küzdelmeket vállaló orvosok iránti óriási társadalmi megbecsülés sem lehet indok arra, hogy e szakemberek szakmai kompetenciájába nem tartozó kérdések eldöntését kizárólagosan rájuk bizzuk, s egyben rájuk terheljük. A COVID-19 miatt kialakult megrendítő helyzet rendkívül aktuálissá teszi a szűkös egészségügyi erőforrások (például speciálisan képzett egészségügyi dolgozók által kezelt lélegeztetőgépek) elosztási elveivel összefüggő társadalmi vitát és jogalkotást. A következtetések és az eredmények a járványhelyzet elmúltával is hasznosíthatóak lesznek.

A konferencia remek előadásai kapcsán a másik fontos kérdéskör, ami elgondolkodtatott, szintén a paternalizmussal függ össze. Mégpedig azzal az *állami paternalizmussal*, amely az *alapjogok korlátozásával*, büntetőjogi eszközök bevetésével (is) igyekszik „megvédeni” az állampolgárt attól, hogy önmagáért és a közösségéért felelősséggel tartozó, méltósággal rendelkező felnőtt személyként információt gyűjtsön, véleményt alakítson ki és döntéseket hozzon a járvánnyal összefüggő kérdésekben.³

Azt gondolom, hogy még a pandémia körülményei között is kívánatos az, hogy az állam és polgára viszonyában a jog uralma, és ne a (bármennyire is jószándékú) önkény legyen a meghatározó. A véleménynyilvánítási szabadság, az információs szabadság korlátozásának megengedhetősége nem válhat főszabállyá. Más megfogalmazásban: változatlanul amellet kell szólnia vélelemnek, hogy a gondolatközlés,

³ Az alapjogoknak a COVID-19-járvány alatti korlátozásával összefüggő dilemmákról, amelyek az ELTE Büntetőjogi Tanszéke konferenciájának is egyik központi kérdéskörét jelentették, lásd például LEBRET, Audrey: COVID-19 pandemic and derogation to human rights. *Journal of Law and the Biosciences*, 7. (2020) 1., <https://doi.org/10.1093/jlb/Isaa015> (letöltve: 2020.12.04.).

az információátadás „megengedett”, s a vélelem megdöntésének terhe továbbra is az államé kell hogy legyen. Demokratikus jogállamban semmilyen indokkal, mégoly különleges és nehéz helyzetben sem lehet méltóságától megfosztott, információszerezésre nem jogosult, véleményalkotásra, a vélemények közötti különbségtételre képtelen gyerekké alacsonyítani a felnőtt állampolgárt. Ezért ijesztett meg az a (nem hazai) jogeset Szabó Zsolt előadásában, amelyhez hasonló nyilván számos van manapság Európa- és világszerte. Az ügy lényege szerint a terhelt közzétette azt a meggyőződését, miszerint a kormánya rossz szándékkal azért szüntette meg a kijárási tilalmat/kötelező karantént pont egy adott kezdőnappal, mert akkor volt a legmagasabb a fertőzöttek száma (s nyilván így akart kárt okozni a lakosságnak). Ez nem „szép” vélemény, nem helyes, hogy valaki ilyet terjeszt járvány idején, amikor különösen is fontos lenne az államba és annak szerveibe fektetett bizalom. De ez tipikusan az a vélemény, az a tartalom, amiről a véleménynyilvánítási szabadság védelme alapvetően szól – ide nyúlnak vissza a gondolatközlési szabadság gyökerei. Az emberi jogok leglényegét számolnánk fel akkor, ha a polgár nem kritizálhatná többé az államát.

Egészen másról szól az élethelyzeteknek és jogeseteknek az a csoportja, amelyet a Gubis Philip előadásában bemutatott egyik büntetőügy fémjelez. Itt a terhelt azt a valótlan hírt terjesztette faluja lakói körében, hogy településük a járvány epicentruma, így voltaképpen mindenki, aki elhagyja az otthonát, szinte közvetlen veszélybe kerül. Ez már egy olyan tényállástípus, amelynél nem önkényes, hanem valóban indokolt a büntetőjogi tilalom, illetve a büntetőjogi felelősségre vonás, hiszen a rémhír címzettjei nyilvánvalóan erősen zaklatott állapotba kerültek, s munkavégzésük, mindennapi életük, megváltoztatására „kényszerültek” a hamis hírrel összefüggésben. A védett jogtárgy, azaz a köznyugalom az ilyen és hasonló esetekben valóban sérül, a büntetőjogi beavatkozás célhoz kötött, szükséges és arányos. Az utóbbi, azaz az „alapjogi teszt”, tehát az alapjogok korlátozásának alkotmányosságát, elfogadhatóságát vizsgáló teszt alkalmazása továbbra is fontos, félre nem tehető, legfeljebb alapos indokkal módosítható.⁴ (Védhető álláspont, hogy adott esetben bátrabban metszhet ki az állam a szabadságjogok szövetéből járványhelyzetben, mint szokványos körülmények között, de a jogkorlátozással kapcsolatos indokolási kötelezettség ilyenkor sem kerülhető meg, ennek ugyanis hosszú távú, igen káros következményei lehetnek az emberi jogok/alapvető jogok későbbi, a pandémia utáni kezelésében is.) Németh Imre egyebek mellett ezt a témát is elemezte előadásában. Rá kell mutatnunk, hogy a „szükségesség és arányosság páros” mellett elengedhetetlen a célhoz kötöttség vizsgálata is az alapvető jogok, emberi jogok korlátozhatóságának vizsgálatakor. (Ez persze történhet a szükségesség vizsgálatának részelemeként.) Önmagában az, hogy a közegészség védelme

⁴ Érdemes az alapjogi teszt COVID-19-járvány alatti alkalmazhatóságával kapcsolatban felidézni és használni (egyebek mellett) a témával kapcsolatos igen érdekes elemzést a következő két tanulmányban: BLUTMAN László: Az alapjogi teszt a nyelv fogságában. *Jogtudományi Közlöny*, (2012) 4., 145–156. o. és POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: Az alapjogi teszt újrafogalmazása. *Jogtudományi Közlöny*, (2014) 1., 23–34. o.

legitim célnak tekintendő a „strasbourgi teszt”, illetve az Európai Egyezmény alapján, az nem jelenti azt, hogy ne lehetne teljes mértékben önkényes egy alapjognak a korlátozása, a szabadság korlátozása pusztán azért, mert a közegészség védelmére mint célra irányul szándéka, vagy legalábbis deklarált szándéka szerint. Vizsgálni kell azt, hogy legitim-e a konkrét helyzetben a konkrét cél, alkalmas-e az adott korlátozás a célnak az elérésére, valóban köthető-e a korlátozó intézkedés az adott legitim célhoz, s persze értékelni kell, hogy szükséges-e, arányos-e.

A COVID-19-járvánnyal kapcsolatos jogalkotás és jogalkalmazás során mindig gondolni kell arra, hogy ennek a kivételes helyzetnek egyszer – reméljük mihamarább – vége lesz, s állam és polgárának viszonyában is újra kell rendeződnie a „normális” állapotoknak.

Felelősségteljes, jól átgondolt jogalkotói és jogalkalmazói döntésekkel kell elkerülni azt, hogy a járvány végeztével – a paternalista szemlélet és az ehhez kötődő önkény miatt – egy infantilizált és méltóságában, emberi jogaiban korlátozott társadalom tagjai legyünk. Úgy gondolom, hogy a mai konferencia fontos és értékes lehetőség volt az ezzel kapcsolatos tudatosság erősítésében is, ezért ismételten hálásan köszönöm a szervező és az előadó kollégák munkáját.

Orosz Noémi*

A COVID-19 hatása a büntető igazságszolgáltatásra

---

1. A COVID-19 megjelenésének jogalkalmazást érintő következményei általában

Amennyiben a 2020-as évet egyetlen szóval kellene jellemezni, szinte bizonyosan valamennyien a koronavírus vagy a COVID-19 kifejezést találnánk a legmegfelelőbbnek. Egyértelműen kijelenthető, hogy a koronavírus megjelenése jelentős változásokat idézett elő életünk valamennyi szegmensében, ezalól nem kivétel az igazságszolgáltatás sem.

A 21. század gyors társadalmi, gazdasági változásai alapjaiban érintették a jogalkalmazást; a jogszabályi környezet rugalmasságát, illetve a jogalkalmazók alkalmazkodási készségeinek fejlődését indukálták, ennek köszönhetően a gyakorló jogászok számára egyáltalán nem szokatlan az egyes törvények vagy rendeletek gyakori, tendenciózus változása. A koronavírus-járvány okozta rendkívüli jogrend, az ehhez kötődő bizonytalan (jog)helyzet azonban eddig ismeretlen kihívások elé állított minket; s ezek adott esetben a tapasztalt jogalkalmazók számára is nehezen voltak leküzdhetők.¹

A koronavírus megjelenése és „első hulláma” hatására, 2020. március 30. napján kihirdetésre került, és 2020. március 31. napján hatályba lépett a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény, valamint a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet is, amely kihirdette a rendkívüli jogrendet – veszélyhelyzetet.

A fenti törvény és a kormányrendelet egészen 2020. június 17. napjáig volt hatályban, utána a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: Vm. tv.) váltotta fel őket; kihirdetve az egészségügyi válsághelyzetet.

A „második hullám” megjelenésével a rendkívüli jogrend ismételt bevezetésére került sor a koronavírus-világjárvány második hulláma elleni védekezésről szóló 2020. évi CIX. törvény 2020. november 10. napján történő kihirdetésével és 2020. november 11. napi bevezetésével.

---

* Orosz Noémi tanársegéd, PhD-hallgató, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék. Konzulens: Dr. Ambrus István egyetemi docens.

¹ Áttekintésként lásd AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, 7. (2020) 5., 1–22. o.

A pandémia alatt a (büntető) igazságszolgáltatás vonatkozásában több jogszabály² született, amely az egyes eljárási szabályok általánostól eltérő alkalmazását, alkalmazásuk mellőzését tette lehetővé, adott esetben ideiglenes szabályozást vezetett be annak érdekében, hogy a rendkívüli helyzet ellenére az igazságszolgáltatás továbbra is zavartalanul legyen képes működni.

Nyilvánvalóan hatással volt a koronavírus megjelenése a szabálysértési, büntető anyagi jogi szabályokra is, új tényállások jelentek meg,³ valamint a meglévők kiegészültek, eltérő értelmezést nyertek; jelen tanulmányban azonban kifejezetten az eljárási szabályokra, illetve az azokkal összefüggő gyakorlati kérdésekre kívánok részleteiben kitérni.⁴

2. A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény büntető igazságszolgáltatást érintő rendelkezései és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozó átmeneti szabályok

A Be. általános szabályoktól eltérő alkalmazása kiemelt fontosságú lépcsőfoka azon célnak, hogy lehetőség szerint a rendkívüli jogrend ideje alatt is zavartalanul folytatódjanak a büntetőeljárások, emellett az egyes eljárási alapelvek, eljárási jogok és kötelezettségek e kivételes időszakban is maradéktalanul teljesülhessenek, megvalósuljanak.

A büntető igazságszolgáltatás egyik legfontosabb általános alapelve a tisztességes eljáráshoz való jog, a „fair trial”,⁵ amelyhez egyértelműen hozzátartoznak az abból tulajdonképpen levezethető időszerűség és az eljárás elhúzódásának elkerülése elvei.⁶

² Így például a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet, a veszélyhelyzet ideje alatt a bírósági és ügyészségi szervezeti és jogállási törvények egyes rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló 531/2020. (XI. 28.) Korm. rendelet, a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet, valamint a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet módosításáról szóló 229/2020. (V. 25.) Korm. rendelet, illetve maga a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről 2020. évi LVIII. törvény.

³ Lásd AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 19–21. o.

⁴ Vö. CZINE Ágnes: A büntetőeljárás változásai a veszélyhelyzet idején. *Glossa Iuridica*, 7. (2020) Különszám, (Jog és Vírus) 59–71. o.

⁵ Legújabbban lásd KORINEK László: Király Tibor és az eljárási igazságosság – a 100 éves Király Tibor köszöntése. *Jogtudományi Közöny*, 75. (2020) 7–8., 293–301. o.

⁶ Ehhez lásd JUNG Noémi: Az időszerűség biztosításának eszközei, különös tekintettel az egyezsége. *Ügyészek Lapja*, 26. (2019) 4–5., 69–77. o.

Szükséges kiemelni, hogy a tisztességes eljárás biztosítása érdekében a COVID-19 idején is tiszteletben kell tartani a terhelt eljárési jogait. Az általános szabályoktól való eltérési értelmezési bizonytalanság esetén megszorítóan kell értelmezni, illetve nem szabad azokat a szükségesnél szélesebb körben alkalmazni.

Noha a fent említett időszűrés és a tisztességes eljárás valamennyi kontradiktórus, bírósági, illetve hatósági eljárás alapvető követelménye, álláspontom szerint ezen alapelveknek a büntetőeljárás során fokozottan szükséges érvényesülniük, ugyanis az eljárési szereplők, főként a terhelt e körben érintettek a leginkább személyesen, tekintettel a büntetőeljárás hatálya alatt állás kedvezőtlen hatásaira.

A Vm. tv. 188. § értelmében a Be. rendelkezéseit 2021. június 30. napjáig a Vm. tv. 76. alcímében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

a) A veszélyeztetett korosztály sajátos „védelme”

A koronavírus megjelenésével egyidejűleg meghatározott személyi kör úgynevezett „veszélyeztetett csoportba” tartozóvá vált, így a krónikus megbetegedésben szenvedők vagy éppen a 65. életévüket betöltött személyek – ez utóbbiak egészségügyi állapotuktól függetlenül. A Vm. tv. 190. § alapján külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül a 65. életévét betöltött személy is.

A különleges bánásmódot igénylő személy a 2017. évi Be. újdonsága, amely meghatározott alanyi kör számára kedvezőbb eljárési szabályokat, engedményeket tesz lehetővé az egyes személyes jellemzőik vagy eljárési helyzetük okán.⁷

A Be. vonatkozó rendelkezései széles körben teszik lehetővé a bíróság – ügyészség, nyomozó hatóság – részére, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy jelenlétét a minimálisra szorítsák, illetve másokkal történő kontaktálását adott esetben kizárják.

A Be. 85. § (1) bekezdés *f)* pontja értelmében az eljárási cselekmények tervezése és elvégzése során az érintett személy személyes *igényeinek figyelembevételével jár el, és az érintett személy részvételét igénylő egyes eljárási cselekményeket haladéktalanul folytatja le, a g)* pont alapján az érintett személy részvételét igénylő eljárási cselekményt úgy készíti elő, hogy az *megisméltés nélkül elvégezhető legyen, illetve a k)* pont szerint *telekommunikációs eszköz útján biztosíthatja az érintett személy jelenlétét az eljárási cselekményen.*

A 85. § (2) bekezdése kimondja azt is, hogy a bíróság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete érdekében a tárgyalásról vagy annak meghatározott részéről a *nyilvánosságot kizárhatja*, illetve a (3) bekezdés értelmében a *bíróság, az ügyészség és a nyomozó ha-*

⁷ Lásd Be. 81. §.

tóság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését és kíméletét biztosító egyéb, e törvény szerinti intézkedést is tehet.

A fenti intézkedések, de leginkább a telekommunikációs eszköz alkalmazásának lehetővé tétele, illetve a nyilvánosság kizárhatósága a koronavírus terjedésének kockázatát csökkenti, így a veszélyeztetett csoportba tartozó személy megóvását egyszerűbbé teszi.

Álláspontom szerint a 65 év feletti személyek különleges bánásmódot igénylő személyként történő kezelése a pandémia megszűnését követően is indokolt lehet, ugyanis az egyéb törvényi feltételek hiányában e személyek részére a fenti lehetőségek nem biztosíthatók, holott egy 65 év feletti személy esetében az egészségügyi állapot a koronavírustól függetlenül indokolhatja, hogy a személyes megjelenés kötelezettsége csak kivételes esetben álljon fenn.

b) Az eljárási cselekmények megtarthatóságának folyamatos monitorozása, az eljárási cselekmények elhalasztása, egyedi intézkedések előírása

A Vm. tv. 192. § (1) bekezdése alapján a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmény megkezdése előtt hivatalból vizsgálja, hogy járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel megtartható-e a tervezett eljárási cselekmény. Ugyanezen jogszabályhely (2) bekezdése alapján az eljárási cselekmény megkezdése előtt járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel megjelölhető olyan körülmény, amely az eljárási cselekmény megtartását akadályozhatja, illetve amelyet az eljárási cselekmény megkezdése előtt figyelembe kell venni.

Mindezek alapján tehát az eljáró hatóságok kötelezettsége, hogy folyamatosan vizsgálja azokat a körülményeket, amelyek a járványügyi helyzet következtében felmerülhetnek, illetve akadályozhatják az egyes eljárási cselekmények megtarthatóságát. A fokozott figyelem tanúsítása nyilvánvalóan az időszerűséget segíti elő, ugyanis minél hamarabb kerül feltárára egy esetleges akadály vagy váratlanul felmerülő probléma, annál gyorsabban orvosolható, tehát a hatóságok e körben való körültekintő eljárása, felkészültsége az eljárás elhúzódásának mindenképpen gátat szabhat.

A halasztás és napolás tekintetében is kötelezettség hárul a hatóságokra, ugyanis a (3) bekezdés értelmében, ha az eljárási cselekmény megtartásának járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel akadály van, a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárási cselekményt elhalasztja.

A halasztás tehát pusztán csak abban az esetben lehetősége – és egyben kötelezettsége – a hatóságoknak, ha az eljárási cselekmény megtartásának a helyzetre

figyelemmel törvényes akadálya van. Az időszerű lefolytatást célozza tehát ez a jogszabályhely is, ahogyan a (4) bekezdés is, amely értelmében amennyiben az eljárási cselekmény megtartásának nincs akadálya, a hatóságok az eljárási cselekmény biztonságos lebonyolítása érdekében az eljárási cselekmény rendjével összefüggő egyedi intézkedések alkalmazását rendelhetik el. Ilyen egyedi intézkedés lehet például a személyes távolságtartás, a védőfelszerelés viselésére vonatkozó kötelezettségek megállapítása stb.⁸

Az egyedi intézkedésekről, azok kötelező erejéről és a megsértésük következményéről a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmény megkezdésekor figyelmezteti az eljárási cselekményen jelen lévő személyeket. Az egyedi intézkedések megszegése esetén rendbírság kiszabására, illetve a Be. 440. § (2) bekezdésében meghatározott következmények⁹ alkalmazására kerülhet sor.

A Vm. tv. 191. §-a rendelkezik továbbá azokról az esetkörökről is, amelyekben a személyes jelenléttel járó eljárási cselekmények a járványügyi intézkedések megszegésével járnának.

Az (1) bekezdés szerint, ha az az eljárási cselekmény elhalasztásának nincs akadálya, az eljárási cselekményt el kell halasztani, amennyiben az nem halasztható el, úgy a jelenlétet *telekommunikációs eszköz* útján szükséges biztosítani.¹⁰

c) Telekommunikációs eszközök, távmeghallgatások széles(ebb) körű alkalmazása

Noha a telekommunikációs eszközök használata és a távmeghallgatások létjogosultsága a 21. században már nem kérdőjelezhető meg, az igazságszolgáltatásban ezek a módszerek csak a közelmúltban nyertek igazán teret. Az eszközök – esetenként kötelező – alkalmazását nagyban előmozdította a COVID-19 megjelenése is, és kis túlzással akár azt is kijelenthetjük: a távmeghallgatási rendszer ennek köszönhetően vált általánosan elfogadottá.

A 191. § (3) bekezdése a személyes jelenlétet általánosságban is elsősorban telekommunikációs eszköz útján kívánja pótolni.

Tekintettel arra, hogy a telekommunikációs eszköz a közvetlenség elvét valamennyire érinti, alkalmazásához szigorú szabályokat fűz a Be., mind technikai,

⁸ Ehhez lásd továbbá: A bírósági épületekben tartózkodás járványügyi készültség idején irányadó szabályainak meghatározásáról szóló 4/2020. (IX. 15.) OBH elnöki ajánlás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a20b0004.obh> (letöltve: 2020.12.04.).

⁹ Az egyesbíró vagy a tanács elnöke ismételt vagy súlyos rendzavarás esetén a tárgyalásról a rendzavarót kiutasíthatja, illetve kivezetheti, továbbá a hallgatóságot kizárhatja, ha a rendzavarás a hallgatóság körében merül fel.

¹⁰ Lásd bővebben: 3. pont.

mind alkalmazhatósági oldalon,¹¹ ugyanakkor a Vm. tv. átmenetileg enyhíti ezeket a feltételeket, például a 196. § (1) bekezdése kimondja, hogy telekommunikációs eszköz használata esetén az eljárási cselekmény kitűzött, megjelölt helyszínre és a jelenléttel érintett személy közötti kapcsolatot folyamatos hangfelvétel továbbítása is biztosíthatja, azaz a képfelvétel hiánya a jelenléti telekommunikációs eszköz útján történő biztosítását nem akadályozhatja. A 196. § (2) bekezdése alapján telekommunikációs eszköz használata esetén az eljárási cselekmény akkor is lefolytatható, ha az elkülönített helyszínen csak az a személy van jelen, akinek a jelenlétét a telekommunikációs eszköz útján biztosítják.¹²

A (3) bekezdés pedig a felvétel rögzítésének a módját is a jogalkalmazóra bízva azáltal, hogy kimondja: a telekommunikációs eszköz használata esetén a felvétel bármilyen elektronikus módon rögzíthető.

Tekintettel arra, hogy a távmeghallgatás valamilyen szinten érinti a közvetlenség elvét, ezért az általános szabályok szerint az elrendeléséhez a terhelt hozzájárulása lenne szükséges, azonban a 196. § (4) bekezdése lehetővé teszi a telekommunikációs eszköz használatát a terhelt hozzájárulása nélkül is. Amennyiben a vádlott indítványozza, hogy a személyes jelenlétét a tárgyalás kitűzött helyszínén biztosítsa, a bíróság megvizsgálja, hogy a Vm. tv. 191. § alapján lehetőség van-e az eljárási cselekmény elhalasztására. Amennyiben erre nincs lehetőség, a bíróság akkor is elutasítja a vádlottnak a személyes jelenléti biztosítására irányuló indítványát, ha az a járványügyi intézkedés megszégésével járna, vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel a terhelt vagy a vele érintkező személyek testi épségét, egészségét veszélyeztetné.

Az egyes jogorvoslati jogosultságok is korlátozottabbá váltak, ugyanis nincs helye jogorvoslatnak sem a telekommunikációs eszköz használata iránti indítvány elutasítása, sem a telekommunikációs eszköz használatának elrendelése, illetve a személyes jelenléti biztosítására tett indítvány tárgyában hozott döntés ellen sem.

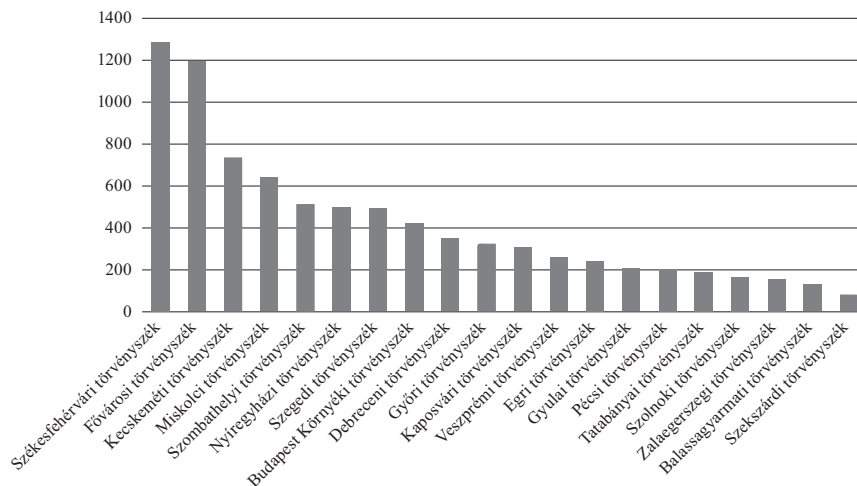
Természetesen a megengedőbb szabályok alkalmazása sem vezethet visszasságokhoz, így a Vm. tv. 196. § (7) és (8) bekezdése garanciális feltételeket tartalmaz a személyazonosság ellenőrzésével kapcsolatosan, illetve az esetleges diszkrpanciák, kételyek kezelésével összefüggésben.¹³

A távmeghallgatások száma tendenciózus növekedést mutat, 2020 első félévében 8246 távmeghallgatás került megtartásra a polgári és büntetőeljárások során. Az érintett időszak adatai alapján a Székesfehérvári Törvényszéken használták legtöbbször – 1291 alkalommal – a VIA VIDEO-rendszert.

¹¹ Lásd Be. XX. fejezet.

¹² Vö. Be. 123. §.

¹³ „Ha az eljárási cselekmény során észszerű kétely mutatkozik az érintett személy személyazonosságával, az eljárási cselekményen való részvételének önkéntességével, vagy vallomásának vagy nyilatkozatának befolyásmentességével kapcsolatban, akkor az eljárási cselekmény nem folytatható.”

1. ábra. A távmeghallgatások száma törvényszékenkénti bontásban

(2020. január 1. – június 30.) Forrás: www.birosag.hu

Az esetek jelentős többségében a büntetőeljárásokban – azon belül is a fogva lévő terheltek esetében – jellemző a távmeghallgatások alkalmazása, hiszen a koronavírus okozta helyzet mellett további előny, hogy a fogvatartottak szállításával járó biztonsági kockázatok, illetve az eljárásokban felmerülő költségek csökkenthetők, továbbá az eljárási cselekmények is gyorsulnak.

A vizsgált időszakban 6929 vádlott, 530 szabálysértés alá vont személy, 485 tanú és 202 polgári peres fél meghallgatására került sor távmeghallgatás útján.¹⁴

2. ábra. A távmeghallgatások megoszlása eljárási pozíció szerint (2020. január 1. – június 30.)

Forrás: www.birosag.hu¹⁵

¹⁴ Forrás: www.birosag.hu

¹⁵ „Távmeghallgatással személyes megjelenés nélkül bonyolíthatók le a bírósági kihallgatások, illetve meghallgatások a peres felek, terheltek, tanúk, illetőleg szakértők esetében, úgy, hogy két helyszín között biztosítják a folyamatos, ellenőrzött és valós idejű kép- és hangkapcsolatot. A távmeghallgatás megkönnyíti és segíti a bírók munkavégzését, speciális felkészülést a használata nem igényel.”

d) Kapcsolattartás, kézbesítés eltérő szabályai

A Vm. tv. egyértelműen igyekszik előremozdítani az elektronikus kapcsolattartást. A 194. § (1) bekezdése szerint papíralapú kapcsolattartás esetén az idézés és az értesítés elsősorban az idézett vagy értesített személy által megjelölt vagy a hatóságok hivatalos tudomására jutott elektronikus levelezési címre vagy más elektronikus elérhetőségre, vagy hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton történik. E meghatározott esetben az idézésen és értesítésen a hatóságok feltüntetik a saját elektronikus vagy hangkapcsolatot biztosító elérhetőségüket, amelyeken a megidézett és értesített személy azok hitelességét ellenőrizni tudja.

A fenti módon idézett vagy értesített személy védelme érdekében a 195. § értelmében az idézéssel és az értesítéssel szembeni mulasztás következményei nem alkalmazhatók, ha az e módon történt idézés vagy értesítés átvétele nem igazolható.

Az idézésen és értesítésen túlmenően is preferálttá válik az elektronikus kapcsolattartás, a Vm. tv. 197. § (1) bekezdése értelmében papíralapú kapcsolattartás esetén a hatóságok az ügyiratot – *az ügydöntő határozat kivételével* – elsősorban a címzett elektronikus levelezési címére vagy más elektronikus elérhetőségére kézbesítik.

Amennyiben a büntetőeljárásban a postai úton történő kézbesítéskor értesítőt – tértivevényt – kell használni, de a kézbesítés a címzett részére járványügyi intézkedés vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más ok miatt nem lehetséges, a kézbesítendő ügyiratot egyszerű postai küldeményként postai úton és egyidejűleg a címzett elektronikus levelezési címére vagy más elektronikus elérhetőségére *is* kézbesítik. Ilyenkor a címzettet tájékoztatni kell a kézbesítés tényéről, valamint a kézbesítés szabályszerűségének feltételeiről.

Garanciális jelentőséggel bír ugyanakkor, hogy a kézbesítés szabályszerűségéhez fűződő jogkövetkezmények csak akkor állnak be, amennyiben az ügyirat címzett részére történő kézbesítése valamilyen módon igazolható.

A hirdetményi kézbesítés szabályai is eltérnek a megszokottól: a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elektronikus tájékoztatásra szolgáló honlapján a jogszabályban meghatározottak szerint kell közzétenni. Az ügyiratot a hirdetmény közzétételétől számított 15. napon kell kézbesítettnek tekinteni.

Az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályokat is pontosítja a Vm. tv. 198. §-a.

Kiemelt jelentőséggel bír, hogy a büntetőeljárás során az elektronikus ügyintézészt biztosító szervek, a törvényben meghatározott feltételrendszer szerinti elektronikus kapcsolattartás helyett indokolt esetben egyéb elektronikus úton is tarthatnak kapcsolatot, amelynek formáját közösen határozzák meg. A hatóságok az elektronikus kapcsolattartásra köteles vagy azt választó büntetőeljárásban részt vevő személy indítványára, a büntetőeljárásban részt vevő személlyel az általa megjelölt egyéb elektronikus úton tartanak kapcsolatot; e körben az elektronikus kapcsolattartásra nem köteles, bünte-

tőeljárásban részt vevő személy az egyéb elektronikus úton történő kapcsolattartást is választhatja. Az indítvány egyéb elektronikus úton is előterjeszhető.

A 200. § (1) bekezdése a bíróságon, ügyészségen és nyomozó hatóságon kívül álló, azonban az igazságszolgáltatás működését segítő pártfogó felügyelő részére is lehetővé teszi, hogy az együttműködésre köteles személyekkel egyéb elektronikus úton tartson kapcsolatot, ha a személyes kapcsolattartás akadályba ütközik, illetve ezen esetekben a felvétel rögzítése sem szükséges.

e) Módosított eljárási határidők, az eljárás felfüggesztését érintő szabályok

A Vm. tv. számos határidőt az általános szabályoktól eltérően határoz meg, figyelemmel arra a körülményre, hogy járványügyi intézkedés vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más ok folytán az egyes eljárási cselekmények elnehezülhetnek.

Szükséges kiemelni továbbá, hogy az eljárás felfüggesztése is szélesebb körben, illetve hosszabb tartamban lehetséges a Vm. tv. rendelkezései alapján, amennyiben járványügyi intézkedés vagy egészségügyi válsághelyzet adja alapját a felfüggesztés elrendelésének, meghosszabbításának. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a felfüggesztés határidejét érintő, azt módosító szabályok nem alkalmazhatók, amennyiben a terhelt bírói engedélyes, személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll. A módosítások, engedmények az alábbiak szerint alakulnak.

AZ ÜGYÉSZSÉG ÉS NYOMOZÓ HATÓSÁG LEHETŐSÉGEI:

1. A szakvélemény előterjesztésére meghatározott határidőt¹⁶ a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság legfeljebb három hónappal meghosszabbíthatja.¹⁷

2. Amennyiben a nyomozás járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel nem fejezhető be, az ügyészség a határidőt¹⁸ legfeljebb hat hónappal meghosszabbíthatja.¹⁹ A határozat ellen panasznak nincs helye.

3. Ha a nyomozás járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel nem fejezhető be, az ügyészség a határidőt²⁰ legfeljebb három hónappal meghosszabbíthatja. Különösen indokolt esetben a határidő egy

¹⁶ Lásd Be. 189. § (6) bekezdés.

¹⁷ Vm. tv. 199. §.

¹⁸ Be. 351. § (4) bekezdés.

¹⁹ Vm. tv. 201. § (1) bekezdés.

²⁰ Lásd Be. 687. §.

alkalommal legfeljebb három hónappal ismételtlen meghosszabbítható.²¹ A határozat ellen panasznak ebben az esetben sincs helye.

4. Az ügyészség vagy a nyomozó hatóság legfeljebb hat hónapra felfüggesztheti az eljárást, ha járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel az eljárás folytatása elháríthatatlan akadályba ütközik. A határozat ellen nincs helye panasznak.²² E szabály nem alkalmazható, amennyiben az ügy terheltje személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt áll.

5. Az ügyészség az eljárásnak közvetítői eljárás céljából vagy közvetítői eljárásban létrejött megállapodás teljesítése érdekében történő felfüggesztését járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel három hónappal meghosszabbíthatja.²³

6. Az ügyészség a feltételes ügyészi felfüggesztés tartamát járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel három hónappal meghosszabbíthatja.

A BÍRÓSÁG LEHETŐSÉGEI:

1. A bíróság legkésőbb az ügyiratok bírósághoz érkezésétől számított három hónap leteltékor kézbesíti a vádiratot a vádlottnak és a védőnek.

2. A bíróság – a kényszerintézkedéseket érintő eljárási cselekmények²⁴ kivételével – az ügyiratok bírósághoz érkezését követő három hónapon belül vizsgálja meg, hogy szükséges, illetve lehetséges-e a Be. 484. § (1) bekezdésében²⁵ meghatározott valamely intézkedés.

3. A bíróság legfeljebb hat hónapra felfüggesztheti az eljárást, ha járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel az eljárás folytatása elháríthatatlan akadályba ütközik. A határozat ellen nincs helye fellebbezésnek. E szabály nem alkalmazható, ha az eljárás az ügyben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelttel szemben van folyamatban.

4. A bíróság a Be. 488. § (2) bekezdése²⁶ alapján történő felfüggesztés tartamát járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel három hónappal meghosszabbíthatja.

²¹ Vm. tv. 201. § (2) bekezdés.

²² Vm. tv. 202. § (1) bekezdés.

²³ Vm. tv. 203. § (1) bekezdés.

²⁴ Lásd Be. 484. § (1) bekezdés f) pont.

²⁵ Azaz: „a) az ügy áttétele; b) az ügyek egyesítése vagy elkülönítése; c) az eljárás felfüggesztése; d) az eljárás megszüntetése; e) a vádirat hiányosságainak pótlása iránt az ügyészséget megkeresni; f) kényszerintézkedésről rendelkezni; g) a vádtól eltérő minősítés megállapítása; h) a bíróság tanácsa elé utalás; illetve i) büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás lefolytatása”.

²⁶ „(2) a bíróság egy évre felfüggesztheti az eljárást, ha a Btk. Különös Része a terheltnek az eljárás megindulását követő magatartását büntethetőséget megszüntető okként szabályozza, és a büntethetőség megszűnését eredményező magatartás várható.”

f) Létszámkorlát, zárt tárgyalás tartása, ügydöntő határozat tanácsülésen történő meghozatala

A büntető igazságszolgáltatás esetében a járványügyi védekezés egyik legneuralgikusabb pontja a személyes jelenléttel járó eljárási cselekmények biztonságos, hatályos járványügyi szabályoknak megfelelő lebonyolítása, lebonyolíthatósága.

Amint azt a fentiekben láthattuk, a Vm. tv. igyekszik a személyes megjelenési kötelezettséget általánosságban a minimumra csökkenteni, illetve a lehető legtöbb helyen távmeghallgatással helyettesíteni, azonban bizonyos esetekben a személyes megjelenés elkerülhetetlen. Ezekre az esetekre is tartalmaz rendelkezéseket a Vm. tv.

Mindezek alapján a bíróság járványügyi intézkedés megtartása érdekében vagy egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel hivatalból vagy az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetve a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt indítványára meghatározhatja a hallgatóság létszámát a tárgyaláson, illetve azt a lehetőséget is biztosítja, hogy a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről indokolt határozattal hivatalból kizárja, ha járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más rendelkezésre figyelemmel a bíróság a nyilvánosság számára nem látogatható. Ilyenkor a bíróság a tárgyaláson hozott határozatot a nyilvánosság kizárásával hirdeti ki.

Garanciális jelentőséggel bír ugyanakkor, hogy a nyilvánosság kizárása vagy a hallgatóság korlátozása az eljárási alapelveket, így a terhelt jogait és kötelezettségeit ne érintse hátrányosan, ezért a terhelt vagy a védő indítványára engedélyezni kell, hogy a nála levő elektronikus eszközt bekapcsolva a tárgyaláson történeteket rögzítse, a személyes adatok kezelésével összefüggő kötelezettségek tiszteletben tartása mellett. Lehetőség van arra is, hogy maga a bíróság készítsen kép- és hangfelvételt a tárgyalásról, ilyenkor a felek általi rögzítés nem engedélyezhető, a felvételt 8 napon belül meg kell küldeni a jogosultak részére, vagy hozzáférhetővé kell tenni. Akkor sem engedélyezhető a tárgyalás rögzítése, ha a zárt tárgyalás elrendelésének törvényben meghatározott egyéb okból is helye lenne.

A tárgyalás méltóságát és rendjét az eltérő szabályok alkalmazása mellett is fenn kell tartani, ezért a fentiek szerinti rögzítés nem járhat a tárgyalás rendjének, szabályszerű menetének zavarásával vagy a tárgyalás méltóságának sérelmével. Amennyiben a rögzítés alkalmas a fentiekre, a bíróság megtiltja a rögzítés folytatását, és a rendezés következményeit alkalmazza.

g) Perbeszédék írásbeli benyújtása

Tekintettel arra, hogy a perbeszédék sok esetben terjedelmesek lehetnek, illetve valamennyi terhelt, védő és az ügyész is alapvetően jelen kell legyen a perbeszédéknél,

a bíróság felhívhatja a jogosultakat, hogy a perbeszédeket és a felszólalásokat a tárgyalás határnapjától vagy a felhívás kézbesítésétől számított 15 napon belül írásban nyújtsák be.

A bíróság az írásban benyújtott perbeszédeket és felszólalásokat kézbesíti az ügyésznek, a vádlottnak, a védőnek, a sértettnek, a magánfélnek és a vagyoni érdekeltnek, azzal, hogy a perbeszédekre és felszólalásokra írásban 15 napon belül van helye viszonzválasznak. A viszonzválaszt a bíróság azzal kézbesíti az ügyésznek, a vádlottnak, a védőnek, a sértettnek, a magánfélnek és a vagyoni érdekeltnek, hogy az esetleges további viszonzválasz a tárgyaláson szóban adható elő.

A perbeszédék és felszólalások mellett a vádlott az utolsó szó jogán előadni kívánt észrevételeit és indítványait – legkésőbb az ügydöntő határozat meghozatala előtt – a tárgyaláson írásban is benyújthatja a bíróságnak, erről az idézésben figyelmeztetni kell.

Az írásban benyújtott perbeszéd, viszonzválasz, illetve az utolsó szó jogán előadott észrevételeknek és indítványoknak csak a lényegét és kizárólag a jogosultak indítványa esetén szükséges ismertetni a tárgyaláson.

h) A tárgyalás ügydöntő határozat meghozatala céljából történő elnapolásának lehetősége, ügydöntő határozat meghozatala tanácsulésen

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG LEHETŐSÉGEI

A bíróság a tárgyalást a határozat meghozatalára – különösen járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel – legfeljebb egy hónapra elnapolhatja. A bíróság az ügydöntő határozat kihirdetésének határnapjáról a vádlottat, a védőt és az ügyészséget értesíti. Az ügydöntő határozat a távollétükben is kihirdethető.

A jogosultak hozzájárulása esetén a határozathozatal érdekében történő elnapolása helyett a bíróság a határozatot tanácsulésen hozza meg, és annak közlése kihirdetés helyett az írásba foglalt határozat kézbesítése útján történik.

A bíróság az ügydöntő határozatot az általános szabályok szerint²⁷ foglalja írásba, amely teljeskörűen tartalmazza az ügydöntő határozat tartalmi elemeit.²⁸ A bíróság az ügydöntő határozatot kézbesítés útján közli.

A MÁSOD- (ÉS HARMAD)FOKÚ BÍRÓSÁG LEHETŐSÉGEI

A másodfokú eljárások körében természetesen a nyilvános ülések számának csökkentésével érhetők el a Vm. tv. rendelkezéseinek céljai. Igaz, hogy az új Be. nem titkolt célja volt a tanácsulésen meghozható ügydöntő határozatok számának emelése; a Vm. tv. még ennél is szélesebb körben igyekszik lehetővé tenni a nyilvános ülések tanácsulással történő felcserélését.

²⁷ Lásd Be. 452. § (1) bekezdés.

²⁸ Lásd Be. 561. § (3) bekezdés.

A Vm. tv. kimondja, hogy amennyiben a másodfokú bíróságnak a fellebbezés elintézésére alapján nyilvános ülést kell tartania,²⁹ azonban az elbíráláshoz szükséges adatok a fellebbezéssel érintettek írásbeli nyilatkozata alapján beszerezhetők, az ehhez szükséges intézkedéseket a tanács elnöke teszi meg. Amennyiben a beszerzett adatok alapján tárgyalás tartása nem szükséges, vagy a rendelkezésre álló adatok alapján az ügy tanácsülésen való elbírálásának nincs akadálya, és a vádlott, védő, ügyész vagy a fellebbező a nyilvános ülés kitűzését nem indítványozza, a másodfokú bíróság a fellebbezésről tanácsülésen dönt.

Az elsőfokú bíróság ítéletének részbeni megalapozatlansága esetén a másodfokú bíróság tanácsülésen is megállapíthatja a hiánytalan, illetve helyes tényállást.

Annak érdekében, hogy a kirendelt védő jogai ne sérüljenek, ha a bíróság a fentiek szerint tanácsülésen dönt, úgy kell tekinteni, hogy a kirendelt védő egy óra tartamú eljárási cselekményen vett részt.

A harmadfokú bírósági eljárásra e törvény másodfokú bírósági eljárásra vonatkozó rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.

A KÚRIA LEHETŐSÉGEI

A másodfokú eljárás szabályaihoz hasonlóan, ha a rendelkezésre álló adatok alapján az ügy tanácsülésen való elbírálásának nincs akadálya, a Kúria tanácsa a felülvizsgálati indítványról tanácsülésen dönt.

A törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatot, ha azt a tanács elnöke szükségesnek tartja nyilvános ülésen, egyébként tanácsülésen bírálja el. Ha a Kúria tanácsa a jogorvoslatot tanácsülésen bírálja el, biztosítani kell, hogy az érintettek indítványa, észrevétele megismerhető legyen, azzal összefüggésben az érintettek észrevételt terjeszthessenek elő.

i) Egyéb – az eljárást egyszerűsítő, gyorsító – szabályok

1. A bíróság a Be. C. Fejezetében meghatározott egyéb feltételek fennállása esetén – a terhelt beismerésétől függetlenül – a fiatalkorúval szemben bármely bűncselekmény, felnőttkorú esetén nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén hozhat büntetővégzést. A bíróság a büntetővégzést az ügy érkezését követő három hónapon belül hozza meg. A bíróság a folyamatban levő ügyekben is büntetővégzést hozhat, ha az előkészítő ülés tartására nem került sor. A bíróság a határozással kapcsolatos bűncselekmények szerinti eljárásban a büntetővégzést az ügyiratoknak a bírósághoz érkezését követő egy hónapon belül hozza meg.

²⁹ Lásd Be. 599. § (1) bekezdés.

2. Az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított három hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha annak törvényben meghatározott feltételei fennállnak.³⁰ A határozattal kapcsolatos bűncselekmények szerinti eljárásban a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított egy hónapon belül kell bíróság elé állítani.

3. A külföldön tartózkodó terhelt távollétében megtartott eljárásban tárgyalás nem tartható, ha a terhelt tárgyaláson történő megjelenése járványügyi intézkedés vagy egészségügyi válsághelyzettel összefüggő egyéb rendelkezés miatt Magyarország határának vagy a járványügyi helyzettel összefüggésben a külföldi tartózkodási helye szerinti állam határának átlépésére vonatkozó szabályok miatt nem lehetséges.

4. A Vm. tv. hatálybalépésekor folyamatban lévő határidőket a korábbi jogszabály szerint kell számolni.

5. Ha az elsőfokú bíróság a veszélyhelyzet ideje alatt tanács helyett egyesbíróként járt el, a tárgyalást abban a részében kell megismételni, amely alatt a bíróság a korábbi jogszabály alapján első fokon egyesbíróként járt el. Ez a rendelkezés nem alkalmazható, ha az e törvény hatálybalépését követően eljáró tanács összetételében a veszélyhelyzet előtt eljáró tanács összetételéhez képest változás történt.

6. Ha az eljárás felfüggesztésére az általános szabályok szerint meghatározott okból,³¹ e törvény hatálybalépése előtt került sor, a felfüggesztés határidejébe a veszélyhelyzet tartama nem számít bele.

7. Ha e törvény hatálybalépésének időpontjában az ügyben előkészítő ülés tartására nem került sor, a bíróság a vádirat kézbesítésétől számított hat hónapon belül tart előkészítő ülést.

8. A tárgyalást az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára – a tárgyalás korábbi anyaga lényegének ismertetésével – akkor kell megismételni, ha az e törvény hatálybalépésének időpontjában folyamatban levő ügyben a korábbi tárgyalási határnap óta egy év eltelt. Ez a rendelkezés nem alkalmazható, ha a Be. 518. § (3) bekezdésében meghatározott határidő a veszélyhelyzet kihirdetését megelőzően járt le.

3. Összegzés

A fentiekben részletezett módosító szabályok közül számos hasznosnak bizonyult, és álláspontom szerint a pandémia megszűnését követően is megfelelően alkalmazható.

Ilyen például a 65 év felettiek *ipso iure* különleges bánásmódot igénylő személyként történő kezelése, a távmeghallgatás és a telekommunikációs eszközök széles körű

³⁰ Lásd Be. 723. §.

³¹ Be. 395. § (1) vagy (3) bekezdés.

alkalmazása, az elektronikus kapcsolattartás fejlesztése és alkalmazásának szélesítése – noha nem a jelenlegi szabályok szerint.

Az elmúlt hónapok tapasztalatai alapján kikristályosodott a VIA VIDEO telekommunikációs eszköz alkalmazása és hatékonysága. A rendszer alkalmasnak bizonyult a vádlotti reakciók megfigyelésére, valamint a szakértők meghallgatására is. Az új jogszabályi rendelkezéseket a tisztességes eljárás követelménye és a garanciális szabályok megtartása mellett kell alkalmazni.

Az írásbeli perbeszéddek, felszólalások kifejezetten üdvözlendők, ez a gyakorlatban is hasznos változtatásnak bizonyult, pergazdaságossági és időszerűségi szempontokat is figyelembe véve.

Az egyszerűsítő, gyorsító szabályok alkalmazhatósága döntő többségben kiegészítő jelleggel jelent meg az igazságszolgáltatásban, leginkább kerületi, járási szinten. Ilyen eljárási szabályok alkalmazására és speciális eljárások lefolytatására bonyolultabb, többvádoltas ügyekben, törvényszéki szinten egyébként is kimondottan ritkán kerül sor, különösen az ügyek összetettsége és terjedelmére, a bizonyítási eljárás elnehezültségére, a megismételt eljárások bonyolultságára, illetve a külföldi elem jelenlétére figyelemmel. Ennek ellenére elmondható, hogy a bírák igyekeztek élni ezen a lehetőségekkel.

Problematikusnak tartom a terhelt beismerését nélkülöző büntetővégzések meghozatalát, különös tekintettel arra, hogy ennek súlyos, akár 8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények, illetve fiataalkorúak esetén bármely bűncselekmény esetén helye lehet. Álláspontom szerint ez a szabályozás garanciális aggályokat és visszasságokat vethet fel.

Az új kézbesítési szabályok alkalmazásával összefüggésben egy kidolgozottabb, jobban követhető szabályrendszer megalkotása lenne indokolt. Ebben a formában a szabályozás túl megengedő, nem elég konkrét, többletfeladatot jelent, illetve bizonytalanságokat vet fel. Indokolt lehet, hogy az eljáró hatóságok a terhelt előzetes bejelentés hiányában is felhívás keretében szerezzék be az érvényes e-mailes, illetve telefonos elérhetőségeket. Adott esetben a védő útján is lehetőség nyílna a terhelti kézbesítéshez szükséges információk bekérésére.

Általánosságban tehát kijelenthető, hogy az igazságszolgáltatás és a jogszabályi környezet a kezdeti nehézségek ellenére viszonylag sikeresen alkalmazkodott a COVID-19 okozta rendkívüli helyzethez, számos olyan szabály megalkotására került sor, amely a későbbiekben is fenntartható és hasznos lehet.

SZABÓ Zsolt*

A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19-járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására

---

1. Célkitűzések

Jelen tanulmány három fő kérdésre összpontosít. Elsősorban be kívánom mutatni, hogy a rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés deliktumai hogyan határolhatók el egymástól. Ebben a körben szükséges rámutatni azokra a büntető anyagi jogi kérdésekre is, amelyek problematikájára a meglévő szakirodalom már felhívta a figyelmet.

Másodsorban ki fogok térni a társadalomra veszélyesség kérdésére, nevezetesen, hogy veszélyes lehet-e a társadalomra az a cselekmény, melynek kifejtése során az elkövető arra hívja fel a figyelmet, hogy a COVID-19 okozta járványhelyzet lényegesen súlyosabb, mint amennyire azt a rendelkezésre álló adatok alátámasztják.

Végezetül vizsgálni fogom, miként értékelhető a vírustagadók (víruszkeptikusok), illetve a járvány elleni védekezés ellen kampányolók (például a maszkhasználat ellen buzdítók) cselekményei akkor, amikor az országban nincs különleges jogrend kihirdetve.

2. A járványveszéllyel összefüggésben elkövethető leginkább kérdéses büntett

A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 1. §-a – az Alaptörvény 53. § (2) bekezdésében meghatározott eredeti jogalkotói hatáskörben – Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki 2020. március 11. napján. Ahogyan arra alappal számítani lehetett, a jogalkotó több jogszabályhelyen is módosította a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt¹ (a továbbiakban: Btk.)

---

* Szabó Zsolt PhD-hallgató, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék. Témavezetője: Prof. Dr. Gellér Balázs egyetemi tanár és Dr. Ambrus István egyetemi docens.

¹ A rémhírterjesztés mellett ilyen a Btk. 322/A. §-a (járványügyi védekezés akadályozása).

a 2020. március 20. napján benyújtott törvényjavaslatnak megfelelően.² A Btk. mellett – magától értetődően – a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) sem maradhatott érintetlenül, számos más ágazati jogszabállyal egyetemben.

2020. június 16. napján a Parlament megszavazta a veszélyhelyzet visszavonásáról szóló tervezetet,³ ezzel hatályát veszítette a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (a továbbiakban: Koronavírus-törvény).⁴ Tekintettel arra, hogy a halálesetek és a fertőzéses megbetegedések száma a korlátozások eltörlését követően jelentősen megnövekedett, 2020. november 4. napjától ismételtelen veszélyhelyzetet hirdetett ki a 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-a. A különleges jogrend a kézirat lezárásának napján is él.

A bűnözés alakulásáról – általánosságban és nagyvonalakban – elmondható, hogy a koronavírus-járványhelyzet⁵ kihasználására berendezkedett bűnelkövetők, bűnelkövetői csoportok⁶ legkedveltebb elkövetési magatartása a tévedésbe ejtés. Felütötte fejét – példának okáért – a szájaszakkal csalók⁷ vagy a hamis oltóanyaggal kereskedők köre. Nyilvánvalóan az ilyen és ehhez hasonló vagyon elleni vagy egészséget veszélyeztető bűncselekmények megítélése nem okoz különösebb nehézséget, azonban nem ilyen egyszerű a helyzet több, a Btk. XXXII. Fejezetében foglalt köznyugalom elleni büntett vonatkozásában, főként akkor, ha adott bűncselekménynek nem létezik bírói gyakorlata, mert az elmúlt években, évtizedben a bűncselekményeket szinte senki sem követte el.⁸

A statisztikai adatokat illetően a Budapesti Rendőr-főkapitányság 2020. július 14. napjáig⁹ az országban – a veszélyhelyzettel összefüggésben – 134 eljárást indított

² Törvényjavaslat a koronavírus elleni védekezésről (a továbbiakban: Javaslat), <https://www.parlament.hu/irom41/09790/09790.pdf> (letöltve: 2020.12.04.).

³ A 2020. március 11-én kihirdetett 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet megszüntetéséről 1. §.

⁴ Megszavazta a parlament, hogy legyen vége a veszélyhelyzetnek. *index.hu*, 2020.06.16. https://index.hu/belfold/2020/06/16/veszelyhelyzet_koronavirus_torveny_felhatalmazas_visszavonas_orzaggyules_parlament_elfogadta/ (letöltve: 2020.12.04.) és Törvényjavaslat a vészhelyzet megszüntetéséről, <https://www.parlament.hu/irom41/10747/10747.pdf> 2. § (letöltve: 2020.12.04.).

⁵ A járvány büntetőjogi fogalmához lásd HOLLÁN Miklós: Bolyongás a járvány (büntetőjogi) fogalma körül. *MTA Law Working Papers*, (2020) 8.

⁶ A szervezett bűnözés alakulásáról lásd CZEBE András: Az európai szervezett bűnözés alakulása a COVID-19 járvány okozta krízishelyzet tükrében. *MTA Law Working Papers*, (2020) 16., illetve további büntetőjogi tárgyú tanulmányok: AMBRUS István: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (2020) 5.; BÁRD Petra – USZKIEWICZ Erik: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: gyűlölet-bűncselekmények a járvány idején. *jtiblog*, 2020.04.10., <https://jog.tk.mta.hu/blog/2020/04/gyulolet-buncselekmenyek-a-jarvany-idejen> (letöltve: 2020.12.04.); GÁL István László: A koronavírus (COVID-19) és az általa okozott gazdasági világválság lehetséges hatásai a bűnözésre. *Magyar Jog*, (2020) 5., 257–265. o.

⁷ Lásd <http://ugysegseg.hu/?s=korona&submit=Keres%C3%A9s> (letöltve: 2020.12.04.)

⁸ A rémhírterjesztés eddig a fehér hollónál is ritkább volt Magyarországon. *index.hu*, 2020.03.30., https://index.hu/belfold/2020/03/30/remhírterjesztes_mint_btk_tenyallas_ekvek_nulla_regisztralt_buncselekmeny/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁹ Ezek a számadatok a mai napig bezárólag biztosan növekedtek, de frissebb kimutatás egyelőre nem lehető fel.

rémhírterjesztés,¹⁰ 29 eljárást pedig közveszéllyel fenyegetés¹¹ gyanúja miatt.¹² Mindkét esetben két büntetőügy is nagyobb sajtóvisszhangot kapott.¹³ A büntetés kiszabás körében rögzíthető, hogy azokban a büntetőügyekben, amelyekben a vád tárgyát a rémhírterjesztés vagy a közveszéllyel fenyegetés képezte, a bíróságok – többnyire büntetővégzéseken – felfüggesztett szabadságvesztést, közérdekű munkabüntetést vagy pénzbüntetést szabtak ki, illetve megrovást alkalmaztak a terheltekkel szemben (az esetek kevesebb mint 1 százaléka jutott el tárgyalási szakig¹⁴).

A jogalkalmazásban kialakult jogértelmezési nehézség legekleatásabb példája a szerencsi esetben érhető tetten. Ebben az ügyben – amelyről szó lesz még a társadalomra veszélyesség körében; egyébként a gyanúsított panaszának helyt adva az illetékes ügyészség bűncselekmény (tényállási elem) hiányában megszüntette az eljárást – az első problematikus csomópont már év elején kirajzolódott: „a terhelt nem veszélyeztetette a járvány elleni harcot, sőt, éppen ellenkezőleg, hiszen a posztban megfogalmazott véleményével valójában óvatosságra intette a lakosságot. A bejegyzés az olvasókat arra indíthatja, hogy a korlátozások részleges feloldása esetén is, saját biztonságuk érdekében inkább maradjanak otthon”.¹⁵

A nyomozó hatóság – az ügyészség későbbi álláspontjával szemben – az inkriminált bejegyzés közzétételét azért tartotta tényállásszerűnek, mivel „a posztban a férfi többek között leírta¹⁶ azt is, hogy az ország vezetése szándékosan időzítette a koronavírus tetőzésének idejére a kijárási korlátozás megszüntetését, amely véleménye szerint tömeges megbetegedést eredményezhet. A közzétett bejegyzéshez rövid időn belül tizenkilencen hozzászóltak, és tizenegyen meg is osztották azt”.¹⁷

¹⁰ Az új koronavírus-helyzettel összefüggő büntetőügyek statisztikái. *koronavirus.gov.hu*, 2020.07.15. <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/az-uj-koronavirus-helyzettel-osszefuggo-buntetougyek-statisztikai> (letöltve: 2020.12.04.).

¹¹ Erre például lásd: Valótlanul állította, hogy egy nógrádi település az új koronavírus központja – közveszéllyel fenyegetés miatt kell felelnie. *ugyeszseg.hu*, 2020.05.14., <http://ugyeszseg.hu/valotlanul-allitotta-hogy-egy-nogradi-telepules-az-uj-koronavirus-kozpontja-kozveszellyel-fenyegetes-miatt-kell-felelnie/> (letöltve: 2020.12.04.).

¹² Közlemény. *police.hu*, 2020.05.13., <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozrendvedelem/kozlemeny-36> (letöltve: 2020.12.04.).

¹³ Pont az történt, ami a Fidesz szerint ellenzéki károkozás volt. *Index.hu*, 2020.05.03., https://index.hu/belfold/2020/05/13/remhirterjesztes_nyomozas_velemeny_helsinki_bizottsag_fazekas_tamas/ (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁴ A szegényes szakirodalom és a bírói gyakorlat hiányának ténye mellett a kutatást a nem létező anonimizált bírósági határozatok is nehezítették.

¹⁵ A rendőrség tudomásul veszi az ügyészség álláspontját a rémhírterjesztési ügyekben. *index.hu*, 2020.05.14., https://index.hu/belfold/2020/05/14/remhirterjesztes_kozveszellyel_fenyegetes_rendorseg_kozlemeny/ (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁶ „Drága vezetőnk, aki nem téved soha, nem hazudik soha, azt mondta, hogy május 3-án tetőzik a járvány hazánkban. Május 4-től, hétfőtől lehet lazítani a kijárási korlátozásokon. Mindenre érvényes lesz, vagy csak a nyugdíjasokra, akik terhet jelentenek a költségvetés számára?”. Ügyészség: Nem követett el bűncselekményt a rémhírterjesztés címén bevitt szerencsi férfi. *hvg.hu*, 2020.05.13., https://hvg.hu/itthon/20200513_ugyeszseg_remhirtterjesztes_szerencsi (letöltve: 2020.12.04.).

¹⁷ Uo.

Megállapítható tehát, hogy az adott – veszélyhelyzet tárgyú – bejegyzést alapos vizsgálat alá kell vonni, hiszen a valamiről vagy valakiről alkotott véleménynyilvánítás nem eshet a büntetőjogi felelősségre vonás körébe, mert tényállításon olyan nyilatkozatot, kijelentést kell érteni, amelynek tartalma valamely múltban megtörtént vagy jelenben történő esemény, jelenség, állapot;¹⁸ a bírálathoz, a kritika, a véleménynyilvánítás nem ténybeli valóságtartalma nem esik a tényállítás fogalma alá.¹⁹ A jogalkotónak – kiolvasva ezt a Javaslatból (illetve a miniszteri Indokolásból) – nem is volt szándéka a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozni, a szólásszabadságot viszont igen.

Tanulmányomban röviden azt is elemezni kívánom (levonva a megfelelő következtetést arra vonatkozóan), hogy a Btk.-ban foglalt – modifikált – rémhírterjesztés büntette kiállná-e a normavilágosság (büntetőjogi) alkotmányosságának tesztjét.²⁰ Ez alatt főként arra keresem a választ, hogy a norma címzettjei számára mennyire egyértelmű, világos a törvényhely. Itt kell említést tennem arról, hogy úgynevezett „gumifogalmak” a közveszéllyel fenyegetés tényállásában is megtalálhatóak.

Hangsúlyozni kívánom, hogy kutatásom közben az Alkotmánybíróság meghozta 15/2000. (VII. 8.) számú határozatát, mely határozat értelmében a rémhírterjesztés jelenleg hatályos tényállása nem Alaptörvény-ellenes. Ettől függetlenül érdemesnek találok a két tárgybéli AB határozat rövid ismertetését.

3. Alkotmánybírósági határozatok

a) Az Alkotmánybíróság 18/2000. (VI. 6.) határozata

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) 270. §-a²¹ szerinti tényállás sem volt már aggályoktól mentes, erre tekintettel az

¹⁸ BH 2009, 135. I.

¹⁹ BH 1994, 300. I. továbbá: BH+ 2011, 7. 291.; BH 1993, 89.; BH 2001, 468. A tényállítás és az értékkételet elhatárolásához lásd BÁRÁNYOS Bernadett: Tények és értékkételetek a rágalmazási eljárásokban. In POLT Péter – BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – AMBRUS István (szerk.): *Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 75. születésnapja alkalmából*. Budapest, 2016. 19–33. o.

²⁰ A normavilágosság követelményéről: 38/2012. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2012, 185., 31/2015. (XI. 18.) AB határozat, 4/2013. (II. 21.) AB határozat, ABH 2013. 128., 3284/2017. (XI. 14.) AB határozat és FICSOR Krisztina: A normák határozott megfogalmazásának problémája a büntetőjogban – a normavilágosság fogalma az Alkotmánybíróság döntéseiben és a bírói gyakorlatban. *Pro Futuro*, (2018) 3., 37–59. o.

²¹ Az 1978. évi Btk. 270. § (1)–(2) bekezdései szerint „Aki nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tény – vagy való tény oly módon elferdítve – állít vagy híresztel, amely alkalmas a köznyugalom megzavarására, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. (2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a rémhírterjesztést közveszélly színhelyen vagy háború idején követik el”.

Alkotmánybíróság 18/2000. (VI. 6.) AB határozatában kimondta annak alkotmányellenességét. A Pesti Központi Kerületi Bíróság indítványa szerint a deliktum magában hordozta a nem konzekvens, önkényes jogalkalmazás lehetőségét, mivel a rémhírterjesztés veszélyeztető jellege²² szükségképpen szubjektív jogértelmezést igényel.²³ A szubjektív jogértelmezés megállapítását kibontva, ez azt jelentette – álláspontom szerint, összefoglalva a bíróság aggodalmát –, hogy valamelyik hatóság vagy bíróság bűncselekménynek, valamelyik pedig nem büntetendő cselekménynek értékelné – éppen aktuális megítélése szerint – az azonos vagy hasonló történeti tényállásokat, amely egységes joggyakorlathoz addig biztosan nem vezetne, ameddig nem születne egy magasabb fórumon elvi döntés, akár jogegységi határozat. Ez pedig a kiszámíthatóságot sérti.

Az Alkotmánybíróság – helyt adva az indítványozónak – rögzítette, hogy az alapeseti bűncselekmény szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot és a sajtószabadságot, miután a rémhírterjesztés alkotmányosságának megítélésénél elvégezte a szükségességi tesztet, csakúgy, mint a közösség elleni izgatás, valamint a hatóság vagy hivatalos személy megsértése eseteiben.²⁴

Fontos azonban megjegyezni, hogy az Alkotmánybíróság érdemben csak az alapeseti tényállást semmisítette meg, a bűncselekmény minősített esetét kizárólag az alkalmazott kodifikációs technika miatt kellett az 1978. évi Btk.-ból kiiktatnia, ezért határozatában külön kiemelte, hogy „[...] lehetőség van a véleménynyilvánítási szabadság felfüggesztésére vagy korlátozására rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején”.²⁵

Ezen túlmenően az Alkotmánybíróság kitért arra is, hogy a tényállás megfogalmazása nem felel meg az alkotmányos büntetőjog formai követelményeinek sem, mivel a *köznyugalom*, továbbá a *köznyugalom megzavarására alkalmasság* nem kellőképpen meghatározott fogalmak, azok értelmezéséhez (a büntetőjogi felelősség megállapításához) a jogalkalmazónak:

megengedhetetlenül nagy számú olyan körülményre kell figyelemmel lennie, amelyeket nem a törvény, hanem a törvény indokolása, az eseti döntések és a jogi kommentárok fogalmaznak meg. Mindez túlságosan nagy teret ad a jogalkalmazói tévedésnek, mint-hogy valamely szempont még a legkörültekintőbb mérlegelés esetén is számításon kívül maradhat, de akár az önkényes válogatásnak is (mit vesznek és mit nem figyelembe), ami már a jogbizonytalanság szintjét is eléri.²⁶

²² A bűncselekmény immateriális, a diszpozíciószerűséghez nem szükséges, hogy a tényleges – zavart, nyugtalan, pánik – állapot kialakuljon, elegendő, ha az elkövetési magatartás tanúsításával *in abstracto* fennáll a lehetősége annak kialakulásának.

²³ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117. I.1. pont.

²⁴ Uo. III.3. pont.

²⁵ Uo. III.4. pont.

²⁶ Uo. III.5. pont.

Az újrakodifikált és a nemrégiben eszközölt módosítás előtti rémhírterjesztés büntette az alkotmányossági követelményeknek már megfelelt.²⁷ Az AB határozatban foglaltak azt a hatást azonban már nem érték el – bár erre jogalkalmazói törekvés (tudomásom szerint) nem is volt – hogy a közveszéllyel fenyegetés tényállásán „önként” módosítást hajtson végre a jogalkotó [a Btk. 338. § (1) bekezdésének most is tényállási elemei a köznyugalom, illetve a köznyugalom megzavarására alkalmasság].

b) Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) határozata

Ahogy az várható volt, a modifikáció utáni régi-új rémhírterjesztés, pontosabban annak új minősített esete is át kellett, hogy essen az alkotmánybírósági normakontrollon. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva határozatában megállapította, hogy:

a rémhírterjesztés (2) bekezdése értelmezésénél és alkalmazásánál az az alkotmányos követelmény, hogy a tényállás csak az olyan tény közlését fenyegeti büntetéssel, amelyről az elkövetőnek a cselekmény elkövetésekor tudnia kellett, hogy hamis, vagy amelyet maga ferdített el, és amely a különleges jogrend idején a védekezés akadályozására vagy megghiúsítására alkalmas.²⁸

Az alkotmányjogi panaszt benyújtó indítványozó kérte a (2) bekezdés Alaptörvényellenességének megállapítását, ezzel a jogszabályhely megsemmisítését, hivatkozva arra, hogy az sérti a jogállamiság elvét, különösen a normavilágosság követelményét, a szükségesség és arányosság elvét, továbbá ellentétes a szólásszabadság és a *nullum crimen sine lege certa* Alaptörvényben megfogalmazott rendelkezéseivel.²⁹ Az indítványt az Alkotmánybíróság elutasította, de a panasz alapján alapvető alkotmányos jelentőségű kérdésnek azt találta, hogy *a (2) bekezdés megfelel-e a határozottság követelményének, és az Alaptörvénnyel összhangban korlátozza-e a szólásszabadsághoz való jogot.*³⁰

Az Alkotmánybíróság legfontosabb megállapításai a következők.³¹

²⁷ BELEGI József: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In KÓNYA István (szerk.): *Magyar Büntetőjog I–III. – új Btk. – Kommentár a gyakorlat számára.* HVG–Orac Jogkódex, internetes jogi adatbázis. A 337. §-hoz fűzött magyarázat.

²⁸ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat (a továbbiakban: AB hat.) 1. pont.

²⁹ AB hat. [1].

³⁰ AB hat. [37].

³¹ Szólni kell azonban az igazságügyi miniszter, illetve a legfőbb ügyész álláspontjáról is. Előbbi kifejtette, hogy a (2) bekezdésben foglalt elkövetési magatartások is ismertek a jogalkalmazók és a norma címzettjei számára, ugyanis a hatósági eljárás megzavarása bűncselekményében ugyanúgy szerepelnek az eljárás megzavarása, akadályozása, megghiúsítása fordulatok (AB hat. [19]). Czine Ágnes alkotmánybíró különvéleményében osztotta a miniszter meglátását (AB hat. [72]). A legfőbb ügyész pedig kifejtette (a 2020. május 25. napján kiadott iránymutatásában), hogy az elkövetési magatartásnak alkalmasnak kell lennie „olyan

Az Alkotmánybíróság döntésében kimondta, hogy az új tényállásban szereplő egyes meghatározások értelmezhetetlenségére és alkalmazhatatlanságára nincs kellő alap. Indokolta ezt azzal, hogy egyrészt némely fogalmak (tényállási elemek) más Btk.-beli tényállásban megtalálhatóak [tényállítás, valótlan tény állítása (lásd rágal-mazás)], így az azok körében kialakult bírói gyakorlat felhívható. Másrészt, ott, ahol az előbbi tétel nem érvényes, a bírói gyakorlatnak kell majd kialakítania a tartalmat (például milyen cselekmény alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, ezek a tényállási elemek nem eleve értelmezhetlenek).³²

Kimondta továbbá az Alkotmánybíróság, hogy a közhatalom gyakorlóinak intézkedései kritika tárgyává tehetők, bírálhatók, az új jogszabályhely olyan tényállítá-sokra sem terjed ki, amelyek a közlés időpontjában vitatottak, vagy akár a közlést követően derül fény valótlanosságukra, de csak abban az esetben, ha a tényállítás valótlan-sága az elkövető számára nem ismert. A kritikus vélemények tehát nem büntetendők, a büntetőjogi fenyegetettség csak a tudottan valótlan vagy elferdített tényállításokra vonatkozik, az állításnak objektíve alkalmasnak kell lennie arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa.³³

A közhatalmat gyakorlók intézkedései kontextusában az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy az olyan vélemények kinyilvánítását sem tiltja a bűncselekmény, amely a „különleges jogrend vagy a hozott intézkedések mikénti megítéléséről szól” (például milyen intézkedések indokoltak, a lakosságot milyen tényekről kell érte-síteni).³⁴

Az indítványozó alkotmányjogi panaszában annak is hangot adott, hogy a tilalom kiterjed azokra a kinyilvánításokra is, amelyek az elkövetés időpontjában még nem bizonyítottak, azaz az adott közlés tartalma még nem kétséget kizáróan eldöntött („a közlés a védekezés eredményességét akadályozó vagy megghiúsító volta, módja előre láthatóan nem egyértelmű, hanem kétséges”). Ha utólag bizonyossá válik, hogy a közlő állítása nem volt igaz, úgy a rémhírterjesztésért felelnie kell. Az indítványozó megítélése szerint ez oda vezethet, hogy a vírushelyzettel összefüggésben senki nem mer majd semmit nyilatkozni, megosztani.

Az Alkotmánybíróság az indítványozó ez iránti félelmével sem értett egyet. Indokolásában kifejtette, hogy az indítványozó panaszában foglalt – előbb ismer-tetett – kifogás a törvény szövegéből egyáltalán nem olvasható ki. Másrészt utalt arra, hogy a büntetőjogi dogmatika azt kívánja meg, hogy szubjektív értelemben az elkövető már kétséget kizáróan tudja (ennek bizonyítása a nyomozó hatóság, illetve

---

emberi cselekvés, mulasztás, illetve ezzel összefüggő következmény előidézésére, amely a védekezést szolgáló járványügyi intézkedések, illetve más, a járvány terjedésének megakadályozása, káros hatásainak megelőzése vagy elhárítása érdekében előírt rendelkezések ellenében hat” (AB hat. [52]).

³² AB hat. [43].

³³ AB hat. [45]–[48].

³⁴ AB hat. [52].

a vádhatóság kötelessége), hogy az általa állítottak valótlanok, vagy a valóságot tudatosan ferdítse el. Objektív értelemben pedig a vitatott tények nem eshetnek bele a tényközlés valótlanságába, hamisságába a büntető anyagi jog fogalmi körében.³⁵

Összességében és összefoglalva az eddigieket:

a Btk. 337. § (2) bekezdése szerinti rémhírterjesztés a közlések szűk körére vonatkozik: a tudottan hamis vagy elferdített tények nagy nyilvánosság felé közvetítését tiltja, de csak akkor, ha az különleges jogrend idején, legalább a védekezés akadályozására alkalmas módon történik, így az nem terjed ki a demokratikus közvélemény alakításához szükséges szabad tájékoztatásra.³⁶

Az Alkotmánybíróságnak értelemszerűen nem feladata, hogy alkotmányértelmezésen túlmenően konkrét törvényi tényállásokat, tényállási elemeket vizsgáljon. Mind az 1978. évi Btk.-hoz, mind pedig a Btk.-hoz fűzött aggályok – megítélésem szerint – abból fakadtak, hogy a rendkívül absztrakt módon megfogalmazott tényállási elemek – egy eleve absztrakt veszélyeztetési tényállásnál – a büntetőjogi számonkérést (legalitás elve) kiszélesítették, és kialakult bírói gyakorlat hiányában a norma címzettje nem volt, illetve nincs tisztában azzal, hogy mi tartozik még a véleménynyilvánítási szabadság égisze alá, és mi az a cselekmény, ami már – korlátozva szólásszabadságát – büntetőjogi kategória. Az Alkotmánybíróság tehát elvégezte a szubminimum elvégzendőt, és a 18/2000. (VI. 6.) határozatban az indítványozó által felhívott félelmeket nem osztotta.

A büntetőjog alkotmányossági vizsgálatának ismertetését követően először a két bűncselekmény lényegi elhatárolását tartom célszerűnek, azután térek ki a tényállási elemekkel kapcsolatban felmerülő problémák bemutatására.

4. A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés legelemibb elhatárolási szempontjai

A két bűncselekmény egymáshoz mérten – tekintettel az azonos védett jogi tárgyra – a specialitás viszonyában áll, a rémhírterjesztéshez képest a közveszéllyel fenyegetés speciális deliktum. Tágabb értelemben használt specialitásról van szó, hiszen a speciálisként jelentkező közveszéllyel fenyegetés a generális rémhírterjesztést látszólag sem meríti ki a konkrét elkövetéskor.³⁷

³⁵ AB hat. [57]–[58].

³⁶ AB hat. [60].

³⁷ AMBRUS István: *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. PhD-értekezés. Szeged, 2012. 217. o.

A speciális deliktum elkövetési magatartása a tudottan valótlan tény állítása (híresztelése, tudott valótlanság keltése), a ténynek közveszéllyel reális bekövetkezésének esélyére kell irányulnia. Rémhírterjesztés elkövetése során a tettes nem közveszéllyel járó esemény bekövetkezésével fenyeget, hanem – leegyszerűsítve – éppen azt állítja valótlanul, hogy nincs közveszéllyel, vagy a kialakult közveszéllyel összefüggésben olyan valótlanságokat állít, hogy az vagy annak velejáró következménye(i) sokkalta súlyosabb(ak), illetve (akár) sokkalta enyhébb(ek), mint ahogyan azt a tiszta valóság mutatja. Így a közveszéllyel fenyegetés büntetnének elkövetése fogalmilag képtelenség akkor, amikor a tettes való tényt elferdítve állít vagy híresztel, ezek a tényállási elemek nem is részei a bűncselekménynek. Annak valótlan állítása, miszerint közveszéllyel járó esemény már bekövetkezett, legfeljebb a rémhírterjesztés tényállásába ütközhet.³⁸

Rémhírterjesztés büntetettét nem követi el az a személy, aki az igazat, a valósat állítja, híreszteli, még akkor sem, ha a tény alkalmas zavar vagy nyugtalanság keltésére. Értelemszerűen, igazat vagy valósat nem lehet állítani egy olyan eseményről, amelynek bekövetkezése egyáltalán nem fenyeget (például, ha azt állítom, hogy nem fenyeget közveszéllyel, valamint annak bekövetkezése, és ez a valósággal egyező állítás).

Annak ellenére, hogy mindkét bűncselekménynek azonos a védett jogi tárgya, közveszéllyel fenyegetés esetén az elkövetési magatartásnak a köznyugalom megzavarására kell alkalmasnak lennie, míg rémhírterjesztés esetén elegendő, ha az elkövetési magatartás csak az emberek nagyobb csoportjában történő nyugtalanság vagy zavar keltésére alkalmas. Utóbbi kisebb, szűkebb halmaz, mint maga a köz egésze, de azon is lehet vitatkozni, hogy a köznyugalom megzavarására való alkalmasság minőségileg fajsúlyosabb-e, mint a csupán egyfajta nyugtalanság vagy zavar keltésére alkalmasság. Vitathatatlan, hogy *az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére való alkalmasság* pontosabb, határozottabb és egyértelműbb kritérium, mint a köznyugalom megzavarására alkalmasság.³⁹ Itt újból jelezni kívánom, hogy az első alkotmánybírói határozat után a közveszéllyel fenyegetésen nem hajtottak végre módosítást.

Ki kell továbbá emelni, hogy a valótlan tartalmú *online* bejegyzés megosztásával a közösségi megosztó a rémhírterjesztésnek (minősített eset) nem fizikai bűnsegéde lesz, hanem a deliktum önálló tettese. A komment formájában elhelyezett bejegyzés – amelyben a kommentelő az alapbejegyzést valótlan tényállítással vagy a való tény elferdítésével továbbgondolja – a rémhírterjesztésnek (minősített eset) szintén önálló tettesi minőségét alapozza meg, és nem fizikai vagy pszichikai bűnsegéde lesz.

Érdekesség, hogy az Egyesült Államokban korábban az is vita tárgya volt, hogy milyen hír minősülhet hamis hírnek, ugyanis nem minden hamis hírt tekin-

³⁸ GELLÉR Balázs: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár*. 6. kötet. Különös rész. Budapest, 2013. 107. o.

³⁹ Uo. 104. o.

tettek hamis hírnek. A szándékos rosszhiszeműség feltétele a minősítésnek, mivel csak az igazoltan hamis hírnek nincs köze a véleménynyilvánításhoz (*New York Times Co. v. Sullivan*).⁴⁰ A fake news mint dezinformáció kárt okozhat a közérdeknek, a hamis információ célja a megtévesztés, amely mögött anyagi vagy politikai haszonszerzés⁴¹ áll.⁴²

5. A rémhírterjesztéssel kapcsolatban felmerülő anyagi jogi kérdések

A Koronavírus-törvény 10. § (2) bekezdése a Btk. 337. §-ban foglalt tényállást, a rémhírterjesztés tényállását 2020. március 31-ei hatállyal módosította.

A módosított diszpozíció kiegészült egy újabb bekezdéssel,⁴³ a korábbi, (1) bekezdésben foglaltak *a közveszéllyel összefüggésben* tényállási elemmel bővültek.⁴⁴ A bűncselekménynek továbbra sincs gondatlan alakzata, így nem büntethető az, aki tudatos gondatlanságból vagy hanyagságból valótlanságokat, illetve való tényt elferdítve állít vagy híresztel, mert cselekménye lehetséges következményeit előre látja ugyan, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekményeinek következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.⁴⁵ Mind az alapeseti, mind pedig a minősített eseti tényállások veszélyeztető (immateriális) tényállások, eredményt nem tartalmaznak, így bizonyítást nem kell lefolytatni arra nézve, hogy a nyugtalanság bekövetkezett-e, vagy a védekezés eredményességét ténylegesen akadályozta-e, megghiúsította-e a terhelt.

Itt fontos kiemelni – összehasonlításuképp –, hogy a közveszéllyel fenyegetés minősített esetének eredménye a köznyugalom súlyos megzavarása. Feltehető a kérdés, mit kell érteni súlyos zavar alatt (például milyen mérőszámmal mérhető), azonban – mivel álláspontom szerint – a köznyugalom súlyos megzavarása eljárás-

⁴⁰ CALVERT, Clay – MCNEFF, Stephanie – VINING, Austin – ZARATE, Sebastian: A hamis hírek és az első Alkotmánykiegészítés. Az elmélet és a doktrína közötti szakadék áthidalása. *In Medias Res*, (2019) 2., 274–309., 277–278. o.

⁴¹ A rémhírterjesztésért felelősségre vont több terhelt is abból húzott anyagi hasznot, hogy a kattintásvadász honlapjaikon fizetett hirdetéseket helyeztek el.

⁴² PAPP János Tamás: A hamis hírek alkotmányos helyzete és szerepe a demokratikus nyilvánosság befolyásolásában, *In Medias Res*, (2020) 1., 141–164., 145. o.

⁴³ Btk. 337. § (2) bekezdése szerint: „Aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlán tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.

⁴⁴ A kritikát lásd Rémhírterjesztés újratöltve. *helsinki.hu*, 2020.03.27., <https://www.helsinki.hu/remhirterjesztes-ujratoltve/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁴⁵ Példaként szolgálhat, ha valaki mindenfajta ellenőrzés, monitoring nélkül vesz át megbízhatatlan forrásból információkat, majd azokat megosztja.

jogi aspektusból egy bebizonyíthatatlan eredmény, az anyagi jogi kérdés továbbgondolása oka fogott.⁴⁶ Ami miatt a (2) bekezdésben foglalt büntett mégis súllyal bír, az az, hogy az eredményt tekintve elég, ha arra az elkövető gondatlansága terjed ki (Btk. 9. §).⁴⁷

Szemügyre véve tehát a rémhírterjesztés (megváltoztatott) bűncselekményét, a következő kérdésekre kell választ kapni: mit ért a jogalkotó *közveszély*, *közveszély színhelye* fogalmait (utóbbi esetben legáldefiníció hiányában), pontosan mit takar a *való tény elferdítése* elkövetési magatartás, mikor lesz a tényállítás *alkalmas zavar vagy nyugtalanság keltésére*, végezetül – kissé provokatív módon megközelítve a büntettet – ráutaló magatartással (mulasztással) is elkövethető-e a deliktum, vagy csak aktív tevékenységgel?⁴⁸

a) A közveszély és a közveszély színhelye fogalmait

A Koronavírus-törvényhez fűzött végső előterjesztői indokolás⁴⁹ rögzíti, mit kell érteni büntetőjogi közveszély (fogalom) alatt. Eszerint:

büntetőjogi közveszély alatt a jogalkalmazás olyan objektív helyzetet ért, amelynek fennállásával meghatározatlan vagy nagyobb számú személy élete, testi épsége sérelmének, illetve előre fel nem becsülhető nagy értékű vagyoni javak megsemmisülésének, megrongálódásának a reális lehetősége következik be.⁵⁰

A közveszély okozása büntett körében kialakult bírói gyakorlat szerint a bűncselekmény kísérlete esetében bizonyítani kell, hogy a közveszély bekövetkezésének reális veszélyét mely körülmények alapozzák meg,⁵¹ így az is bizonyítás tárgyát kell hogy képezze véleményem szerint, hogy a vádbeli (vagy a gyanúsításban foglalt) elkövetési időpontban az elkövetés helye közveszély színhelye volt. Ez a kérdés eset-

⁴⁶ A HVG–Orac Nagykommentár szerint köznyugalom súlyos megzavarásáról kell beszélni, ha a fenyegetés a lakosság szélesebb körét érinti, és a lakosságban rémületet vagy pánikot kelt. A minősített eset bizonyítása például a bíróság épületének felrobbantásával való fenyegetés esetén nem okoz különösebb nehézséget, azonban például olyan valótlan állítással, hogy a szomszédos település gócponttá vált, véleményem szerint már igen.

⁴⁷ Kis Norbert – HOLLÁN Miklós: *A magyar büntetőjog tankönyve II. Különös rész.* Budapest, 2008. 495. o.

⁴⁸ Jelen tanulmányban nem foglalkozom mélységeiben – a szintén kommentálást igénylő – védekezés eredményességének akadályozása vagy megghiúsítása minősített eseti tényállási elemekkel.

⁴⁹ *Indokolások Tára*, (2020) 38., 10. § 1. pont.

⁵⁰ Közveszély akkor jön létre, ha valamely anyag vagy energia pusztító hatása következtében egy vagy több, meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy, avagy jelentős értékű dolgok kerülnek veszélybe. Így közveszély színhelyén elkövetettként minősül az a cselekmény, amelyet elemi csapás (árvíz, földrengés) vagy más rendkívüli esemény (robbanás, tűzvész) színhelyén követnek el (BH 1988, 9. 304.).

⁵¹ BH 2013, 3. 55.

ről esetre vizsgálendő, mivel általánosságban nem jelenthető ki, hogy az elkövetés helye meghatározott időponttól meghatározott időpontig – objektíve – közveszély színhelye volt.⁵²

A színhely fogalma kibontásának, a fogalom helyes értelmezésének sincs kisebb jelentősége, hiszen a rémhírterjesztés alapesete tehát a *közveszély színhelyént* nevesíti az elkövetés helyeként. Az indokolásban foglalt kvázi értelmező rendelkezés alapján akár még az is kijelenthető lenne, hogy az egész ország büntetőjogi közveszély hatálya alatt áll, azaz az egész ország a közveszély színhelye,⁵³ ez az értelmezés azonban nem feltétlenül helyes, sőt, kifejezetten nem foghat helyt,⁵⁴ már csak a normavilágosság alkotmányos követelménye, valamint a kiterjesztő jogértelmezés tilalma miatt sem.

Mivel a bűncselekmény csak szándékosan követhető el (adott esetben eshetőleges szándékkal is), a tettes tudatának át kell fognia, hogy például valamely településrész (is) közveszély színhelye. Ennek megítélése kifejezetten nehéz a kisebb, vidéki városokban, településeken, pláne úgy, ha az elkövető nincs tisztában a pontos számadatakkal, gondolok itt például a pontos fertőzöttségi (halálozási) helyadatok hiányára.⁵⁵

Egyes szerzők kiemelik azt a szintén nem elhanyagolható kérdést, hogy tényállásszerű lehet-e a bűncselekmény, amennyiben valaki az egyik közösségi felületen külföldről tesz közzé valótlan tartalmú vagy valós tartalmú, de elferdített tényállítással tűzdelt bejegyzést.⁵⁶ Koltay András véleménye szerint a *Facebookon* terjesztett hazugság nem illeszthető, nem igazítható bele a *közveszély színhelyén* tényállási elembe, így a rémhírterjesztés alkalmazhatatlan ilyen esetekben.⁵⁷ Ez viszont csak az (1) bekezdésről mondható el.

Tény és való, hogy a jogalkotó egy értelmező rendelkezés (bekezdés) törvénybe iktatásával rövidre zárhatta volna a felmerülő, nagy relevanciával bíró kérdést, mint ahogyan ezt tette számtalan tényállásnál.⁵⁸

A jogalkotói szándékról alappal lehet állítani, hogy különleges jogrend idején csak a minősített esetet, „békeidőben” csak az alapesetet tekinti relevánsnak. Ez a nem kevésbé zavaros logikai rendszer azt eredményezi, hogy ha nincs különleges jogrend

⁵² Megjegyzendő, hogy a jogesetek (közveszély okozása) is mindig adott helyzetet vizsgálnak a megvalósulás szempontjából (például valamely tárgy meggyújtása, gáz szabálytalan vételezése, szabályellenesen tárolt nagyszámú gázpalack).

⁵³ Hozzá kell tenni, hogy a jogalkotó is a térben is időben konkretizálódó fordulatot használja, és nem tekinti az egész országot közveszély színhelyének. Lásd *Javaslat* 10. o.

⁵⁴ Tóth Mihály: Közveszély és rémhír. *Élet és Irodalom*, (2020) 16., <https://www.es.hu/cikk/2020-04-17/toth-mihaly/kozveszely-es-remhir.html> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁵ BENCZE Máttyás – FICSOR Krisztina: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a rémhírterjesztés tényállásának jogalkalmazási kérdései. *Jtíblog*, 2020.04.02., <https://jog.tk.mta.hu/blog/2020/04/a-remhirterjesztes-tenyallasanak-jogalkalmazasi-kerdesei> (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Koronavírus és szólásszabadság vészhelyzet idején. *index.hu*, 2020.03.24., https://index.hu/velemeny/2020/03/24/szolasszabadsag_btk_remhirtterjesztes_szigoritas/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁵⁸ Lásd például 165. § (4) bekezdés, 185. § (6) bekezdés, 188. § (2) bekezdés stb.

kihirdetve [ami nem jelenti egyúttal azt, hogy végleg elmúlt volna a veszélyhelyzet (lásd elsőt követő második COVID-19-hullám)], az online térben valótlan tényállítások közzététele – tényállási elem hiányában – nem bűncselekmény, míg a valamilyen közveszély színhelyén 60 főnek tartott beszéd – valótlan tényállításokkal teletűzdelve – igen. A különleges jogrend kihirdetéséről szóló jogszabály hatályon kívül helyezésével nem szűnnek meg (és nem is szűntek meg) az ország tagadhatatlanul közveszélyesnek mondható színhelyei (például fertőzött idősotthonok, járványhelyzet kezelésére kijelölt kórházak).

A nagy nyilvánosság előtti elkövetés magában foglalja az elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetést is.⁵⁹ Utóbbi esetre illik, amikor a jogalkotó törvényben rögzítette a villamos energia olyan dologként (elkövetési tárgyként) történő értékelését, amelyre a lopás szintén elkövethető.⁶⁰ Az esetlegesen felmerülő joghatósági kérdésben pedig a bírói gyakorlat egyöntetű.⁶¹

Osztani tudom (illetve kell is) Ambrus István álláspontját, amely szerint a tárgyalat elkövetési hely „olyan szituációs elem, amely hely és idő egységét jeleníti meg”.⁶² Így a jogalkalmazónak – ismételten – esetről esetre kell vizsgálnia, hogy adott színhely adott időben minősülhetett-e közveszély színhelyének, szem előtt tartva, hogy a közveszély színhelye hétről hétre, de akár napról napra is változhat, azaz nem egy statikus, hanem egy kifejezetten dinamikus fogalomról beszélhetünk.

b) A kérdéses elkövetési magatartás

Az indokolás az elkövetési magatartással összefüggésben a következőket rögzíti:

[...] Ezzel fejezhető ki a legvilágosabban, hogy az egész országot kimerítő védekezéssel összefüggésben a szólásszabadság nem terjedhet ki a tudottan valótlan tények állítására, híresztelésére [...]. Az új alapeset nem tartalmaz büntetőjogi értelemben vett eredményt, ennek következtében az akadályozás vagy a megghiúsítás is megállapítható a bűncselekmény, és büntethető az elkövető, feltéve, hogy a cselekménye mindezen sérelmek okozására alkalmas. [...] A koronavírus-járvány idején hirdetett veszélyhelyzet az ország egészét érinti, a védekezéssel érintett kormányzati intézkedések a társadalom teljes spektrumát átfogják [...]. Ezen

⁵⁹ Btk. 459. § (1) bekezdés 22. pont.

⁶⁰ GELLÉR Balázs: *Legálitás a vádpadon. Az anyagi büntetőnormák legalitásának elméleti elemzése*. Budapest, 2013. 154. o. A teleologikus, illetve az *argumentum a simile* értelmezéshez lásd GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I. 2., bőv., javított kiad.* Budapest, 2019. 138–139. o.

⁶¹ Az interneten közzététellel megvalósult rágalmozás vagy becsületsértés esetén a bűncselekmény elkövetésének helye – amely egyben az általános illetékességi oknak felel meg – a weboldalt működtető szerver helye. Amennyiben a weboldal külföldi székhelyű szerverről működik, a bíróság illetékességét a terhelt lakó-, illetve tartózkodási helye határozza meg (BH 2016, 7. 167. I.).

⁶² AMBRUS: *A koronavírus-járvány és a büntetőjog*. 14. o.

széles körű védett jogtárgy esetében is indokolt ugyanakkor a fokozott büntetőjogi védelem, annak érdekében, hogy a veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlán és ezért zavarkeltő tények állítása, híresztelése se hátráltathassa.⁶³

Ahogy Ambrus István tanulmányában felhívja rá a figyelmet, a rémhírterjesztés a való tény elferdítésével is elkövethető, nem csak valótlán tény állításával vagy híresztelésével.⁶⁴ Ezen elkövetési magatartáshoz az indokolás semmilyen magyarázatot nem fűz, holott nem ártott volna, mivel valamely *ténynek az elferdítése* nem egy könnyen megítélhető magatartás. Példának okáért, a való tény elferdítését jelentheti-e (vagy pedig már valótlán tényállítás) az a kijelentés, miszerint a koronavírus-járvány 2020. május 16. napjáig mindösszesen 400 halálos áldozatot követelt (holott a halálos esetek száma májusban már meghaladta a 440-et),⁶⁵ de jó példa lehet a nehezen eldönthetőségre az is, miszerint a vakcina a várt decemberi hónap helyett már júniustól elérhető lesz mindenki számára.⁶⁶

Miként a 12. számú PK vélemény⁶⁷ tartalmazza, korán sem elhanyagolható a kijelentett tény kontextusa. A való tény (hétfőről keddre az áldozatok száma 8-cal emelkedett) elferdítését jelentheti bizonyos adatok összehasonlításának elmulasztása is⁶⁸ (hétfőről keddre a gyógyultak száma azonban 79 fővel emelkedett). Talán érzékelhető a különbség a példákban felhozottak, illetve az egyértelmű esetek között: a fertőzöttek száma csökkent, ami azt jelenti, hogy 4 nap múlva minden az eredeti állapot szerint fog működni, holott a vírus lecsengéséről még korántsem lehet beszélni.

Az egységesnek nevezhető szakirodalom szerint a való tény elferdítése során az elkövető bizonyos elemeket kiemel az összefüggésekből, így az objektíve igaz tény lényegi sajátosságai változnak meg, torzulnak el.⁶⁹ Az elferdített ténynek van valóság-tartalma, de a „tény lényeges elemei mégsem az elmondottak szerint történtek, azokat elhallgatták vagy megváltoztatták, egyes tényeket az összefüggésekből kiemelték”⁷⁰

⁶³ *Indokolások Tára*, (2020) 38., 10. § 3. pont.

⁶⁴ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 13., 21. o.

⁶⁵ Lásd <https://koronavirus.gov.hu/> (letöltve: 2020.12.04.).

⁶⁶ Kérdésként merülhet fel, hogy a téves adatok tekintetében a tényt állító, híresztelő szándéka legalább eshetőséges (azaz a tény elferdítéséről egyáltalán beszélhetünk-e), vagy kizárólag gondatlanság terhelő (elmulasztotta a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintés, ezért sikerült egy álhírre, *fake news*ra hivatkozni).

⁶⁷ A civilisztikában meghonosodott bírói gyakorlat szerint pedig a jogsértés elbírálásánál számba kell venni magát a szöveggörnyezetet, és a tényállítás során az egymáshoz tartalmilag szorosan kapcsolódó, egymással összetartozó részeket összefüggésükben kell vizsgálni, továbbá a véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint a társadalmi, politikai, tudományos és művészeti vita önmagában nem lehet alapja érdeksérelemnek, hiszen ezekben az esetekben nem tényállításról beszélünk (II. és III. pont).

⁶⁸ BENCZE-FICSOR: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány...

⁶⁹ BELOVICVS Ervin: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In BELOVICVS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész. 2.*, hat. kiad. Budapest, 2013. 453. o.

⁷⁰ SÁNTHA Ferenc: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar büntetőjog különös rész. 2.*, átdolg. kiad. Budapest, 2020. 591. o.

Ambrus szerint az elkövetőnek valótlan elemekkel kell vegyítenie a való tényeket, azaz a valós tényeknek összehatásukban már el kell érniük a valótlan állítás szintjét.⁷¹

Álláspontom szerint a való tény elferdítésének minősülése sem az egyszerűen megítélhető kategória kérdéskörébe tartozik, és mivel a jogalkalmazó szubjektív belátásán múlik, hogy milyen kijelentés lehet tényállásszerű, és milyen nem, a gyakorlatban borítékolható a majdan jelentkező diszkrepancia.

c) Zavar vagy nyugtalanság keltésére alkalmasság

Ahogy korábban rögzítettem, a bűncselekmény immateriális, ezért a zavar vagy nyugtalanság tényleges bekövetkezését bizonyítani nem kell, azonban az elkövetési magatartás alkalmasságát legalább indokolni szükségeltetik. Összevetésül, a rágalmazás és a becsületsértés tekintetében a *becsület csorbítására alkalmasság* megállapíthatóságának feltétele körében a bírói gyakorlat nemcsak hogy létezik, de viszonylag terjedelmes és változó is.⁷²

A sajtóban megjelent esetekből az a következtetés vonható le, hogy a nyomozó hatóság az alkalmasság tényállási elemet már abban a pillanatban megvalósultnak tekinti, amikor az elkövető a valótlan tényt vagy a kellően elferdített való tényt közlésezi az online térben. Ez a felfogás (joggyakorlat) alapvetően nem helyeselhető.

Megint csak arra tudok utalni, hogy szélsőséges esetekben (például egész Budapest területét lezárják holnaptól, a vakcinák halálosak, mérgezőek) az alkalmasság magától értetődő. Más a helyzet viszont akkor, ha a valótlan tény szemmel láthatóan alkalmatlan a zavar, nyugtalanság keltésére vagy a védekezés eredményességének akadályozására, megghiúsítására [például egy laikus, nem közismert (akár fiatal felnőtt) általi kijelentés, miszerint nincs koronavírus-világjárvány].⁷³ Ahogy Tokaji fogalmaz, a kifejtett magatartás a tényleges hatása révén kapcsolódik a külvilághoz. A hatóképesség a cselekmény tárgyi oldala, a cselekmény a védett jogi tárgyra való tényleges kihatásában lehet veszélyes a társadalomra.⁷⁴

Az Alkotmánybíróság is kiemelte döntésében, hogy a tényállításnak objektíve kell alkalmasnak lennie arra, hogy elterjedése folytán zavar vagy nyugtalanság keletkezzék.⁷⁵

A járványhelyzet különböző fázisaiban (kezdeti szakasz, tetőzés, lecsengés) a társadalom tagjainak érzékenysége is változó. Amely tény állítása nyugtalanság keltésére alkalmas a tetőzés időszakában, nem feltétlenül lesz az a vírus lecsengése során. Ezért

⁷¹ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 13. o.

⁷² BÁRÁNYOS Bernadett: A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntető bíróságok az alapjogi követelmények és a dogmatika szorításában. Doktori értekezés. Budapest, 2019. 221–223. o.

⁷³ Azt írta, nincs koronavírus-járvány, megrovást kapott érte. *nepszava.hu*, 2020.10.07., https://nepszava.hu/3094622_azt-irta-nincs-koronavirus-jarvany-megrovast-kapott-erte (letöltve: 2020.12.04.).

⁷⁴ TOKAJI Géza: A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban. Budapest, 1984. 100., 104. o.

⁷⁵ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat III.5. pont.

hiába létezik a szakirodalomban *terminus technicus*,⁷⁶ továbbra sem teljes mértékben világos, mit kell érteni *zavar* vagy *nyugtalan* alatt.

Hollán Miklós egyik írásában – feldolgozva a vonatkozó német szakirodalmat – rögzíti, hogy az absztrakt veszélyeztetési bűncselekményeket három csoportba lehet osztani. Az első csoportba tartozó bűncselekmények esetén a büntetőjogi felelősség kizáráshoz a jogtárgy veszélyeztetésének kizártsága mellett további faktorok teljesülése is szükséges (például veszélyelhárító magatartás tanúsítása). A második csoportba tartozó bűncselekmények esetében – a generális és a speciális prevenció miatt – akkor is felelősséggel tartozik az elkövető, ha a védett jogi tárgy veszélyeztetése eleve kizárt (például ittas járművezetés elhagyatott, kihalt útszakaszon). A harmadik csoportba tartozó deliktumok esetében a jogtárgy veszélyeztetésének konkrét alkalmassága is kívánalom (erre hozza fel példaként a szerző a rágalmozást, amikor is az állított ténynek konkrétan, a sértettre vonatkoztatottan kell alkalmasnak lennie a becsület csorbítására).⁷⁷

A rémhírterjesztés mint immateriális bűncselekmény – álláspontom szerint – a harmadik csoportba sorolandó, ezért emeltem ki, hogy az alkalmasság külön vizsgálendő ismérv.

Nem vagyok benne biztos, hogy 2020 decemberében egy átlagos állampolgár vírus-tagadása objektíve kimeríti az alkalmasság fogalmát – azt követően, hogy a halálozások, fertőzések száma, és ezzel összefüggésben a jogi, gazdasági következmények a társadalom mindennapi életét végigkísérték az elmúlt majdnem egy évben. Továbbmenve, ez azt jelentené, hogy a szintiszta vírustagadás *de lege lata* diszpozíciószerű lenne?⁷⁸

d) Elkövethető-e a bűncselekmény mulasztással (ráutaló magatartással)?

A becsületsértés vétsége nemcsak aktív tevékenységgel, hanem passzivitással (mulasztással) is elkövethető. A becsületsértés körében régóta következetesen érvényesül az a nézet, miszerint az, aki a neki kezét nyújtótól látványosan elfordul (kezét nem emelve a kézfogásra), adott esetben tettese lehet a bűncselekménynek,⁷⁹ de akár az is, aki a köszönés viszonzását elmulasztja (nagy nyilvánosság előtt becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmény elkövetése).

A korlátozások egyike a gyülekezés tilalma, a jogszabály a maszkviselést mindenhol kötelezővé teszi. Ezek be nem tartása szabálysértési eljárást vonhat maga után.

Fel kell tenni tehát a kérdést: annak ellenére, hogy a rémhírterjesztés minősített esetébe többszöri olvasatra sem illeszthető bele a passzív tevékenységgel (mulasztás-

⁷⁶ A közveszéllyel fenyegetés körében megjelenő szakirodalom szerint a köznyugalom súlyos megzavarását jelentheti általában az, ha a lakosság viselkedését a közveszéllyel fenyegetés érinti kedvezőtlenül, azért, mert pánikot kelt vagy rémületet idéz elő. BELEGI: A köznyugalom elleni bűncselekmények. 1263. o

⁷⁷ HOLLÁN Miklós: Megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől. *Jogelméleti Szemle*, (2003) 4., <http://jesz.ajk.elte.hu/hollan16.html> (letöltve: 2020.12.04.).

⁷⁸ Ehhez lásd a 7. címbe írtakat.

⁷⁹ Btk. 227. § (1) bekezdés b) pontjának II. fordulata.

sal) történő elkövetés, a maszk viselésének nyílt tagadása (értve ez alatt annak nem hordását), házibulik szervezése, az azokon történő részvétel vajon akadályozhatja-e, megghiúsíthatja-e a védekezés eredményességét?

Ha igenlően válaszolunk, a 337. § (2) bekezdése szerinti tényállást ki kell egészíteni a következő kitételrel, amely kitétel a bűncselekménynek egy újabb elkövetési magatartását adná: „Aki különleges jogrend idején [...] állít vagy hírszettel, vagy olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas arra [...]”. Ezzel viszont a már eleve kiterjesztett büntetőjogi fenyegetettséget még jobban kiszélesítenénk.

Összefoglalóan, egy újabb problematikus csomópont jelentkezik tehát, ami abból fakad, hogy a tényállási elemek megfoghatatlanok. Szubjektíve nem tudom eldönteni, hogy a jogalkotó részéről tudatos volt-e a fenti elkövetési magatartás mellőzése, s helyette amellet érvelt, hogy a szabálysértési szankcionálás kellően elrettentő hatású lesz. Mindenesetre bízni kell a tudatosságban.

e) A védekezés mibenléte, a védekezés eredményességének akadályozása, megghiúsítása

A rémhírterjesztés minősített esete vonatkozásában is kérdés maradt: pontosan mikor tekinthető a védekezés eredményesnek, egyáltalán mit értünk védekezés alatt a járványhelyzet idején, milyen magatartásokkal, cselekményekkel lehet a védekezés eredményességét akadályozni, megghiúsítani?⁸⁰ Mi az a magatartás, ami már eléri az akadályozás szintjét?

Persze, itt is fel lehet hozni magától értetődő példákat (lásd senki ne hordjon maszkot tömegközlekedési eszközön), de az, hogy a radikális eseteken kívül még milyen cselekményeket lehetne ide sorolni, egyelőre igencsak kérdéses.

6. A közveszéllyel fenyegetéssel kapcsolatban felmerülő anyagi jogi kérdések

a) A tényállási elemek itt is jelentkező megfoghatatlansága

A közveszéllyel fenyegetés tényállásán a jogalkotó nem hajtott végre módosítást, azonban a járványhelyzetre tekintettel mellőzhetetlen ennek a bűncselekménynek az elemzése is. A két bekezdésben három olyan tényállási elem szerepel, melyek

⁸⁰ AMBRUS: A koronavírus-járvány és a büntetőjog. 20–21. o.; BENCZE-FICSOR: A koronavírus kihívásai és a jogtudomány...

értelmezése a jogot értő számára is nehezebb: *köznugalom, köznugalom megzavarására alkalmasság, köznugalom súlyos megzavarása*. A bírói gyakorlat az utóbbi két definícióval – mondhatni – esetek hiányában nem foglalkozott, nem tudott foglalkozni.

A garázdaság körében kialakult bírói gyakorlat értelmezi magának a köznugalomnak a fogalmát,⁸¹ de nem lehet tudni (hasonlóan a rémhírterjesztéshez írtakhoz), milyen tény állítása (vagy látszat keltése) alkalmas a köznugalom megzavarására. Ebben a kérdésben állást foglalni a napvilágot látott esetek pontos történeti tényállásának ismerete nélkül nem is igazán lehet, de nem is kell, hiszen a bűncselekmény alapeseti tényállása szintén nem tartalmaz eredményt.

Ami bizonyos, hogy az elkövetők az elhunytak számáról, nem létező gócpontokról, városok lezárásáról állítottak valótlan tényt. Így Mohács polgármestere arról beszélt, hogy városa járványgócponttá vált, mert találtak egy igazolt fertőzöttet, akinek az elmúlt két hétben a százat is meghaladó számú kontaktja volt. Úgy vélekedett, hogy a városban akár helyi karantént is elrendelhetnek, mivel a polgármester a járványügyi tapasztalatok alapján arra következtetett, hogy ilyen esetben hirtelen nagyszámú megbetegedés is várható.⁸²

Egy másik esetben az Emberi Erőforrások Minisztériumának minisztere által 2020. március 21-én a halottak vizsgálatát végző orvosok részére küldött hivatalos levelét hamisították meg. A közösségi oldalakon keringett hamisított levél valótlanul állította, hogy a koronavírus-fertőzésben elhunyt személyek számát nem lehet nyilvánosságra hozni, halálozási okként más betegségeket kell megjelölni. A levél a COVID-19 következtében elhunytak számáról is hamis számot, a valódi adat többszörösét közölte.⁸³

Élve újra az összehasonlítás módszerével, utóbbi jogeset megítélése egyértelműen büntetőjogi kategória, Mohács polgármesterének cselekménye már nem feltétlenül az.

A bűncselekmény kizárólag szándékosan követhető el, „az elkövető tudatának át kell fognia a tényállítás valótlanágát, annak a közveszély bekövetkezésével fenyegető jellegét és a köznugalom megzavarására való alkalmasságát”.⁸⁴

Mohács polgármestere – ha ragaszkodunk a sajtóban megjelent történeti tényálláshoz – egy vélekedésre alapított következtetést állított (valóban találtak fertőzöttet, két hét alatt valóban lehetett százat meghaladó kontaktja, ezért fennállhatott annak

⁸¹ Lásd például EH 2019, 03. B5.; BH 1993, 7. 407.

⁸² Közveszéllyel fenyegetés miatt nyomoznak Mohács polgármestere ellen, aki azt mondta, a város gócpont lett. *index.hu*, 2020.03.29., https://index.hu/belfold/2020/03/29/mohacs_polgarmester_kozveszellyel_fenyegetes_koronavirus_magyarorszagon/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁸³ Közveszéllyel fenyegetés miatt nyomoznak a Kásler-állevél ügyében. *index.hu*, 2020.03.31., https://index.hu/belfold/2020/03/31/kozveszellyel_fenyegetes_miatt_nyomoznak_a_kasler-allevel_ugyeben/ (letöltve: 2020.12.04.).

⁸⁴ Kis Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata, III. kötet, Különös rész* (2). Budapest, 2006. 1002. o.

a lehetősége, hogy karantént rendelnek el, ugyanis várható volt a nagyszámú megbetegedés a járványügyi tapasztalatok alapján). Ha egy nyomozati szakban előterjesztett védekezés ezzel azonos vagy ehhez hasonló, nagy eséllyel bűncselekmény hiányában az eljárást meg kellene szüntetni.

Az eset tehát azért fontos, mert nem légből kapott tényekre alapított véleménynyilvánítás, következtetés megosztása nem feltételezi – sőt, inkább kizárja – a szándékosságot (nincs tudatos valótlanítás, hamisság), pláne egy városvezető oldalán. Az már más kérdés, hogy a közveszéllyel fenyegetés minősített esete nem kívánja meg a szándékos elkövetést.

Ha a polgármester gondatlanul járt el, mert nem ellenőrizte az információforrás hitelességét, így a bűnösség kérdése adott, a bűncselekmény-fogalom harmadik elemének, a cselekmény társadalomra veszélyességének (a jogellenesség materiális oldalának)⁸⁵ vizsgálata következik, hiszen egy cselekmény absztrakt társadalomra veszélyessége eltérhet a cselekmény konkrét társadalomra veszélyességétől.

Tény és való, hogy a tárgyi rendkívüli bejelentésre év elején, 2020 márciusában került sor, amikor már az első ízben kihirdetett különleges jogrend időszakáról beszélhettünk. A társadalom tagjai a csoportosulásokat korlátozó intézkedéseket már ismerték. E tény erejénél fogva konstatál(hat)ták, hogy a veszély valódi és súlyos, a WHO által kimondott világgjárványt komolyan kell venni.

A polgármester nyilatkozata – megítélésem szerint is – alkalmas volt arra, hogy a köznyugalmat (súlyosan) megzavarja, cselekménye tényállásszerű volt. Ki kell viszont térni arra a kérdésre tehát, hogy a bűnösség megléte, illetve a diszpozíciószerszerűség mellett (absztrakt társadalomra veszélyesség) mennyire lehet az a cselekmény veszélyes a társadalomra, amelynek hatására az emberek nem mennek az utcára, bezárkóznak az otthonaikba, jobban figyelnek az óvintézkedések betartására, azaz még inkább eleget tesznek a jogalkotó – (újabb) bűncselekményi és (újabb) szabálysértési tényállásokkal körülbástyázott⁸⁶ – akaratának (konkrét társadalomra veszélyesség).

b) A társadalomra veszélyesség kérdése – a szerencsi és a mohácsi esetek tükrében

Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy amikor – kivételesen – a jogalkotói és a jogalkalmazói értékelése a társadalomra veszélyességnek nem esik egybe, a jogalkalmazó köteles vizsgálni a tényállásszerűség mellett is a konkrét társadalomra veszélyességet. Ha a bíróság arra helyezkedik, hogy nincs *in concreto* társadalomra veszélyesség,

⁸⁵ AMBRUS István: A mesterséges intelligencia és a büntetőjog. *Állam- és Jogtudomány*, (2020) 4., 4–23., 17. o.

⁸⁶ Lásd például járványügyi védekezés akadályozása (Btk. 322/A. §), védelmi intézkedés megszegése (Szabs. tv. 239/A. §).

a cselekmény nem bűncselekmény jogcímen felmentésnek van helye.⁸⁷ Akkor is felmentésnek van helye (vagy az eljárás megszüntetésének), ha valamely tényállási elem hiányában nem beszélhetünk diszpozíciószerűségről (például tévedésbe ejtés mint elkövetési magatartás hiányában a cselekmény nem minősülhet csalásnak).

Nyomozati szakban a két felmentési (megszüntetési) jogcím között – elvi szinten – különbség nem igazán érzékelhető. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy az ügyészség nehezebben megítélendő ügyekben a döntés jogát meghagyja a bíróságoknak. Ez azzal jár, hogy a gyanúsított a vádlott eljárási pozíciójába helyezkedik, annak minden pejoratív minőségével együtt.

Tárgyalási szakban relatíve ritkán fordul elő, hogy a bíróság ne látná megállapíthatónak a cselekmény társadalomra veszélyességét (eleve ritkán válik el egymástól az absztrakt és a konkrét társadalomra veszélyesség), igazán kivételes jellegű a Btk. 10. §-ra alapított felmentés.⁸⁸ Megjegyzem, Belovics Ervin egyik művében azt a mai napig élő, jogvita tárgyát képező kérdést vizsgálta, hogy a jogalkalmazó egyáltalán kimondhatja-e egy tényállásszerű magatartásról azt, hogy az nélküli a társadalomra veszélyességet.⁸⁹ A válasz természetesen igenlő, az Alkotmánybíróság ebben a kérdésben úgy foglalt állást, hogy a történeti és a törvényi tényállás összevetése, a törvényi tényállás fogalmainak, valamint a bűncselekmény joggyakorlatának összemérése a konkrét eseményekkel: maga a bírói jogalkalmazás.⁹⁰

Összességében, a tényállási elem hiányában történő büntetőeljárás megszüntetésének az esélye jóval nagyobbak tűnik már nyomozati szakban,⁹¹ mint a társadalomra veszélyesség hiányára alapított megszüntetésnek, amelynek megléte vagy hiánya általában nagyobb volumenű és komplikáltabb feladatot igényel, így a felelősség is hatványozottabb.

Tanulmányomban nem kívánok állást foglalni abban a kérdésben, hogy a szerencsi férfi (rémhírterjesztés) vagy a polgármester (közveszéllyel fenyegetés) cselekménye veszélyes volt-e a társadalomra,⁹² azt azonban nyomatékosítani kell, hogy a koronavírus-járványhelyzettel leginkább összefüggésbe hozható két – tárgyalat – deliktum esetében el tud egymástól különülni az absztrakt és a konkrét társadalomra veszélyesség-fogalom.

Az ügyészség határozatában helyesen hivatkozott a tényállási elem hiánya miatt történő megszüntetésre, hiszen előbb kell vizsgálni a társadalomra veszélyesség (materiális jogellenesség) meglétét, majd csupán ezt követően a törvényi tényállás

⁸⁷ Lásd például BH 2002, 339.; EBH 1999, 81.; BH 2000, 238.; BH 2001, 307.; BH 1996, 347.; Fővárosi Bíróság 1.B.309/1995. számú ügyben hozott ítélete.

⁸⁸ BELOVICS ERVIN: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa. *Iustum Aequum Salutare*, (2007) 3., 31–43., 43. o.

⁸⁹ Uo. 36. o.

⁹⁰ 167/B/2000. AB határozat, ABH 2002. 1113. IV.3. pont.

⁹¹ Egy ártatlan ember – ha már eljárás alá vonták – értelemszerűen minél kevesebb ideig legyen terhelt.

⁹² Vö. orvos, joggyógyász általi vírustagadással.

elemeit,⁹³ ebből kifolyólag ugyanakkor látható, hogy az ügyészség a cselekményt veszélyesnek tartotta a társadalomra, annak ellenére, hogy indokolásában pontosan arra hivatkozott, miszerint a terhelt állításával éppen, hogy óvatosságra intette a lakosságot, azaz hozzájárult a védekezés eredményességéhez.

7. A vírustagadók, illetve a járvány elleni védekezés ellen online kampányolók cselekményei

Különleges jogrend idején a jelen fejezetben jelölt elkövetők cselekményeinek megítélése nem okoz nehézséget, hiszen a rémhírterjesztés minősített esetét – a jelenlegi tapasztalatok alapján – egyértelműen kimerítik.

Az alapeseti bűncselekmény azért nem állapítható meg, mert a fentebb vizsgált [5. cím c) alcím alatt] tényállási elem, a *közveszély színhelyén* hiányzik.

A probléma – első olvasatra – akkor adódik, amikor különleges jogrend nincs kihirdetve az országban, hiszen e tény erejénél fogva már a rémhírterjesztés minősített esete sem lehet tényállásszerű az egyik tényállási elem hiányában.⁹⁴ Szóba jöhet még a hatósági rendelkezés elleni uszítás büntette.

A hatósági rendelkezés elleni uszítás lényege, hogy a tettes törvényben, alacsonyabb szintű jogszabályban, hatósági rendelkezésben foglalt tilalommal, magatartással szemben engedetlenségre uszít. A Nagykommentár értelmében a rendelkezésekben foglaltak vitathatók, bírálhatók, helyteleníthetők a véleménynyilvánítási szabadság miatt. A mérce kettős: e jogával az egyén nem élhet vissza, ezáltal nyugtalanság keltésével (köznyugalom megzavarásával) nem zavarhatja meg a társadalmi légkört.⁹⁵

Álláspontom szerint törvényben vagy alacsonyabb szintű jogszabályban kimondott tiltás, előírt és követendő magatartás elleni uszítás nem lehet diszpozíciószerű.⁹⁶ A bűncselekmény elnevezéséből, továbbá a Btk. 459. § (1) bekezdésének 9. pontjában foglalt értelmező rendelkezésből következően hatósági rendelkezés alatt nem lehet jogalkotói hatáskörrel rendelkező szerv által hozott jogszabályt érteni, legfeljebb arra tekintettel meghozott egyedi vagy általános érvényű hatósági döntést.

⁹³ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A bűncselekmény tudományos fogalmának újragondolása és az absztrakt tényállás új értelmezése*. Megjelenés alatt. <https://www.ajk.elte.hu/content/geller-balazs.t.704> (letöltve: 2020.12.04.).

⁹⁴ Kitérve a közveszéllyel fenyegetésre, az egyén pont azt állítja, hogy nincs közveszély.

⁹⁵ BELEGI: A köznyugalom elleni bűncselekmények.

⁹⁶ „Önmagában a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés elleni, akár a köznyugalom megzavarására alkalmas módon történő engedetlenségre uszítás nem éri el a büntetőjogi szankcionálás szintjét, az a szabad véleménynyilvánítás körébe tartozik. A jogszabályok, jogszabályi rendelkezések védelme a konkrét ügyekben meghozott hatósági döntések által érvényesülnek.” MEZŐLAKI Erik: A köznyugalom elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Új Complex Jogtár, internetes jogi adatbázis. A 336. §-hoz fűzött magyarázat.

A közterületi kötelező maszkviselést vagy az éjszakára vonatkozó kijárási korlátozást kormányrendelet⁹⁷ írja elő.

Elfogadva, de nem megengedve, hogy hatósági rendelkezés alatt például kormányrendelet is értendő, ismételten nem könnyű annak meghatározása, hogy meddig terjed a bírálathelytelenítés, és hol kap szerepet már a büntetőjog.⁹⁸

Megítélésem szerint a kötelező közterületi maszkviselést – adott esetben – alappal vitathatja valaki úgy, hogy mindeközben a világjárvány tényét elismeri, holott a vitatással (akár az ellen buzdítással) a járvány elleni védekezést – nagy valószínűséggel – akadályozza.

A közterületi maszkviselést ellenben úgy is lehet ellenezni, hogy mellette magát a világjárvány tényét is kétségbe vonják nagy nyilvánosság előtt. Előbbi esetben a „hatóság” rendelkezése ellen azért uszít a személy, mert közterületen – az esetek nagy többségében – mindig biztosított a megfelelő távolság, míg utóbbi esetben a hatóság rendelkezése ellen azért uszít a személy, mert alapvetően nem hisz a világjárvány létezésében.

Álláspontom szerint, alapul véve az írtakat, amennyiben különleges jogrend nincs kihirdetve az országban, úgy a maszkviselés ellen, a kézfertőtlenítő szer használata ellen online buzdító cselekmény bűncselekményt nem merít ki, és a vírustagadó egyén cselekménye sem lesz tényállásszerű.

Szorgalmazandó lenne tehát a joghézag minél előbbi kitöltése, azonban meg kell vizsgálni, hogy a vírustagadás *de facto* és *de iure* valóban társadalomra veszélyes cselekmény-e.

A jogalkotó a Btk. 333. §-ban foglalt tényállásban rögzítette, hogy nem lehet tagadni a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek által elkövetett népirtás vagy más, emberiség elleni cselekmények tényét, sőt, azokat kétségbe sem lehet vonni. Aki – a további tényállási elem megléte mellett – kétségbe vonja vagy tagadja például a holokauszt tényét, a bűncselekményt elköveti. A jogalkotó nem hagyott teret „ellenbizonyításnak”, hanem határozottan – törvényi szinten – kinyilatkoztatta, hogy – jelen példával élve – a náci nemzetiszocialista birodalom eltervezetten és irányítottan több millió zsidó embert pusztított el koncentrációs táborokban.

A jogalkotó fellépése – mint látható – nem volt ennyire erőteljes a rémhírterjesztés (2) bekezdésénél, holott semmi akadálya nem lett volna az, *aki [...] a koronavírus világjárvány tényét tagadja, kétségbe vonja, a járványt és annak egészségügyi következményeit jelentéktelen színben tünteti fel, továbbá aki olyan valótlan [...] megfogalmazásnak. Annak sem lett volna akadálya, hogy a tényállás egy harmadik bekezdésében rögzítse: a védekezés eredményességének akadályozására, megghiúsítására alkalmas*

⁹⁷ 484/2020. (XI. 10.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején alkalmazandó védelmi intézkedések második üteméről.

⁹⁸ Erre lásd: Előállították Gódey Györgyöt. *index.hu*, 2020.12.11., https://index.hu/belfold/2020/12/11/letartoztattak_godeny_gyorgyot/ (letöltve: 2020.12.04.).

különösen az olyan állítás, amely a koronavírus világjárvány tényét tagadja, vagy kétségbe vonja, illetve amely a járvány és annak egészségügyi következményeit jelentéktelen színben tünteti fel.

Ebből kifolyólag, magának a vírus létezésének tagadása (a véleménynyilvánítás szabadsága, amely alapjog az Alkotmánybíróság szerint sem esik korlátozás alá) nem lehet bűncselekmény akkor sem, ha ezt a nyilvánosságnak adják elő, amely még nem éri el a nagy nyilvánosság⁹⁹ szintjét. Ahogy korábban szó volt erről, a jogalkotó csak a szólás-szabadságot korlátozta a (2) bekezdéssel.

Erre tekintettel, a büntetőjogászok informális beszélgetéseik során egyre gyakrabban teszik fel egymásnak és maguknak is a kérdést: a nagy nyilvánosság előtti szkeptikus hozzáállás a koronavírushoz (azaz, magának a vírusnak a tagadása) – a szkepticizmust akár alapos, akár kevésbé alapos bizonyítékokkal alátámasztva, de akár bizonyítékokkal egyáltalán nem alátámasztottan – miért lenne a bűncselekmény minősített esetének (de akár adott esetben az alapesetnek) elkövetési magatartása.

8. Összegzés

Az ismertetett (újabb) alkotmánybíróági határozat megszületése előtt nem voltam benne biztos, hogy a rémhírterjesztés jelenlegi formája újból kiállná a büntetőjogi alkotmányosságának való megfelelés próbáját, hiszen a jogalkotó több kérdést is nyitva, illetve megválaszolatlanul hagyott, több tényállási elem rendkívül absztrakt szinten lett megfogalmazva, így még a jogban jártas szakembereknek is fejtörést okozhat bizonyos kérdések megfejtése, attól függetlenül, hogy a büntetőjogi beavatkozás ebben az időszakban valóban igazolható és szükséges (volt). Természetesen nem feltétlenül kell egyetérteni egy döntéssel, még akkor sem, ha azt egy magasabb jogalkalmazói fórum hozta meg.

A módosítás hatására – ahogy a BRFK statisztikájából, közleményéből látható – az eddig nullával megegyező elkövetési szám pillanatok alatt elérte legalább a 134-et, a közveszéllyel fenyegetés elkövetési számai is jelentősen növekedtek.

A választott két bűncselekmény megítélése sem alkotmányossági szempontból, sem pedig büntető anyagi jogi szempontból nem egyszerű. Már a római jogban is úgy volt, hogy „bűncselekményt csak pontosan definiált, gyakran kazuisztikusan megállapított tényállások valósíthattak meg”.¹⁰⁰

⁹⁹ Sem a Btk. értelmező rendelkezése [Btk. 459. § (1) bekezdés 22. nagy nyilvánosságon a bűncselekménynek a sajtótermék, médiaszolgáltatás, sokszorosítás vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell] alapján, sem a gyakorlatból nem lehet megállapítani, hogy hol kezdődik a nagy nyilvánosság a nyilvánossághoz mérten.

¹⁰⁰ FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. 17., átdolg. és bőv. kiad. Budapest, 2012. 558. o.

Természetesen – visszautalva az Alkotmánybíróság érvelésére – a definíciók kitöltését nemcsak a jogalkotó, de a jogalkalmazó bíróságok is megtehetik, meg is kell tenniük, de nem lehet szem elől téveszteni azt a nagy valószínűséget sem, hogy ezek az – alapvetően kisebb tárgyi súlyú ügyek – csak ritkán juthatnak el, és bizonyosan ritkán fognak eljutni már az ítéletábláig is, ezért egy kúriai jogegységesítő döntés, határozat legfeljebb az erre jogosult szerv(ek) általi kezdeményezéssel születhet.

A tényállási elemek konkrét tartalommal kitöltése mellett nagyobb súllyal és nyomatékmal esik latba a konkrét társadalomra veszélyesség kérdése, valamint az abban való indokolással ellátott állásfoglalás, miszerint magának a vírustagadásnak miért nem lett jogszabályban kimondva a tilalma (lásd mint a Btk. 333. §-a).

Meggyőződésem, hogy jelen tanulmányban foglalt – szándékosan vitaindító és kissé provokatív – megállapítások további gondolatokra és gondolkodásra ösztönözhetik a téma iránt érdeklődőket (nem csak a jogászokat).

ELTE JOGI KARI KÖNYVSOROZAT

ELTE Jogi Kari Jegyzetek
ISSN 2060 5986

1. DEZSŐ Márta – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán (szerk.): *Alkotmányjogi alapok.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008. 130 o., ISBN 978 963 284 044 4
2. KOVÁCS Árpád: *Közpénzügyek.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 379 o., ISBN 978 963 312 004 0
3. PRINCZINGER Péter: *Sportjog I.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 264 o., ISBN 978 963 312 009 5
4. MARGITÁN Éva (szerk.): *Büntetőjog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 461 o., ISBN 978 963 312 010 1
5. RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog.*
Változatlan utánnomás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 414 o., ISBN 978 963 312 020 0
6. PRINCZINGER Péter (szerk.): *Sportjog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 405 o., ISBN 978 963 312 033 0
7. SZEIBERT Orsolya: *Családi jog.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 326 o., ISBN 978 963 312 119 1
8. FÖLDI András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 644 o., ISBN 978 963 312 130 6
9. KÉPES György (szerk.): *Magyar alkotmány- és közigazgatás-történet a polgári korban. A hatalommegosztás államszervezete, 1848–1949.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 238 o., ISBN 978 963 312 156 6
10. FERENCZ Jácint – GÖNDÖR Éva – GYULAVÁRI Tamás – KÁRTYÁS Gábor:
Munkajogi alapismeretek.
Negyedik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 214 o., ISBN 978 963 312 319 5
11. GYULAVÁRI Tamás – HŐS Nikolett – KÁRTYÁS Gábor (szerk.): *Munkajogi feladatok és jogesetek.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 218 o., ISBN 978 963 312 262 4

12. HOFFMAN István: *Bevezetés a területfejlesztési jogba.*
Negyedik, hatályosított és átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 147 o., ISBN 978 963 312 302 7
ISBN 978 963 312 303 4 (pdf)
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/hoffman-istvan-bevezetes-a-teruletfejlesztési-jogba/>
13. FLECK Zoltán (szerk.): *Jogszociológiai előadások.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 196 o., ISBN 978 963 312 196 2
14. HACK Péter (szerk.): *Büntetőeljárás jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 262 o., ISBN 978 963 312 198 6
15. BÖLCS Ágnes: *Italiano giuridico.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 206 o., ISBN 978 963 312 208 2
16. KIRÁLY Miklós (szerk.): *UNIDROIT – Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei 2010.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 121 o., ISBN 978 963 312 213 6
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/unidroit/>
17. KEDVES Imre: *A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 107 o., ISBN 978 963 312 210 5
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/kedves-imre-a-kulonleges-titikos-szolgalati-eszkozok-alkalmazasanak-tortenete/>
18. KÁRTYÁS Gábor (szerk.): *Bevezetés a közszolgálati munkajogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 177 o., ISBN 978 963 312 222 8
19. FILÓ Mihály (szerk.): *Büntetőjog. Általános rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 219 o., ISBN 978 963 312 235 8
20. HACK Péter (szerk.): *Büntetőeljárás jog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 248 o., ISBN 978 963 312 245 7
21. HOFFMAN István (szerk.): *Bevezetés a szociális jogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 131 o., ISBN 978 963 312 244 0
22. Blaise PASZTORY: *Introduction to the International Capital Markets.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 178 o., ISBN 978 963 312 267 9
23. KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara – LÖRINCZ József – LUKÁCS Krisztina – PALLO József: *Büntetésvégrehajtás jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 266 o., ISBN 978 963 312 271 6
24. KARÁCSONY András: *Jogelméleti előadások.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 207 o., ISBN 978 963 312 274 7
25. FILÓ Mihály – NEMES András (szerk.): *Büntetőjog. Különös rész.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 319 o., ISBN 978 963 284 947 8

26. SIMON István: *Pénzügyi jog I.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 360 o., ISBN 978 963 312 317 1
27. SIKLÓSI Iván: *Forráselemzések római dologi és kötelmi jogból.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 284 o., ISBN 978 963 312 313 3
28. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Egészségügyi jog és igazgatás.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 99 o., ISBN 978 963 312 320 1
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/fazekas-marianna-szerk-egeszsegugyi-jog-es-igazgatas/>
29. HOFFMAN István – GELLÉRNÉ LUKÁCS Éva: *Bevezetés a társadalombiztosítási és szociális jogba.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 219 o., ISBN 978 963 312 039 2
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/hoffman-istvan-gellerne-lukacs-eva-bevezetes-a-tarsadalombiztositasi-es-szocialis-jogba/>
30. HUNGLER Sára – GELLÉRNÉ LUKÁCS Éva – PETROVICS Zoltán – DUDÁS Katalin: *Az Európai Unió szociális és munkajoga.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 296 o., ISBN 978 963 312 280 8
30. SIMON István: *Pénzügyi jog II.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 474 o., ISBN 978 963 312 325 6
31. KONCZ István – PÁNCZÉL Áron: *Bevezetés a magyar társadalombiztosítási nyugellátások rendszerébe.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 208 o., ISBN 978 963 312 329 4
E-book: <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/koncz-istvan-panczel-aron-bevezetes-a-magyar-tarsadalombiztositasi-nyugellatasok-rendszerbe/>
32. SZÉKELY László: *Az ember mint jogalany a Ptk. Második Könyvében.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 286 o., ISBN 978 963 312 326 3

ELTE Jogi Kari Tankönyvek

ISSN 2060 6494

1. BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944).*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008. 402 o., ISBN 978 963 284 043 7
2. VARGA István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga.*
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 1093 o., ISBN 978 963 284 152 8
3. KARDOS Gábor – LATTMANN Tamás (szerk.): *Nemzetközi jog.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 498 o., ISBN 978 963 312 022 4

4. MENYHÁRD Attila: *Dologi jog*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 448 o., ISBN 978 963 312 030 9
5. KIRÁLY Miklós (szerk.): *Az Európai Unió gazdasági joga I. A belső piac és a közös kereskedelempolitika*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 290 o., ISBN 978 963 312 032 3
6. SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 387 o., ISBN 978 963 312 072 9
7. GYULAVÁRI Tamás (szerk.): *Munkajog*.
Ötödik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 584 o., ISBN 978 963 312 011 8
8. MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*.
Kilencedik, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 623 o., ISBN 978 963 312 131 3
9. BERKE Barna – PAPP Mónika: *Az Európai Unió gazdasági joga II. Az Európai Unió versenyjoga*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 285 o., ISBN 978 963 312 165 8
10. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész III*.
Második, átdolgozott kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 461 o., ISBN 978 963 312 285 3
11. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész I*.
Negyedik, átdolgozott és bővített kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 380 o., ISBN 978 963 312 309 6
12. FÖLDI András (szerk.): *Összehasonlító jogtörténet*.
Negyedik, javított kiadás,
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 684 o., ISBN 978 963 489 013 3
13. VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog. Általános rész*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 384 o., ISBN 978 963 312 265 5
14. FAZEKAS Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész II*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 202021. 238 o., ISBN 978 963 312 268 6
15. LONTAI Endre – FALUDI Gábor – GYERTYÁNFY Péter – VÉKÁS Gusztáv:
Polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 448 o., ISBN 978 963 312 270 9
16. GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 527 o., ISBN 978 963 312 273 0
17. FUGLINSZKY Ádám – TÖKEY Balázs: *Szerződési jog. Különös rész*.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 838 o., ISBN 978 963 312 292 1

18. SIPOS Attila: *A nemzetközi polgári repülés joga.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 509 o., ISBN 978 963 312 291 4
19. GELLÉR Balázs – AMBRUS István – VASKUTI András: *A magyar büntetőjog általános tanai II. Büntetéstan (A büntetőjogi következmények tana).*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 371 o., ISBN 978 963 312 312 6

ELTE Jogi Kari Tudomány
ISSN 2060 9361

1. MEZEY Barna – NAGY Janka Teodóra (szerk.): *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 488 o., ISBN 978 963 284 065 9
2. GÁRDOS Péter: *Az engedményezés.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 462 o., ISBN 978 963 284 087 1
3. HOFFMAN István: *Önkormányzati közszolgáltatások szervezése és igazgatása. Az elmélet és a gyakorlat tükrében.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 395 o., ISBN 978 963 284 088 8
4. FILÓ Mihály: *Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 353 o., ISBN 978 963 284 104 5
5. GÁBOR HAMZA: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 826 o., ISBN 978 963 284 095 6
6. FLECK Zoltán (szerk.): *Igazságszolgáltatás a tudomány tükrében.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 237 o., ISBN 978 963 284 127 4
7. ROZSNYAI Krisztina: *Közigazgatási bíráskodás Prokrusztész-ágyban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 281 o., ISBN 978 963 284 129 8
8. NYIKOS Györgyi: *A PPP finanszírozási technika és az EU fejlesztési támogatásai a közcélú beruházások megvalósításában.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 270 o., ISBN 978 963 312 007 1
9. SZABÓ Máté – PÉTERFALVI Attila (szerk.): *Európai ombudsman-intézmények.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 291 o., ISBN 978 963 312 008 8
10. FUGLINSZKY Ádám: *A polgári jogi felelősség útjai vegyes jogrendszerben. Québec, Kanada.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 518 o., ISBN 978 963 312 024 8
11. SOMODY Bernadette: *Az ombudsman típusú jogvédelem.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 158 o., ISBN 978 963 312 031 6

12. NAGY Marianna: *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 214 o., ISBN 978 963 312 029 3
13. Miklós KIRÁLY: *Unity and Diversity: The Cultural Effects of the Law of the European Union.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 304 o., ISBN 978 963 312 045 3
14. MEZEY Barna (szerk.): *A szimbólumok üzenete. A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 595 o., ISBN 978 963 312 054 5
15. ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 359 o., ISBN 978 963 312 061 3
16. SZÉKELY László: *A személyiségi jogok hazai elmélete.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 191 o., ISBN 978 963 312 079 8
17. Balázs József GELLÉR: *Legality on Trial. A Theoretical Analysis of the Legality of Substantive Criminal Norms.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011. 303 o., ISBN 978 963 312 085 9
18. KISFALUDI András (szerk.): *Versenyjogi jogsértések – magánjogi következmények.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2012. 235 o., ISBN 978 963 312 142 9
19. GELLÉR Balázs József: *Legálitás a vádpadon.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 317 o., ISBN 978 963 312 154 2
20. Tamás SZABADOS: *The Transfer of the Company Seat within the European Union.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 253 o., ISBN 978 963 312 144 3
21. BÁNYAI Ferenc – NAGYPÁL Szabolcs (szerk.): *Közvetítés és vitarendezés a jogi és a vallási kultúrákban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 255 o., ISBN 978 963 312 202 0
22. GOSZTONYI Gergely: *Alternatív (?) média. A közösségi média jogi szabályozásának vetületei.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 262 o., ISBN 978 963 312 194 8
23. SIKLÓSI Iván: *A nemlétező, érvénytelen és hatálytalan jogügyletek elméleti és dogmatikai kérdései a római jogban és a modern jogokban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 452 o., ISBN 978 963 312 200 6
24. SZEIBERT Orsolya: *A házasság Európában a jogegységesítő törekvések tükrében.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 260 o., ISBN 978 963 312 201 3
25. NAVRATIL Szonja: *A jogász hivatásrendek története Magyarországon.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 180 o., ISBN 978 963 312 209 9

26. TÓKEY Balázs: *Az egészségbiztosítási szerződés.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 345 o., ISBN 978 963 312 221 1
27. KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara: *A szabadságelvonás határai.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 317 o., ISBN 978 963 312 220 4
28. FEKETE Balázs – FLECK Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a kortárs jogelméletről.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 343 o., ISBN 978 963 312 223 5
29. KAJTÁR Gábor: *A nem állami szereplők elleni önvédelem a nemzetközi jogban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 561 o., ISBN 978 963 312 226 6
30. HOFFMAN István: *Gondolatok a 21. századi önkormányzati jog fontosabb intézményeiről és modelljeiről.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 297 o., ISBN 978 963 312 231 0
31. KISFALUDI András: *Tanulmányok a bizalmi vagyonkezelés jogi szabályozásának elméleti alapjairól.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 340 o., ISBN 978 963 312 229 7
32. Martin AHRENS – Volker LIPP – István VARGA (Hrsg.): *Grundrechte im Zivilprozess.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 340 o., ISBN 978 963 312 229 7
33. FÖLDI András – SÁNDOR István – SIKLÓSI Iván (szerk.): *Ad geographiam historico- iuridicam ope iuris Romani colendam Studia in honorem Gábor Hamza.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015. 416 o., ISBN 978 963 312 240 2
34. KECSŐ Gábor: *A helyi önkormányzatok pénzügyi jogi jogállása.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 493 o., ISBN 978 963 312 250 1
35. CSÖNDES Mónika: *Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása szerződésszegési kártérítési jogunkra.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 396 o., ISBN 978 963 312 252 5
36. HACK Péter – HORVÁTH Georgina – KIRÁLY Eszter (szerk.): *Kodifikációs kölcsönhatások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 396 o., ISBN 978 963 312 264 8
37. SOMSSICH Réka: *Egységes jog – egységes értelmezés? Az uniós jog értelmezése a tagállami bíróságok szintjén.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 286 o., ISBN 978 963 312 266 2
38. KUNCZ ÖDÖN: *Életem.* (Szerkesztette: KISFALUDI András – RÁCZ Lilla)
Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 742 o., ISBN 978 963 284 051 2
39. SIKLÓSI IVÁN: *A ius offerendi problematikája a római jogban.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 224 o., ISBN 978 963 312 283 9

40. SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Weiss Emilia családjogi és öröklési jogi kodifikációs tanulmányai.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 403 o., ISBN 978 963 312 287 7
41. KORMÁNY Attila: *A tradicionális és a modern kínai jog. A jog fejlődése Kínában a kezdetektől napjainkig.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 351 o., ISBN 978 963 312 294 5
42. F. ROZSNYAI Krisztina: *Hatékony jogvédelem a közigazgatási perben. A magyar közigazgatási perrendtartás európai fejlődési tendenciákhoz illeszkedő kodifikációjának egyes előkérdései.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 259 o., ISBN 978 963 312 306 5
43. SZEIBERT Orsolya (szerk.): *Család és családtagok – jogági tükröződések.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 415 o., ISBN 978 963 489 080 5
44. KÉPES György: *A Dán Királyság alkotmánytörténete a kezdetektől 1848-ig.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 299 o., ISBN 978 963 312 301 0
45. FEKETE Balázs: *Az európai alkotmánypreambulumból. Összehasonlító és elméleti perspektívák.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2019. 164 o., ISBN 978 963 312 307 2
46. Orsolya SZEIBERT (ed.): *Developments in Family Law. Year by Year I (2018).*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2018. 211 o., ISBN 978 963 489 116 1
47. SIKLÓSI Iván: *Római magánjog I., II.* ISBN 978 963 312 314 0
Római magánjog I.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 898 o., ISBN 978 963 312 315 7
Római magánjog II.
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020. 932 o., ISBN 978 963 312 316 4
48. HOLÉ Katalin – KIRÁLY Eszter (szerk.): *Haladás és ellenállás. Erdei Tanár Úr és más szerzők dolgozatai.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 332 o., ISBN 978 963 312 328 7
49. BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 464 o., ISBN 978 963 312 327 0
50. AMBRUS István (szerk.): *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején.*
Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021. 172. o., ISBN 978 963 312 330 0

A 2020. évet mind társadalmi, mind gazdasági szempontból elementárisan meghatározta a koronavírus (SARS-CoV-2) által kiváltott világjárvány. Életünket olyan sok emberöltő óta (vagy soha) nem tapasztalt jelenségek és körülmények uralják, mint a távolságtartás, az online oktatás és munkavégzés, a maszkviselés, az utazási és kijárási korlátozások, illetve a karantén. A büntetőjognak (és a szabálysértési jognak) egy ilyen helyzetben – a bűnözés volumenének élénkülése mellett – az újfajta bűnelkövetési formák kezelésére is fel kell készülnie. Az elsősorban cseppfertőzéssel terjedő koronavírus kapcsán számos élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmény (például testi sértés, foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, emberölés), köznyugalom elleni büntett (rémhírterjesztés, közveszéllyel fenyegetés), vagyon elleni vagy gazdasági deliktum (csalás, költségvetési csalás) is felmerülhet. Emellett korábbi és újonnan bevezetett szabálysértési tényállások megvalósulása is relevanciát nyert, nem beszélve arról, hogy a büntethetőségi akadályok körében is felvetülnek értékelésre váró szempontok. Az ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszékének új tanulmánykötete ezeket a kérdéseket tekinti át, és tárja részleteit az Olvasó elé.

ISBN 978 963 312 330 0

9 789633 123300